

Kandidatafhandling
Cand.merc.aud.
Copenhagen Business School 2015

Revisors uafhængighed og revisionskvalitet

- Betydningen af tvungen firmarotation og adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser

Auditor independence and audit quality

- Impact of mandatory audit firm rotation and separation of audit and non-audit services

Simone Lindkvist Sørensen

Signe Holck Andersen

Aflevering: 18. maj 2015
Vejleder: Kristian Røed
Censor:

Antal anslag: 258.644
Antal normalsider: 114

Executive summary

The purpose of this thesis is to investigate the influence of Regulation 537/2014 on auditor independence and audit quality. Regulation 537/2014 regulates mandatory audit firm rotation and separation of audit and non-audit services. The current thesis focuses on the users of accounting information and examines to which extent the new regulation will add value for this group in terms of increased confidence in the audit, as well as more accurate financial statements.

The auditor's role in society is to insure that the different stakeholders have confidence in the audited financial statements. Auditor independence is regulated in *Revisorloven* and is built on a principle-based approach, which means that the auditor largely has to assess his own independence. According to the European Commission, the current regulation is not sufficient to ensure auditor independence. Therefore they have published Regulation 537/2014, which according to the European Commission will lead to increased auditor independence and increased quality in the auditors' work.

The publication of the Green Paper and Regulation 537/2014 has caused great debate. Especially auditors and Public Interest Entities are opposed to the new rules, as they believe that it will affect the audit quality in a negative way. At the same time, they do not believe that there is evidence claiming, that the new rules will increase the independence of the auditors. They believe that the current regulation is sufficient.

To examine whether Regulation 537/2014 will lead to increased auditor independence and increased quality in the auditors' work, interviews have been conducted. Along with the conducted interviews and the relevant studies, this will provide the basis for the analysis and discussion.

The conclusion is that both mandatory audit firm rotation and separation of audit and non-audit services will have limited effect on independence in mind, but will however have a positive effect on independence in appearance. In relation to audit quality, the conclusion is that there is a risk of losing knowledge when implementing the new rules. This should however be counterbalanced by the fact that the auditor is required to obtain an understanding of the company and its surroundings before signing the financial statements. The consequences will therefore not be lower quality, but rather increased costs. The analysis and discussion in the thesis further shows that confidence in the auditor will be increased by the new regulation, which is due to a strengthened independence of appearance.

Indholdsfortegnelse

Executive summary

1. Indledning	4
1.1. Problemfelt	4
1.2. Problemformulering	5
1.3. Afgrænsning	5
1.4. Metode	6
1.4.1. Teori	8
1.4.2. Empiri	9
1.4.3. Kildekritik	12
2. Teoretisk referenceramme	16
2.1. Principal/agent teori	16
2.2. Forventningskløften	18
2.3. Uafhængighedsteori	21
2.3.1. Mautz & Sharaf	21
2.3.2. David Flint	25
3. Juridisk referenceramme	27
3.1. Gældende regulering	27
3.1.1. Direktiv 2006/43/EF	28
3.1.2. Revisorloven	29
3.1.3. Grønbogen	33
3.1.4. Forslag til forordning	36
3.2. Direktiv 2014/56/EU og forordning 537/2014	38
3.2.1. Direktiv 2014/56/EU	38
3.2.2. Forordning 537/2014	40
4. Formålet med forordningen	46
4.1 Tvungen firmarotation	47
4.2 Forbud mod ikke-revisionsydelse	48
5. Tvungen firmarotation	51
5.1. Betydning for revisors uafhængighed	51

5.1.1. Faktisk og tilsyneladende uafhængighed	52
5.1.2. Undersøgelser om revisors uafhængighed	54
5.2. Betydning for kvaliteten	57
5.3. Betydning for revisionshonoraret	63
6. Adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser	65
6.1. Betydning for revisors uafhængighed	65
6.1.1. Revisors dobbeltrolle	72
6.1.2. Undersøgelser om revisors uafhængighed	74
6.2. Betydning for kvaliteten	81
7. Vurdering	88
7.1. Tvungen firmarotation	90
7.1.1. Revisors uafhængighed	90
7.1.2. Kvalitet.....	92
7.2. Adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser	94
7.2.1. Revisors uafhængighed.....	94
7.2.2. Kvalitet	97
7.3. Alternative tiltag.....	99
7.3.1. Indførsel af de internationale etiske retningslinjer.....	99
7.3.2. Revisionsudvalg	100
7.3.3. Ændring af påtegningen.....	101
8. Konklusion.....	103
9. Perspektivering.....	107
9.1. Markedsdiversitet.....	107
9.2. Fare for overregulering.....	108
9.3. Rekruttering	109
10. Litteraturliste.....	111
Bilagsoversigt.....	116

1. Indledning

1.1. Problemfelt

Revisors uafhængighed er en helt grundlæggende forudsætning for revisorerhvervet. Det skyldes, at revisor er offentlighedens tillidsrepræsentant, og selve eksistensen af revisionsbranchen dermed afhænger af, at revisor er uafhængig, da samfundet ellers ikke vil have tillid til revisor.

Der har under den seneste finanskriser været eksempler på, at reviderede regnskaber, som har fået en blank påtegning, senere har vist sig at have finansielle problemer og i nogle tilfælde er gået konkurs. Dette har betydet, at tilliden til revisor, i sit virke som offentlighedens tillidsrepræsentant, har lidt et tab. Sagerne har ført til debat om revisors funktion og om, i hvilken grad de nuværende regler er restriktive nok i forhold til at sikre tilliden til revisor og hans uafhængighed.

Det var også denne forudsætning, der i 2010 ledte EU-kommissionen til at udgive ”Grønbog – Revisionspolitik: Læren af krisen”, hvor der sættes spørgsmålstejn ved, hvordan revisorerne har kunnet fremlægge rene revisionspåtegninger for klienter, der siden kom i økonomiske problemer, samt hvorvidt de gældende lovrammer er hensigtsmæssige og tilstrækkelige.¹

Overstående førte sidenhen til, at EU-kommissionen fremsatte forslaget om at ændre de gældende lovrammer, ved at indføre tvungen firmarotation samt adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser, når et revisionsfirma udfører den lovpligtige revision. Forslaget blev endeligt vedtaget i april 2014 i form af direktiv 2014/56/EU og forordning 537/2014 og vil være gældende fra juni 2016.

Formålet med den nye forordning er at skærpe revisors uafhængighed. Både revisionsbranchen og virksomhederne, der bliver påvirket af den nye forordning, har dog udtrykt betænkeligheder ved dette, og ser helst ikke, at de nye regler bliver indført. De mener ikke, at der er behov for så store ændringer til sikring af revisors uafhængighed og de er samtidig bekymrede for, at det vil have en negativ indvirkning på kvaliteten af revisionen.²

Til trods for, at revisorerne og virksomhederne ikke mener, at det er nødvendigt at stramme kravene til revisors uafhængighed er det ikke ensbetydende med, at regnskabsbrugeren har tillid til revisor og tillid til, at han er uafhængig. Det er derfor ikke kun revisors reelle uafhængighed, men også den opfattede uafhængighed, der er væsentlig.

¹ EU-kommissionen (2010), s. 3

² FSR (2012a). Dansk Erhverv (2012a)

Formålet med denne afhandling er derfor at synliggøre eventuelle udfordringer i forhold til revisors uafhængighed samt at klarlægge, hvilken påvirkning de nye regler vil have på denne, og derudover belyse, hvilken indvirkning reglerne vil have på kvaliteten af revisors arbejde. Afhandlingens fokus er på regnskabsbruger, og det vil derfor blive belyst, om reglerne i sidste ende vil skabe værdi for regnskabsbruger i form af øget tillid til revisor samt mere retvisende regnskaber.

1.2. Problemformulering

Overstående problemfelt leder os frem til følgende problemformulering:

Hvilken betydning vil forordning 537/2014 om tvungen firmarotation og adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser have for revisors uafhængighed og revisionskvaliteten?

For at kunne besvare overstående problemformulering vil nedenstående undersøgelsesspørgsmål blive afklaret igennem afhandlingen:

1. Hvilken rolle har revisor, og hvordan reguleres revisors uafhængighed?
2. Hvad er indholdet af og baggrunden for forordning 537/2014?
3. Hvilken påvirkning vil tvungen firmarotation have på revisors uafhængighed og revisionskvaliteten?
4. Hvilken påvirkning vil adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser have på revisors uafhængighed og revisionskvaliteten?
5. I hvor høj grad vil forordning 537/2014 i praksis opfylde det, der fra EU-kommissionens side var tiltænkt med den?
6. Hvilken betydning vil forordning 537/2014 have på regnskabsbrugernes tillid til revisor?

1.3. Afgrænsning

Vi vil i afhandlingen fokusere på de nye EU-regler, der vedrører tvungen firmarotation samt adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser, og vi vil derfor i gennemgangen af forordningen fokusere på disse to tiltag, og kun berøre andre tiltag, hvis de har relevans for den stillede problemformulering.

Selvom forordningen kommer til at gælde for alle EU lande, vil der i afhandlingen kun blive fokuseret på, hvilke konsekvenser vedtagelsen af forordningen vil have på det danske marked. Der vil derfor i afhandlingen blive taget udgangspunkt i dansk lovgivning, og der vil blive fokuseret på de

danske markedsforhold. Undersøgelser og erfaringer fra andre lande vil blive inddraget i analysen, hvis det findes relevant i forhold til det danske marked. Der vil hovedsageligt blive medtaget undersøgelser fra andre europæiske lande i analysen, dog også enkelte undersøgelser fra USA.

For at afdække afhandlingens problemformulering har vi valgt at fokusere på regnskabsbrugerne og dermed ikke i ligeså høj grad på de øvrige interessenter, der bliver påvirket af de nye EU-regler, herunder revisorer, virksomheder og lovgivere. De vil dog blive inkluderet i en vis grad for at afdække afhandlingens problemstilling og for at skabe et helhedsbillede.

Da forordningen kun vedrører virksomheder af interesse for offentligheden, de såkaldte PIE-virksomheder³, vil der kun blive fokuseret på revisors uafhængighed i forbindelse med denne type virksomheder. Der vil i afhandlingen specielt blive fokuseret på børsnoterede virksomheder, når der refereres til PIE-virksomheder og i mindre grad på eksempelvis kommuner og kommunale fællesskaber, der ligeledes vil blive omfattet af reglerne. Dette skyldes, at flere af de undersøgelser, der benyttes i afhandlingen, er baseret på børsnoterede eller større selskaber, og derfor ikke nødvendigvis siger noget om andre typer af virksomheder, der er omfattet af forordningen.

Ifølge Revisorloven § 24, stk. 1 stilles der kun krav om, at revisor er uafhængig, når der er tale om udførsel af erklæringsopgaver med sikkerhed. Da de nye regler er vedtaget for at styrke revisors uafhængighed, har vi i afhandling valgt at fokusere på denne type opgaver.

Afhandlingen bliver afleveret d. 18. maj 2015, er der derfor ikke inddraget information, der er fremkommet efter d. 18. april 2015, da det er vurderet for tidskrævende at foretage ændringer i analysen, hvorved oplysningerne ikke vil blive benyttet og analyseret fyldestgørende.

I afhandlingen forudsættes det, at læser er bekendt med gængse begreber, hvorfor disse ikke vil blive uddybet nærmere. Der vil ligeledes i afhandlingen blive foretaget naturlige afgrænsninger, hvor det findes relevant.

1.4. Metode

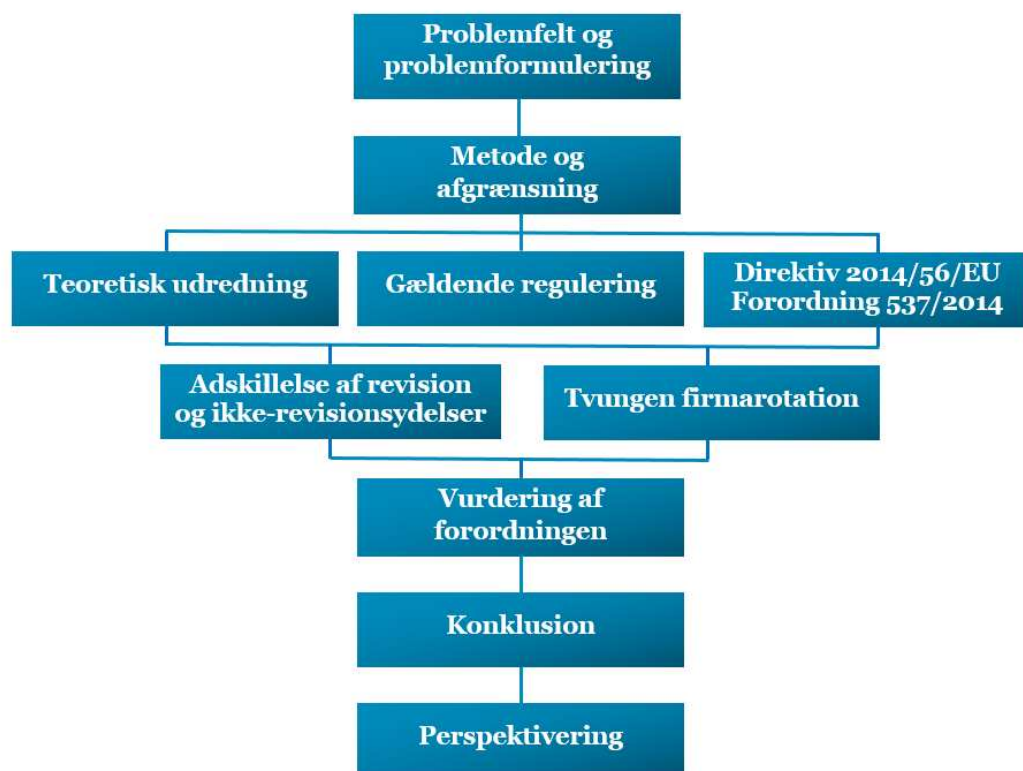
I dette afsnit vil den metodik, der ligger til grund for afhandlingen og som vil blive benyttet til at besvare overstående problemformulering på baggrund af den foretagne afgrænsning, blive beskrevet.

³ Public Interest Entities, på dansk Virksomheder med interesse for offentligheden

Det overordnede formål med afhandlingen er at foretage en kritisk vurdering af, hvilke konsekvenser forordningen vil få for revisors uafhængighed og revisionskvaliteten, samt om de nye regler vil være med til at øge regnskabsbrugernes tillid til revisor. Den kritiske tilgang vil blive foretaget på baggrund af teori, lovgivning, analyser, interviews og andet relevant litteratur.

Afhandlingens problemstilling vil blive besvaret ved hjælp af både den deduktive og den induktive metode. I tilfældet, hvor der anvendes generelle teorier og lovgivning, der herefter overføres på et specifikt område, anvendes den deduktive tilgang. Ideen bag deduktion er, at man ønsker at teste eksisterende teorier og at man derfor opstiller hypoteser, som man undersøger for at teste om teorien er korrekt.⁴ I forhold til de interviews, der er foretaget, bruges disse induktivt, da vi ud fra enkelte tilfælde, forsøger at sige noget generelt. Dermed gøres der brug af begge fremgangsmåder for bedst at kunne besvare afhandlingens problemstilling.

Afhandlingen er bygget op i et beskrivende, et analyserende og et vurderende afsnit. Herefter vil der blive foretaget en perspektivering på den samlede afhandling. Afhandlingens struktur er illustreret i nedenstående figur.

Figur 1.1 – Egen tilvirkning

⁴ Søren Vøxted (2008), s. 104

I det beskrivende afsnit vil undersøgelsesspørgsmål 1 og 2 blive besvaret ved hjælp af en teoretisk gennemgang, herunder teori omhandlende principal/agent, revisors uafhængighed og forventningskløften. Derudover vil der i afsnittet blive foretaget en beskrivelse af nuværende lovgivning samt en gennemgang af direktiv 2014/56/EU og forordning 537/2014. Teoriafsnittet i afhandlingen bygger på en deskriptiv tilgang, da der i afsnittet vil blive foretaget en gennemgang af den relevante teori samt en beskrivelse af lovgivningen på området. Teori bruges eksempelvis til at begrebsafklare, da det er nødvendigt med præcise begreber for at kunne kommunikere præcist. Derudover kan teorier være med til at forklare, hvorfor noget sker eller ikke sker, og teorier kan derfor være med til at afdække, hvilke konsekvenser en bestemt beslutning vil have.⁵ Afsnittet bruges dermed til at danne et fundament for den videre analyse og vurdering.

I det analyserende afsnit vil undersøgelsesspørgsmål 3 og 4 blive besvaret ved hjælp af en objektiv analyse af de nye EU-regler omhandlende tvungen firmarotation og adskillelse af revision og ikke-revisionsydelse. Dette vil gøres på baggrund af allerede eksisterende undersøgelser samt egne undersøgelser i form af interviews med personer, der er relevante for afhandlingens problemstilling. På baggrund af det beskrivende og analyserende afsnit vil undersøgelsesspørgsmål 5 og 6 blive besvaret. Dette gøres ved hjælp af en vurdering af de nye regler, hvor det vurderes, om de opfylder det, der var tiltænkt med dem og om de har været med til at øge regnskabsbrugernes tillid til revisor. Herunder vil det blive vurderet, om der er nogle alternative tiltag, som kunne indføres for at øge revisors uafhængighed samt kvaliteten af revisor arbejde og dermed opnå det samme, som der er tiltænkt med forordningen.

I afhandlingen vil der blive foretaget henvisninger til anvendte kilder ved hjælp af fodnoter. I tilfælde hvor fodnoten står før punktummet henvises der til den enkelte sætning. Hvis fodnoten i stedet står efter punktummet refereres der til afsnittet.

1.4.1. Teori

De udvalgte teoretikere og teorier er inddraget med formålet at afdække afhandlingens problemformulering og at skabe baggrundsviden om det behandlede emne. Nedenfor vil de valgte teorier blive gennemgået. Valget af teorierne vil blive begrundet, ligesom deres funktion i denne afhandling vil blive forklaret.

⁵ Ib Andersen (2010)

Principal/agent teorien

Der er tale om en meget grundlæggende teori om revisors rolle i virksomheden og i samfundet. Teorien omhandler forholdet mellem principalen og agenten, og beskæftiger sig med, hvordan principalen kan stole på, at agenten vil udføre sin rolle i overensstemmelse med principalens ønske. Principal/agent teorien er valgt for at klarlægge revisors rolle og vigtigheden af revisors arbejde og dermed skabe en forståelse for revisors rolle i samfundet.

Uafhængighedsteoretikere

En af de bagvedliggende grunde til, at de nye EU-regler er blevet gennemført, er et ønske om at styrke revisors uafhængighed. Derfor er uafhængighedsteoretikerne Mautz & Sharaf og David Flint relevante. Disse er valgt for at skabe en baggrundsviden om revisors uafhængighed, samt hvilken indflydelse uafhængighed har for revisors rolle både i forhold til virksomhederne, men i lige så høj grad i forhold til regnskabsbrugerne. Grunden til at vi har valgt netop disse teoretikere er, at de er grundlæggende og anerkendte i deres teorier om revisors uafhængighed, hvorfor de kan være med til at skabe evidens i forhold til besvarelsen af afhandlingens problemstilling.

Teori om forventningskløften

Vi har valgt at gøre brug af Brenda Porters teori om forventningskløften. Denne teori er valgt, da den giver en forståelse for forventningskløften mellem regnskabsbrugernes forventning til revisors arbejde og lovgivningens krav til revisors arbejde. Denne teori er således relevant i forhold til reguleringen af revisors uafhængighed. Teorien kan ligeledes medvirke til at belyse, om der reelt er et problem med revisors uafhængighed, eller om udfordringen ligger i forventningen til revisors funktion set fra regnskabsbrugers synsvinkel.

1.4.2. Empiri

I afhandlingen vil der blive gjort brug af både primær og sekundær empiri. Den primære empiri vil bestå af interviews, mens den sekundære empiri blandt andet vil bestå af lovgivning, faglitteratur, rapporter og undersøgelser. Størstedelen af de indsamlede data er kvalitative, blandt andet i form af interviews, faglitteratur og videnskabelige artikler. Der anvendes dog ligeledes kvantitative data i form af undersøgelser udarbejdet af eksempelvis FSR og Dansk Erhverv samt undersøgelser i videnskabelige artikler. Se nedenstående tabel for et overblik over den anvendte empiri.

	Kvalitativ empiri	Kvantitativ empiri
Primær empiri	- Interview med Henrik Carmel, fagkonsulent, FSR - Interview med Klaus Struwe, politisk konsulent, Dansk Aktionærforening - Interview med Vibeke Bak Solok, Executive Vice President, Danske Bank - Interview med Jes P. Sørensen, Intern revisionschef, PFA - Interview med Martin Thygesen, Kontorchef og Bo Lund Christensen, Juridisk konsulent, Finansrådet - Interview med Peter Gath, viceformand i FSRs bestyrelse og partner i Ernst & Young	- Ikke benyttet i afhandlingen
Sekundær empiri	- Videnskabelige artikler - Faglitteratur - Lovgivning på området - Høringssvar - Rapporter - Artikler	- Undersøgelser fra FSR - Undersøgelse fra Dansk Erhverv - Undersøgelser fra videnskabelige artikler

Tabel 1.1 – Egen tilvirkning

Nedenfor vil den valgte empiri blive gennemgået, og det vil blive begrundet, hvorfor netop denne empiri er valgt som redskab til at belyse afhandlingens problemstilling.

1.4.2.1. Primær empiri

For at få et indblik i de forskellige parter holdning til den nye forordning samt hvilke konsekvenser de mener, det vil indebære, er der i afhandlingen valgt at gøre brug af kvalitative interviews. Det kvalitative interview bruges som en åben dialog med interviewpersonen for at forstå ham eller hende samt situationen i relation til en konkret kontekst.⁶

Interviewpersonerne er udvalgt på baggrund af deres rolle i markedet og ud fra den problemstilling, der ønskes besvaret. Det betyder, at vi har valgt både at interviewe brancheforeningen FSR samt repræsentanter for regnskabsbrugerne.

For at belyse afhandlingens problemformulering er emneinterviews benyttet. Denne type interviews har til formål at give viden om et bestemt emne, og der spørges derfor i interviewet direkte til

⁶ Søren Vøxted (2008), s. 184

dette emne⁷. Formålet med denne type interviews er, at respondenter deler sin professionelle viden, og at man som interviewer forsøger at lære af eksperter. Der er både fordele og ulemper ved denne interviewform. Fordelen er, at der som regel vil foreligge en forholdsvis fast agenda for interviewet, og respondenter er indforstået med, at deres rolle er at overføre relevant viden til intervieweren. Ulempen ved denne type interviews er, at det kan være svært for intervieweren at styre interviewet, da det er en ekspert, man interviewer. Dette kan afhjælpes ved at interviewer på forhånd har etableret en forståelse for emnet igennem teorisøgning og sekundær data⁸. Vi har derfor i forbindelse med afhandlingens forløb valgt at lægge de forskellige interviews i tidsrummet efter, at der er foretaget dataindsamling og efter at teoriafsnittet er påbegyndt. Således er en forståelse for emnet, som kan benyttes til de forskellige interviews, på forhånd opbygget.

Vi har valgt at benytte en semistruktureret fremgangsmåde, hvilket betyder, at vi har udarbejdet en overordnet interviewguide, som vi har forsøgt at følge igennem interviewet, se bilag 1. Der har dog stadig været plads til, at den interviewede kunne tale om emner uden for interviewguiden og samtidig at interviewer kunne stille spørgsmål, som ikke fremgik af guiden. Denne fremgangsmåde er valgt for at lade inputs, som interviewer ikke havde overvejet inden interviewets start indgå i interviewet, og dermed skabe grobund for nye vinkler til emnet. Interviewpersonerne har inden interviewets start modtaget den foreløbige interviewguide, så de har haft mulighed for at forberede sig.

En af interviewpersonerne, Peter Gath, er ikke interviewet i forbindelse med selve afhandlingen, men i forbindelse med Revisionsprojekt på faget Revision 2 på fjerde semester af cand.merc.aud. i foråret 2014⁹. Der er indhentet tilladelse fra Peter Gath til at kunne bruge hans citater i forbindelse med denne afhandling.

De foretagne interviews er transskriberet og kan ses i bilag 2-7. I afhandlingen er der brugt citater fra alle interviews. Inden citaterne er brugt endeligt, er de sendt til interviewpersonen for godkendelse heraf. Vi har modtaget enkelte ændringer fra interviewpersonerne, men ikke nogle ændringer, som vi vurderer, har haft betydning for processen og udfaldet af den analyse, vi har foretaget.

1.4.2.2. Sekundær empiri

I afhandlingen benyttes der forskellig sekundær empiri, hvoraf noget bruges i det beskrivende afsnit, mens andet benyttes i forbindelse med det analyserende og det vurderende afsnit.

⁷ Søren Vøxted (2008), s. 187

⁸ Søren Vøxted (2008), s. 188-189

⁹ Revisors uafhængighed – Konsekvenserne af den nye EU-forordning (2014), Vejleder: Karsten Andersen

I den beskrivende del af afhandlingen benyttes lovgivningen på området, for at give et indblik i den gældende regulering samt de nye EU-regler. Dette er med til at skabe et fundament efterfølgende, når forordningen skal analyseres og vurderes.

I den analyserende del vil der blive gjort brug af både kvalitativ og kvantitativ empiri. Der vil blandt andet blive gjort brug af videnskabelige artikler samt undersøgelser til at indhente de impliceredes holdninger til de nye regler. Nedenfor vil der blive foretaget en kritisk gennemgang af de valgte kilder for at afdække, hvorfor vi har valgt at benytte disse samt hvorfor de er fundet relevante.

1.4.3. Kildekritik

De benyttede kilder i afhandlingen er udvalgt på baggrund af deres relevans for afhandlingens problemstilling og ønsket om at besvare denne. I udvælgelsen af kilderne er der sket en vurdering af kildernes troværdighed og validitet, så dette tages med i overvejelserne, når kilderne benyttes i analysen.

1.4.3.1. Teori

Da der er tale om anerkendte teorier og teoretikere, vurderes det, at validiteten er relativ høj. Det kan ikke udelukkes, at teoretikerne har en forudindtaget mening, der kan afspejle sig i deres teorier, men eftersom der er tale om anerkendte teorier og teoretikere, som har fundet anvendelse i en årrække, må det vurderes, at der er tale om en valid kilde.

1.4.3.2. Primær empiri

Det har generelt været en udfordring at finde interviewpersoner, der både har en funktion som regnskabsbruger og kender til de nye EU-regler, og som samtidig har en kvalificeret mening om, hvilken betydning de nye regler kan have på revisors uafhængighed og kvaliteten af revisionen. Nedenfor vil der blive foretaget en gennemgang af de personer, vi har interviewet samt hvorfor de er fundet relevante i forhold til afhandlingens problemstilling.

Peter Gath, der er viceformand for FSR, er interviewet i forbindelse med en anden opgave. Inden dette interview blev det gjort klart, at interessen var i FSRs holdning, og da Peter Gath har en fremtrædende rolle som bestyrelsesmedlem i FSR, må det antages, at han er bekendt med deres synspunkter, og at det derfor er disse, han refererer til, hvorfor validiteten anses for forholdsvis høj.

Ved kontakt til FSR blev vi anbefalet at tale med Henrik Carmel, da han til daglig sidder med EU-reguleringen, og dermed har et stort kendskab til de nye EU-regler, som denne afhandling omhandler. Han har ligeledes været med til at udarbejde nogle af de analyser, som FSR har udgivet om emnet. Han er derfor vurderet som den rigtige at interviewe i forhold til at få FSRs holdning til den nye forordning.

For at få en repræsentant for regnskabsbrugerne tog vi kontakt til Klaus Struwe fra Dansk Aktionærforening. Dansk Aktionærforening er en interesseorganisation, hvis formål er at varetage dets medlemmers interesser¹⁰. Han findes derfor relevant at interviewe, for at få nogle synspunkter på reglerne set fra regnskabsbrugernes synsvinkel.

Problemstillingen i forbindelse med at finde regnskabsbrugere med den fornødne viden til vores interviews har eksempelvis betydet, at det ikke har været muligt at interviewe en investor i Danske Bank, som oprindeligt var vores plan. Dette medførte, at vi i stedet interviewede Vibeke Bak Solok, der er Executive Vice President for deres regnskabsafdeling. Selvom Vibeke ikke er en egentlig regnskabsbruger, mener vi dog stadig, at hun er kvalificeret til at svare på de spørgsmål, som vi havde, da hun har en indgående viden til revision samt betydningen af revisors uafhængighed. Vi har i forløbet ligeledes taget kontakt til Jyske Bank og Nordea for at få interviews, men de mente ikke, at de havde nogle, der var relevante at tale med i forhold til afhandlingens problemstilling. Det er værd at bemærke, at Danske Bank selv er en PIE-virksomhed, og derfor vil blive omfattet af forordningen, hvorfor svar kan være påvirket af dette.

Vi tog ligeledes kontakt til både ATP og PFA, der begge i deres funktion som pensionsselskab, har til formål at investere i andre selskaber for at skabe bedst mulige afkast til deres kunder. Begge selskaber kan derfor ses som regnskabsbrugere, da de er investorer i flere selskaber. ATP ønskede ikke at stille op til interview, da en medarbejder hos dem var i gang med at skrive afhandling omhandlende samme emne. Med PFA var det, ligesom med bankerne, ikke muligt at finde en investor at tale med. Vi fik i stedet mulighed for at interviewe Jes P. Sørensen, der er PFAs interne revisionschef. Jes har en baggrund som statsautoriseret revisor, hvor han blandt andet har haft med en del amerikanske selskaber at gøre, hvor der er en større opdeling mellem rådgivning og revision, end vi er vant til i Europa. Med baggrund i hans store viden om emnet, er han vurderet relevant at interviewe, da han kan være med til at give nogle nye vinkler på afhandlingens problemstilling. Ligesom Danske Bank er PFA selv en PIE-virksomhed, og PFA vil derfor blive omfattet af forordningen, hvorfor svar kan være påvirket af dette. Eftersom Jes P. Sørensen er intern revisionschef, er han uafhængig af resten af PFA, hvorfor risikoen for dette vurderes minimal.

¹⁰ "Om Dansk Aktionærforening" <http://www.shareholders.dk/omdaf/index.aspx>

Til slut interviewede vi Martin Thygesen, der er kontorchef, samt Bo Lund Christensen, der er juridisk konsulent og desuden en del af et udvalg, der hedder Kreditudvalget i Finansrådet. Finansrådet repræsenterer de danske banker, og dermed er de kunder, som Finansrådet repræsenterer, både aflæggere af deres egne regnskaber samt brugere af andres regnskaber. Inden interviewets start blev det gjort klart, at vi ønskede at høre deres holdning i forhold til rollen som regnskabsbruger. Dermed må det antages, at de synspunkter, som de udtrykker i interviewet, hænger sammen med deres rolle som regnskabsbruger, hvorfor de må antages at være i stand til at besvare de spørgsmål, der ligger til grund for nærværende afhandlings problemstilling.

På baggrund af overstående gennemgang mener vi, at de interviewede personer er kvalificerede og at deres viden kan være med til at belyse afhandlingens problemstilling.

1.4.3.3. Sekundær empiri

Den anvendte empiri vurderes at komme fra pålidelige kilder, da der er tale om eksempelvis dansk lovgivning og vejledninger, samt international regulering udstedt af EU-kommissionen. Derudover er der tale om undersøgelser og videnskabelige artikler, der ligeledes har en høj grad af troværdighed. Det antages, at både analyser og rapporter er udarbejdet af fagpersoner, hvormed de opfylder kravene til at kunne udtale sig om de undersøgte forhold. Dermed er validiteten høj, og det er muligt at støtte overbevisning på disse i afhandlingen.

Der er kun udført et meget begrænset antal empiriske undersøgelser i Danmark, hvorfor det har været nødvendigt at bruge undersøgelser fra andre lande for at kunne besvare afhandlingens problemstilling. Eftersom revisorreguleringen i Danmark i høj grad er reguleret fra EU, vurderes det muligt at benytte undersøgelser fra andre europæiske lande, da markedet for undersøgelsen ikke har ligeså stor betydning, som hvis Danmark selv forestod alt deres regulering. Derudover er en stor del af den europæiske regulering inspireret af den amerikanske, hvorfor det ligeledes vurderes, at amerikanske undersøgelser kan være med til at give et billede af, hvilke konsekvenser indførslen af forordningen vil have i Danmark.

I afhandlingen vil der blive benyttet forskellige typer af artikler fra bl.a. FSR og forskellige dagblade. Der kan ligge subjektive holdninger og interesser bag udtalelserne i artiklerne, hvilket vi har været opmærksomme på inden benyttelsen af materialet. Det skal dog nævnes, at der er tale om kompetente folk bag artiklerne, og at det derfor må vurderes, at validiteten er relativ høj. En artikel fra FSR vil dermed udtrykke FSRs generelle holdning, og ikke blot holdningen fra enkeltpersonen bag artiklen.

For nogle af de holdninger og udtalelser, der benyttes i analysen gælder, at de ikke er udtrykt i sammenhæng med udsendelsen af den endelige forordning, men derimod i forbindelse med enten Grønbogen eller forordningsforslaget. Det antages, at udtalelserne stadig vil være gældende, da de stramninger forordningen indeholder, generelt har samme udformning som dem der blev lagt op til i Grønbogen og forordningsforslaget. For tvungen firmarotation ser den endelige forordning dog lidt anderledes ud, end hvad der var lagt op til i forordningsforslaget, da man har givet mulighed for, at perioden inden man er tvunget til at skifte revisor, er blevet længere. Dette vil der blive taget højde for i analysen.

I afhandlingen benyttes derudover høringssvar, som er afgivet i forbindelse med Grønbogen. Høringssvarene vil ofte være subjektive, og der kan ligge eksempelvis økonomiske motiver bag svarene. Dette skal dermed holdes for øje, når høringssvarene benyttes i analysen. Derudover kan man argumentere for, at det i høj grad vil være folk, der er utilfredse med de nye lovforslag, der vil bruge tid på at indsende høringssvar, og at det dermed ikke nødvendigvis er repræsentativt for den samlede offentlige opfattelse af lovforslaget. Høringssvarene er ikke nødvendigvis saglige, og de er derfor begrænset retvisende og ikke konkluderende.

I afhandlingen er der lagt vægt på, at enkelte udtalelser fra interviews og artikler ikke danner grundlag for de angivne konklusioner alene, men at de ligeledes understøttes af videnskabelige undersøgelser.

2. Teoretisk referenceramme

For at kunne danne grundlag for den senere analyse og vurdering, vil den teoretiske referenceramme blive gennemgået nedenfor, herunder Principal/agent-teorien, teori vedrørende forventningskløften og uafhængighedsteori.

2.1. Principal/agent teori

Til forståelse af revisionens eksistens og betydningen af revisors uafhængighed tages der udgangspunkt i principal/agent-teorien, herefter PA-teorien. PA-teorien vil efterfølgende blive benyttet til at belyse offentlighedens behov for revisors uafhængighed.

Principalen er ejeren eller det øverste ledelsesorgan, som ansætter agenten til at udføre arbejde på dennes vegne for at maksimere den indskudte kapital¹¹. Når en virksomhed bliver så stor, at beslutningerne ikke længere træffes af virksomhedens ejer, men derimod af en ansat ledelse, kan der opstå et problem heri, da ejeren gerne vil have truffet beslutninger til dennes bedste. For at principalen kan få agenten til dette, kræves at agentens nytte skal være højere, end ved ikke at gøre det¹². Det centrale i denne teori er, hvordan en principal kan kontrollere, at en agent agerer efter principalens ønsker.

Ud fra den danske model, hvor man har en bestyrelse og direktion, vil ejerne på generalforsamlingen være principalen, som skal vælge en bestyrelse til at varetage deres ønsker, eksempelvis i form af en retvisende årsrapport. Bestyrelsen vil ud over at være agent også agere som principal, da den ansætter direktionen til at varetage deres ønsker i form af korrekt rapportering.

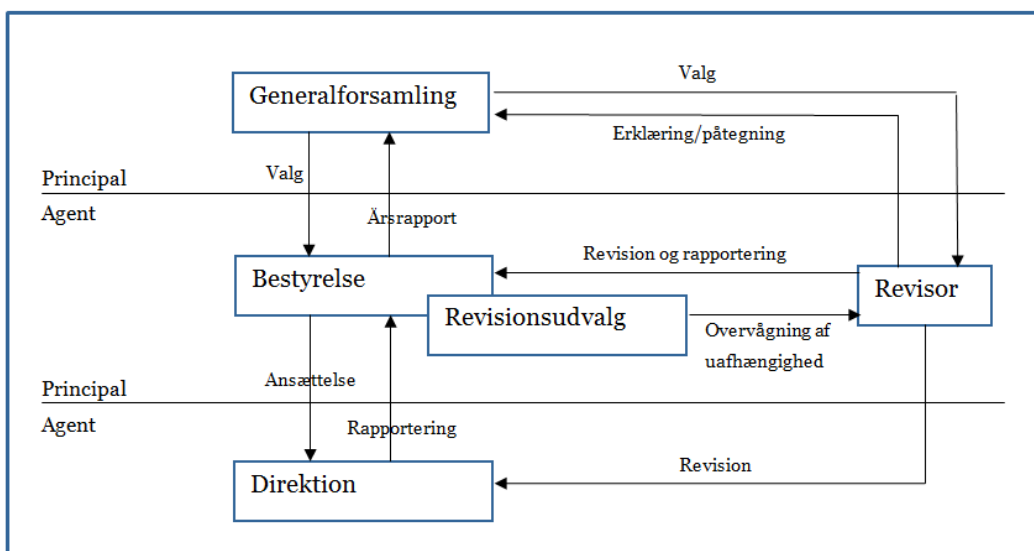
Da principalen og agenten ikke nødvendigvis har samme interesser, kan der opstå interessekonflikter mellem parterne. Det er i principalens interesse at opnå størst mulig aktieudbytte eller kursstigninger, hvorimod det er i agentens interesse at tjene mest muligt til sin personlige indkomst. Grundet denne interessekonflikt ansætter generalforsamlingen derfor en revisor med det formål at kontrollere agentens finansielle rapportering. Revisors rolle som kontrollant er dermed at varetage omverdenens interesse, og derfor spiller revisors uafhængighed en central rolle. Er revisor ikke uafhængig af selskabets direktion og bestyrelse, vil der være en risiko for, at revisor vil sætte egne interesser over interessenterne.

¹¹ Larsen, Rolf E. (1994)

¹² Larsen, Rolf E. (1994)

For at skærpe revisors uafhængighed blev det i Revisorloven fra 2008 indført, at PIE-virksomheder skulle etablere et revisionsudvalg. Revisionsudvalget består af bestyrelsesmedlemmer, der ikke indgår i virksomhedens direktion. Derudover skal et af medlemmerne være både uafhængig af virksomheden og have kvalifikationer inden for revision eller regnskabsvæsen.¹³ Revisionsudvalgets opgaver skal mindst bestå af at overvåge regnskabsaflæggelsen, virksomhedens interne kontroller, den lovpligtige revision af årsregnskabet samt sikre og kontrollere revisors uafhængighed. Det er derfor valgt at indarbejde revisionsudvalget i figuren nedenfor, som viser PA-teorien, da revisionsudvalget har en funktion i forhold til at sikre revisors uafhængighed.

Teorien kan opstilles som følgende:

Figur 2.1 – Egen tilvirkning

Der er ikke nødvendigvis overensstemmelse mellem ledelsens nytte og ejerens nytte. Derfor vil ejerne have et incitament til at ansætte en revisor, der kan udarbejde information, som ejerne kan bruge i forhold til at lave en opfølgning på den kontrakt, de har med ledelsen.¹⁴

Som det ses af ovenstående model, er der tale om en principal i form af virksomhedens ejer og to agenter i form af ledelsen og revisor. Revisor vil ligesom ledelsen opføre sig som en agent med egne økonomiske interesser og forsøge at maksimere sin nytte. Eftersom revisor driver en forretning på lang sigt og ønsker at bevare denne forretning, er det ikke realistisk, at revisor vil indgå i koalition med ledelsen¹⁵. Principalen kan mindske revisors incitament til at rapportere ukorrekt ved, at revisors aflønning ikke afhænger af virksomhedens resultat.

¹³ Revisorloven § 31, stk. 1

¹⁴ Larsen, Rolf E. (1994), s. 214

¹⁵ Larsen, Rolf E. (1994), s. 218

PA-teorien understøtter vigtigheden af revisors uafhængighed, når revisor udfører erklæringsopgaver. Dette gør sig gældende både internt mellem ledelsesorganerne og ikke mindst i forhold til offentlighedens interesser.

2.2. Forventningskløften

Man taler i revisionsbranchen om den såkaldte forventningskløft. Analyser viser, at der eksisterer et tillidsgap mellem offentlighedens opfattelse af, hvilke opgaver revisor er forpligtet til at udføre, og hvilke opgaver, revisor er forpligtet til ifølge lovgivningen¹⁶. Dette betyder, at regnskabsbruger tillægger revisionen og revisors påtegning større vægt, end revisionen reelt giver grundlag for¹⁷. Denne uoverensstemmelse kan skyldes en misforståelse af revisionens formål og omfang, samt hvilke iboende begrænsninger, der er tilknyttet hertil, eller dårlig kommunikation som følge af brug af standardpåtegninger, som ikke giver regnskabsbrugerne et fuldstændigt billede af omfanget af revisionen¹⁸.

EU-kommissionen har pointeret, at investorer har været uforstående over for, hvordan revisorer har kunnet fremlægge blanke revisionspåtegninger, hvorefter kunderne inden for kort tid har lidt store økonomiske tab eller er gået konkurs¹⁹. På baggrund heraf peger EU-kommissionen på, at der eksisterer en forventningskløft mellem regnskabsbrugernes forventninger til revisionen og den faktisk udførte revision.

Det er desuden blevet diskuteret, om man kan sondre mellem en forventningskløft og en forståelseskløft, eller om der reelt kun er tale om en forventningskløft. Forventningskløften omfatter de berettigede forventninger fra regnskabsbrugerne, mens forståelseskløften opstår, hvis regnskabsbrugerne ikke har den nødvendige indsigt i regnskabsaflæggelse og revisors arbejde, der skal til for at kunne forstå kommunikationen.²⁰

Brenda Porters teori om begrebet er meget brugbar til forståelse af den kløft, som kan opstå mellem de forventede ydelser og de leverede ydelser. Brenda Porters teori er afspejlet i nedenstående figur.

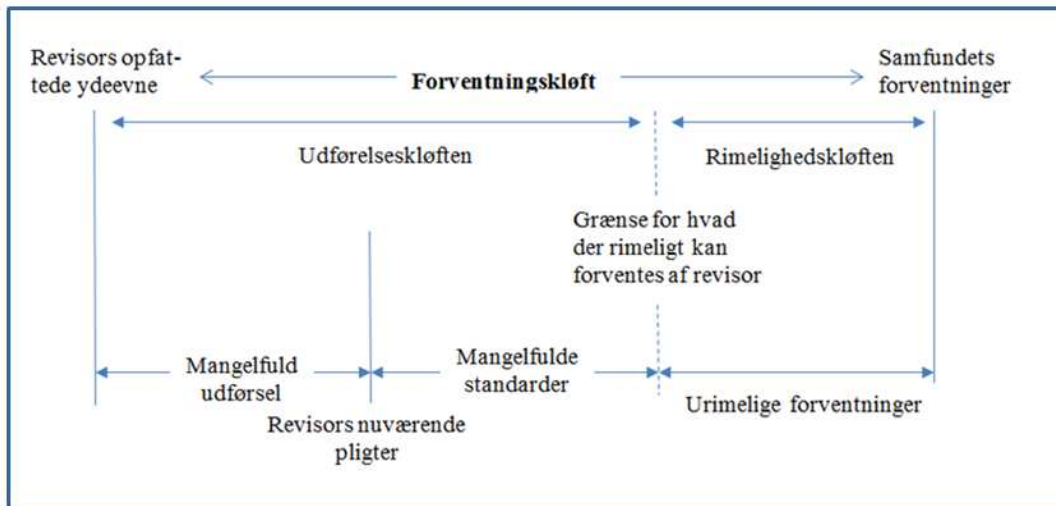
¹⁶ ACCA (2012)

¹⁷ FSR (2012e)

¹⁸ IAASB 2011, s. 7

¹⁹ EU-kommissionen (2011b), s. 3

²⁰ Christensen, Mogens m.fl. (2000)

Figur 2.2 - Forventningskløften²¹

Ifølge Brenda Porter består kløften af en udførelseskløft, som kan sidestilles med den såkaldte forventningskløft, samt en rimelighedskløft, som kan sidestilles med forståelseskløften.

Som det ses af figur 2.2, består forventningskløften af flere faktorer, såsom forventninger fra brugerne, lovgivningsmæssige områder og selve udførelsen af arbejdet. Hvis revisorer ikke formår at imødekomme samfundets forventninger til deres arbejde, svækkes tilliden til revisorerne og forventningskløften vil blive større. Derfor er det vigtigt, at revisionsbranchen er i stand til at identificere årsagerne til forventningskløften og forsøge at imødekomme forventningerne fra samfundet.²²

Årsagerne til at denne kløft opstår, kan opdeles i to; rimelige og urimelige forventninger. Det faktum, at revisor i sit arbejde skal være omkostningseffektiv gør, at revisor foretager stikprøveudvælgelse frem for fuldstændig gennemgang af samtlige transaktioner. Ligeledes vil revisor kun være i stand til at afgive en erklæring med høj grad af sikkerhed for sin konklusion og ikke med fuld sikkerhed. Regnskabsbrugerne er ofte ikke bevidste om de begrænsninger, der er i en revision, hvorfor der i nogle tilfælde stilles urimelige krav til revisor og hans arbejde, som han ikke vil være i stand til at opfylde. Ved en virksomheds konkurs har samfundet ofte en urimelig opfattelse af, hvilke forhold revisor burde have afsløret.²³

Dog har samfundet også nogle rimelige forventninger til revisor, og opfyldes disse ikke som en konsekvens af utilstrækkelig regulering eller mangelfuldt arbejde fra revisor, opstår den såkaldte udførelseskløft. Følger revisor den gældende lovgivning, og vurderer regnskabsbruger på trods af

²¹ Porter, Brenda m.fl. (2003), s. 198

²² Porter, Brenda m.fl. (2003)

²³ Bøg, Kjeld Chr. et al (2007), s. 15

dette revisors arbejde for utilfredsstillende, kan revisor ikke holdes ansvarlig, og ansvaret må her påhvile lovgiverne. Revisor kan derimod holdes ansvarlig, hvis det udførte arbejde ikke er i overensstemmelse med gældende lovgivning. Indførelse af sanktioner, såfremt en revisor ikke lever op til de gældende kvalitetskrav og etiske principper, imødekommer denne del af forventningskløften²⁴. Revisorerne har ifølge Brenda Porter et ansvar for ikke at skabe større forventninger, end hvad der opfyldes i forhold til lægmænd²⁵.

FSR erkender, at der er en kløft mellem offentlighedens forventninger til revisors arbejde og det arbejde, som revisor skal udføre ifølge gældende lovgivning.²⁶ Denne kløft kan mindskes ved at informere samfundet om, hvilket arbejde, der kan forventes udført af en revisor. Ansvar for at mindske forventningskløften ligger derfor i nogen grad hos revisor i forhold til at forklare hans arbejde, så regnskabsbrugerne forstår det. Dette er blandt FSRs opgaver, hvorfor de udgiver pjecer, andet informationsmateriale, bøger, artikler, afholder kurser og møder med videre for at få informeret regnskabsbrugerne om revisors arbejde og dermed forsøge at mindske det gap, som Brenda Porter kalder rimelighedskløften.²⁷

Sondringen mellem forventningskløften og forståelseskløften er med til at understrege, at ansvaret for at disse kløfter eksisterer, ikke alene påhviler revisor, men også regnskabsbrugerne. Revisor skal således ikke altid forsøge at leve op til regnskabsbrugernes forventninger, idet de til tider kan være urealistiske. Regnskabsbrugernes forventninger kan blandt andet være påvirket af manglende hensyntagen til omkostningsovervejelser, idet regnskabsbrugerne omkostningsfrit kan stille krav til ydelsen.

Sondringen mellem de to kløfter er ligeledes med til at tydeliggøre de fremgangsmåder, som kan være med til at mindske kløfterne. Man kan forsøge at påvirke revisors ydelse med henblik på at tilnærme den til regnskabsbrugernes forventninger eller forsøge at påvirke regnskabsbrugernes forventninger, således at de tilnærmer den ydelse, som revisor leverer.

EU-kommissionen anser det for nødvendigt, at præcisere omfanget af den lovpligtige revision og på den måde afstemme forventningerne mellem samfund og revisor²⁸. En grundig revision er ifølge EU-kommissionen nøglen til at genoprette tilliden på markedet²⁹.

²⁴ Bøg, Kjeld Chr. et al (2007), s. 15-16

²⁵ Porter, Brenda m.fl. (2003), s. 196-197

²⁶ Ritzau Finans (2013)

²⁷ Christensen, Mogens m.fl. (2000), s. 645

²⁸ EU-kommissionen (2011c), s. 16 pkt. 15

²⁹ EU-kommissionen (2011c), s. 2

2.3. Uafhængighedsteori

Kravene til revisors uafhængighed har igennem årene været meget omdiskuterede, og det er et område, der er i mange år har haft stort fokus³⁰. En række teoretikere har haft betydning for udviklingen i kravene til revisors uafhængighed, heriblandt Mautz & Sharaf og David Flint.

Mautz & Sharaf udgav i 1961 bogen *"The Philosophy of auditing"*, og senere videreudviklede David Flint deres syn på uafhængighed med udgivelse af bogen *"Philosophy and principles of auditing – An Introduction"* i 1988. De to teoretikere anvender en stort set identisk opdeling af uafhængighedsbegrebet, hvor de opdeler begrebet i *faktisk uafhængighed* og *tilsyneladende uafhængighed*. Deres revisionsteorier vil blive gennemgået i afsnittet nedenfor.

2.3.1. Mautz & Sharaf

Mautz & Sharaf opstiller en række postulater, som ligger til grund for deres teori om revision. Med disse mener Mautz & Sharaf, at revisor vil være i stand til at løse de revisionsproblemer, som måtte opstå. De relevante postulater til belysning af revisors uafhængighed, er postulat 2,7 og 8, se bilag 8.³¹

Revisor kan ifølge postulat nr. 2 kun udføre et objektivt arbejde, hvis der ikke er interessekonflikt mellem ledelse og revisor, og det er derfor en forudsætning, at begge parter har interesse i at give et retvisende billede i årsrapporten.³²

Ifølge Mautz & Sharaf er uafhængighed essentielt i forhold til at tilføre regnskabet troværdighed, og for at revisor kan tilføre troværdighed, skal revisor accepteres af offentligheden. Dette kan kun ske, hvis revisor lever op til offentlighedens forventninger, hvilket er kernen i postulat 7 og 8³³. Revisor skal således altid optræde uafhængig af sin klient og agere som revisor og intet andet, når revisionen foregår.

Mautz & Sharaf taler om to former for uafhængighed; den praktiske uafhængighed og professionsuafhængigheden³⁴. Mens den praktiske uafhængighed baseres på, hvorvidt revisor anser sig selv som værende uafhængig i forhold til sin klient, omhandler professionsuafhængigheden, hvorvidt omverdenen anser revisor som værende uafhængig.

³⁰ KPMG (2010), s. 15

³¹ Mautz, R.K. & Sharaf, Hussein A. (1993), s. 49

³² Mautz, R.K. & Sharaf, Hussein A. (1993), s. 49

³³ Mautz, R.K. & Sharaf, Hussein A. (1993), s. 49

³⁴ Mautz, R.K. & Sharaf, Hussein A. (1993), s. 246-247

2.3.1.1. Praktisk uafhængighed

Den praktiske uafhængighed omhandler den enkelte revisors integritet og at revisor skal påtage sig ansvar for de beslutninger og anbefalinger, som foretages. Revisor vil derfor ikke fremstå som uafhængig og professionel, hvis han som følge af klientens ønsker, ændrer mening for at fastholde klienten. Den praktiske uafhængighed omhandler ligeledes revisors uafhængighed i forhold til egeninteresse, da denne kan gå ind og påvirke revisors professionelle dømmekraft, enten bevidst eller ubevidst. Revisor skal således være objektiv i de opgaver, han påtager sig.

En forudsætning for, at den praktiske uafhængighed er en succes er, at revisor har kendskab til, hvilke faktorer, der kan påvirke hans uafhængighed. Herved kan revisor få identificeret eventuelle uhensigtsmæssigheder inden arbejdet påbegyndes. Ifølge Mautz & Sharaf kan den praktiske uafhængighed deles op i tre faser, hvor revisor i sit arbejde kan blive påvirket og hans uafhængighed truet:³⁵

- Planlægningsuafhængighed
- Undersøgelsesuafhængighed
- Rapporteringsuafhængighed

2.3.1.1.1. Planlægningsuafhængighed

Den praktiske uafhængighed grundlægges i planlægningsfasen, da denne fase er udgangspunktet for den fremadrettede revision. Mautz & Sharaf opstiller nogle guidelines, som skal følges for at opretholde revisors uafhængighed. Det væsentligste heri er, at revisor skal have frihed til at vælge revisionsteknikker og -metoder, for at kunne bevare sin uafhængighed. Revisor skal have mulighed for selv at udarbejde sin revisionsplan uden påvirkning fra den reviderede virksomhed. Ledelsen skal således ikke have nogen indvirkning på, hvilke områder og i hvor høj grad disse områder skal revideres, da ledelsen kan have interesse i, at få revisor til at kigge på specifikke områder eller få hans fokus væk fra andre områder.³⁶

Revisor skal ligeledes være opmærksom på udefrakommendes forsøg på at få revisor til at udføre opgaver, der ikke har noget med revisionen at gøre. Dette skyldes, at ledelsen kan have incitament til at fjerne revisors fokus fra problemfyldte områder, ved at få hans opmærksomhed rettet på opgaver, der reelt er irrelevante for selve revisionen. Hvis revisor ikke formår at holde ledelsen uden for indflydelse i planlægningen, kan det have indvirkning på planlægningsuafhængigheden, og i

³⁵ Mautz, R.K. & Sharaf, Hussein A. (1993), s. 247-249

³⁶ Mautz, R.K. & Sharaf, Hussein A. (1993), s. 249

sidste ende kan det medføre, at regnskabsbruger ikke kan stole på den påtegning, som revisor giver regnskabet.³⁷

2.3.1.1.2. Undersøgelsesuafhængighed

Det er i denne fase ligeledes vigtigt, at revisor har frihed fra kontrol og ikke udsættes for nogen form for påvirkning fra ledelsen. Ledelsen kan have et ønske om at påvirke, hvilke områder eller aktiviteter, som skal undersøges samt hvilke områder de gerne vil have, at revisor ikke skal revidere. Der kan desuden være risiko for, at eventuelle personlige relationer kan påvirke revisors uafhængighed. Det er her revisors ansvar at sørge for, at der ikke sker sådanne påvirkninger på uafhængigheden, og det er ifølge Mautz & Sharaf et krav hertil, at revisor får stillet alle informationer til rådighed.³⁸

Revisor skal kunne følge bogføringen og have mulighed for at undersøge eventuelle usædvanlige transaktioner. Derfor skal revisor have fri adgang til medarbejderne i virksomheden samt andre kilder til information, ligesom der skal være en åben og ærlig dialog og dermed et aktivt samarbejde mellem ledelse og revisor. Manglende samarbejdsvilje fra ledelsens side kan være med til at indikere, at der er noget man skal være opmærksom på.³⁹

2.3.1.1.3. Rapporteringsuafhængighed

Det er her vigtigt, at revisor får udtrykt de forhold, herunder henstillinger, som er fremkommet under det udførte arbejde. Det er revisors opgave at sikre en retvisende påtegning, og revisor har derfor ikke et ansvar for at sikre ledelsens interesser. Revisor må ikke ekskludere væsentlige oplysninger fra den offentlige rapportering som en tjeneste til ledelsen, mod at ledelsen lader det indgå i en uformel rapportering. Herved vil regnskabsbrugerne ikke modtage den nødvendige information. Det er vigtigt, at formuleringen af revisors rapportering er klar og tydelig, således at alle regnskabsbrugere kan forstå budskabet i rapporteringen. Revisor skal være opmærksom på ledelsens forsøg på at underminere revisors faglige vurderinger, og revisor skal således holde fast i og stole på sin egen dømmekraft og ikke give efter for ledelsens forsøg på at påvirke revisors holdning.⁴⁰

2.3.1.2. Professionsuafhængighed

Den anden form for uafhængighed benævnes professionsuafhængighed og handler om, hvorvidt omverdenen anser revisor som værende uafhængig. Anses revisor som værende afhængig af om-

³⁷ Mautz, R.K. & Sharaf, Hussein A. (1993), s. 249

³⁸ Mautz, R.K. & Sharaf, Hussein A. (1993), s. 249-250

³⁹ Mautz, R.K. & Sharaf, Hussein A. (1993), s. 249-250

⁴⁰ Mautz, R.K. & Sharaf, Hussein A. (1993), s. 249-250

verdenen, vil revisor ikke kunne tilføre troværdighed til regnskabet og regnskabsbrugerne tillægger derfor stor værdi til revisors professionsuafhængighed.⁴¹

Professionsuafhængigheden kan påvirkes både internt og eksternt. Den interne påvirkning kan eksempelvis forekomme ved, at den almene borger har et direkte kendskab til en revisor. Der kan hermed være en forudindtaget indstilling til revisor og dermed revisors image. Den eksterne påvirkning kan forekomme igennem medierne og deres omtale af revisorer i forhold til erhvervsmæssige skandaler, som revisor har været indblandet i, hvormed den almene borger kan få en forudindtaget mening omkring revisor og dennes erhverv.⁴²

Ifølge Mautz & Sharaf er det vigtigt, at offentligheden har tillid til revisors uafhængighed, samt at revisor undgår forekomsten af manglende uafhængighed, da det ellers kan påvirke offentlighedens tillid til påtegningen.⁴³

Mautz & Sharaf fremhæver nogle karakteristika, som kan påvirke offentlighedens opfattelse af revisors uafhængighed. En revisor anses ikke for at have samme grad af objektivitet, som eksempelvis en dommer, der kan sikre offentlighedens skepsis over for revisors integritet og uafhængighed. En dommer har ikke nogen interessekonflikter og anses dermed som objektiv. De samme karakteristika er ikke tilfældet ved revisorer, da de modtager et honorar fra klienten og deres omsætning derfor er direkte afhængig af klienten, hvilket kan være med til at påvirke deres beslutninger. Det kan for en lægmand være svært at se revisor som værende tilstrækkelig uafhængig, da han ikke forstår forholdet mellem revisor og klient.⁴⁴

Desuden fremhæver Mautz & Sharaf, at der har været en tendens til, at der i revisionsbranchen forekommer større distance mellem de revisorer, der udfører arbejdet og den underskrivende revisor. Dette mener de kan være med til at forringe uafhængigheden, da den underskrivende revisor ikke har direkte sikkerhed for, at der er opretholdt den nødvendige uafhængighed igennem hele revisionsprocessen.

De fremhæver ligeledes en manglende professionssolidaritet, hvilket indebærer, at en klient kan true revisor med at skifte revisor, eksempelvis grundet påtegningsforhold. Her mener Mautz &

⁴¹ Mautz, R.K. & Sharaf, Hussein A. (1993), s. 251

⁴² Mautz, R.K. & Sharaf, Hussein A. (1993), s. 247

⁴³ Mautz, R.K. & Sharaf, Hussein A. (1993), s. 251-252

⁴⁴ Mautz, R.K. & Sharaf, Hussein A. (1993), s. 253-256

Sharaf, at en kommende revisor skal bakke den siddende revisor op, så solidaritet i revisionsbranchen fremhæves.⁴⁵

2.3.2. David Flint

Mautz & Sharaf og David Flint anvender en stort set identisk opdeling af uafhængighedsbegrebet. Revisors rolle er ifølge David Flint, at give regnskabsbrugerne en øget troværdighed på det reviderede regnskab og han lægger stor vægt på, at revisor bevarer sin autoritet i regnskabsbrugers øjne⁴⁶.

David Flint opdeler uafhængighedsbegrebet i den faktiske uafhængighed og den tilsyneladende uafhængighed. Den faktiske uafhængighed er betinget af, at revisor agerer efter offentlighedens interesser, mens den tilsyneladende uafhængighed opnås ved at optræde troværdig samt uafhængigt. Den tilsyneladende uafhængighed kan til dels styres gennem reguleringer og retningslinjer, men det er dog ikke nok til at sikre denne fuldstændigt.⁴⁷ I opgaven vil David Flints betegnelser for revisors uafhængighed blive anvendt fremadrettet.

2.3.2.1. Personlige kvaliteter

Revisor skal besidde personlige kvaliteter, hvor redelighed og handlekraft er de to mest essentielle egenskaber for, at revisor kan opnå uafhængighed. Hvis revisor ikke besidder disse kvaliteter, kan det medføre usikkerhed og tvivl om revisors arbejde. Flint fremhæver således, at de organisatoriske og proceduremæssige betingelser vil være svære at opnå, hvis revisors personlige integritet ikke er til stede.⁴⁸

Endvidere beskriver Flint, at revisors personlige omdømme omkring redelighed er underbygget af revisor som profession. Det fremhæves, at offentlighedens tillid til revisor omhandler revisors personlige omdømme og troen på revisionsbranchen som profession.⁴⁹

2.3.2.2. Personlige forhold

Revisor kan ikke agere objektivt og uafhængigt, hvis han har personlige relationer til klienten eller er følelsesmæssigt involveret, idet dette kan påvirke hans holdning, dømmekraft og udtalelser.

⁴⁵ Mautz, R.K. & Sharaf, Hussein A. (1993), s. 258-260

⁴⁶ Flint, David (1988)

⁴⁷ Flint, David (1988)

⁴⁸ Flint, David (1988), s. 64

⁴⁹ Flint, David (1988), s. 64

Derudover må revisor ikke revidere ægtefælden, forældre eller børn, da revisor i dette tilfælde vil have en interessekonflikt og dermed bliver inhabil.⁵⁰

2.3.2.3. Finansielle interesser og afhængighed

Flint mener, at en revisors finansielle interesse i en virksomhed kan have en negativ indvirkning på uafhængigheden, da der her vil opstå en interessekonflikt. En revisor kan godt vurdere, at der ikke er tale om en reel interessekonflikt, men det kan stadig være skadeligt, idet det kan ødelægge offentlighedens tro på, at revisor er uafhængig. Der kan være flere tilfælde, hvor der kan være tale om en interessekonflikt mellem revisor og den reviderede virksomhed.⁵¹

Revisor modtager et honorar for revision af virksomheden, og man kan ikke komme uden om dette punkt, når man taler om uafhængighed. Hvis nogle af de samme personer, som har interesse for revisionen også har indflydelse på honoraret til revisor, så vil der være en risiko for, at der skabes et pres i forhold til revisor.⁵²

Har revisor økonomiske fordele eller ret til at benytte virksomhedens faciliteter, kan revisors uafhængighed blive påvirket, ligesom regnskabsbrugernes tillid til revisor vil blive påvirket. Hvis en enkelt revisionsklients honorar udgør en så stor del af revisionsvirksomhedens samlede omsætning, at det ville være skadeligt for revisionsvirksomheden at miste denne klient, da vil der kunne opstå en interessekonflikt.⁵³

Overstående teoretiske gennemgang vil danne grundlag for analysen og vurderingen senere i afhandlingen, hvor betydningen af forordningen i forhold til den faktiske og tilsyneladende uafhængighed vil blive belyst.

⁵⁰ Flint, David (1988), s. 64-65

⁵¹ Flint, David (1988), s. 66-72

⁵² Flint, David (1988), s. 66-72

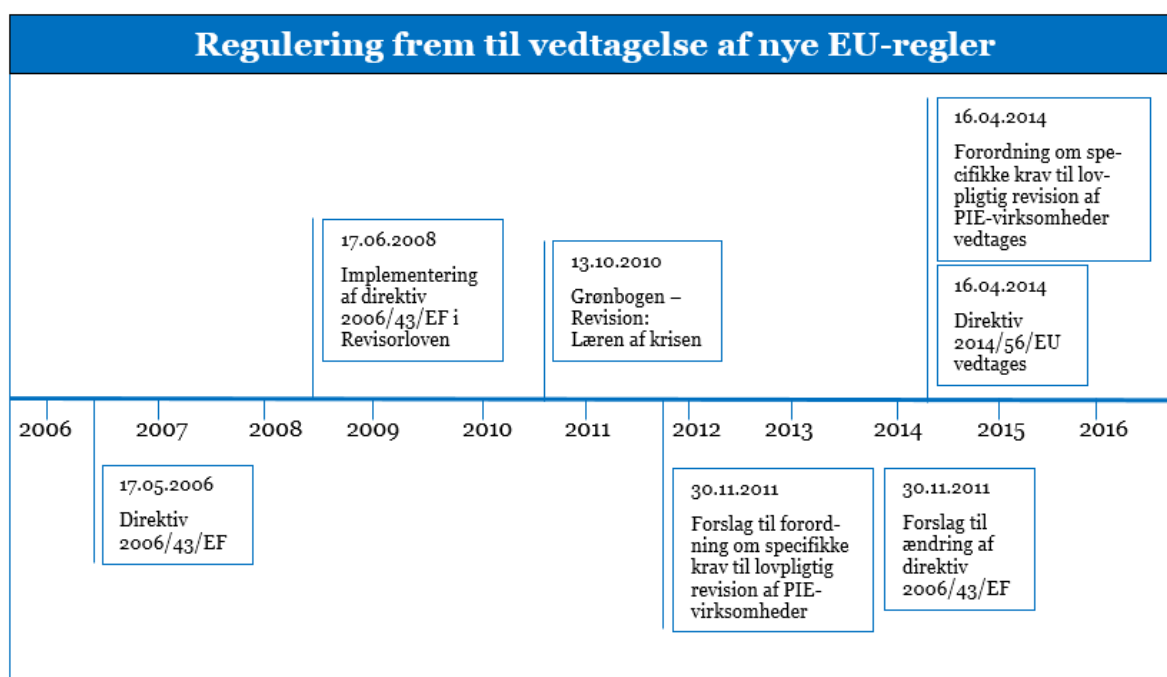
⁵³ Flint, David (1988), s. 66-72

3. Juridisk referenceramme

Ud over den teoretiske referenceramme som er gennemgået overfor, er også den juridiske referenceramme relevant at gennemgå for at kunne besvare afhandlingens problemstilling. Under dette afsnit vil den relevante lovgivning på området derfor blive gennemgået.

3.1. Gældende regulering

Formålet med afsnittet er at skabe en forståelse for den regulering, der tidligere har eksisteret i forhold til revisors uafhængighed, og som har medført, at Europa-Parlamentet og Rådet for den Europæiske Union har vedtaget forordning 537/2014 om specifikke krav til lovpligtig revision af virksomheder af interesse for offentligheden, herefter forordningen, samt ændringen af direktiv 2006/43/EF til direktiv 2014/56/EU. Figuren nedenfor viser en tidslinje over de tiltag der er foretaget, og som vil blive gennemgået i de følgende afsnit.

Figur 3.1 – Egen tilvirkning

Siden 1996 har EU-kommissionen haft et ønske om at harmonisere tilgangen til revisionen inden for EU samt højne kvaliteten af den lovpligtige revision. De har ønsket at iværksætte tiltag, der har kunnet øge offentlighedens tillid til revisorfunktionen⁵⁴. Det er ønsket om dette og den regulering, der er sket i forhold hertil, som vil blive gennemgået nedenfor, og som i sidste ende har ført til ved-

⁵⁴ Økonomi- og Erhvervsministeriet (2006), s. 18

tagelsen af forordningen vedrørende tvungen firmarotation samt adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser.

3.1.1. Direktiv 2006/43/EF

Den 17. maj 2006 vedtog Rådet og Europa-Parlamentet direktiv 2006/43/EF om lovpligtig revision af årsregnskaber og konsoliderede regnskaber. Et direktiv er et sæt regler, der er bindende for samtlige medlemsstater, som det rettes til, og det er op til de enkelte nationale myndigheder at bestemme form og midler for gennemførelsen⁵⁵. Direktivet stiller dermed minimumskrav, hvorefter medlemsstaterne har mulighed for at indføre strengere regler i den nationale lovgivning, hvis de ønsker det.

Direktivet 2006/43/EF trådte i kraft d. 29. juni 2006⁵⁶, og, som det fremgår af lovteksten, skulle de nationale myndigheder senest d. 29. juni 2008 have vedtaget og offentliggjort de bestemmelser, der var nødvendige for at efterkomme direktivet og herefter underrette kommissionen herom⁵⁷. I Danmark er direktivet implementeret ved LOV nr. 468 af 17/07/2008: Lov om godkendte revisorer og revisionsvirksomheder, herefter Revisorloven.

Formålet med direktivet var at tilstræbe harmonisering på et højt niveau i forhold til kravene til lovpligtig revision⁵⁸. Direktivet fra 2006 er derudover den grundlæggende lovgivning i forhold til revisors uafhængighed. Uafhængighed er specifikt gennemgået i artikel 22 i direktivet. Her fremgår det, at det er den enkelte medlemsstat, der skal sikre revisors uafhængighed. I tilfælde af trusler mod revisors uafhængighed skal revisor træffe sikkerhedsforanstaltninger for at mindske truslen. Artikel 22 er implementeret i Revisorloven § 24, stk. 1, hvorfor den vil blive gennemgået nedenfor i afsnit 3.1.2.

Direktivet er, som nævnt ovenfor, blevet implementeret i Revisorloven i Danmark, og det er dermed her, at man finder de nye regler angående revisionsudvalg for virksomheder med interesse for offentligheden, der er beskrevet i direktivets artikel 41 og implementeret i Revisorloven § 31. En anden ny lovændring, der kom med direktivet, var indføringen af rotation af den ledende revisionspartner/underskrivende revisor, så personen kun kan være på opgaven i syv år og derefter skal rotere i mindst to år, når der er tale om revisionskunder med interesse for offentligheden. Se artikel 42, stk. 2, der er implementeret i Revisorloven § 25.

⁵⁵ EUF-traktaten, artikel 288 TEUF

⁵⁶ Økonomi- og Erhvervsministeriet (2006), s. 18

⁵⁷ Direktiv 2006/43/EF, artikel 53, stk. 1

⁵⁸ Direktiv 2006/43/EF, betragtning 5

3.1.2. Revisorloven

Den gældende lovgivning for revisors virksomhed findes primært i Revisorloven⁵⁹, der blev ændret i 2008 med implementeringen af direktiv 2006/43/EF, som beskrevet ovenfor, og som dermed er en overbygning til den tidligere Revisorlov fra 2003.

Revisors uafhængighed er reguleret i kapitel 4 i Revisorloven, herunder §§ 24-26, der vedrører følgende:

- § 24: Overordnede rammer om revisors uafhængighed
- § 25: Rotation af underskrivende revisor
- § 26: Begrænsninger i forhold til revisors honorar

3.1.2.1. § 24 Revisors uafhængighed

Revisorlovens § 24 omhandler de overordnede rammer for revisors uafhængighed og er derfor essentiel i forhold til gennemgangen heraf. Der er med hjemmel i § 24, stk. 5 udstedt en bekendtgørelse: "Bekendtgørelse om godkendte revisorer og revisionsvirksomheders uafhængighed"⁶⁰, herefter uafhængighedsbekendtgørelsen, fra Erhvervsstyrelsen. Hertil er der endvidere udstedt "Vejledning om bekendtgørelsen om godkendte revisorer og revisionsvirksomheders uafhængighed", herefter uafhængighedsvejledningen. Uafhængighedsvejledningens formål er at yde fortolkningsbidrag, og den skal dermed ses som hjælp til revisor og revisionsvirksomheden ved vurderingen af deres uafhængighed i forhold til specifikke opgaver.

Ifølge Revisorloven § 24, stk. 1 skal revisor, der udfører erklæringsopgaver med sikkerhed være uafhængig af den virksomhed, som opgaven vedrører. Jævnfør uafhængighedsvejledningen bygger den danske Revisorlov med få undtagelser på en principbaseret tilgang, hvilket betyder, at det ikke er klart defineret, hvad der er forbudt, og hvad der er tilladt, men at det derimod er revisor, der selv skal foretage en konkret vurdering af, om der foreligger trusler mod uafhængigheden, hver gang han påtager sig en opgave.⁶¹

Der er enkelte tilfælde, hvor det er direkte vurderet, at revisor ikke er uafhængig og derfor ikke må påtage sig opgaven, jf. Revisorloven § 24, stk. 2. Dette gælder opgaver, hvor der foreligger et direkte eller indirekte økonomisk, forretnings- eller ansættelsesmæssigt forhold. Ved levering af ydelser, der ikke er omfattet af Revisorloven § 1, stk. 2, hvor en velinformeret tredjemand ville vurdere, at revisor ikke er uafhængig, falder også ind under bestemmelsen.

⁵⁹ Revisorloven § 1, stk. 1

⁶⁰ BEK nr. 663 af 26/06/2008

⁶¹ Vejledning til BEK nr. 663, s. 2

Hvis det viser sig, at der er trusler mod uafhængigheden, som ikke falder ind under § 24, stk. 2, skal revisor træffe sikkerhedsforanstaltninger for at mindske disse trusler til et niveau, hvor de ikke længere udgør en trussel mod uafhængigheden, jf. Revisorloven § 24, stk. 3.

Trusler mod revisors uafhængighed kan omfatte:

- Selvrevision
- Egeninteresse
- Partiskhed
- Nære personlige, herunder familiære, relationer
- Intimidering

Hvis revisors uafhængighed stadig er bragt i fare efter sikkerhedsforanstaltninger, skal revisor afstå fra at udføre opgaven.

Jf. uafhængighedsvejledningen kan sikkerhedsforanstaltninger være af vidt forskellig karakter. Det afhænger af uafhængighedstruslen, revisionsvirksomhedens størrelse og organisation samt opgavens karakter. Nogle af de sikkerhedsforanstaltninger, der nævnes, er eksempelvis udskiftning af medarbejder eller underskrivende revisor, ekstra omhu ved gennemgang af opgaven, supplerende gennemgang af en uafhængig partner og yderligere kontrolforanstaltninger.⁶²

Da denne afhandling beskæftiger sig med virksomheder af interesse for offentligheden, og da EU-forordningen vedrører disse virksomheder, findes det relevant at nævne § 24, stk. 4, der netop henvender sig til virksomheder af interesse for offentligheden. Da virksomheder af offentlig interesse har en central betydning for samfundet, er der skærpede krav til uafhængigheden. Dette betyder, at revisor ikke må udføre erklæringsopgaver med sikkerhed, hvis der er tale om selvrevision eller egeninteresse. Derudover må den underskrivende revisor ikke påtage sig en ledende stilling i virksomheden, som opgaven udføres for, før der er gået to år fra revisor har fratrådt opgaven, jf. Revisorloven § 24, stk. 4. Ud over disse krav er der i uafhængighedsbekendtgørelsen § 5 opstillet forbud mod to typer af opgaver, som revisor eller andre personer i revisionsvirksomheden ikke må være involveret i, hvis der afgives erklæring med sikkerhed.

⁶² Vejledning til BEK nr. 663, s. 7

Dette gælder følgende opgaver:

1. Deltage i bogføring eller lignende registreringer, som danner grundlag for det forhold som erklæringsopgaven med sikkerhed vedrører⁶³
2. Deltagelse i rekruttering af medarbejdere til centrale finansielle og administrative ledelsesstillinger i virksomheden indenfor de seneste to år⁶⁴

Da ingen sikkerhedsforanstaltninger kan imødegå den egenkontroltrussel, der foreligger ved udførelsen af ovennævnte opgaver, er der tale om et direkte forbud, jf. uafhængighedsbekendtgørelsen § 5.

Revisionsvirksomhederne skal selv opstille retningslinjer, der sikrer, at revisor ved hver opgave vurderer, om der foreligger omstændigheder, der kan vække tvivl om hans uafhængighed, jf. Revisorloven § 24, stk. 6. Det er også revisionsvirksomhedernes ansvar at sikre, at revisorerne i forbindelse med udførelse af opgaverne dokumenterer i deres arbejdspapirer, hvilke væsentlige trusler mod uafhængigheden, der forefindes, og hvilke sikkerhedsforanstaltninger, der er truffet for at mindske disse trusler.⁶⁵

3.1.2.2. Code of Ethics

Ud over Erhvervsstyrelsens udstedelser har FSR udstedt ”Retningslinier for revisors etiske adfærd 2010”, herefter FSRs retningslinjer, med henblik på at sikre en fælles begrebsramme for danske revisors etiske adfærd, herunder bestemmelse omkring revisors uafhængighed⁶⁶. Dette er en oversættelse af IFACs udstedte Code of Ethics for professional accountants, hvilket FSR, som medlem af IFAC, har forpligtet sig til, at deres medlemmer opfylder, så vidt dette kan gøres inden for rammerne af den danske lovgivning. I de tilfælde, hvor dansk lovgivning er skærpende i forhold til Code of Ethics, skal den danske lov overholdes.⁶⁷

Code of Ethics indeholder en beskrivelse af, hvorledes den principbaserede metode bør anvendes i konkrete situationer. Code of Ethics giver således eksempler på, hvornår der foreligger trusler mod revisors uafhængighed samt forslag til, hvilke sikkerhedsforanstaltninger, der vil være passende til at håndtere den konkrete trussel.

⁶³ BEK nr. 663 af 26/06/2008, § 5, stk. 1, nr. 1

⁶⁴ BEK nr. 663 af 26/06/2008, § 5, stk. 1, nr. 2

⁶⁵ Revisorloven § 24, stk. 6

⁶⁶ Code of Ethics, s. 4

⁶⁷ Code of Ethics, s. 1

Code of Ethics beskriver i høj grad de samme situationer som uafhængighedsbekendtgørelsen, men vurderes at være mere uddybende, hvorfor revisor ved tvivlsspørgsmål bør være opmærksom på, at han kan opnå større udbytte ved brug af Code of Ethics frem for uafhængighedsbekendtgørelsen.

I Code of Ethics pkt. 290.6 bliver begrebet uafhængighed defineret således:

1. *Uafhængig i opfattelse (Independence of Mind)* – Den tilstand, der tillader at udtrykke en konklusion uden at være påvirket af indflydelse, der kompromitterer professionel dømmekraft, og dermed tillader en person at agere med integritet og udøve objektivitet og professionel skepsis.
2. *Uafhængighed i fremtoning (Independence in Appearance)* – At undgå fakta og omstændigheder, der er så betydelige, at en fornuftig og velinformeret tredjemand, efter afvejning af alle de specifikke fakta og omstændigheder, sandsynligvis ville konkludere, at et revisionsfirmas eller et medlem af et revisionsteams integritet, objektivitet eller professionelle skepsis er kompromitteret.

Overstående betyder, at det ikke er tilstrækkeligt, at revisor anser sig som værende uafhængig, men at det også er afgørende, at revisor fremstår som uafhængig for en velinformeret tredjemand. Dette hænger sammen med, at der ikke må foreligge trusler, der kan vække tvivl om revisors uafhængighed hos en velinformeret tredjemand.⁶⁸

3.1.2.3. § 25 Rotation af underskrivende revisor

I Revisorloven § 25 er det nye krav vedrørende rotation af underskrivende revisor for virksomheder med interesse for offentligheden implementeret. Kravet går ud på, at den underskrivende revisor roterer af senest syv år efter, at han er udpeget til opgaven. Derefter er det ikke muligt for den udskiftede revisor at deltage i revisionen for den samme klient i minimum to år. Kravet om rotation er kun gældende for den underskrivende revisor, da det er denne, der er ansvarlig for revisionen, og at det derfor er den underskrivende revisor, der har den tætteste tilknytning til ledelsen i virksomheden.

Formålet med bestemmelsen er at sikre revisors uafhængighed og derudover forhindre, at revisors tilknytning til en klient over en længere periode skaber en familiaritetstrussel ved at revisor bliver for tæt knyttet til klienten.⁶⁹

⁶⁸ BEK nr. 663 af 26/06/2008, § 1, stk. 1

⁶⁹ Direktiv 2006/43/EF, betragtning 26

3.1.2.4. Honorarbegrænsninger

I § 26 opstilles kravene i forhold til revisors honorar. Her fremgår det, at en revisionsvirksomhed ikke må modtage mere i hvert af fem på hinanden følgende år end hvad der svarer til 20 pct. af deres omsætning i honorar fra en enkelt kunde. Dette krav skyldes, at man ønsker at undgå honorarafhængig fra enkelte kunder.⁷⁰

Derudover gælder det, at revisor ikke må modtage et honorar, der er højere end hvad der anses for rimeligt, samt at revisors vederlag ikke må gøres afhængigt af andre forhold end det udførte arbejde.⁷¹

3.1.2.5. Revisionsudvalg

Ud over overstående kapitel i Revisorloven er reglerne vedrørende revisionsudvalg i § 31 væsentlige for revisors uafhængighed, da det blandt andet er revisionsudvalgets opgave at kontrollere og overvåge revisors uafhængighed. Derudover er formålet med at indføre et revisionsudvalg at sikre et effektivt internt kontrolsystem, der skal være med til at minimere finansielle og driftsmæssige risici og øge regnskabsaflæggelsens kvalitet.⁷²

3.1.3. Grønbogen

Med implementeringen af direktiv 2006/43/EF i Revisorloven i 2008 er der indført stramninger i forhold til revisors uafhængighed i form af eksempelvis indførsel af revisionsudvalg for virksomheder med interesse for offentligheden og rotation af underskrivende revisor. EU-kommissionen mener dog, at der er behov for yderligere regulering for at skabe en øget finansiell stabilitet⁷³. Dette førte til, at EU-kommissionen i 2010 udstedte Grønbogen "Revisionspolitik: Læren af krisen". Grønboerne som EU-kommissionen udsteder, er karakteriserede ved at fungere som diskussionsgrundlag for at starte en høring omkring det pågældende emne.

Emnet for denne Grønbog er revisors rolle. Grønbogen har en kritisk tilgang til revisors rolle i forhold til finanskrisen og særligt i forhold til revisors rolle i den finansielle sektor⁷⁴. Grønbogen er opbygget med en række udsagn, der leder hen til 37 spørgsmål. Formålet med spørgsmålene er, at de skal danne en ramme for diskussionen af emnet, og være med til at give de involverede parter mulighed for at bidrage med deres synspunkter om emnet.

⁷⁰ Revisorloven § 26, stk. 1

⁷¹ Revisorloven § 26, stk. 2

⁷² Direktiv 2006/43/EF, betragtning 24

⁷³ EU-kommissionen (2010), s. 3

⁷⁴ Füchsel, Kim (2011), s. 1

Det overordnede emne for Grønbogen er revisors rolle, og hvorvidt dennes omfang og udførelse har været hensigtsmæssig og tilstrækkelig. Derudover bliver det i Grønbogen påpeget, at revisorerne spiller en afgørende rolle, da de har fået overdraget udførslen af den lovpligtige revision. Dette betyder, at revisorerne har en samfundsmæssig vigtig opgave i forhold til at opretholde tilliden til de påtegnede årsrapporter. På baggrund af dette fastslås, at revisors uafhængighed bør være et centralt element i revisionsmiljøet⁷⁵. I Grønbogen nævnes det blandt andet, at situationer, hvor det samme revisionsfirma står bag revisionen af den samme virksomheder i årtier, ikke umiddelbart er forenelige med, at revisor skal være uafhængig. Man ønsker derfor i EU-kommissionen, at der opstår debat om en obligatorisk rotationsordning for revisionsvirksomheder.

Da problemfeltet i denne afhandling omhandler revisors uafhængighed, herunder tvungen firmarotation og adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser, er de relevante spørgsmål i Grønbogen:

- **Spørgsmål 18:** Bør løbende kontrakter med revisionsfirmaet være tidsbegrænset? I bekræftende fald, hvad bør revisorerne maksimale kontraktperiode være?
- **Spørgsmål 19:** Bør der være forbud mod levering af tjenester uden for revisionsområdet? Bør forbuddet gælde for samtlige firmaer og deres klienter, eller kun for visse institutionstyper som f.eks. systematiske finansielle institutioner?⁷⁶

EU-kommissionen afholdte i starten af 2011 høring om Grønbogen med udgangspunkt i de næsten 700 høringssvar, som de havde modtaget fra erhvervslivet, revisionsbranchen, regnskabsbrugerne, myndighederne og andre interessenter. Langt størstedelen af høringssvarene var stærkt kritiske over for forslagene om tvungen firmarotation og adskillelse af revision og rådgivning.⁷⁷

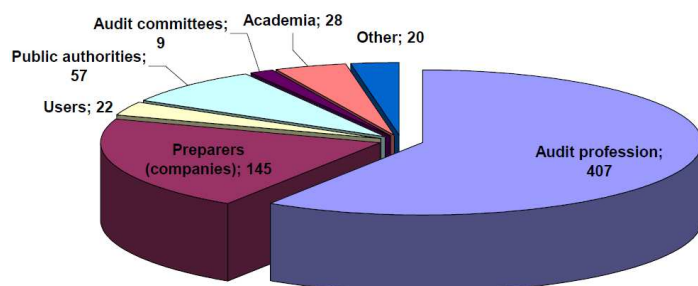
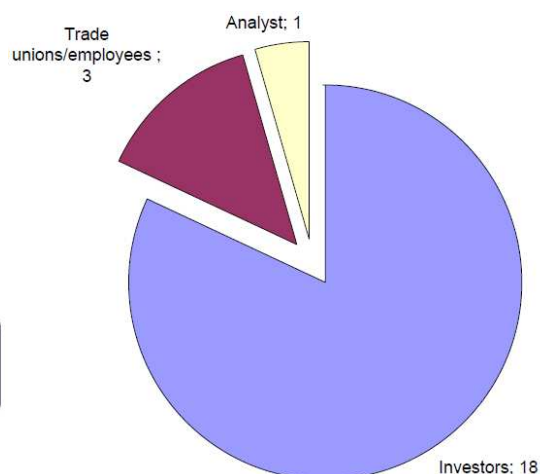
I februar 2011 udkom EU-kommissionen med et resumé af høringssvarene, hvor de forskellige spørgsmål gennemgås, og holdningen hos de forskellige grupper af interessenter opsummeres. I denne sammenhæng er svarene vedrørende spørgsmål 18 og 19, som er relevante for denne afhandling gennemgået. Der lægges særlig vægt på svarene fra regnskabsbrugerne, da det er den gruppe af interessenter, afhandlingen vedrører.

Ud af de 688 høringssvar, der blev modtaget, var 22 af dem fra regnskabsbrugerne, se figur 3.2 nedenfor. Af de 22 svar fra regnskabsbrugere var 18 af dem fra investorer, se figur 3.3.

⁷⁵ EU-kommissionen (2010), s. 3

⁷⁶ EU-kommissionen (2010), s. 14

⁷⁷ FSR (2012c), s. 2

Figur 3.2⁷⁸ - Fordeling af høringssvarFigur 3.3⁷⁹ - Fordeling af regnskabsbrugere

Generelt for investorerne gælder deres mening, at revisorens rolle er at give komfort vedrørende virksomhedernes finansielle stilling, specielt i forhold til going concern. Investorerne mener dog ikke, at revisors rolle skal udvides i forhold til, hvad den i forvejen er. Ud over dette mener investorerne, at revisorerne skal være bedre til at forklare, hvad de har gjort i forbindelse med selve revisionen, og dermed mindske den forventningskløft, der er. Derudover er investorerne enige om, at den faglige skepsis bør øges, hvilket eksempelvis kan ske igennem efteruddannelse, samt ved at reducere antallet af yngre medarbejdere pr. revisionspartner. Det er specielt i forhold til værdiansættelse og going concern, at investorerne mener, at den professionelle skepsis skal skærpes.⁸⁰

Investorerne er af den overbevisning, at revisionspåtegningen bør være mere kvalitativ og at revisor bør komme med flere informative meninger og en højere grad af information om de finansielle opgørelser. Dette kunne eksempelvis ske ved, at revisor beskæftiger sig med hvor langt, virksomhederne skubber grænserne for, hvad man kan inden for regnskabsstandarderne.⁸¹

Specifikt i forhold til spørgsmålet om tvungen firmarotation er der modstand fra flere af interessenterne. Revisionsfirmaerne mener, at det vil gå ud over kvaliteten, hvis man indfører tvungen firmarotation. Regnskabsbrugerne har forskellige holdninger til tvungen rotation. Fælles for regnskabsbrugerne er dog, at de mener, der er andre tiltag, der er nødvendige. De mener, at der skal være større gennemsigtighed fra virksomhederne og revisionsudvalgene i forhold til eksempelvis

⁷⁸ EU-kommissionen (2011a), s. 4

⁷⁹ EU-kommissionen (2011a), s. 6

⁸⁰ EU-kommissionen (2011a), s. 8

⁸¹ EU-kommissionen (2011a), s. 8

udnævnelse af revisor og fornyet udbud af revisionen. Derudover skal aktionærerne inddrages i højere grad.⁸²

I forhold til spørgsmålet om at forbyde visse revisionsydelser, er størstedelen af investorerne enige om, at de revisionsydelser, som ikke har en naturlig forbindelse med revisionen skal være forbudt, da de er den vigtigste kilde til interessekonflikter. Derudover mener investorerne, at der skal etableres sikkerhedsforanstaltninger for at mindske risici ved ikke-revisionsydelser, og at det skal være mere klart over for aktionærerne, hvilke ikke-revisionsydelser, der ydes af revisorerne, og at revisionsudvalgene bør spille en rolle i vurderingen af ydelserne. Flere af investorerne anmodede desuden om, at der kom en større klarhed om, hvad ikke-revisionsydelser er, og at man dermed udarbejdede en liste over henholdsvis tilladte og ikke-tilladte ydelser. Dette er sidenhen blevet efterlevet i både forordningsforslaget (i artikel 10) og i den endelige forordning (i artikel 5), se bilag 9 for en samlet opgørelse over ikke tilladte ydelser. Flere af investorerne nævnte desuden, at det ikke skulle være muligt for det samme revisionshus at stå for både den interne og den eksterne revision, da man dermed ville revidere sit eget arbejde.⁸³

3.1.4. Forslag til forordning

På baggrunden af den udstedte Grøn bog fra oktober 2010 og de mange høringssvar, blev der fra EU-kommissionen den 30. november 2011 fremsat forslag til ”Forordningen om specifikke krav til lovpligtig revision af virksomheder af interesse for offentligheden”, herefter forordningsforslaget.

Udover at forordningsforslaget blev fremsat, blev der samtidig fremsat et forslag om ændring af direktiv 2006/43/EF. Hvor forordningsforslaget kun finder anvendelse på virksomheder med interesse for offentligheden jf. artikel 2, stk. 1⁸⁴, så vedrører direktivet samtlige lovpligtige revisioner.

En forordning er en af de retsakter som EU anvender, når der skal udøves beføjelser. Forskellen på en forordning og et direktiv er, at en forordning er almen gyldigt, hvilket betyder, at den er bindende i alle enkeltheder og gælder umiddelbart i hver medlemsstat og dermed ikke er rettet mod en bestemt personkreds. En forordning skal i modsætning til et direktiv ikke implementeres i national lovgivning, men har derimod direkte virkning for medlemslandene og deres borgere. Der kan dog være tale om, at medlemslandene skal fastsætte supplerende bestemmelser⁸⁵.

⁸² EU-kommissionen (2011a), s. 17-18

⁸³ EU-kommissionen (2011a), s. 18-20

⁸⁴ EU-kommissionen (2011c)

⁸⁵ EU oplysningen http://www.euo.dk/spsv/off/alle/117_73/

I forbindelse med EU-kommissionens fremlægning af forordningsforslaget, udstedtes en pressemeddelelse, der omtaler baggrunden samt hovedpunkterne for forordningsforslaget. Her skriver EU-kommissionen, at forordningsforslaget vil være med til at tydeliggøre revisors rolle og øge revisors uafhængighed, samt skabe større diversitet på revisionsmarkedet⁸⁶. Forslaget skal dermed medvirke til at forbedre kvaliteten og tilliden til de reviderede regnskaber. Michael Barnier, daværende kommissær for det indre marked og tjenesteydelser, udtaler:

”Investorerne tillid til revision har lidt et knæk på grund af krisen, og der er behov for ændringer inden for branchen: Vi må genskabe tilliden til virksomhedernes regnskaber. De forslag, vi fremlægger i dag, tjener til at tackle de aktuelle svagheder på revisionsmarkedet i EU”⁸⁷

Formålet med forordningsforslaget er dermed at øge revisors uafhængighed og gøre markedet for lovpligtig revision mere dynamisk. De vigtigste foranstaltningerne i forordningsforslaget, der skal være med til at sikre dette, er obligatorisk rotation af revisionsfirmaer, obligatorisk udbud og forbud mod ikke-revisionsydelser.

I forhold til obligatorisk rotation af revisionsvirksomheder er der i forordningsforslaget lagt op til, at revisionsvirksomhederne skal rotere af efter maksimalt seks år og derefter skal have en cool-off periode på mindst fire år. Hvis den reviderede virksomhed udpeger mere end ét revisionsfirma til at revidere sine regnskaber, og at der dermed er tale om en fælles revision, kan den obligatoriske rotation forlænges til ni år⁸⁸. Begrundelsen for dette er, at det med al sandsynlighed vil forbedre kvaliteten af revision, hvis der er tale om fælles revision⁸⁹. Ud over kravet om tvungen firmarotation, vil der ligeledes komme et krav om obligatorisk udbud, hvor virksomhederne er forpligtede til at lancere et åbent og gennemsigtigt udbud, når der skal vælges ny revisor. Derudover bliver der lagt op til, at revisionsudvalget skal nøje inddrages i udvælgelsesprocessen, og at det er revisionsudvalget, der efter udbudsproceduren skal fremsætte deres indstilling til generalforsamlingen⁹⁰.

En anden væsentlig foranstaltning i forordningsforslaget er, at revisionsfirmaer, der udfører den lovpligtige revision for en klient, ikke har direkte eller indirekte ret til at udføre ikke-revisionsydelser til samme klient⁹¹. Derudover vil revisionsfirmaerne være forpligtede til at holde deres revisionsvirksomhed og anden virksomhed adskilt fra hinanden, så interessekonflikter und-

⁸⁶ EU-kommissionen (2011d)

⁸⁷ EU-kommissionen (2011d)

⁸⁸ EU-kommissionen (2011c), kap. V, afsnit 3.3.3, s. 8

⁸⁹ EU-kommissionen (2011d)

⁹⁰ EU-kommissionen (2011c), kap. V, afsnit 3.3.3, s. 8

⁹¹ EU-kommissionen (2011c), artikel 10, stk. 3

gås⁹². I forordningsforslaget fremgår en opgørelse over, hvad EU-kommissionen forstår ved ikke-revisionsydelser, se bilag 9.

De overstående foranstaltninger er ikke blevet gennemført præcis, som der var lagt op til i forordningsforslaget, og der vil derfor i næste afsnit angående de nye EU-regler blive foretaget en gennemgang af, hvordan de endelige bestemmelser er, angående tvungen firmarotation og forbud mod ikke-revisionsydelser.

3.2. Direktiv 2014/56/EU og forordning 537/2014

Som beskrevet ovenfor blev der i november 2011 fremsat forslag om ændring af direktiv 2006/43/EF samt forslag til forordning om specifikke krav til lovpligtig revision for virksomheder med interesse for offentligheden. Den 16. april 2014 blev begge dele vedtaget, og derfor vil der nedenfor blive foretaget en gennemgang af de væsentligste punkter i direktivet og forordningen i forhold til afhandlingens problemstilling.

3.2.1. Direktiv 2014/56/EU

Formålet med direktivet er at styrke kvaliteten af den lovpligtige revision og derudover at styrke investorernes tillid til, at de regnskaber, der offentliggøres, er korrekte og retvisende⁹³. I modsætning til forordning 537/2014, der kun gælder for virksomheder af interesse for offentligheden, så gælder direktivet for den lovpligtige revision af alle årsregnskaber og konsoliderede regnskaber⁹⁴.

I forhold til det tidligere direktiv er der i 2014-direktivet kommet øget fokus på at hæve sanktionerne mod dem, der overtræder direktivet og forordningen. Samtidig er der kommet yderligere fokus på at beskytte whistleblowers, der kommer med nye oplysninger i forhold til eventuelle overtrædelser. Direktivet lægger op til, at der bør indføres pålæg af administrative, økonomiske sanktioner for revisorer, revisionsfirmaer og virksomheder af interesse for offentligheden, hvis der identificeres overtrædelser af reglerne⁹⁵. Formålet med sanktionerne skal være at skabe en præventiv virkning, ved eksempelvis at pålægge fysiske personer økonomiske sanktioner på en million EUR eller mere og op til en vis procentdel af årsomsætningen for juridiske personer eller andre virksomheder⁹⁶. Endelig sørger medlemslandene for, at der er truffet passende sikkerhedsforanstalt-

⁹² EU-kommissionen (2011d)

⁹³ Direktiv 2014/56/EU, Betragtning 31

⁹⁴ Direktiv 2006/43/EF, Artikel 1

⁹⁵ Direktiv 2014/56/EU, Betragtning 15

⁹⁶ Direktiv 2014/56/EU, Betragtning 16

ninger for at øge sandsynligheden for at opdage uregelmæssigheder, så whistleblowers har mulighed for at oplyse om mulige overtrædelser⁹⁷.

Det øgede fokus på sanktioner kommer til udtryk i artikel 30, der er udvidet med artikel 30a-30f, som omhandler bestemmelserne om de sanktioner, som medlemsstaterne giver beføjelser til, og hvordan de bliver anvendt effektivt. Formålet med det øgede fokus på sanktioner er at genskabe tilliden til revisor og dennes arbejde.

Allerede i direktiv 2006/43/EF blev det vedtaget, at virksomheder med interesse for offentligheden skulle etablere et revisionsudvalg. I direktiv 2014/56/EU bliver det fastslået, at revisionsudvalget spiller en afgørende rolle i udførslen af lovpligtig revision af høj kvalitet, og det er derfor også vigtigt at styrke revisionsudvalgets uafhængighed og dennes tekniske kompetencer ved at kræve uafhængighed hos hovedparten af medlemmerne, og at mindst ét medlem har kompetencer inden for revision og/eller regnskab.⁹⁸

Der er, som beskrevet ovenfor, kommet et øget fokus på revisors uafhængighed og på indførelse af reguleringer, der øger denne. Der er dermed også sket ændringer til artikel 22 i det nye direktiv. Det er blevet yderligere specificeret, hvilke foranstaltninger, revisionsvirksomhederne skal tage i forbindelse med lovpligtig revision for at sikre revisors uafhængighed. Derudover er der indsat artikel 22a og 22b. I artikel 22a specificeres det, hvor længe der skal gå, inden revisor kan påtage sig en ledende stilling i den reviderede virksomhed, herunder medlem af eventuelt revisionsudvalg eller bestyrelsesmedlem efter hans fratrædelse som revisor. I artikel 22b er det specificeret, hvilke forberedelser revisor skal foretage inden den lovpligtige revision, herunder en vurdering af, om der er trusler mod hans uafhængighed og hvilke sikkerhedsforanstaltninger, der er truffet for at imødegå disse trusler.

Ud over ændringerne til artikel 22 er der også sket ændringer til artikel 41 vedrørende revisionsudvalg. Det kommer blandt andet til udtryk i, at man har indført, at flertallet af medlemmerne skal være uafhængige af den reviderede virksomhed, hvor det før kun var minimum et af medlemmerne. Derudover er revisionsudvalgets opgaver blevet yderligere specificeret, hvilket eksempelvis betyder, at revisionsudvalget skal underrette bestyrelsen om deres rolle i processen vedrørende den lovpligtige revisions bidrag til regnskabsaflæggelsens integritet.

⁹⁷ Direktiv 2014/56/EU, Betragtning 17

⁹⁸ Direktiv 2014/56/EU, Betragtning 24

3.2.2. Forordning 537/2014

Den 16. april 2014 blev forordning 537/2014, der udsprang af forordningsforslaget beskrevet ovenfor, vedtaget. Nogle af de væsentlige tiltag i forordningen er ønsket om at øge revisors uafhængighed ved at indføre forbud for visse ikke-revisionsydelser (artikel 5), samt tvungen firmarotation (artikel 17), herunder overgangsbestemmelserne (artikel 41), hvorfor disse vil blive gennemgået nedenfor.

3.2.2.1. Artikel 5 – Forbud mod udførsel af ikke-revisionsydelser

I betragtning 8 i forordningen fremgår det, at reglerne vedrørende forbud mod udførsel af ikke-revisionsydelser indføres, fordi man mener, at det kan skade revisors uafhængighed, hvis de udfører visse andre ydelser, når de ligeledes yder lovpligtig revision. Det er derfor fundet hensigtsmæssigt at forbyde revisorer, revisionsfirmaer og netværksmedlemmer⁹⁹ at udføre ikke-revisionsydelser til erklæringsklienter. Samtidig fremgår det dog af betragtning 9, at det skal være muligt for medlemsstaterne at beslutte, at revisionsfirmaerne gerne må udføre visse skatte- og værdiydelser, hvis ydelserne er ubetydelige, eller hver især eller samlet ikke påvirker regnskaberne direkte.

Forordningens artikel 5, stk. 1 definerer, hvad revisor er bemyndiget til at lave, og inden for hvilken periode forbudte ikke-revisionsydelser ikke må udføres. Revisor og revisionsvirksomheden må hverken direkte eller indirekte udføre forbudte ikke-revisionsydelser for den reviderede virksomhed imellem begyndelsen af den reviderede periode og afgivelsen af revisionspåtegningen. I stk. 1 andet afsnit oplistes de ydelser, der forstås som forbudte ikke-revisionsydelser, se bilag 9 for en oversigt over forbudte ikke-revisionsydelser. Ydelser, der ikke er tilladte, omfatter overordnet set:

- Skatteydelser
- Ydelser der har indflydelse på den reviderede virksomheds ledelse eller beslutningstagning,
- Bogføring
- Ydelser i forbindelse med lønninger
- Udformning og gennemførelse af procedurer for intern kontrol eller risikostyring
- Vurderingsydelser
- Juridiske ydelser
- Ydelser i forbindelse med intern revisionsfunktion
- Ydelser i tilknytning til finansiering og kapitalstruktur
- Fremme af handel med eller tegningsgaranti for aktier
- Ydelser relateret til menneskelige ressourcer

⁹⁹ Defineret i BEK nr. 663 § 7, stk. 3, implementeret fra direktiv 2006/43/EF artikel 2, nr. 7

Jf. artikel 5, stk. 4 må ydelser, der ikke er omfattet af stk. 1 og 2 udføres efter godkendelse fra revisionsudvalget. Godkendelsen sker på baggrund af en passende vurdering foretaget af revisionsudvalget af trusler mod uafhængigheden og de foranstaltninger, der er anvendt til beskyttelse heraf.

Hvis der udføres andre ikke-revisionsydelser end de i artikel 5, stk. 1 nævnte, er det samlede honorar begrænset til 70 pct. af gennemsnittet af de honorarer, der er betalt i de seneste tre på hinanden følgende regnskabsår for revisionen af den reviderede virksomhed, jf. forordningens artikel 4, stk. 2. Medlemsstaterne har dog mulighed for at beslutte, at en kompetent myndighed på anmodning fra revisionsfirmaet undtagelsesvist kan tillade, at man fritages for kravet, dog maksimalt i en periode på to regnskabsår, jf. artikel 4, stk. 2, afsnit 3.

Hvis det samlede honorar for udførslen af tilladte ikke-revisionsydelser, der modtages fra den reviderede virksomhed, overstiger 15 pct. af det samlede honorar, som revisionsvirksomheden modtager i hvert af de seneste tre på hinanden følgende regnskabsår, underretter revisionsfirmaet revisionsudvalget og drøfter eventuelle trusler mod deres uafhængighed og de foranstaltninger, der er iværksat for at imødegå disse trusler. Revisionsudvalget tager samtidig stilling til, om revisionsopgaven bør igennem en kvalitetssikringskontrol udført af et andet revisionsfirma, før revisionspåtegningen afgives. Det er muligt for medlemsstaterne at stille strengere krav end dem, der er fastsat i artikel 4, stk. 3.

3.2.2.2. Artikel 17 – Revisionsopgavens varighed

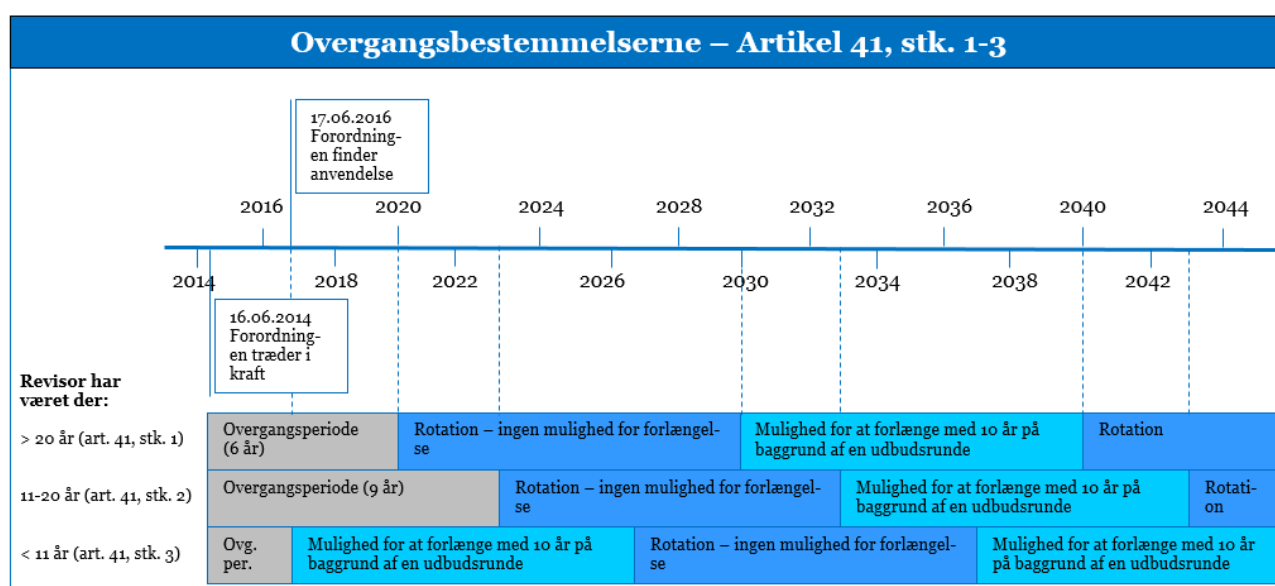
I betragtning 21 i forordningen fremgår det, at man indfører reglerne vedrørende tvungen firmarotation på baggrund af, at man ønsker at mindske risikoen for en familiær stilling og dermed styrke revisors uafhængighed. Derudover indfører man mulighed for regelmæssige og åbne obligatoriske, fornyede udbud eller udpegning af mere end ét revisionsfirma, som EU-kommissionen mener vil være med til at styrke revisors uafhængighed, den professionelle skepsis og revisionskvaliteten samt sørge for et større udvalg af revisionsfirmaer for virksomheder af interesse for offentligheden.

Med forordningen ønsker EU-kommissionen dermed at indføre rotation af revisionsvirksomheden frem for kun at kræve rotation af underskrivende revisor. I forordningen artikel 17, stk. 1 fremgår tidsbegrænsningen for revisionsopgaven ved revision af virksomheder af interesse for offentligheden, hvilket betyder, at opgavens varighed ikke må være kortere end et år, og maksimalt må vare ti år. Revisionsopgavens varighed beregnes ud fra de første regnskabsår, der er omfattet af revisionsopgavebrevet, hvor revisionsfirmaet for første gang udnævnes til at udføre lovpligtig revision, jf. artikel 17, stk. 8. Hvis revisionsfirmaet har varetaget revisionsopgaven i den maksimale periode,

må revisionsfirmaet eller eventuelle medlemmer af deres netværk ikke udføre lovpligtig revision for samme PIE-virksomhed i den efterfølgende periode på fire år, jf. artikel 17, stk. 3. Medlemsstaterne kan desuden vælge at forlænge varigheden til 20 år, hvis revisionsopgaven kommer i udbud efter ti år, jf. artikel 17, 4, stk. 1, litra a. Forlængelsen kan dog kun ske, hvis bestyrelsen eller tilsynsorganet efter indstilling fra revisionsudvalget foreslår aktionær- eller medlemsgeneralforsamlingen at forlænge opgaven, og dette forslag godkendes, jf. artikel 17, stk. 5. Det er desuden muligt undtagelsesvist at genudpege revisionsfirmaet til endnu en opgave ved anmodning hos kompetent myndighed. En sådan yderligere opgave må dog højst vare to år, jf. artikel 17, stk. 6.

Ud over reglerne om firmarotation er der også kommet skærpede regler i forhold til rotation af medarbejderne på teamet, herunder rotation af underskrivende revisor. Det betyder, at ledende revisionspartnere skal rotere af senest syv år efter, de er blevet udpeget, og ikke kan deltage i den lovpligtige revision i tre år. Derudover skal revisionsfirmaet etablere en rotationsordning for de øverste medarbejdere, der beskæftiger sig med den lovpligtige revision, og de skal kunne dokumentere over for den kompetente myndighed, at ordningen anvendes effektivt og er tilpasset omfanget og kompleksiteten af revisorens eller revisionsfirmaets aktiviteter, jf. artikel 17 stk. 7.

I forordningens artikel 41 er der opsat overgangsbestemmelser for, hvornår tvungen firmarotation træder i kraft alt efter, hvornår revisionsopgaven er påtaget. Se figur 3.4 nedenfor, hvor overgangsbestemmelserne er illustreret. Figuren er lavet på baggrund af en antagelse om, at man har valgt ti års forlængelse som member state option. Derudover er den lavet på baggrund af, at man kun har en revisor og ikke joint audit.

Figur 3.4 – Egen tilvirkning

Det fremgår af figuren, at der er forskel på, hvornår overgangsperioden slutter i forhold til, hvor længe man har været revisor på dagen, hvor forordningen trådte i kraft, hvilket er d. 16. juni 2014. Hvis man har været revisor i over 20 år, betyder det, at der senest skal ske rotation i år 2020, hvorimod hvis man har været revisor i 11-20 år, skal der først ske rotation i 2023. Har man derimod været revisor i under 11 år, så er der mulighed for at forlænge med ti år efter at forordningen finder anvendelse. Generelt gælder det, at der for hvert tiende år skal være en udbudsrunde.

3.2.2.3. *Member state options*

I den vedtagne forordning er der flere member state options, hvilket normalt ikke er karakteristisk for en forordning, da den som udgangspunkt er gældende for alle medlemsstater. I forhold til denne forordning er det dermed op til den nationale lovgiver at beslutte, om man vil udnytte mulighederne eller ej, og dermed er der givet plads til, at forordningen gøres national¹⁰⁰. Dette gælder eksempelvis artikel 17 om revisionsopgavens varighed, hvor der står, at revisionsfirmaet minimum skal udpeges for ét år og maksimalt ti år, men at medlemsstaterne desuden har lov til selv at fastsætte en grænse, der er lavere end de ti år¹⁰¹. Derudover kan medlemsstaterne også vælge at forlænge varigheden til 20 år, hvis opgaven efter ti år kommer i udbud og 24 år, hvis der er tale om joint audit¹⁰².

I forhold til artikel 5 er der også indsat member state options, der betyder, at medlemsstaterne godt må forbyde andre ydelser end dem, der allerede fremgår, se bilag 9 for en opgørelse, hvis man mener, at de udgør en trussel for uafhængigheden¹⁰³. Samtidig er der visse af de forbudte ydelser, herunder nogle skatteydelser samt vurderingsydelser, som man godt må udføre så længe de ikke har indvirkning på de reviderede regnskaber og at uafhængighedsprincipperne overholdes¹⁰⁴.

I et notat fra FSR om udnyttelsen af optionerne undersøges det, om det er muligt at anvende optionerne forskelligt på forskellige virksomheder omfattet af PIE-definitionen¹⁰⁵. Nationale lovgivere er forpligtet til at anvende EUs ligebehandlingsprincip, hvormed man ikke må behandle forskelligt i ensartede situationer. I forhold til virksomhederne er der ikke tale om ensartede virksomheder, men da de alle er PIE-virksomheder og dermed er underlagt forordningen og dennes member station options befinder virksomhederne sig i en ensartet situation og de må derfor ikke forskelsbe-

¹⁰⁰ Christensen, Sandra (2015)

¹⁰¹ Forordning 537/2014, artikel 17, stk. 2, litra b

¹⁰² Forordning 537/2014, artikel 17, stk. 4, litra a og b

¹⁰³ Forordning 537/2014, artikel 5, stk. 2

¹⁰⁴ Forordning 537/2014, artikel 5, stk. 3, litra a-c

¹⁰⁵ FSR (2015)

handles¹⁰⁶. Dette betyder, at det ikke er muligt for dansk lovgivning at lave forskellige member state options for de forskellige typer af virksomheder.

3.2.2.4. Selskaber omfattet af forordning 537/2014

For analysens formål og for senere hen at kunne vurdere konsekvenserne af tvungen firmarotation og adskillelse af revision og ikke-revisionsydelse, er det relevant at fastlægge, hvilke selskaber i Danmark, der vil blive omfattet af de nye regler, og dermed i hvor stort omfang reglerne vil få betydning for det danske marked.

For at fastslå hvilke virksomheder i Danmark, der vil blive berørt af de nye regler, er det nødvendigt at fastsætte, hvad definitionen er for virksomheder af interesse for offentligheden, da det er netop disse virksomheder, der er omfattet af den nye forordning, jf. artikel 2, stk. 1.

Af forordningen fremgår det, at definitionen for virksomheder af interesse for offentligheden skal findes i direktiv 2006/43/EF, jf. artikel 3. I direktiv 2006/43/EF, artikel 2, stk. 1, nr. 13 fremgår det, at virksomheder af interesse for offentligheden omfatter virksomheder, der har udstedt omsættelige værdipapirer, der er optaget til handel på et reguleret marked i en medlemsstat, kreditinstitutter og forsikringsselskaber. Derudover fremgår det af direktivet, at medlemsstaterne selv kan bestemme, at andre typer af virksomheder ligeledes skal være omfattet af definitionen for virksomheder af interesse for offentligheden.

I dansk lovgivning findes definitionen på virksomheder af interesse for offentligheden i Revisorloven § 21, stk. 3. Heraf fremgår det, at virksomheder af interesse for offentligheden omfatter virksomheder, der har værdipapirer, som er optaget til handel på et reguleret marked i et EU- eller EØS-land, statslige aktieselskaber, kommuner og kommunale fællesskaber, virksomheder, der er underlagt tilsyn af Finanstilsynet samt virksomheder, der på to i hinanden følgende regnskabsår overstiger to eller flere af tre opstillede kriterier. De opstillede kriterier omfatter en medarbejderstab på 2.500 personer, en balancesum på 5 mia. kr. og en nettoomsætning på 5 mia. kr.

Ud fra overstående gennemgang af henholdsvis definitionen i EU og definitionen i Danmark, kan det konstateres, at de adskiller sig fra hinanden. EUs definition er mere lempelig, hvilket eksempelvis ses ved, at der ikke er opstillet nogle grænser, som virksomhederne ikke må overskride uden at blive virksomheder med interesse for offentligheden. Det skal dog nævnes, at det virker hensigtsmæssigt, at EUs definition er mere lempelig, så de enkelte medlemsstater kan tilpasse definiti-

¹⁰⁶ Christensen, Sandra (2015)

onen i forhold til deres virksomheds- og samfundsstruktur. Da EUs definition er reguleret i et direktiv, skal det opfattes som et minimumskrav, hvilket betyder, at det er den danske definition, der fremgår af Revisorloven § 21, stk. 3, der er gældende for danske virksomheder. Dermed er det også alle virksomheder, der er omfattet af den danske definition, der vil blive omfattet af den nye forordning.

4. Formålet med forordningen

Revisors uafhængighed bør ifølge EU-kommissionen være et *urokkeligt fundament i revisionsarbejde*¹⁰⁷. De mener, at tilliden til revisorerne er blevet svækket under finanskrisen, og vil med forordningen genskabe tilliden til revisorerne og deres arbejde. Et af hovedformålene med forordningen er således at styrke revisors uafhængighed.

I forbindelse med EU-kommissionens fremlægning af deres forslag om ændring af direktiv 2006/43/EF, udgav de ligeledes et "working paper" benævnt *Impact Assessment*. Dette working paper havde til formål at analysere de fremherskende problemer på revisionsmarkedet, som EU-kommissionen mener er tilstede, samt at undersøge, hvilken betydning de fremsatte forslag til ændringen i reguleringen ville have, hvis de blev gennemført.¹⁰⁸

Det fremgår af EU-kommissionens *Impact Assessment*, at der er forskellige trusler mod revisors uafhængighed, og de fremhæver tre trusler, som de mener har specielt stor indvirkning på revisors uafhængighed, hvilket er:¹⁰⁹

- Levering af ikke-revisionsydelser
- At den reviderede virksomhed selv vælger og betaler revisor
- Familiaritetstruslen¹¹⁰

I forbindelse med den reviderede virksomheds valg af revisor, siger EU-kommissionen, at det ofte betyder, at ledelsen vælger og betaler revisor modsat aktionærerne, som sjældent har indflydelse på valget af revisor udover på generalforsamlingen. EU-kommissionen mener dermed, at det vil underminere revisors uafhængighed i forhold til at rapportere fund og komme med negativ feedback om ledelsens præstationer. Dette er ligeledes grunden til at revisionsudvalgene blev indført, men ifølge EU-kommissionen er de ikke effektive i deres funktion, hvilket skyldes det manglende krav om, at alle medlemmer af revisionsudvalgene er uafhængige. I forbindelse med høringssvarene til Grønbogen udtrykte interessenterne i høj grad et ønske om en styrkelse af kompetencerne og strukturen i revisionsudvalgene.¹¹¹

¹⁰⁷ EU-kommissionen (2010), s. 11

¹⁰⁸ EU-kommissionen (2011b), s. 6

¹⁰⁹ EU-kommissionen (2011b), s. 15

¹¹⁰ Ifølge IFAC Code of Ethics afsnit 100.2 defineres familiaritetstruslen således: "Truslen, at revisor grundet en langvarig eller tæt forbindelse med en klient eller arbejdsgiver er for velvilligt indstillet over for disses interesser eller til accept af disses arbejde".

¹¹¹ EU-kommissionen (2011b), s. 17

4.1 Tvungen firmarotation

Et af formålene med forordningen er, at den skal være med til at fastlægge en grænse for, hvor længe en virksomhed kan have den samme revisor. EU-kommissionen ønsker at fastsætte denne begrænsning for at styrke revisors uafhængighed.

Når man taler om tvungen firmarotation, er det specielt familiaritetstruslen, der er nævnt ovenfor, som man ønsker at mindske. EU-kommissionen mener ikke, at de nuværende regler angående rotation af underskrivende revisor og revisionsvirksomhedernes egen regulering af revisionsteamet, adresserer familiaritetstruslen, der opstår, når virksomhederne vælger den samme revisor år efter år. Dette skyldes, at de mener, at en ny underskrivende revisor fra samme revisionshus vil føle sig forpligtet til at følge de beslutninger og aftaler, som den tidligere revisor har lavet.

Der er lavet flere undersøgelser, der omhandler, hvor længe virksomheder i gennemsnit har den samme revisor. Disse undersøgelser er alle refereret i *Impact Assessment*. I London Economics (september 2006) var der en undersøgelse, der viste, at over halvdelen af de virksomheder, der svarede, havde haft deres revisor i mere end syv år, mens 31 pct. havde haft den samme revisor i mere end 15 år. Derudover viste undersøgelsen, at der var en tendens til, at jo større virksomheden var, jo længere tid havde de haft den samme revisor¹¹². Dette bliver ligeledes underbygget af en engelsk rapport fra House of Lords (marts 2011), der viser, at de 100 største virksomheder i Storbritannien i gennemsnit har den samme revisor i 48 år, mens gennemsnitsperioden for de 250 største virksomheder er 36 år¹¹³. I Tyskland er det to tredjedele af de 30 største virksomheder, der ikke har skiftet revisor i de seneste 20 år¹¹⁴, og for Fortune 1000 selskaberne gælder det, at næsten 60 pct. af disse har haft den samme revisor i mere end ti år, mens 10 pct. har haft deres revisor i over 50 år¹¹⁵.

Alle overstående rapporter og undersøgelser viser, at det er en realitet både i Europa og USA, at specielt de større virksomheder har den samme revisor i en lang årrække, og dermed er der god grund til at undersøge, hvilken betydning dette har, og om det derfor vil være hensigtsmæssigt at indføre tvungen firmarotation for at styrke revisors uafhængighed.

¹¹² London Economics (2006)

¹¹³ House of Lords (March 2011)

¹¹⁴ Undersøgelse lavet i Impact Assessment, s. 17 - Kilde: German public register of companies

¹¹⁵ Aubin (2011)

4.2 Forbud mod ikke-revisionsydelser

Revisors dobbeltfunktion som både revisor og rådgiver har altid eksisteret. At det i dag opfattes som et problem skyldes, at den relative andel af honorar fra rådgivningsydelser er steget markant. Dette medfører flere trusler mod revisors uafhængighed - i hvert fald i offentlighedens opfattelse.¹¹⁶

Forbud mod ikke-revisionsydelser har været meget omdiskuteret i EU de seneste år, og man har haft et ønske om at begrænse de ydelser, revisor kan udføre ved siden af den lovpligtige revision, for at øge revisors uafhængighed og på denne måde genskabe tilliden til revisor. EU-kommissionens begrundelse for at forbyde ikke-revisionsydelser er endvidere, at det påvirker kvaliteten af revisionen i en negativ retning, og at man med dette forbud vil se et fald i priserne på disse ydelser, idet der vil komme mere konkurrence på området.¹¹⁷

For at styrke revisors uafhængighed i forbindelse med den lovpligtige revision, har EU-kommissionen derfor indført, at revisor, såfremt han udfører lovpligtig revision for en PIE-virksomhed, ikke må udføre visse former for ikke-revisionsydelser for den reviderede virksomhed jf. forordningens artikel 5, stk. 1, 2. afsnit, litra a-k, se bilag 9.

Ved ikke-revisionsydelser forstås blandt andet ekspertydelser, som ikke har relation til selve revisionen, herunder skatterådgivning. Endvidere er bogføring og udarbejdelse af regnskaber, vurderingsydelser og deltagelse i virksomhedens interne revision angivet som ikke-revisionsydelser. Revisionsbranchen er gået fra kun at have to forbud, jf. uafhængighedsbekendtgørelse § 5, til at have meget begrænsede muligheder for at tilbyde rådgivningsydelser til revisionskunder. Forordningen er således væsentlig strammere end de hidtil gældende bestemmelser.

EU-kommissionen er dog opmærksom på, at virksomhederne vil komme til at opleve en øget omkostning til den lovpligtige revision, som følge heraf, da det ikke længere vil være muligt at udnytte den synergi, som opstår, når revisor både udfører revision og rådgivning.¹¹⁸

I EU-kommissionens *Impact Assessment* argumenteres der for, hvorfor det er relevant at indføre lovgivning, der forbyder visse former for rådgivningsydelser. Ifølge EU-kommissionen opstår der en interessekonflikt, når et revisionsfirma udfører rådgivningsydelser til samme klient, som de reviderer. Revisionsfirmaet har, ifølge EU-kommissionen, en interesse i at sikre sig yderligere honorarer for levering af rådgivningsydelser. Særligt i tilfælde, hvor indtægten fra ikke-revisionsydelser

¹¹⁶ Warming-Rasmussen, Bent (2001), s. 3

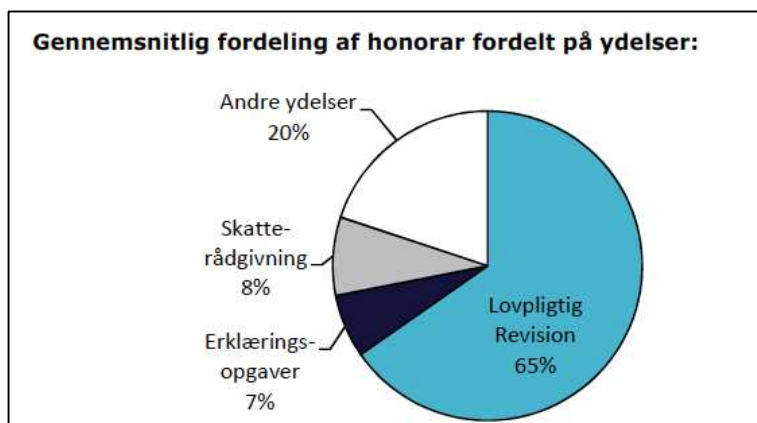
¹¹⁷ Böcking, H., Gros (2011)

¹¹⁸ EU-kommissionen (2011b), s. 36

er væsentlig i forhold til indtægten fra revisionen, vurderer EU-kommissionen, at revisors uafhængighed er truet¹¹⁹. EU-kommissionen mener endvidere, at der kan sættes spørgsmålstejn ved revisors professionelle skepsis under udførelsen af den lovpligtige revision, såfremt en revisionsopgave medfører mulighed for et yderligere honorar fra ikke-revisionsydelser¹²⁰.

EU-kommissionen pointerer vigtigheden af rådgivningsydelser for revisionsfirmaerne, idet rådgivningsydelser udgør en voksende andel af revisionsfirmaernes samlede omsætning. Den lovpligtige revision er således ikke længere den dominerende omsætningsgenerator¹²¹. EU-kommissionen henviser her til data fra de fire største revisionsfirmaer i Storbritannien i 2010, der viser, at omsætningen fra revision og revisionsrelaterede ydelser kun udgjorde 33 pct. af den samlede omsætning¹²². Endvidere understøtter de deres begrundelse med undersøgelser fra det tyske marked fra 2010, hvor data viser, at omsætningen fra rådgivningsydelser udgjorde minimum 50 pct. af den samlede omsætning i de fire største revisionshuse i Tyskland¹²³.

FSR har lavet en tilsvarende analyse af omsætningsfordelingen på det danske marked i 2011/12 af samtlige danske børsnoterede selskabers honorarer til revision og rådgivning. Denne undersøgelse viser, at rådgivningsydelser i Danmark udgør 28 pct. af revisorfirmaernes indtægter fra de 100 største selskaber.¹²⁴

Figur 4.1 Honorar fordelt på ydelser i 2011/2012¹²⁵

Ovenstående figur viser, at honoraret for revision og andre erklæringsopgaver udgør 72 pct. af den samlede omsætning, hvilket er højere end de undersøgelser, EU-kommissionen henviser til. Denne

¹¹⁹ EU-kommissionen (2011b), s. 15

¹²⁰ ISA 240

¹²¹ EU-kommissionen (2011b), s. 16

¹²² EU-kommissionen (2011b), s. 16

¹²³ EU-kommissionen (2011b), s. 118

¹²⁴ FSR (2013a), s. 3

¹²⁵ FSR (2013a), s. 3

undersøgelse er dog foretaget med tal fra børsnoterede selskabers årsrapporter, hvorimod den engelske undersøgelse, som EU-kommissionen henviser til, indeholder fordelingen af revisionshuse-nes omsætning. Fordelingen af denne må derfor være højere på rådgivningsydelser, idet der heri også er indeholdt rådgivningshonorar til ikke revisionskunder.

Derudover bør det bemærkes, at beregningerne ikke nødvendigvis er lavet på samme grundlag, og at det er usikkert, hvilke ydelser, der indgår i andelen af lovpligtig revision, samt hvilke ydelser, der indgår i ikke-revisionsydelser. Man bør derfor stille sig kritisk i forhold til at sammenligne og anvende disse data i en vurdering af sandsynligheden for revisors honorarafhængighed af ikke-revisionsydelser.

Nedenfor vil der blive foretaget en analyse af de fordele og ulemper, der opstår ved indførelsen af de nye regler, og hvilken betydning de vil få for revisors uafhængighed, samt hvilke konsekvenser, de vil have for revisionen. Derefter foretages en vurdering af, om den nye forordning vil skabe værdi for regnskabsbrugerne.

5. Tvungen firmarotation

På baggrund af den gennemgåede teori og lovgivning vil der nedenfor blive foretaget en analyse af tvungen firmarotation samt hvilken betydning, det vil have for revisors uafhængighed og kvaliteten af revisors arbejde. Derudover vil det blive undersøgt, om tvungen firmarotation vil være med til at skabe en større tillid til revisor set fra regnskabsbrugers synspunkt. Der vil blive inddraget citater fra interviews samt resultater fra forskellige undersøgelser.

5.1. Betydning for revisors uafhængighed

Revisors uafhængighed er grundlæggende for revisionsbranchen, da revisor agerer som offentlighedens tillidsrepræsentant, og det er derfor nødvendigt for branchens eksistens, at regnskabsbrugere har tillid til, at revisor er uafhængig. Som beskrevet var netop revisors uafhængighed den problematik, der har ført til, at EU-kommissionen kom med forslag om ekstern rotation, først i Grønbogen og siden i den endelige forordning. Den daværende kommissær Michael Barnier har udtalt, at man ikke længere kan antage, at revisor er uafhængig, da han mener, at den finansielle krise har vist, at det ikke forholder sig således. Den danske holdning til tvungen rotation er generelt forbeholden, da man mener, at det fører til forøgelse af revisionsomkostningerne og til en lavere revisionskvalitet med større risiko for fejl¹²⁶. Det er derfor relevant at undersøge, hvilken indvirkning den nye forordning vil have på revisors uafhængighed, og om den i sidste ende vil være med til at styrke eller svække uafhængigheden. Men indledende er det relevant at undersøge, om der er et reelt problem med revisors uafhængighed og dermed brug for yderligere regulering.

Som beskrevet i afsnit 3.1.2.3. blev der i Revisorloven fra 2008 indført regler om rotation af underskrivende revisor. Formålet med disse regler var at mindske familiaritetstruslen, og der er dermed allerede indført regler, der bevirker, at det ikke er den samme revisor, der er ansvarlig for regnskab i flere årtier. Derudover blev det indført, at PIE-virksomheder skulle have et revisionsudvalg, med opgaven at overvåge regnskabsaflæggelsesprocessen og have øget fokus på revisors uafhængighed. På baggrund af dette kan det diskuteres, om man har givet reglerne fra 2008 mulighed for at udvikle sig, inden man har indført nye regler, der har det samme formål som de tidligere. Det vurderes umiddelbart overflødigt at indføre en regel om rotation af hele selskabet, når der allerede er indført regler om rotation af underskrivende partner. Det vurderes ligeledes, at der er fare for overregulering på området. Samtidig er der en fare for, at man mister noget kvalitet i revisionsarbejdet, hvis man udskifter hele revisionsteamet, da man samtidig vil miste kendskabet til kunden. Vi vil komme nærmere ind på dette under afsnit 5.2. vedrørende kvalitet.

¹²⁶ Englev, Niels Henrik (2011)

5.1.1. Faktisk og tilsyneladende uafhængighed

Begrebet uafhængighed opdeles i den faktiske og den tilsyneladende uafhængighed, jf. kapitel 2. Den faktiske uafhængighed henviser til uafhængighed i forhold til revisors integritet og revisors kvaliteter i udførelsen af arbejdet, mens der ved den tilsyneladende uafhængighed henvises til offentlighedens syn på revisors image og på tilliden til revisors arbejde¹²⁷. Det er med tvungen firmarotation interessant at undersøge, hvilken betydning det vil have for henholdsvis den faktiske og den tilsyneladende uafhængighed. Som beskrevet i afsnittet ovenfor, er der på nuværende tidspunkt allerede meget regulering af revisors uafhængighed, og spørgsmålet er derfor, om reglerne vil forbedre den faktiske og tilsyneladende uafhængighed.

Den faktiske uafhængighed bygger på revisors integritet og hans evne til løbende at vurdere sin egen uafhængighed i forskellige situationer. Det er derfor også vigtigt at være opmærksom på, at det ikke er ligetil at blive statsautoriseret revisor. Martin Thygesen fra Finansrådet siger:

”Det er svært at blive statsautoriseret revisor og herudover vanskeligt at opfylde Finanstilsynets erfaringskrav, hvis man skal være pengeinstitutrevisor.”¹²⁸

Revisor er i forvejen underlagt de etiske regler, og Martin Thygesen mener derfor, at revisor allerede er omhyggelige med kundeaccepten og ikke påtager sig opgaver, hvor der kan være tvivl om, hvorvidt han er uafhængige.

Som redegjort for i teorien skal revisor ifølge Flint være opmærksom på den relation, han har til klienten, da den kan være med til at påvirke hans dømmekraft. Det er derfor vigtigt, at revisor agerer objektivt og uafhængigt og ikke har en personlig relation til klienten, der kan medføre en loyalitets- eller følelsesmæssig involvering. Dette hænger sammen med nogle af de trusler, der kan være mod revisors uafhængighed, som beskrevet i afsnit 3.1.2.1 med egeninteresse, partiskhed og nære personlige, herunder familiære, relationer.

Klaus Struwe fra Dansk Aktionærforeningen udtaler sig også om forholdet mellem revisor og virksomheden og risikoen for, at de bliver så gode venner, at det kan være svært at se eventuelle fejl, og at det derfor kan være klogt at få en ny revisor:

¹²⁷ Mautz, R.K. & Sharaf, Hussein A. (1993), s. 247

¹²⁸ Interview med Martin Thygesen og Bo Lund Christensen

”Når man har lavet det samme i mange år, kigget på den samme virksomhed, så kan det godt være svært at få pudset brillerne og se hvis der er et eller andet, som ikke er rigtigt.”¹²⁹

Det er netop frygten for familiaritetstruslen, som er baggrunden for tvungen firmarotation. Det vurderes også, at man vil mindske risikoen for dette, da man undgår, at det er den samme person, der reviderer et selskab i flere årtier og dermed har en øget risiko for at opnå et personligt forhold til klienten eller at indgå i et samarbejde med ledelsen grundet et bedre kendskab til hinanden. Spørgsmålet er derfor, om der allerede er regler, der er med til at mindske denne risiko, eller om de nye EU-regler er nødvendige for at opnå det. Det har ikke været muligt at finde undersøgelser, der omhandler påvirkningen på revisors uafhængighed i forhold til de regler, der blev indført med Revisorloven i 2008 angående rotation af underskrivende revisor og indførelsen af revisionsudvalg for PIE-virksomheder. Det er derfor vanskeligt at konkludere, om de nuværende regler er tilstrækkelige. Som beskrevet ovenfor, argumenterer EU-kommissionen i deres *Impact Assessment* for, at det ikke er nok, at det kun er den underskrivende revisor, der udskiftes, da en ny revisor fra samme revisionshus ikke vil gå imod de allerede eksisterende aftaler, og man kan derfor argumentere for, at der ikke på samme måde kommer nye øjne på sagen, som der vil gøre ved tvungen firmarotation. Der er lavet undersøgelser, hvor intern rotation holdes op imod ekstern rotation, se afsnit 5.1.2.1.

Det kan diskuteres, hvorvidt reglerne om tvungen firmarotation vil få nogen reel betydning for uafhængigheden, når det, som det ser ud nu, vil være muligt at have den samme revisor i op til 20 år. Med forordningen bliver det indført, at revisionsfirmaerne skal etablere en rotationsordning for de øverste medarbejdere og ikke kun den underskrivende revisor, jf. afsnit 3.2.2. Dette virker til dels unødvendigt, da der kan argumenteres for, at der helt naturligt vil ske udskiftning på et revisions-team i løbet af tyve år. Dette bekræftes ligeledes af Jes P. Sørensen fra PFA, der har en oplevelse af, at der er en hyppigere personaleomsætning i revisionsteams end tidligere¹³⁰. Dette skal desuden ses i sammenhæng med, at underskrivende revisor udskiftes hvert syvende år, hvormed der er en generel udskiftning blandt de revisorer, der reviderer en virksomhed. Hvis man derfor i Danmark vælger at fastsætte en ramme for rotation på maksimalt 20 år, kan det diskuteres, om det i sidste ende vil være overflødigt med tvungen firmarotation. Jes P. Sørensen mener også, at 20 år er en rigtig lang periode¹³¹.

¹²⁹ Interview med Klaus Struwe

¹³⁰ Interview med Jes P. Sørensen

¹³¹ Interview med Jes P. Sørensen

Man vil gerne undgå, at der kommer et for tæt bånd mellem revisor og ledelsen, hvorfor det er relevant at undersøge, hvor længe ledelsen generelt sidder i de større virksomheder. Ifølge en artikel skrevet af Jens Røder, der er generalsekretær i Nordisk Revisorforbund, bliver ledelsen i mange børsnoterede virksomheder udskiftet med forholdsvis korte mellemrum, hvilket typisk er syv-ti år¹³². Henrik Carmel fra FSR udtaler også, at det ikke længere er sådan i erhvervslivet, at hvis man først er blevet direktør, så sidder man der resten af livet. Virksomhederne udvikler sig hele tiden, og det vil derfor ikke være det samme materiale, man kigger på år efter år¹³³. Dette indikerer, at tvungen firmarotation ikke vil have den store virkning på revisors uafhængighed, hvis virksomheden kan have samme revisor i 20 år, da den lovpligtige rotation af underskrivende partner samt den naturlige rotation af de øvrige medlemmer af revisionstemaet samt virksomhedsledelsen, vil gøre reglerne overflødige i forhold til forbedringen af revisors uafhængighed.

5.1.2. Undersøgelser om revisors uafhængighed

Der er foretaget en del undersøgelser omhandlende opfattelsen af revisors uafhængighed i forhold til indførelsen af tvungen firmarotation. Nedenfor vil nogle af disse undersøgelser blive gennemgået og der vil blive foretaget en vurdering af, hvorfor de valgte undersøgelser kan sige noget om situationen på det danske marked.

FSR refererer i artiklen "EU-kommissionens forslag går ud over kvaliteten i revisionen" til en undersøgelse fra US Government Accountability Office, der konkluderer, at firmarotation ikke er den mest effektive måde at sikre revisors uafhængighed¹³⁴. Italien er det eneste land i Europa, der har tvungen firmarotation¹³⁵ og i 2002 blev der foretaget en undersøgelse på Bocconi Universitet, der blev opdateret i 2004, af konsekvenserne ved firmarotation. I forhold til uafhængighed viser undersøgelsen, at det kun er den tilsyneladende uafhængighed, der styrkes¹³⁶. Rapporten konkluderer dog samtidig, at der tages flere forbehold i årene op til tiltrædelse af en ny revisor¹³⁷. Dette kan indikere, at der er fordele ved tvungen firmarotation, da revisionsvirksomheder, der alligevel er på vej til at skulle rotere af klienten, ikke har noget at tabe ved at tage forbehold. Et af de forhold der taler for at indføre tvungen firmarotation er dermed, at der i Italien har vist sig at være en tendens til, at der bliver taget flere forbehold i årene op til, at der kommer ny revisor. Man kan derfor argumentere for, at der ville blive givet nogle påtegninger, man ikke ville få, hvis man ikke indførte tvungen firmarotation.

¹³² Røder, Jens (2010)

¹³³ Interview med Henrik Carmel

¹³⁴ FSR (2011b)

¹³⁵ Cameran, M. et al (2005), s. 46

¹³⁶ FSR (2012a), s. 23

¹³⁷ FSR (2012a), s. 22

I en amerikansk undersøgelse fra 2011 baseret på svar fra 212 kreditgivere undersøges regnskabsbrugerens syn på revisors uafhængighed og revisionskvaliteten ud fra forskellige firmarotations-scenarier. Formålet med undersøgelsen er at undersøge, om det har betydning for opfattelsen af revisors uafhængighed og revisionskvaliteten, at firmaerne har en politik for firmarotation og derudover, om længden på firmarotation har en betydning. Undersøgelsen viser, at der er en stor forskel på den opfattede uafhængighed alt efter, om der er opsat politikker for firmarotation eller ej. Den opfattede uafhængighed er dermed højere, hvis der er opsat politikker. Samtidig viser undersøgelsen dog, at der ikke er den store forskel på opfattet uafhængighed, når det kommer til længden af firmarotationsperioden. Dette indikerer, at det, der har betydning for regnskabsbrugernes opfattelse af revisors uafhængighed, er hvorvidt der er opsat politikker for ekstern rotation eller ej. Det er ligeledes undersøgt, om det har betydning for den opfattede uafhængighed, at der er tale om revisionen i henholdsvis det første eller det sjette år i en rotationsperiode. Ud fra respondenternes svar ses, at der ikke er nogen signifikant forskel på de to perioder, hvilket indikerer, at regnskabsbruger finder revisor ligeså uafhængig i første som sjette år, hvis der er opsat politikker om tvungen firmarotation.¹³⁸

I en undersøgelse fra 2009 foretaget med de samme respondenter, blev de 212 långivere stillet ti forskellige spørgsmål i forhold til tvungen firmarotation. Nogle af spørgsmålene vedrører revisors uafhængighed, mens andre vedrører revisionskvaliteten. Spørgsmålene der omhandler revisionskvaliteten vil blive gennemgået i afsnit 5.2 mens de resterende, relevante spørgsmål vil blive gennemgået her, se tabel 5.1 nedenfor. Af svarene fremgår det, at 53,1 pct. af de adspurgte er enige i indførelsen af firmarotation. Dog mener 39,9 pct., at omkostningerne ved firmarotation vil overstige fordelene. Af respondenterne mener 67,3 pct., at opfattelsen af revisors uafhængighed vil stige, hvis der er en grænse for, hvor længe man kan have den samme revisor, mens kun 17 pct. er uenige i denne påstand. I undersøgelsen er der ligeledes spurgt til om respondenterne mener, at man vil mindske ledelsens mulighed for at have indflydelse på revisor, hvis der indføres tvungen firmarotation. Det er størstedelen enige i, at det vil, svarende til 62,1 pct., mens 24,1 pct. er uenige i denne påstand. Undersøgelserne viser dermed, at den tilsyneladende uafhængighed vil blive styrket ved tvungen firmarotation.¹³⁹

¹³⁸ Daniels, Bobbie W. & Quinton Booker (2011)

¹³⁹ Daniels, Bobbie W. & Quinton Booker (2009)

	Meget uenige	Uenige	Neutrale	Enige	Meget enige
Tvungen firmarotation bør være påkrævet	4,7	26,6	15,6	24,2	28,9
Omkostningerne ved tvungen firmarotation vil formegentlig overstige fordelene	6,2	34,1	19,8	31,8	8,1
Indførelse af en grænse for, hvor længe man kan have den samme revisor, vil øge opfattelsen af revisors uafhængighed	1,4	15,6	15,6	58,3	9,0
Tvungen firmarotation vil mindske ledelsens mulighed for at have indflydelse på revisor	2,8	21,3	13,7	49,8	12,3

Tabel 5.1¹⁴⁰

5.1.2.1 Intern rotation overfor ekstern rotation

Der er flere studier, der har undersøgt, hvilken betydning ekstern rotation vil have, frem for den nuværende interne revision i forhold til regnskabsbrugernes tillid til revisors uafhængighed. Undersøgelsen blandt amerikanske kreditgivere, beskrevet ovenfor, viser, at 46 pct. af de adspurgte ikke mener, at man vil kunne opnå de samme fordele ved intern revision, som man vil kunne ved ekstern revision. 35,5 pct. af kreditgiverne mener, at man vil opnå de samme fordele ved intern revision, mens 18,5 pct. forholder sig neutrale til spørgsmålet.¹⁴¹

Der er derudover undersøgelser, der konkluderer, at ekstern revision ikke kan gøre noget, som intern revision ikke allerede kan i forhold til revisors uafhængighed. En af disse er en undersøgelse fra 2008 foretaget blandt MBA-studerende i USA, hvor man har spurgt ind til deres opfattelse af revisors uafhængighed. Resultaterne viser, at der ikke er den store forskel på de studerendes opfattelse af revisors uafhængighed ved både 5-årig og 26-årig firmarotation frem for partnerrotation. Dog mener de, at der vil blive rapporteret flere revisionsdifferencer, og at revisorerne vil være mere uafhængige, hvis de skal rapportere til et stærkt frem for et svagt revisionsudvalg¹⁴². Dette indikerer, at det ikke er rotationsforholdene, men derimod revisionsudvalgene, der spiller en rolle.

I en undersøgelse fra Storbritannien fra 2011, der bygger på svar fra 113 institutionelle og 254 private investorer, er deres holdning til revisors uafhængighed blevet undersøgt, se tabel 5.2. Heraf fremgår det, at størstedelen af både de institutionelle og de private investorer med henholdsvis 70,5 pct. og 68,4 pct. mener, at partnerrotation er en tilstrækkelig metode til at sikre revisors uafhængighed. Dog mener 49,4 pct. af de private investorer alligevel, at man skal indføre tvungen firmarotation, mens 36,4 pct. er uenige. For de institutionelle investorer er 57,1 pct. uenige i, at man skal indføre tvungen firmarotation, mens 24,8 pct. er for. I undersøgelsen er der ligeledes spurgt

¹⁴⁰ Daniels, Bobbie W. & Quinton Booker (2009)

¹⁴¹ Daniels, Bobbie W. & Quinton Booker (2009)

¹⁴² Kaplan, S. E. & Mauldin, E. G. (2008)

ind til, om et langt klient/revisor forhold, i dette tilfælde mere end fem år, er en trussel mod revisors uafhængighed. For de institutionelle investorer var hele 48,6 pct. uenige i denne påstand, mens kun 18 pct. var enige i den. Tallene var lidt anderledes for de private investorer, hvor 38,4 pct. var uenige og 26,4 pct. enige i, at et langvarigt forhold var en trussel mod revisors uafhængighed.¹⁴³

	Institutionelle investorer				Private investorer			
	Uenige	Neutrale	Enige	Ved ikke	Uenige	Neutrale	Enige	Ved ikke
Et langt revisor/klient forhold (over fem år) er en trussel mod revisors uafhængighed	48,6	33,3	18,0	-	38,4	35,2	26,4	-
Partnerrotation er en tilstrækkelig sikkerhedsforanstaltning af revisors uafhængighed	20,5	2,7	70,5	6,3	15,0	8,3	68,4	8,3
Tvungen firmarotation skal indføres	57,1	8,0	34,8	-	36,4	14,2	49,4	-

Tabel 5.2¹⁴⁴

Forskellen mellem svarene for de private og de institutionelle investorer kunne tyde på, at der er en vis form for forventningskløft, når det kommer til de regnskabsbrugere, som ikke er professionelle i forhold til de institutionelle investorer. I og med at de private investorer ikke nødvendigvis behandler det til daglig, har de måske ikke et lige så stort indblik i, hvad revisor reelt laver og dermed mindre tillid til revisor, end dem, der sidder med det til daglig og er mere inde i, hvordan forholdet mellem klient og revisor reelt er. Dette understøttes af nedenstående citat fra Klaus Struwe fra Dansk Aktionærforening:

*"Der er selvfølgelig den udfordring for revisor, at der er mange forskellige slags læsere af det han skriver. Og i det omfang det er kollegaer med samme faglige baggrund (...) [de] kan jo godt forstå tingene på en anden måde end den private investor."*¹⁴⁵

I forhold til implementeringen af forordningen er det, ud over betydningen for revisors uafhængighed, ligeledes relevant at undersøge konsekvenserne for kvaliteten samt honorarets størrelse. Nedenfor vil der derfor blive foretaget en analytisk gennemgang af de forskellige områder.

5.2. Betydning for kvaliteten

Hvis det viser sig, at revisor ikke er uafhængig, vil det ligeledes få betydning for kvaliteten af hans arbejde, da det alt andet lige må forringes ved manglende uafhængighed. Det er dermed interessant

¹⁴³ Dart, Eleanor (2011)

¹⁴⁴ Dart, Eleanor (2011)

¹⁴⁵ Interview med Klaus Struwe

at undersøge, hvilken betydning de nye regler vil have for revisionskvaliteten. Derudover er det også relevant at kigge på kvaliteten i forhold til, om forordningen vil skabe værdi for regnskabsbrugere, da en bedre kvalitet alt andet lige vil være at foretrække for regnskabsbrugerne. Jo bedre kvalitet af revisors arbejde, jo større tillid må regnskabsbrugerne antages at have til det udførte arbejde.

Der er foretaget flere undersøgelser af interessenternes holdning til, om tvungen firmarotation vil medvirke til at øge kvaliteten af revisionen. Nogle af disse undersøgelser er gennemgået nedenfor.

Bocconi-rapporten, der omhandler tvungen firmarotation på det italienske marked, konkluderer, at kendskabet til klienten bliver mindre, hvilket ifølge rapporten, ikke øger kvaliteten. Rapporten konkluderer dog samtidig, at der tages flere forbehold i årene op til, at en ny revisor tiltræder¹⁴⁶. Dette indikerer, at kvaliteten vil blive forbedret, da man vil få nogle mere retvisende revisionspåtegninger. Dette taler dermed for at indføre tvungen firmarotation.

I 2009 blev der udsendt et spørgeskema til amerikanske långivere, hvor 212 personer responderede. Resultaterne fremgår af tabel 5.3.

	Meget uenige	Uenige	Neutrale	Enige	Meget enige
Risikoen for revisionsfejl er højere i de første år af revisor/klient forholdet	4,4	39,0	30,0	25,2	1,4
Tvungen firmarotation vil føre til højere revisionskvalitet	2,8	20,4	32,7	37,9	6,2
Virksomheden bør være tvunget til at skifte revisorfirma hvert femte år	7,1	30,8	23,8	26,5	11,8
Virksomheden bør være tvunget til at skifte revisorfirma hvert syvende år	5,7	37,9	27,0	20,4	9,0

Tabel 5.3¹⁴⁷

Af denne undersøgelse fremgår det, at kun 26,6 pct. mener, at der er en større risiko for revisionsfejl i starten af klient/revisor-forholdet. Derudover svarer 44,1 pct., at de tror, at revisionskvaliteten vil være højere, hvis man indfører tvungen firmarotation, mens 23,2 pct. er uenige i, at kvaliteten vil blive forbedret, og 32,7 pct. forholder sig neutrale til spørgsmålet. Der er ikke blevet spurgt til, om der er nogle, der mener, at kvaliteten vil blive dårligere ved at indføre tvungen firmarotation. I undersøgelsen har man ligeledes undersøgt, om respondenterne foretrækker, at revisionsvirksomheden udskiftes hvert femte år eller hvert syvende år. Heraf fremgår det, at 38,3 pct. er enige i, at der skal ske udskiftning hvert femte år, mens det kun er 29,4 pct. der foretrækker, at man skal gøre

¹⁴⁶ FSR (2012a)

¹⁴⁷ Daniels, Bobbie W. & Quinton Booker (2009)

det lovpligtigt at skifte revisor hvert syvende år. Opbakningen til tvungen rotation er dog ikke overbevisende, da 37,9 pct. er imod udskiftning hvert femte år, mens 43,6 pct. er uenige i, at der skal skiftes hvert syvende år. I begge tilfælde er der over 20 pct., der forholder sig neutrale til spørgsmålet.¹⁴⁸

I en amerikansk undersøgelse fra 2011 undersøges regnskabsbrugerens syn på revisionskvaliteten. Formålet med undersøgelsen er at undersøge, om det har betydning for opfattelsen af revisionskvaliteten, at firmaerne har en politik for firmarotation, og derudover om længden på firmarotation har en betydning. Undersøgelsen viser, at der ikke er nogen signifikant forskel på den opfattede revisionskvalitet alt efter, om der er opsat politikker for firmarotation eller ej. Respondenterne har dermed ikke mindre tiltro til, at revisorerne vil finde fejl i regnskaber, hvis der ikke er ekstern firmarotation. Samtidig viser undersøgelsen, at længden af tvungen firmarotation ikke har betydning for regnskabsbrugernes tiltro til, at revisorerne ville opdage fejl samt rapportere disse. Dette indikerer, at tvungen firmarotation ikke har nogen betydning for den opfattede revisionskvalitet.¹⁴⁹

I en artikel fra 2013, der samler op på den forskning, der har været om tvungen firmarotation, skriver forfatterne, at studierne generelt viser, at revisionskvaliteten går igennem to forskellige faser i revisor/klient-forholdet. I de første år er der den såkaldte "læringsfase", hvor revisorerne bliver mere fortrolige med klienten, og revisionskvaliteten har en tendens til at stige. Herefter kommer det, som de kalder "nærhedsfasen", hvor kvaliteten har en tendens til at blive forringet, da revisorerne formentlig bliver mere selvtilfredse og oplever større udfordringer i forhold til deres objektivitet og uafhængighed.¹⁵⁰ Dette indikerer, at kvaliteten ville blive forbedret ved at indføre tvungen firmarotation.

I 2014 er der blevet offentliggjort en undersøgelse angående tvungen firmarotation og dens betydning for revisionskvaliteten¹⁵¹. Undersøgelsen er foretaget på baggrund af ikke-finansielle børsnoterede selskaber i Italien fra 1985-2004, hvor firmarotation har eksisteret i mere end 20 år. I undersøgelsen har man taget udgangspunkt i en situation, hvor revisor vælges for en treårig periode og kan fornyes for yderligere to treårige perioder, så det i alt bliver maksimalt ni år. Hypotesen i undersøgelsen er, at revisionskvaliteten vil være lavere i de to første perioder, da revisor her har incitament til at blive genvalgt. I undersøgelsen antages det, at en øget revisionskvalitet er associeret med en højere grad af regnskabsmæssig konservatisme, hvor unormale periodiseringer i driften bruges som måling for dette. Derudover måles det ud fra korrekt og rettidig indregning af gevinster

¹⁴⁸ Daniels, Bobbie W. & Quinton Booker (2009)

¹⁴⁹ Daniels, Bobbie W. & Quinton Booker (2011)

¹⁵⁰ David S. Jenkins & Thomas E. Vermeer (2013)

¹⁵¹ Cameran, M. et al (2014)

og tab. Undersøgelsen viser, at revisor er mere konservativ i den sidste periode, hvor han ikke længere kan blive valgt til revisor, end han er i den første periode, han sidder som revisor, både når der måles ud fra periodiseringer og indregning af tab¹⁵². På baggrund af dette understøtter undersøgelsen hypotesen om at lavere revisionskvalitet medfølger, når revisor har incitament til at blive genvalgt. Italien er kendetegnet ved et relativt svagt juridisk miljø og en lav risiko for retssager for revisorer, hvorfor resultaterne ikke nødvendigvis kan overføres til lande, hvor der er et stærkere juridisk samfund, da der vil være mindre incitament til at kompromittere revisionskvaliteten for at beholde klienten. Da Italien på mange områder ligner de øvrige europæiske lande og er underlagt den samme regulering på baggrund af deres EU medlemskab, vurderes det dog, at resultaterne godt kan henføres til disse. Derudover skal nævnes, at undersøgelsen er foretaget på baggrund af, at revisor kan vælges for maksimalt tre perioder af tre år svarende til samlet ni år, hvorimod man i forordningen kan vælges hvert år i maksimalt 20 år. Undersøgelsen tester hypotesen om revisionskvaliteten er lavere i de år, hvor man har incitament til at blive genvalgt¹⁵³. Eftersom man under forordningen har incitament til at blive genvalgt i de første 19 år af rotationsperioden, er det vurderet, at resultaterne fra undersøgelsen kan sige noget om konsekvenserne for revisionskvaliteten.

Som man kan se ovenfor er der både undersøgelser, der viser, at kvaliteten ville blive forbedret ved at indføre tvungen firmarotation og undersøgelser, der viser, at det for regnskabsbrugers synspunkt ikke har nogen betydning for deres opfattelse af revisionskvaliteten. Der er ikke nogle af undersøgelseerne, der direkte viser, at kvaliteten vil blive forringet af at indføre firmarotation.

I 2012 foretog Dansk Erhverv en undersøgelse blandt deres medlemsvirksomheder, der viser, at 96 pct. af virksomhederne er enige i, at virksomhederne skal have mulighed for at beholde deres revisor så længe, de ønsker og dermed selv bestemme, hvornår de synes, det er tid til at skifte revisor samt have muligheden for at fastholde et samarbejde, så længe de er tilfredse med det. Derudover svarer 74 pct. af de adspurgte, at de enten er helt uenige eller overvejende uenige i, at revisionen samlet set bliver bedre, hvis revisionsfirmaet udskiftes med jævne mellemrum. I undersøgelsen svarer 81 pct., at de er direkte imod rotationsreglerne, mens ni pct. er for, og ti pct. svarer ”ved ikke”¹⁵⁴. Det er vigtigt at påpege, at denne undersøgelse er foretaget på baggrund af det første forslag, hvor en revisor skulle vælges for en fast periode på minimum to-tre år og kunne vælges for maksimalt to perioder, hvilket vil sige fire-seks år. Det er derfor ikke sikkert, at respondenterne ville have svaret det samme, hvis de havde svaret i forhold til en rotationsperiode på ti år med mulighed for at forlænge det til 20 år.

¹⁵² Cameran, M. et al (2014)

¹⁵³ Cameran, M. et al (2014)

¹⁵⁴ Dansk Erhverv (2012a), s. 5-7

Udover overstående undersøgelser, hvor nogle konkluderer, at kvaliteten vil stige, mens andre mener, at det ikke vil have nogen betydning for kvaliteten, er der ligeledes flere forskellige erhvervs- og branchefolk, der har udtalt sig om emnet inklusiv de interviewpersoner, vi har talt med.

FSR refererer i artiklen "EU-kommissionens forslag går ud over kvaliteten i revisionen" til en undersøgelse fra US Government Accountability Office, der konkluderer, at firmarotation ikke er den mest effektive måde at sikre kvaliteten af revisionen¹⁵⁵. I publikationen "Fremtidens revision" fra FSR konkluderes det, at tvungen firmarotation vil medføre et tab af virksomheds- og branchespecifik viden blandt revisionsteamets medlemmer, hvilket ikke vil være med til at øge kvaliteten. Overstående udtalelser og undersøgelser er på baggrund af forordningsforslaget, hvorfor det kan diskuteres om de stadig er relevante. Det vurderes de at være, da den forhenværende formand for FSR, Morten Speitzer har udtalt, at selvom han ser det som en forbedring, at EU-kommissionen har ændret det oprindelige rotationskrav på seks år til ti år, mener han stadig, at det er skuffende, at reglerne indføres, når det ikke er dokumenteret, at det vil have en positiv virkning på kvaliteten. Han mener, at der ved de hyppige revisionsskift hver gang vil ske et tab af viden, og at det vil koste mange penge til udbud. Derudover mener han, at det er problematisk, at EU-kommissionen har indført så mange member state options i forordningen, som de har, da man risikerer at få forskellig lovgivning fra land til land, hvilket vil føre til et administrativt kaos for de store virksomheder, der opererer på tværs af EU-lande. Han håber, at politikerne herhjemme vil holde fast i, at de danske regler skal følge de internationale standarder så vidt som muligt, så man mindsker risikoen for overregulering.¹⁵⁶

Peter Gath, der er viceformand i FSRs bestyrelse, har ligeledes udtalt sig om konsekvenserne for kvaliteten ved implementering af tvungen firmarotation:

*"Man (red. FSR) synes ikke, det var et forslag, der nødvendigvis styrkede kvaliteten af revisionen (...) Kvaliteten det første år, du er revisor [er] måske ikke ligeså høj, som når du først har lært og forstået virksomheden."*¹⁵⁷

Der er dog flere af de personer, vi har interviewet, der har forholdt sig positivt til et krav om tvungen firmarotation. Dette kommer eksempelvis til udtryk i interviewet med Jes P. Sørensen fra PFA, der udtaler:

¹⁵⁵ FSR (2011b)

¹⁵⁶ FSR (2013c)

¹⁵⁷ Interview med Peter Gath

”Det er rigtig sundt for virksomhederne, at der kommer nogle ind med nogle friske øjne og griber tingene an og ser tingene på en anden måde.”¹⁵⁸

Han kan godt forstå, at revisionsvirksomhederne synes, at det er irriterende, at disse regler indføres, fordi det som regel vil tage et par år, før man kommer til at kende virksomhederne indefra, og man dermed skal bruge ressourcer på at lære flere virksomheder at kende. Han er dog ikke nervøs for, at det vil gå ud over kvaliteten af revisionen, at der sker hyppigere udskiftning, da den underskrivende revisor vil have stort fokus på, at han har en begrundet overbevisning, inden han underskriver et regnskab. Denne påstand bakkes op af Vibeke Bak Solok fra Danske Bank, der mener, at kvaliteten faktisk plejer at være høj i de første år efter, der er kommet nyt revisionsfirma¹⁵⁹. Efter som de skal sætte sig ordentligt ind i tingene, bliver der brugt flere ressourcer, end der gør, når det bliver mere rutine. Hun mener derfor, at det er fornuftigt, at man skifter revisor en gang i mellem¹⁶⁰.

Grundlæggende har FSR ikke været tilhænger af rotation af revisionsfirmaer, da det, ifølge Henrik Carmel, ikke er påvist, at det giver nogen forbedringer. Han mener derimod, at der er en risiko for, at man mister noget kvalitet, hvis man skal skifte revisor hyppigere, da det altid vil tage noget tid at lære en virksomhed at kende. Samtidig kan han godt forstå argumentationen med, at man kan stirre sig blind, hvis man har betjent den samme kunde i lang tid. Han mener dog, at dette bliver afhjulpet med den interne rotation samt det efterfølgende partnertjek, der bliver lavet på arbejdet.¹⁶¹

Henrik Carmel mener, at hvis Danmark udnytter muligheden for at forlænge perioden, så man først er tvunget til at skifte revisor hvert 20. år, vil det højst sandsynligt ikke gå ud over kvaliteten. Man vil dog stadig stå med det samme problem i forhold til kendskab til virksomheden, når der skal skiftes revisor, hvorfor Henrik Carmel også mener, at det handler om, at man har en god hand-over file, hvor man redegør for, hvilket arbejde, man har udført.¹⁶²

Ud fra overstående ses det, at der både er argumenter og undersøgelser for og imod tvungen firmarotations indflydelse på kvaliteten. I afsnit 7.1.2. vil det blive vurderet, hvilken betydning, forordningen vil have på revisionskvaliteten.

¹⁵⁸ Interview med Jes P. Sørensen

¹⁵⁹ Interview med Vibeke Bak Solok

¹⁶⁰ Interview med Vibeke Bak Solok

¹⁶¹ Interview med Henrik Carmel

¹⁶² Interview med Henrik Carmel

5.3. Betydning for revisionshonoraret

Der er lavet flere undersøgelser af, hvilken betydning tvungen firmarotation vil have for omkostningerne for både revisorerne og virksomhederne. I publikationen "Fremtidens revision" fra FSR fremgår det, at et skift af revisionsfirma vil betyde øgede omkostninger og ressourcetræk for både revisorerne og virksomhederne, hvilket i sidste ende vil belaste virksomhederne. Derudover refereres der i publikationen til undersøgelsen fra The US Government Accountability Office, der konkluderer, at tvungen firmarotation vil betyde, at initialomkostningerne kan stige med op til 20 pct. i året efter selve rotationen. Der refereres ligeledes til en undersøgelse fra YouGovStone, hvor 70 pct. af respondenterne, der tæller økonomichefer og formænd for revisionsudvalgene, mener, at tvungen firmarotation vil øge omkostningerne, uden at dette medfører fordele. Som beskrevet ovenfor er der lavet en undersøgelse i Italien på baggrund af tvungen firmarotation i den såkaldte Bocconi-rapport. Her konkluderes, at opstartsomkostningerne vil øges for både revisor og virksomheder, idet en ny revisor tiltræder.¹⁶³

I en undersøgelse fra 2013 foretaget på baggrund af selskaber i Italien er resultatet ligeledes, at firmarotation vil øge omkostningerne. Grunden til denne stigning i omkostningerne skyldes ifølge undersøgelsen, at firmaet, der roterer af, forøger deres honorar med gennemsnitligt syv pct., når det ikke længere har incitament til at konkurrere. Det nye revisionsfirma mindsker honoraret med 16 pct. det første år, men kompenserer i høj grad for dette i de efterfølgende år, hvilket samlet betyder, at revisionshonoraret stiger. Undersøgelsen viser samtidig, at revisionskvaliteten er relativt lavere i de første tre år baseret på regnskabets styrbare periodiseringsposter, der bruges som en måling for magtforholdet mellem ledelse og revisor. Dermed får virksomhederne og i sidste ende regnskabsbrugerne ikke noget ud af, at omkostningerne stiger, da det ikke medfører en øget revisionskvalitet, som ellers var formålet med tvungen firmarotation.¹⁶⁴

Når omkostningerne stiger på grund af tvungen firmarotation, som er konklusionen på overstående undersøgelser, skal nogle betale de yderligere omkostninger. I dette tilfælde vil det enten være revisorerne i form af lavere modtagne honorarer eller virksomhederne i form af højere betalte honorarer. Det er derfor relevant at undersøge, hvem der kommer til at betale den ekstra omkostning, som der vil være, når tvungen firmarotation træder i kraft.

Vibeke Bak Solok fra Danske Bank mener, at det vil være en fordyrende proces at indføre reglerne om tvungen rotation da den omfattende proces at køre udbud og skifte revisor indebærer øgede omkostninger. Generelt er revisionshonorarerne faldet meget over de sidste år og de nye regler vil

¹⁶³ FSR (2012a), s. 22

¹⁶⁴ Cameran, M. et al (2013)

ifølge Vibeke Bak Solok betyde, at honorarerne igen vil begynde at stige, dog ikke i samme tempo, som de er faldet. Hun mener samtidig, at revisionsvirksomhederne bør overveje at ændre deres mindset og optimere deres processer og være mere omkostningseffektive.¹⁶⁵

Overstående tyder på, at både revisionsfirmaerne og virksomhederne bliver påvirket af tvungen firmarotation i form af øgede omkostninger. Forhenværende formand for FSR, Morten S. Renge, er enig i denne betragtning, og mener ikke, at virksomhederne vil se fordele ved rotationen:

*”Virksomhederne vil i stedet se en prisforøgelse på revisionen som følge af, at et nyt revisionsfirma først skal bruge tid på at sætte sig ind i virksomhedens økonomiske forhold.”*¹⁶⁶

Dette bakkes op af direktøren fra Dansk Erhverv, Christian T. Ingemann, der mener, at det eneste man opnår med de nye regler er, at revisionen bliver dyrere og af dårligere kvalitet, og at regningen vil ende hos virksomhederne.¹⁶⁷

Dette er Jes P. Sørensen fra PFA ikke nødvendigvis enig i. Han mener, at honoraret spiller ind ud fra et virksomhedsleders synspunkt, og at det på sigt ikke vil blive dyrere for virksomhederne, fordi konkurrencen er så stor, som den er. Han mener, at revisionsvirksomhederne vil afgive pris på et udbud, hvor der de første par år vil være tilsætning, og man først herefter vil indhente gevinsten af, at man har fået et indblik i den pågældende virksomhed.¹⁶⁸

Henrik Carmel fra FSR lægger vægt på, at revisor grundlæggende ifølge de etiske regler, er nødt til at tage det honorar for sin revision, der sikrer, at man kan lave et stykke arbejde, som er i orden¹⁶⁹. Eftersom man med de nye regler vil opleve, at der bliver skiftet revisor oftere, og man derfor skal bruge mere tid på at sætte sig ind i de nye klienters virksomheder, vil det formegentlig have den konsekvens, at revisionshonoraret stiger.

¹⁶⁵ Interview med Vibeke Bak Solok

¹⁶⁶ Røed, Kristian (2012)

¹⁶⁷ Dansk Erhverv (2012b)

¹⁶⁸ Interview med Jes P. Sørensen

¹⁶⁹ Interview med Henrik Carmel

6. Adskillelse af revision og ikke-revisionsydelse

Der vil herunder blive foretaget en analyse af forordningen, og det vil blive undersøgt, hvilken betydning adskillelse af revision og ikke-revisionsydelse vil have for revisors uafhængighed samt hvad det vil have af betydning for kvaliteten af revisors arbejde. Forordningens betydning for regnskabsbrugers tillid til revisors uafhængighed vil ligeledes blive analyseret. Der vil blive inddraget citater fra interviews samt resultater fra relevante undersøgelser.

6.1. Betydning for revisors uafhængighed

Revisionsfunktionens værdi består i at højne troværdigheden af det af ledelsen udarbejdede regnskab, set med investorernes og samfundets øjne¹⁷⁰. For at dette kan lykkes, kræves at revisor mentalt formår at bevare sin uafhængighed over for ledelsen, og at tredjemand har tillid til revisors uafhængighed. Værdien af rådgivningsfunktionen består derimod hovedsageligt i, at ledelsen forsynes med et bedre og mere sikkert beslutningsgrundlag¹⁷¹.

Revisor forventes dermed at tjene ledelsens interesser, når han yder rådgivning, mens han under den lovpligtige revision forventes at tjene samfundets interesser, og fungere som offentlighedens tillidsrepræsentant. Dette kan være svært i en situation, hvor revisors rådgivning kan sammenkædes med uforudsete negative økonomiske konsekvenser for virksomheden¹⁷².

Den faktiske uafhængighed handler som tidligere nævnt i afsnit 2.3.2. om revisors integritet og revisors personlige kvaliteter. Den faktiske uafhængighed handler dermed om revisors reelle uafhængighed og ikke om, hvordan omverdenen opfatter revisor. Der kan være stor forskel på disse, hvilket kan være med til at skabe den tidligere omtalte forventningskløft. Det interessante i denne sammenhæng er, om revisor vil blive mere uafhængig som følge af EU-kommissionens forbud mod ikke-revisionsydelse.

Klaus Struwe fra Dansk Aktionærforening udtaler, at de forholder sig positivt over for de nye EU-regler¹⁷³. Han udtaler i forlængelse heraf:

*"Det er flere ting, der er problemet og med varierende styrke i de forskellige sager.
Det er et spørgsmål om revisors uafhængighed, og så er det et spørgsmål om regn-*

¹⁷⁰ Warming-Rasmussen, Bent (2001), s. 1

¹⁷¹ Warming-Rasmussen, Bent (2001), s. 1

¹⁷² Warming-Rasmussen, Bent (2001), s. 1

¹⁷³ Interview med Klaus Struwe

skabsbrugerens viden om og forståelse for, hvad det er en revisionspåtegning fortæller.”¹⁷⁴

Af ovenstående citat fra Klaus Struwe fremgår det, at der både er et problem med revisors uafhængighed, og at der eksisterer en forventningskløft mellem, hvad regnskabsbruger forventer og forstår ved revisors arbejde og det arbejde, som revisor skal udføre ifølge lovgivningen.

Der kan jf. afsnit 2.3.2 være stor forskel på revisors opfattelse af sin uafhængighed og regnskabsbrugers syn på revisors uafhængighed. Dette betyder, at revisor kan konkludere, at han er uafhængig og dermed påtage sig en opgave, hvor regnskabsbruger kan have en anden opfattelse, og at det dermed kan skade tilliden til revisor.

Som skrevet om i afsnit 2.3.1. er det ifølge Mautz & Sharaf vigtigt, at den enkelte revisor har kendskab til de faktorer, der kan påvirke hans uafhængighed, hvis vurderingen af den faktiske uafhængighed skal være succesfuld. Revisor skal ikke kun vurdere sin egen uafhængighed, men også identificere personer, der kan påvirke den givne opgave, samt foretage en vurdering af deres uafhængighed¹⁷⁵. Dette kan eksempelvis være andre medarbejdere på opgaven og kontrollanter af opgavens udførelse. Når revisor skal vurdere sin uafhængighed, skal han inddrage kundevirksomhedens størrelse og struktur samt revisionsvirksomhedens størrelse, struktur og interne organisation. I denne vurdering bør karakteren og mængden af de tjenesteydelser, som revisor leverer ud over erklæringer med sikkerhed, herunder rådgivning, inddrages¹⁷⁶. Man må formode, at revisor har et incitament til at være uafhængig, da det ellers vil ramme ham økonomisk og påvirke hans omdømme og hans fremtidige karrieremuligheder¹⁷⁷. Selvom revisor har incitament til at være uafhængig, skal der dog stadig foretages en vurdering af revisor.

Jævnfør afsnit 3.1.2.1. bygger reguleringen af revisors uafhængighed på en principbaseret tilgang, som betyder, at revisor i høj grad selv skal foretage en konkret vurdering af, hvorvidt han er uafhængig i forhold til en specifik kunde eller opgave¹⁷⁸. Martin Thygesen fra Finansrådet mener, at man i højere grad burde holde fast i disse principbaserede regler frem for detailregulering med en forbudsliste. Dette skyldes, at man om nogle år kan stå i den situation, at der er kommet nogle nye ydelser, som ikke står på forbudslisten. Herved kan revisor risikere at udføre nogle opgaver, som

¹⁷⁴ Interview med Klaus Struwe

¹⁷⁵ Vejledning til BEK nr. 663, s.5

¹⁷⁶ Vejledning til BEK nr. 663, s.6

¹⁷⁷ Quick, R. & Warming-Rasmussen, B (2005)

¹⁷⁸ Vejledning til BEK nr. 663, s.2

burde have været forbudte. Dette scenarie undgås med en principbaseret tilgang¹⁷⁹. Martin Thygesen udtaler i denne forbindelse:

*”Jeg mener, at man i højere grad burde holde fast i de principbaserede regler, som man har på det her område og så selvfølgelig slå hårdt ned der, hvor man mener, der er kørt overfor rødt.”*¹⁸⁰

FSR mener ligeledes, at den principbaserede tilgang samt Code of Ethics er tilstrækkelige til at sikre revisors uafhængighed, men at det dog er vigtigt, at man tilpasser reglerne til ændringerne i markedet, således at der ikke kommer tvivl om revisors uafhængighed¹⁸¹.

Der er forskellige holdninger til, hvilken lovgivning, der skal gælde på området. FSR mener, at revisors uafhængighed allerede er underlagt en omfattende regulering, både nationalt og internationalt¹⁸². Derudover mener FSR, at den stramme lovgivning sammen med brugen af anerkendte, internationale etiske retningslinjer, er med til at sikre revisors uafhængighed¹⁸³. De internationale etiske retningslinjer er ikke udmøntet i et direktiv eller en forordning i EU. Med en gennemførelse af dette kan kommissionen, ifølge FSR, sikre en væsentlig styrkelse af regelsættet om uafhængighed¹⁸⁴.

I nyhedsbrevet ”Danske virksomheder er imod adskillelse af revision og rådgivning” udtaler direktør for Dansk Erhverv, Christian T. Ingemann, at et fokus på revisors uafhængighed og dennes rolle som offentlighedens tillidsrepræsentant er afgørende. Han mener dog også, at revisor allerede er underlagt en stram regulering, både nationalt og internationalt, og skriver derfor, at det eneste, der opnås med de nye EU-regler, er dyrere revision og dårligere kvalitet¹⁸⁵. Dette vil blive nærmere uddybet i afsnit 6.2. nedenfor.

FSR mener ikke, at en begrænsning af virksomhedernes adgang til kvalificeret rådgivning er vejen frem, men at man kan styrke revisors uafhængighed ved at indføre de internationale revisionsstandarder samt de uafhængighedsbestemmelser, der er i 8. direktiv i alle EU-lande¹⁸⁶.

¹⁷⁹ Interview med Martin Thygesen

¹⁸⁰ Interview med Martin Thygesen

¹⁸¹ Bak, Tanja & Kure, Michala (2013), s. 45

¹⁸² FSR (2011a)

¹⁸³ FSR (2013c)

¹⁸⁴ FSR (2012a), s. 18

¹⁸⁵ Dansk Erhverv (2012b)

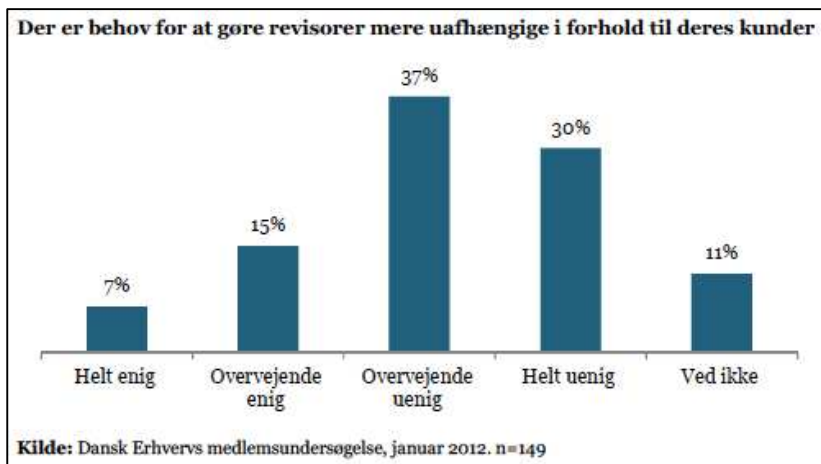
¹⁸⁶ FSR (2011a)

Martin Thygesen fra Finansrådet pointerer ligeledes, at det ikke er nemt at blive statsautoriseret revisor, og udtaler i den forbindelse om revisors uafhængighed:

”Der er etiske regler som man skal overholde. Jeg tror nu nok, at de fleste revisorer er omhyggelige med kundeaccepten og ikke påtager sig opgaver, hvor der kan være tvivl om, hvorvidt de er uafhængige.”¹⁸⁷

Revisionsfirmaerne har allerede omfattende interne systemer til at sikre revisors og revisionsfirmaernes uafhængighed. Dette gælder både i forhold til den enkelte revisors personlige uafhængighed og i relation til styring af de ydelser, revisionsfirmaet leverer til deres revisionskunder. Hver eneste rådgivningsydelse til en revisionskunde skal forhåndsgodkendes af den ansvarlige revisionspartner¹⁸⁸.

Der er således flere, som udtaler, at de hidtil gældende regler omhandlende revisors uafhængighed er tilstrækkelige, og som derfor ikke mener, at der er behov for yderligere regulering på området. Dette støttes op af en undersøgelse foretaget af Dansk Erhverv af danske virksomheders holdning til de nye EU-regler¹⁸⁹. Undersøgelsen viser, at mange virksomheder ikke er bekymrede for manglende uafhængighed hos revisor. Af figur 6.1 fremgår det, at to tredjedele af de adspurgte virksomheder er helt eller overvejende uenige i, at der er behov for at øge uafhængigheden.

Figur 6.1¹⁹⁰

Der er således fra virksomhedernes synspunkt, ikke et behov for at øge revisors uafhængighed og de er dermed enige med revisorerne heri.

¹⁸⁷ Interview med Martin Thygesen

¹⁸⁸ FSR (2012a), s. 18

¹⁸⁹ Dansk Erhverv (2012a)

¹⁹⁰ Dansk Erhverv (2012a)

Dette er flere af de regnskabsbrugere vi har interviewet dog ikke enige i. Til spørgsmålet om der reelt er et problem med revisors uafhængighed svarer Jes P. Sørensen fra PFA ja og han mener, at det er en god ting, at man fra lovgivers side begynder at have mere fokus på, hvor langt revisor må gå. Han udtaler i den forbindelse:

”For min opfattelse, som jeg så hos nogle af de større revisionshuse, nu vil jeg ikke nævne navne, men der er nogle revisionshuse som har bøjet de her regler utroligt langt, hvor jeg siger, at her kan i simpelthen ikke også være revisorer(...) det kan en regnskabsbruger ikke se nogen steder.”¹⁹¹

Klaus Struwe fra Dansk Aktionærforening udtaler ligeledes, at de nye regler kan medvirke til en større tro på det reviderede regnskab fra regnskabsbrugernes side. Han udtaler som svar på spørgsmålet, om han tror, at reglerne vil være med til at skabe værdi for regnskabsbruger:

”Ja. Større tro på regnskabet og bedre viden om, hvad er det, jeg kan bruge det til.”¹⁹²

Jes P. Sørensen tror, at synspunktet bag lovkomplekset er, at ved at flere har føling med virksomheden, da vil der være flere, som vil gøre opmærksom på, hvis der er noget galt. Han udtaler:

”Ved at der pludselig har været en anden virksomhed som kommer ind og ser på de her ting (red. rådgivningsydelse), så har offentligheden en større sikring af, at der måske ikke er noget som bliver fejlet ind under gulvtæppet.”¹⁹³

Der kan herske tvivl om, hvorvidt den hidtidige praksis er hensigtsmæssig, hvor det er revisors egen vurdering af sin uafhængighed, der er afgørende. Spørgsmålet er således, om de skærpede krav, der er vedtaget i forordningen, vil have en påvirkning på omverdenens syn på revisor og dermed den tilsyneladende uafhængighed.

Den tilsyneladende uafhængighed, omtalt i afsnit 2.3.1. omhandler offentlighedens syn på revisors image og tilliden til revisors arbejde¹⁹⁴. Omverdenens syn på revisor og dermed hans image kan tage skade, hvis han er involveret i store erhvervsskandaler, hvilket der har været flere eksempler

¹⁹¹ Interview med Jes P. Sørensen

¹⁹² Interview med Klaus Struwe

¹⁹³ Interview med Jes P. Sørensen

¹⁹⁴ Mautz, R.K. & Sharaf, Hussein A. (1993), s. 247

på i den seneste finanskris¹⁹⁵. Disse har således været med til at påvirke den tilsyneladende uafhængighed. Selvom nogle af disse erhvervsskandaler ikke nødvendigvis omhandlede sager om revisors uafhængighed, kan de dog alligevel indirekte påvirke omverdenens syn på den tilsyneladende uafhængighed. Dette kan skyldes den førnævnte forståelseskluft, hvorved offentlighedens opfattelse af revisors arbejde ikke stemmer overens med revisors egentlige arbejde.

Peter Gath mener, at den nye forordning vil være med til at styrke den tilsyneladende uafhængighed. Han udtaler:

*"Der er ingen tvivl om, at "independence in appearance" bliver styrket med nogle af de her tiltag. Det tror jeg, at man må anerkende. Man skal have respekt for "independence in appearance". Hvis ikke offentligheden og omverdenen opfatter dig som uafhængig, falder værdien af revisionen."*¹⁹⁶

Som det ses i ovenstående citat, er den tilsyneladende uafhængighed ifølge Peter Gath grundlæggende for revisionsbranchen, og det er vigtigt, at revisor anerkender offentlighedens syn på revisors uafhængighed, idet revisors opgave netop er at være offentlighedens tillidsrepræsentant.

I alle store revisionsvirksomheder i dag – de, der håndterer virksomheder af offentlig interesse – er der stor fokus på revisors uafhængighed. Revisionsvirksomhederne har udarbejdet tjeklister, som anvendes af revisor til at vurdere uafhængigheden i forhold til den enkelte klient. Herudover er der på mange af de store kunder endvidere indført uafhængighedserklæringer, hvor den enkelte revisor skal erklære sig om sin uafhængighed, og der findes ligeledes e-learnings og lignende, som revisor årligt skal igennem.

I artiklen "EU: Revision og rådgivning skal skilles ad" udtaler Erik Holst Jørgensen, der er partner i Deloitte, at man hos dem eksempelvis har en hel afdeling, som forholder sig til, om de må påtage sig en given opgave. Afdelingen sidder uafhængigt af det team, der byder på opgaven og Erik Holst Jørgensen har derfor svært ved at se problemet med revisors uafhængighed, da der allerede er regler om, at revisor ikke må yde rådgivning og efterfølgende selv revidere det pågældende område¹⁹⁷.

Vibeke Bak Solok fra Danske Bank mener, at det bør være op til revisor selv at vurdere, hvorvidt han kan påtage sig en rådgivningsopgave eller ej. Hun mener ikke, at et forbud mod rådgivnings-

¹⁹⁵ Faurfelt, Rikke (2014)

¹⁹⁶ Interview med Peter Gath

¹⁹⁷ Hyltoft, Vibe (2011)

ydelser vil styrke regnskabsbrugernes tillid til revisor. Regnskabsbrugerne får informationer om revisors rådgivningsydelser fra noten om revisionshonoraret, som ikke uddyber, hvad der ligger bag ved de angivne oplysninger. Om revisor har ydet rådgivning om skattemæssige forhold eller rådgivning i nye systemer har regnskabsbruger ikke mulighed for at se¹⁹⁸.

Til et seminar afholdt hos FSR har Thomas Hofman-Bang, daværende CEO i NKT Holding A/S, i en debat udtalt, at han har sit eget regelsæt for, hvad revisor må udføre af rådgivningsopgaver. NKT Holding A/S køber blandt andet deres skatterådgivning andetsteds, idet de ikke ønsker at ”lægge alle sine æg i samme kurv”, samt at de søger kompetencerne, hvor de er bedst. Han mener desuden, at revisionskomiteerne er et vigtigt instrument, og at de skal træde til, hvis de mener, at uafhængigheden er i fare¹⁹⁹.

Peter Gath fra Ernst & Young udtaler ligeledes, at han har en række kunder, som selv har valgt, at forholdet mellem revisionshonorar og rådgivning ikke må være meget mere end 1:1²⁰⁰, ligesom hans erfaring er, at revisionskomiteer selv har principper for, hvilke opgaver de vil tillade at revisor udfører for at fastholde uafhængigheden²⁰¹.

Konsekvensen af manglende uafhængighed afhænger af ejerens mulighed for at opdage og straffe revisoren og ledelsen. Hvis ejeren kan overvåge transaktionerne mellem revisor og ledelsen, kan han mere effektivt kontrollere deres interaktioner. Derfor er oplysning om honorarfordelingen på revision og ikke-revisionsydelser fordelagtig. De negative følger for revisors omdømme samt værdien af hans arbejde, hvis der er bevis for, at han ikke er uafhængig kan medføre, at den faktiske uafhængighed styrkes²⁰². Vibeke Bak Solok fra Danske Bank udtaler om honorarfordelingen:

”Jeg tror, at det (red. honorarfordelingen) er med til, at mange virksomheder skærer rådgivning ned fra revisor.”²⁰³

Oplysningspligten kan således indirekte være med til at begrænse omfanget af rådgivningsydelser fra den revisor, som reviderer virksomhedens regnskab. I samme forbindelse udtaler Vibeke Bak Solok:

¹⁹⁸ Interview med Vibeke Bak Solok

¹⁹⁹ FSR (2012d), s. 3

²⁰⁰ Interview med Peter Gath

²⁰¹ Bak, Tanja & Kure, Michala (2013), s. 45

²⁰² Quick, R. & Warming-Rasmussen, B (2009)

²⁰³ Interview med Vibeke Bak Solok

*"Jeg vil ikke have, at det tipper i regnskabet, det ser ikke godt ud. For så kunne regnskabslæser sige 'revisor er ikke uafhængig, for se hvor mange penge han tjener ved siden af revisionsopgaven.' Så jeg kunne ikke drømme om at sætte mig selv i den situation. Ergo sætter vi den (red. rådgivningsprocentdelen) ned."*²⁰⁴

Vibeke Bak Solok har således regnskabsbrugernes syn med i sine overvejelser, når hun køber rådgivningsydelse. Det er således den tilsyneladende uafhængighed, der er fokus på, da denne som beskrevet ovenfor, er altafgørende for værdien af revisionen, da det kræves at omverdenen anser revisor som værende uafhængig for at revisionen tilfører værdi til regnskabet.

6.1.1. Revisors dobbeltrolle

Når revisor har to forskellige roller; revisor og rådgiver, er der ifølge professor i revisors uafhængighed Bent Warming-Rasmussen tre trusler mod uafhængigheden, som er særligt vigtige:²⁰⁵

- Truslen om egeninteresse
- Truslen om egenkontrol
- Truslen om følelsesmæssig påvirkning

Truslen om egeninteresse kan opstå, når honorarfordelingen fra rådgivning bliver så betydelig, at revisor frygter at miste den, hvis han i forbindelse med den lovpligtige revision skal stå overfor ledelsen. Revisors økonomiske afhængighed af kunden bliver med andre ord for stor, således at der kan opstå en trussel mod egeninteresse²⁰⁶.

Derudover kan revisor komme i en situation, hvor han skal vurdere sine egne anbefalinger ved sin revision, såfremt han ligeledes har ydet rådgivning til kunden. Denne trussel mod egenkontrol opstår altså, når revisor i forbindelse med en rådgivningsydelse har været for dybt involveret i beslutningssituationen og efterfølgende skal revidere de økonomiske konsekvenser heraf²⁰⁷. Han kan i sådanne situationer risikere ikke at være objektiv, hvorved der opstår en risiko for egenkontrol.

Den tredje trussel nævnt ovenfor er en familiaritetstrussel. Den kan opstå som følge af lang tids tæt samarbejde, hvor der bliver opbygget et tæt bånd mellem klient og revisor, så revisor opnår en for stor personlig empati for ledelsen, og at revisors objektivitet dermed svækkes²⁰⁸.

²⁰⁴ Interview med Vibeke Bak Solok

²⁰⁵ Warming-Rasmussen, Bent (2001), s. 2

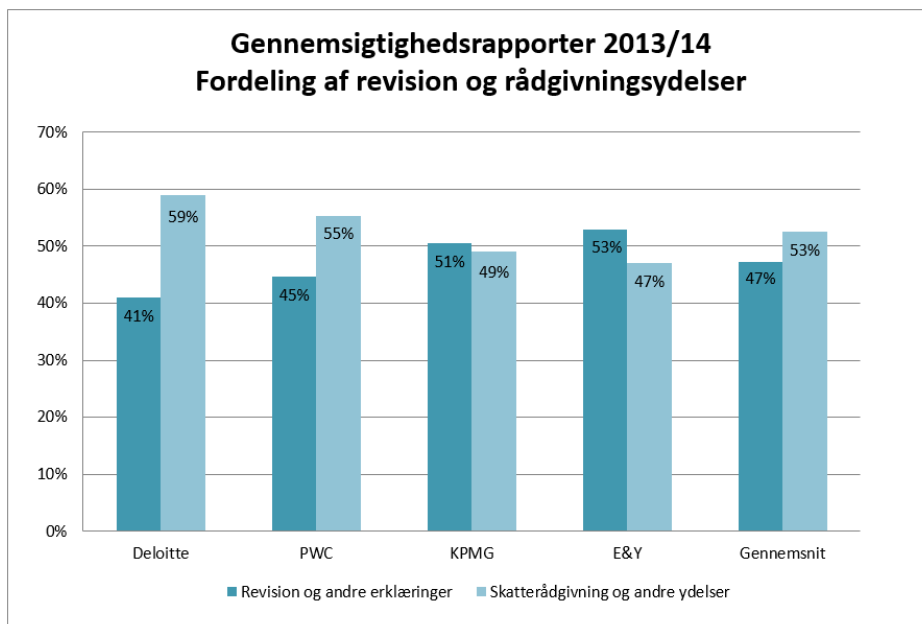
²⁰⁶ Warming-Rasmussen, Bent (2001), s. 2

²⁰⁷ Warming-Rasmussen, Bent (2001), s. 3

²⁰⁸ Warming-Rasmussen, Bent (2001), s. 3

Revisors afhængighed til en klient stiger, jo større andelen af rådgivningsydelser udgør af det samlede honorar, idet det vil kunne skabe en egeninteressesetrussel²⁰⁹. EU-kommissionen har lagt vægt på, at revisorernes afhængighed af disse ydelser vokser. I EU-kommissionens *Impact Assessment* redegør de for, at det tyske marked viser, at Big Four revisionshusene i årene mellem 2004/05 og 2009/10 har haft et stabilt niveau på revision, mens omsætningen fra rådgivningsydelser er steget med 59 pct. over perioden²¹⁰. Lignende resultater har man fra Big Four revisionshusene i England, hvor revision kun udgjorde 33 pct. af den samlede omsætning²¹¹.

De seneste års gennemsigtighedsrapporter (2013/14) fra de fire største revisionshuse i Danmark, Deloitte, PwC, KPMG og Ernst & Young viser, at revision og andre erklæringsopgaver udgør omkring 47 pct., mens skatterådgivning og andre ydelser udgør de resterende 53 pct²¹². Opgørelsen viser dog ikke, hvor stor en del af rådgivningsydelserne, der sælges til erklæringsklienter.

Figur 6.2²¹³ - Egen tilvirkning

Økonomisk Ugebrev foretager årligt en analyse af revisions- og rådgivningshonorarer i de 200 største danske virksomheder. Af denne fremgår det, at rådgivningsydelser på virksomhedsniveau i visse tilfælde kan udgøre op mod 90 pct. af det samlede honorar²¹⁴. Af den årlige undersøgelse i 2010 fremgik det eksempelvis, at KPMGs honorar for anden rådgivning til Cimber Sterling udgjorde

²⁰⁹ Quick, R & Warming-Rasmussen, B 2009, s. 152

²¹⁰ EU-kommissionen (2011b), s. 16

²¹¹ EU-kommissionen (2011b), s. 16

²¹² Gennemsigtighedsrapporter 2013/14 fra Deloitte, PwC og E&Y. KPMG 2013

²¹³ Egen tilvirkning

²¹⁴ Langer, Morten W. (2011)

de 81 pct. af det samlede honorar²¹⁵. Daværende formand for FSR, Morten Speitzer udtalte i denne forbindelse, at han ikke umiddelbart ser en andel på 70-80 pct. som problematisk. Han udtalte i samme forbindelse, at man er nødt til at se på, hvad det er for nogle ydelser, som revisor har leveret ud over den lovpligtige revision²¹⁶. Dog er det altid vigtigt at huske på, at niveauet skal vurderes i forhold til en velinformeret tredjemand.

Professor Bent Warming-Rasmussen mener til gengæld, at der er god grund til at begrænse omfanget af revisors rådgivning²¹⁷. I en dansk undersøgelse fra 2005 påvises, at kreditgiverne kan acceptere et niveau på 32 pct., mens aktionærerne kan acceptere et lidt lavere niveau, nemlig 25 pct.²¹⁸. De danske revisorer anser ikke rådgivningsydelse som værende en trussel mod deres uafhængighed, og accepterer et noget højere niveau af rådgivningsydelse, nemlig 67 pct.²¹⁹. Samme resultat har man fundet i en tysk undersøgelse fra 2009, hvor de tyske privatinvestorer i gennemsnit accepterer en andel af rådgivningsydelse på 27,9 pct., uden at deres tillid til revisor tager skade²²⁰.

I den danske undersøgelse skulle deltagerne ligeledes angive, hvor stor en andel af honoraret til revisorer de mente bestod af rådgivningsydelse. Her angav kreditgiverne et niveau på 35 pct., mens aktionærerne angav et niveau på 39 pct.²²¹. Således er deres acceptable niveau for ikke-revisionsydelse oversteget for begge grupper.

Ovenstående kan således være problematisk, idet honoraret til rådgivning for nogle kunder udgør hele 80-90 pct.²²², hvilket er langt højere end det accepterede niveau fra investorerne. Der er derfor risiko for, at tilliden til revisors uafhængighed vil blive påvirket negativt. I forbindelse med udgivelse af Grønbogen udtalte Bent Warming-Rasmussen, at det ville være en god ide, at revisorstanden frivilligt reducerede rådgivningen til et niveau, hvor forskningen viser, at revisorer kan bevare deres troværdighed som offentlighedens tillidsrepræsentant²²³.

6.1.2. Undersøgelser om revisors uafhængighed

Der er foretaget mange empiriske undersøgelser af rådgivningsydelsers påvirkning på revisors tilsyneladende uafhængighed, dog meget få om det skandinaviske marked. De fleste undersøgelser

²¹⁵ Langer, Morten W. (2011)

²¹⁶ Langer, Morten W. (2011)

²¹⁷ Hyltoft, Vibe (2011)

²¹⁸ Quick, R. & Warming-Rasmussen, B (2005), s. 153

²¹⁹ Quick, R. & Warming-Rasmussen, B (2005), s. 153

²²⁰ Quick, R. & Warming-Rasmussen, B (2009), s. 153

²²¹ Quick, R. & Warming-Rasmussen, B (2009), s. 153

²²² Langer, Morten W. (2011)

²²³ Hyltoft, Vibe (2011)

viser, at der er en negativ effekt på den tilsyneladende uafhængighed, når revisor yder rådgivning til revisionskunder.

Professor Bent Warming-Rasmussen og Reiner Quick foretog i 2005 en undersøgelse af, om rådgivningsydelsers påvirkning på danske interessenters tillid til revisors uafhængighed, herunder om restriktioner heraf vil have en positiv effekt på tilliden²²⁴. I undersøgelsen deltog fem respondent-grupper:

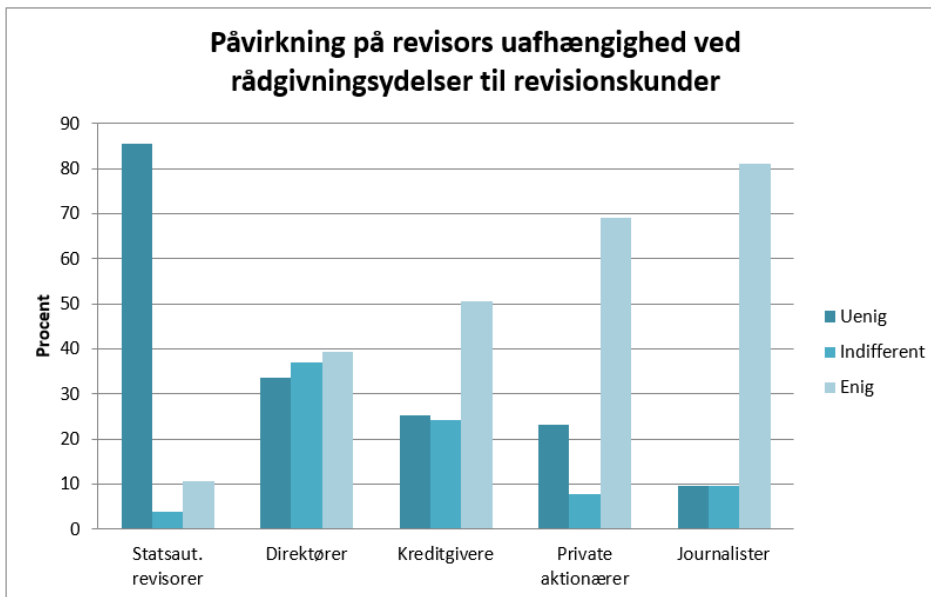
- Statsautoriserede revisorer
- Direktører
- Kreditgivere
- Private aktionærer
- Erhvervsjournalister

Der er heriblandt delte meninger om, hvorvidt udbuddet af rådgivningsydelser vil påvirke tilliden til revisors uafhængighed. Der er enighed blandt de private aktionærer, kreditgivere og erhvervsjournalister om, at revisors levering af rådgivningsydelser svækker deres tillid til revisors uafhængighed. Dog mener størstedelen af de statsautoriserede revisorer, nemlig 85,6 pct., ikke, at rådgivningsydelser har en negativ indvirkning på revisors uafhængighed²²⁵. Der kan ikke gives et entydigt svar på direktørernes holdning hertil, da resultatet af undersøgelsen fordeler sig således, at 39,3 pct. mener, at det svækker tilliden til revisors uafhængighed, når revisor også yder rådgivning, mens 33,7 pct. mener, at det ikke svækker tilliden, og 27,0 pct. hverken er enige eller uenige i, at rådgivning til revisionsklienter har en påvirkning på revisors uafhængighed²²⁶.

²²⁴ Quick, R. & Warming-Rasmussen, B (2005), s. 139

²²⁵ Quick, R. & Warming-Rasmussen, B (2005), s. 147

²²⁶ Quick, R. & Warming-Rasmussen, B (2005), s. 148

Figur 6.3²²⁷ - Egen tilvirkning

En revision kan kun øge tilliden til tallene i årsregnskabet, hvis eksterne interessenter, såsom aktionærer, kreditgivere og journalister anser revisor for værende uafhængig. Revisorers og direktørers opfattelse af revisors uafhængighed er mindre betydningsfuld, idet årsrapporten ikke er rettet mod disse grupper²²⁸. At regnskabsbrugerne mener, at det kan påvirke deres tillid til revisor, skal derfor tages alvorligt. Som tidligere nævnt, mener Peter Gath, at man skal have respekt for den tilsyneladende uafhængighed.

Med den nye forordning er det nu kun tilladt at udføre relaterede revisionsydelser til revisionskunder. Der er således mange rådgivningsydelser, som er blevet forbudt for revisor at udføre til sine revisionskunder jf. afsnit 3.2.2.. Høringssvarene fra investorerne er enige med EU-kommissionen, idet investorerne mener, at rådgivning, som ikke har naturlig forbindelse med revisionen, skal forbydes.²²⁹

Flere undersøgelser har imidlertid vist, at det ikke er alle rådgivningsydelser, som har en negativ effekt på tilliden til revisors uafhængighed. Den danske undersøgelse – nævnt ovenfor - testede endvidere for fire ikke-revisionsydelser²³⁰ og disses indvirkning på respondentgruppernes tillid til revisors uafhængighed. Der blev brugt en fem-punkts skala:

²²⁷ Quick, R. & Warming-Rasmussen, B (2005), s. 148

²²⁸ Quick, R. & Warming-Rasmussen, B (2005), s. 148

²²⁹ EU-kommissionen (2011a), s. 19

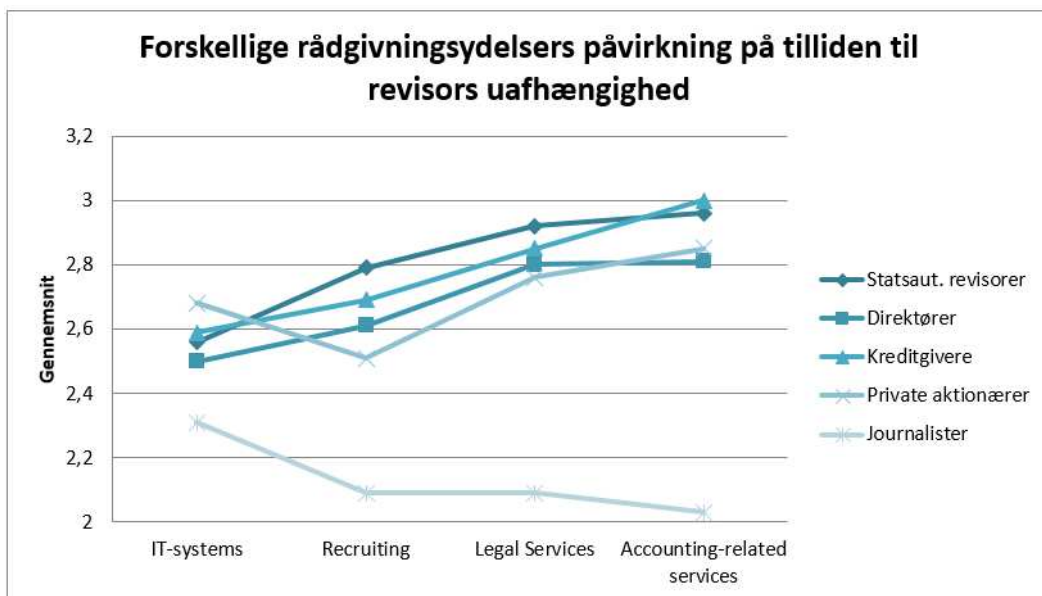
²³⁰ De fire rådgivningsydelser er valgt af forfatterne, da de var til diskussion i både Danmark, i EU samt IFAC jf. Quick, R. & Warming-Rasmussen, B (2005), s. 149

1. Meget mindre tillid
2. Mindre tillid
3. Ingen ændring i tillid
4. Mere tillid
5. Meget mere tillid

Der blev testet for følgende rådgivningsydelser:

- Design og implementering af IT-systemer
- Rekruttering
- Juridisk arbejde
- Regnskabsrelateret service (f.eks. bogføring og lønafregning)

Resultaterne heraf er, at alle fire typer af rådgivningsydelser har en negativ effekt på den tilsyneladende uafhængighed. Der er dog forskel på, i hvilken grad rådgivningsydelserne påvirker tilliden til revisors uafhængighed. Undersøgelsen viser, at regnskabsrelaterede ydelser bliver opfattet som den type opgave, der har mindst effekt på deres tillid til revisor. Herefter følger juridisk arbejde, rekruttering og IT-systemer i den angivne rækkefølge. Resultaterne ses af nedenstående figur og som det fremgår, er gennemsnittet for alle fire rådgivningsydelser, med undtagelse af *'Accounting-related services'* af kreditgivere, lavere end tre og påvirker tilliden til revisors uafhængighed negativt.

Figur 6.4²³¹ - Egen tilvirkning

²³¹ Quick, R. & Warming-Rasmussen, B (2005), s. 148

Resultaterne af undersøgelsen indikerer, at jo længere afstand rådgivningsydelsen har fra revision, jo større er den negative effekt på tilliden til revisors uafhængighed. Dette atypiske resultat kan skyldes kulturelle eller særlige markedskaraktistika for det danske marked²³². Høringssvarene fra investorerne gav samme resultat som den danske undersøgelse²³³. Dette er dog modstridende med resultater fra andre undersøgelser foretaget om engelske og tyske investorer, som vil blive gennemgået nedenfor²³⁴.

En lignende undersøgelse foretaget i England i 2011 af både private og institutionelle investorer underbygger antagelsen om, at jo tættere rådgivningsydelsen er på revisionen, jo større negativ effekt har den på tilliden til revisors uafhængighed²³⁵. I undersøgelsen konkluderes, at rådgivningsydelserne; intern revision, værdiansættelse, investeringsrådgivning og bogføring, har den største negative indvirkning på investorernes tillid til revisors uafhængighed²³⁶. Ydelser som skatterådgivning, HR, juridiske ydelser og design og implementering af IT-systemer har ifølge undersøgelsen den mindst negative effekt²³⁷.

Denne problematik ses også i interviewet med Klaus Struwe fra Dansk Aktionærforening. Han pointerer, at det for investorer er vigtigt i forhold til tilliden til revisors uafhængighed, at man ikke har indtrykket af, at revisor har mange indtægter fra virksomheder, han reviderer, ud over den lovpligtige revision, så man kommer i tvivl om hans arbejde. Hvis revisor har mange opgaver ud over den lovpligtige revision, kan han potentielt blive nødsaget til at revidere noget, han selv har rådgivet om.²³⁸

Professor Bent Warming-Rasmussen foretog ligeledes i 2009 en undersøgelse af forskellige ikke-revisionsydelsers påvirkning på tyske privatinvestorers tillid til revisors uafhængighed²³⁹. Hele 65,4 pct. af de adspurgte investorer mener, at rådgivningsydelserne har en negativ påvirkning på deres tillid til revisors uafhængighed²⁴⁰. Der blev undersøgt for 19 forskellige ikke-revisionsydelsers påvirkning på tilliden til revisors uafhængighed:

²³² Quick, R. & Warming-Rasmussen, B (2005), s. 155

²³³ EU-kommissionen (2011a), s. 19

²³⁴ Quick, R. & Warming-Rasmussen, B (2009). Dart, Eleanor (2011)

²³⁵ Dart, Eleanor (2011), s. 179

²³⁶ Dart, Eleanor (2011), s. 179

²³⁷ Dart, Eleanor (2011), s. 179

²³⁸ Interview med Klaus Struwe

²³⁹ Quick, R. & Warming-Rasmussen, B (2009)

²⁴⁰ Quick, R. & Warming-Rasmussen, B (2009), s. 150

- Internal control systems
- Bookkeeping
- Tax advisory
- Recruiting
- Legal advisory
- Organization
- Actuarial services
- Accounting information systems
- Internal audit
- Valuation
- Lending of personnel
- Due diligence
- Corporate management
- Risk management
- Corporate recovery
- Human resource management
- Going public
- Financial services
- Forensic service

Undersøgelsen viste, at kun to ydelser, nemlig '*Accounting Information System*' og '*Forensic Services*', ikke har en negativ effekt på tilliden til revisors uafhængighed²⁴¹. De resterende 17 ydelser påvirker således investorernes opfattelse af revisors uafhængighed negativt. IT-ydelser har i denne undersøgelse altså den mindst negative effekt på tilliden til uafhængigheden, og undersøgelsen understøtter således resultatet fra den engelske undersøgelse.

Professor Bent Warming-Rasmussen påpeger dog, at egenkontrollen må forventes at stige, des tættere ydelsen kommer på revisionen²⁴², hvorfor resultatet af høringssvarene ovenfor kan synes overraskende. Denne opfattelse deler de engelske og tyske investorer, da de anser de regnskabsrelaterede ydelser, herunder intern revision, værdiansættelse og bogføring, som de mest foruroligende i forhold til deres tillid til revisors uafhængighed²⁴³.

Mange virksomheder anvender deres revisor til skatterådgivning. Der er dog stor uenighed blandt investorerne om, i hvilken grad dette påvirker tilliden til revisors uafhængighed. De tyske investorer anser skatterådgivning som værende en ydelse, der påvirker tilliden til revisors uafhængighed i negativ retning²⁴⁴. De engelske investorer deler ikke denne bekymring, hvor kun 12,7 pct. af respondenterne udtrykker bekymring for tilliden til revisors uafhængighed ved revisors ydelse af skatterådgivning²⁴⁵.

Af andre ydelser kan nævnes rekruttering, hvor danske og tyske investorer er enige om, at denne

²⁴¹ Quick, R. & Warming-Rasmussen, B (2009), s. 151

²⁴² Quick, R. & Warming-Rasmussen, B (2005)

²⁴³ Dart, Eleanor (2011), s. 180. Quick, R. & Warming-Rasmussen, B (2009), s. 154

²⁴⁴ Quick, R. & Warming-Rasmussen, B (2009), s. 154

²⁴⁵ Dart, Eleanor (2011)

type rådgivningsydelse forringer deres tillid til revisors uafhængighed²⁴⁶. Størstedelen af de engelske investorer mener dog ikke, at rekruttering har en negativ påvirkning på deres tillid til revisor²⁴⁷.

Derudover er det påvist, at en række andre rådgivningsydelser, især Organization, Human Resource Management og Corporate Recover Services kun påvirker tilliden til revisorers uafhængighed i begrænset omfang²⁴⁸.

Det kan af ovenstående udledes, at hovedparten af brugerne af virksomhedens økonomiske informationer anser mange rådgivningsydelser som værende skadelige for tilliden til revisors uafhængighed. Det er dog interessant at fremhæve, at investorerne ikke er enige om, hvilke ydelser de anser som værende mest kritiske i forhold til deres tillid til revisors uafhængighed. Ovenstående kunne indikere, at forbuddet mod ikke-revisionsydelser vil styrke interessenternes tillid til revisors uafhængighed, og dermed vil den tilsyneladende uafhængighed blive styrket.

Et nyt studie fra Norge fra 2014 undersøger, om der er en sammenhæng mellem revisors uafhængighed og udbuddet af ikke-revisionsydelser. Det er således i denne undersøgelse den faktiske uafhængighed, som bliver undersøgt. Der opstilles tre hypoteser i undersøgelsen, hvoraf to af disse er relevante for denne afhandlings problemfelt:

- Det undersøges, om revisor er mindre tilbøjelig til at udstede en modificeret konklusion, når han modtager et højt honorar fra ikke-revisionsydelser. Argumentet for dette er, at revisor kan risikere store økonomiske tab, hvis kunden vælger at skifte revisor som følge af revisors modificerede konklusion, og at han derfor er mindre tilbøjelig hertil i frygt for at miste kunden²⁴⁹.
- Desuden undersøger studiet, om revisionskunder er mindre tilbøjelige til at skifte revisor, hvis de modtager meget rådgivning fra deres revisor. Argumentet for dette er, at hvis revisor ikke er uafhængig, da vil det resultere i færre revisorskift, da der vil være færre tvister mellem klient og revisor, som får revisor til at træde tilbage²⁵⁰.

²⁴⁶ Quick, R. & Warming-Rasmussen, B (2005) og (2009)

²⁴⁷ Dart, Eleanor (2011), s. 180

²⁴⁸ Nyhedsbrev for bestyrelser (2011)

²⁴⁹ Zhang, Y., Hay, D., & Holm, C. (2014)

²⁵⁰ Zhang, Y., Hay, D., & Holm, C. (2014), s. 3

Resultaterne fra undersøgelsen giver ikke belæg for påstanden, at ikke-revisionsydelser forringer revisors uafhængighed, hvilket er i overensstemmelse med lignende tidligere studier²⁵¹. Undersøgelsen viser, at der ikke er belæg for antagelsen, at der er en negativ sammenhæng mellem niveauet af ikke-revisionsydelser og hyppigheden af revisors afgivelse af modificerede revisionserklæringer. Den anden hypotese afvises, da der ikke er evidens for sammenhæng mellem hyppigheden af revisorskift og størrelsen på honoraret for ikke-revisionsydelser.

Ifølge revisorerne selv, vil den faktiske uafhængighed heller ikke ændres, da de allerede anser sig selv som værende uafhængige og kun påtager sig opgaver, som de har vurderet ikke vil være i strid med deres uafhængighed²⁵². Det er dog ikke tilstrækkeligt for revisorer kun at være uafhængige i opfattelse. Det er nødvendigt også at være uafhængig i fremtoning, for at revisors påtegning tilfører værdi til regnskabet.

Ud fra gennemgangen af forslaget til forordningen og konsekvensanalysen har EU-kommissionen ikke konkrete beviser på sammenhænge mellem uafhængigheden og størrelsen af rådgivningsydelser. Alligevel mener EU-kommissionen, at det er naturligt at forvente, at den professionelle skepsis bringes i fare, da revisor har en interesse i at sikre sig yderligere omsætning fra ikke-revisionsydelser.²⁵³

6.2. Betydning for kvaliteten

Det er EU-kommissionens opfattelse, at den lovpligtige revision vil blive af en bedre kvalitet, såfremt man adskiller lovpligtig revision og rådgivningsydelser. EU-kommissionens begrundelse for dette er, at revisor herved ikke er afhængig af honoraret for rådgivningsydelser, og dermed ikke vil gå på kompromis, når han skal udføre den lovpligtige revision²⁵⁴.

Høj kvalitet forudsætter, at revisor kan se objektivt på den reviderede virksomhed, og er derfor genstand for omfattende regulering fra lovgiver og branche. Høj kvalitet forudsætter samtidig en høj grad af faglighed.

Forbuddet mod udførelse af rådgivningsydelser er vidtgående i forhold til de nuværende regler for revisors uafhængighed. Grønbogen gav derfor anledning til næsten 700 høringsvar, hvoraf størstedelen af svarene var kritiske over for de stillede spørgsmål i Grønbogen. Kritikken kom fra såvel

²⁵¹ Zhang, Y., Hay, D., & Holm, C. (2014), s. 17

²⁵² Quick, R. & Warming-Rasmussen, B (2005), s. 147

²⁵³ EU-kommissionen (2011b), s. 15

²⁵⁴ EU-kommissionen (2011b), s. 15

revisorerne som virksomhederne, der bekymrede sig om de nye reglers påvirkning på pris og kvalitet²⁵⁵.

Argumenterne imod forbuddet er blandt andet, at der ved udførelse af både revision og rådgivningsydelser er mulighed for overførsel af viden, at man opnår en synergieffekt, og at kvaliteten af revisionen dermed øges, når revisor foretager begge opgaver. Revisorer får gennem deres rådgivning en stor indsigt i virksomhedens økonomiske forhold og risici. Det er eksempelvis en fordel, at et revisionsfirma har adgang til viden om sambeskatning og transfer pricing, når disse områder skal revideres²⁵⁶. FSR mener ikke, at denne ekspertise kan opnås, hvis revisionsfirmaerne ikke må yde rådgivning. De pointerer ligeledes, at revisors rådgivning om skat, økonomistyring, interne kontroller og regnskabsregler er med til at styrke indsigten i virksomheden og dermed revisionen, ligesom den styrker den grundlæggende regnskabskvalitet²⁵⁷. Respondenterne bag høringssvarene har således ikke ønsket at ændre de daværende regler – i hvert fald ikke på den foreslåede måde.

De fleste virksomheder bruger deres revisor som rådgiver, og anser revisoren for at have bedre kvalifikationer til at yde professionel rådgivning end andre rådgivere²⁵⁸. Dette bekræftes af Peter Gath, der mener, at forordningens forbud, og især forbuddet mod skatterådgivning, kan ophæve de fordele, der før var, ved at man som revisor og som offentlighedens tillidsrepræsentant påser, at eksempelvis skat afregnes korrekt²⁵⁹. Peter Gath udtaler:

*”Jeg har altid haft det generelle synspunkt, at jo mere revisionsnære de opgaver man løser er, jo mere er det med til at styrke revisionen og forståelsen af virksomheden og hvor der kan ske fejl.”*²⁶⁰

Efter Peter Gaths opfattelse, kan adskillelse af revision og rådgivning indebære en risiko for at kvaliteten af rådgivningen falder, da det kan gå ud over uafhængigheden, fordi en anden revisor eller rådgiver, der leverer ikke-revisionsnære ydelser udelukkende kan have et kommercielt incitament til at udføre opgaverne, og ikke vurderer om det samtidig styrker revisionen og dermed kvaliteten.²⁶¹

²⁵⁵ FSR (2012a)

²⁵⁶ FSR (2012a), s.15

²⁵⁷ FSR (2012a), s.15

²⁵⁸ Dansk Erhverv & FSR (2011)

²⁵⁹ Interview med Peter Gath

²⁶⁰ Interview med Peter Gath

²⁶¹ Interview med Peter Gath

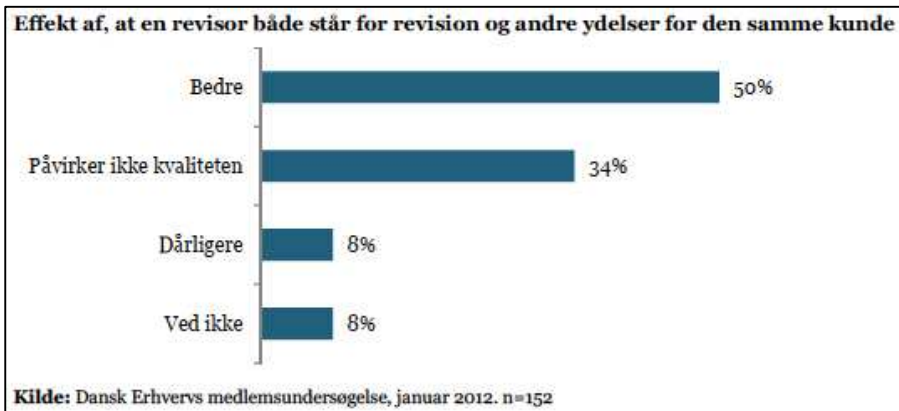
Undersøgelsen foretaget af Dansk Erhverv²⁶², af de danske virksomhedernes holdning til de nye EU-regler viser et klart billede: Det danske erhvervsliv er ikke i tvivl om, at en fast tilknyttet revisor, som både udfører rådgivning og revision, giver højere kvalitet.

Som det ses af figur 6.5 er otte ud af ti virksomheder imod forslaget om adskillelse af revision og rådgivning og af figur 6.6 ses det, at 50 pct. mener, at det giver højere kvalitet, at den reviderende revisor også yder rådgivning til kunden, mens 34 pct. ikke mener, at det påvirker kvaliteten og kun 8 pct. mener, at det giver dårligere kvalitet, at revisor udfører rådgivning til samme kunde, som han reviderer.

Du bedes overveje fordele og ulemper ved hvert af de to fornævnte forslag, og angive om du vil være for eller imod, at de gennemføres			
	For	Imod	Ved ikke
En virksomhed må ikke modtage både revision og andre ydelser (f.eks. rådgivning, hjælp til regnskab og skatteforhold) fra den samme revisor	13 pct.	80 pct.	7 pct.
En revisor skal vælges for en fast periode (f.eks. 2-3 år) og må højst være revisor for samme kunde i to perioder (4-6 år)	9 pct.	81 pct.	10 pct.

Kilde: Dansk Erhvervs medlemsundersøgelse, januar 2012. n=151, 149

Figur 6.5²⁶³

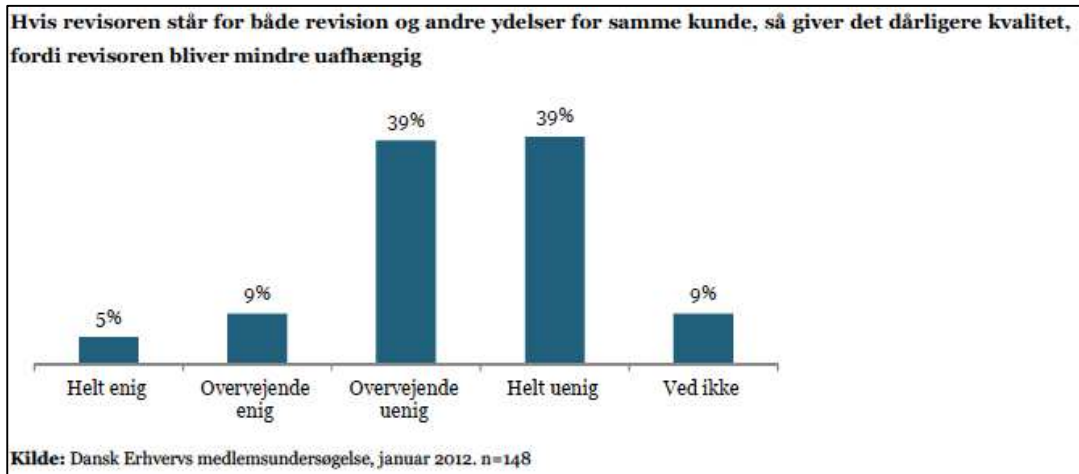
Figur 6.6²⁶⁴

Derudover mener virksomhederne heller ikke, at kvaliteten forringes, hvis det antages, at revisor bliver mindre uafhængig, når han udfører lovpligtig revision og rådgivning til samme kunde. Dette fremgår af figur 6.7, hvor 39 pct. af virksomhederne i undersøgelsen er overvejende uenige, og 39 pct. af virksomhederne er helt uenige heri.

²⁶² Dansk Erhverv (2012a)

²⁶³ Dansk Erhverv (2012a)

²⁶⁴ Dansk Erhverv (2012a)

Figur 6.7²⁶⁵

I artiklen ”DSV: De nye regler er noget juks” udtaler finansdirektør i den danske transportkoncern DSV, Jens H. Lund, at der er synergi og værdi for DSV i, at revisor har et stort indblik i virksomheden, og DSV vil derfor lade deres revisor, KPMG, beholde så mange rådgivningsydelser, som loven tillader. Finansdirektøren i DSV mener ligeledes, at de nye EU-regler vil give rådgivning af lavere kvalitet, da der ikke længere vil være et samspil om revisionen og rådgivningen. Han mener derudover, at man underkender virksomhedernes bestyrelser og generalforsamlinger, og han opfordrer til, at man skal lade virksomhederne lede selv, i stedet for at indføre mere kontrol baseret på de få virksomheder, som falder ud, hver gang man har en krise.²⁶⁶

Vibeke Bak Solok udtaler, at hun ikke deler påstanden om, at viden går tabt, når revision og ikke-revisionsydelser skilles ad. Hun mener, at man køber sin ydelse af den udbyder, man mener er bedst kvalificeret til at udføre opgaven.²⁶⁷

Til kritikpunktet om faldende kvalitet ved adskillelse af revision og rådgivning, er professor Bent Warming-Rasmussens kommentar, at der er en risiko for tabt indsigt, ligesom der kan komme mangel på specialister i revisionsfirmaerne, som får deres kompetence gennem rådgivning²⁶⁸. Han pointerer dog, at denne risiko kan modvirkes ved at give det reviderende revisionsfirma fuld adgang til det rådgivende revisionsselskabs arbejdsoplysninger. Han foreslår, at et sådant krav kunne stilles som en betingelse af bestyrelsen eller revisionsudvalget for at få rådgivningsopgaven²⁶⁹. Grun-

²⁶⁵ Dansk Erhverv (2012a)

²⁶⁶ Hyltoft, Vibe (2014)

²⁶⁷ Interview med Vibeke Bak Solok

²⁶⁸ Nyhedsbrev for bestyrelser (2011)

²⁶⁹ Nyhedsbrev for bestyrelser (2011)

det revisionsydelsens lave margin kan det antages, at den oparbejdede viden bruges til at reducere omkostningerne til revisionen og ikke til at højne kvaliteten af revisionen²⁷⁰.

Ifølge Henrik Carmel fra FSR vil de nye regler medføre kvalitetstab som følge af forbud af visse rådgivningsydelse. Den gode revisor udnytter nemlig den viden, han har fra revisionen, til at yde rådgivning. Han kan også opnå kendskab til nogle ting i forbindelse med rådgivningsarbejdet, som kan være relevante at have med i revisionsplanlægningen, når man skal finde ud af, hvad der er væsentligt og hvilke områder, der er risikofyldte. Man risikerer derfor at miste det dybe kendskab til virksomheden, som opnås gennem rådgivning. Henrik Carmel nævner i den forbindelse eksempelvis den situation, hvor et advokatfirma står for skatterådgivningen for en virksomhed, og at det derfor ikke vil være muligt for revisor, at få de mellemliggende bilag, som er dokumentation for, hvorfor netop de løsninger blev valgt.²⁷¹

Nogle af fordelene ved at lade revisor udføre rådgivningsopgaver til erklæringsklienter er, ifølge FSR, blandt andet at, når revisionsfirmaer kan rådgive om specialistområder såsom skat og interne kontroller, da tiltrækkes eller oparbejdes en ekspertise og specialviden, som kan være vigtig at kunne trække på for revisionsteamet for at få yderligere og vigtig viden om kundens forhold²⁷². Derudover er det vigtigt, at der i revisionsfirmaerne er interne specialister, som kan trækkes på ved komplekse områder, hvor almindelig erfaring og kompetence ikke er tilstrækkeligt. Dette kan gøre revisionen mere effektiv, både i relation til ressourceforbrug og i relation til øget kvalitet²⁷³.

FSR pointerer ligeledes, at eksterne konsulenter skal kunne dokumentere, at de opfylder uafhængigheds- og kompetencekravene på samme måde som revisor, hvilket kan fordyre revisionen. Ved brug af revisor til rådgivningsopgaver sikres det derimod, at virksomheden omkostningseffektivt kan drage nytte af revisors kompetencer inden for rammer, der sikrer fortsat uafhængighed²⁷⁴.

En undersøgelse fra Goethe-universitetet viser, at 70 pct. af respondenterne til EU-kommissionens Grønbog, hvor revisorer ikke er medtaget, er imod forbud mod revisionsydelse, idet de henviser til de fordele, der er ved revisors rådgivning.²⁷⁵

Der er dog heller ingen eksempler på kendelser fra Revisornævnet, hvor en revisor er dømt for at have udført en ringere revision som følge af, at revisor har leveret rådgivning til kunden²⁷⁶. Bent

²⁷⁰ Quick, R. & Warming-Rasmussen, B (2009), s. 6

²⁷¹ Interview med Henrik Carmel

²⁷² FSR (2012a), s.15

²⁷³ FSR (2012a), s.15

²⁷⁴ FSR (2012a), s.17

²⁷⁵ FSR (2012a), s.16

Warming-Rasmussen skriver ligeledes i Nyhedsbrev for Bestyrelser fra 2011, at den nye forordning er mere vidtgående end nødvendigt, idet revisionskvaliteten allerede kontrolleres af et uafhængigt revisortilsyn, og at der således eksisterer en effektiv beskyttelse mod fald i kvaliteten af revisors arbejde²⁷⁷.

Henrik Carmel fra FSR udtaler, at der med de nye regler er fokuseret på større synlig uafhængighed, men at det ikke nødvendigvis sikrer bedre kvalitet af revisors arbejde²⁷⁸. Han mener, at man skal fokusere på kvaliteten, idet der ikke altid er en sammenkobling mellem revisors uafhængighed og de kvalitetsproblemer, der generelt har været i finanssektoren. Man vil derfor ikke nødvendigvis opnå en højere kvalitet af revisors arbejde med de nye regler, og man er ikke garanteret et højt fagligt produkt. Ifølge Henrik Carmel, skal der noget andet til, hvis man vil øge kvaliteten af det udførte arbejde. FSR er tilhængere af, at de internationale regnskabsstandarder samt den internationale kvalitetsstandard ISQC 1 skal gælde i hele EU²⁷⁹. Herved vil man opnå et ensartet arbejde i alle EU-landene. ISQC 1 er grundlaget for revisionsfirmaernes kvalitetsstyringssystemer, og den virker ifølge FSR hensigtsmæssigt kombineret med et effektivt offentligt tilsyn²⁸⁰. En række europæiske lande har ikke implementeret ISQC 1, hvilket, ifølge FSR, er en forudsætning for bedre samarbejde mellem tilsynene og for skabelsen af et grænseoverskridende marked for revisionsydelse.

Henrik Carmel udtaler, at en blank påtegning efterfulgt af en konkurs kan skyldes et kvalitetsproblem i revisors arbejde, men at det også kan skyldes, at der har været nogle reelle ændringer af forholdene efter revisor har skrevet under. Som eksempel giver Henrik Carmel, at prisen på landbrugsjord efterfølgende kan have ændret sig, fordi Finanstilsynet nedsætter den pris, som bankerne kan indregne deres tilgodehavender til. Dette kan man ifølge Henrik Carmel ikke gardere sig mod.²⁸¹

I Danmark er antallet af revisionsfirmaer, der yder revision af PIE-virksomheder, på få år faldet fra 40 til 14²⁸². For disse få revisionsvirksomheder betyder image alt, og ifølge FSR løber revisionshusene en stor risiko ved at skrive under på et regnskab, blot for at kunne øge omsætningen fra rådgivningsydelse til kunden. Dette skyldes, at revisionsfirmaet løber en stor kommerciel risiko, som er langt større end det honorar, man kan få for rådgivning. Ifølge FSR er de eksisterende regler for

²⁷⁶ FSR (2012a), s. 16

²⁷⁷ Nyhedsbrev for bestyrelser (2011)

²⁷⁸ Interview med Henrik Carmel

²⁷⁹ Interview med Henrik Carmel

²⁸⁰ FSR (2012a), s. 18

²⁸¹ Interview med Henrik Carmel

²⁸² Interview med Henrik Carmel

revisors uafhængighed tilstrækkelige, som eksempelvis at en partner ikke må blive belønnet for, hvor mange rådgivningsopgaver han kan sælge til en revisionskunde²⁸³.

Efter en krisetid følger oftest regelændringer, hvilket ifølge Henrik Carmel medfører to effekter af kvaliteten af det udførte arbejde. Den ene effekt vil være en reel forbedring grundet lovændringen. Den anden effekt kan ses sideløbende med regelændringen, og skyldes at debatter, diskussioner og nye love sætter fokus på problemområdet, hvorfor der i revisionsvirksomhederne vil komme fokus på kvaliteten, og der vil være fokus på, hvordan man undgår problemer. Henrik Carmel mener, at der er en høj selvjustits i branchen, og at man derfor automatisk ændrer procedurerne og øger kvaliteten. Henrik Carmel påpeger dog, at det er sjældent, at der er konkrete problemer, hvor der er sammenhæng mellem kvalitet og uafhængighed²⁸⁴.

²⁸³ Interview med Henrik Carmel

²⁸⁴ Interview med Henrik Carmel

7. Vurdering

Formålet med forordningen har været at stabilisere det finansielle marked og genskabe tilliden hertil. I den forbindelse er revisors funktion et vigtigt element, og revisors uafhængighed er et centralt begreb, som har været i fokus i forbindelse med revisors rolle. Revision ses af samfundet som en kontrol, hvorfor det kan være et problem, at folk udefra ikke kan se hele værdiskabelsen i revisors arbejde. Revisionen er mere end den påtegning, som offentligheden ser. Revisionen er også med til at give virksomhederne et overblik over risici og udfordringer. Revisionen er ligeledes et effektiviseringsredskab for virksomhederne.²⁸⁵

På baggrund af analysen vil vi foretage en vurdering af, hvilken betydning EU-kommissionens forordning vil have, herunder på revisors uafhængighed og kvaliteten af revisors arbejde, samt om de nye regler vil være med til at øge regnskabsbrugernes tillid til revisor og dermed øge værdien for regnskabsbrugere.

Grundlæggende vil man ikke kende virkningen af tvungen firmarotation og adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser, før de er blevet implementeret og har fungeret i nogle år. På baggrund af overstående analyse vil der dog blive foretaget en begrundet vurdering af, hvilken betydning forordningen vil have, og om den i sidste ende vil være med til at skabe værdi for regnskabsbrugere.

Som beskrevet ovenfor var formålet med forordningen at styrke revisors uafhængighed og dermed styrke tilliden til revisor. Det er derfor relevant at undersøge om det på baggrund af overstående analyse også er det, som forordningen vil medføre, og at man herved opnår det, som først var tiltænkt. Dermed er det interessante for vurderingen, hvordan regnskabsbrugere opfatter revisors uafhængighed.

Om der reelt er et problem med revisors uafhængighed, siger Vibeke Bak Solok, at verden ikke er så sort/hvid, og at man ikke kan sige, at enten så er der et problem, eller også er der ikke et problem. Hun uddyber dette i nedenstående citat:

*"Revisorer er ligeså forskellige som mennesker er (...) Der er nogle, der gør det godt. Der er nogle, som har nogle systemer, der er nogle mennesker, der har en meget høj integritet. Det er der også nogle, der ikke har."*²⁸⁶

²⁸⁵ FSR (2012d)

²⁸⁶ Interview med Vibeke Bak Solok

I flere af de foretagne interviews bliver der talt for og imod, om der reelt er et problem med revisors uafhængighed. Både Klaus Struwe og Jes P. Sørensen mener, at der kan være visse udfordringer med revisors uafhængighed, hvorimod Henrik Carmel ikke er af samme overbevisning.²⁸⁷

Grundlæggende for de interviews, der er foretaget med Danske Bank, Dansk Aktionærforening og PFA er, at de ikke nødvendigvis ser revisors uafhængighed som det største problem, men derimod ser kommunikationen fra revisor til regnskabsbruger som den egentlige udfordring. Vi vil komme nærmere ind på dette i afsnit 7.3 om alternative tiltag.

For at revisors uafhængighed bliver styrket, er det væsentligt, at regnskabsbrugerne får kendskab til de nye regler og selve implementeringen. Derudover er det væsentligt, at regnskabsbrugerne tillægger de nye regler værdi. Hvis regnskabsbrugerne mener, at de nuværende regler er tilstrækkelige til at sikre revisors uafhængighed og sikre revisionskvaliteten, vil implementeringen af forordningen ikke have nogen betydning for regnskabsbrugernes tillid til revisors uafhængighed og arbejde.

En af de ting, der allerede er indført for at sikre revisors uafhængighed og sikre høj kvalitet, er Revisortilsynet, der hvert år foretager kvalitetskontrol af revisionsvirksomheder og revisorer af, om de lever op til Revisorlovens krav om uafhængighed og kvalitet ved erklæringsopgaver. Revisortilsynet tager i den forbindelse ligeledes stilling til, om der er nogle sager, der skal indbringes for Revisornævnet. Ved kontrolbesøg i 2013 er der kontrolleret 157 revisionsvirksomheder, der har omfattet 433 revisorer og 1.020 erklæringsopgaver²⁸⁸. Et af fokuspunkterne i kvalitetskontrollen var uafhængighed²⁸⁹ og kontrollen har vist, at to revisionsvirksomheder er blevet indbragt for Revisornævnet²⁹⁰, mens der var tale om seks revisorer²⁹¹. De seks sager med størst bøder (TDKK 100-275) er alle givet i forhold til overtrædelse af uafhængighedsreglerne, hvilket indikerer, at det er et af de områder, der tages meget alvorligt. Samtidig viser resultaterne, at der i en eller anden grad er et problem med revisors uafhængighed, når kvalitetskontrollen kan finde frem til sager, hvor revisor eksempelvis har underskrevet et regnskab, hvor han har en fælles økonomisk interesse med et af ledelsesmedlemmerne²⁹².

Overstående indikerer, at der på baggrund af de nuværende regler kan være behov for, at revisors uafhængighed styrkes. Sagerne viser i hvert fald, at der er situationer, hvor revisorer ikke er i stand

²⁸⁷ Interview med Dansk Aktionærforening, PFA og FSR

²⁸⁸ Revisorstilsynet (2013), s. 3

²⁸⁹ Revisorstilsynet (2013), s. 16

²⁹⁰ Revisorstilsynet (2013), s. 9

²⁹¹ Revisorstilsynet (2013), s. 12

²⁹² Revisorstilsynet (2013), s. 19

til at vurdere deres egen uafhængighed, eller hvor de vælger at ignorere, at de ikke er uafhængige. Hvis det sidste er gældende, og revisors integritet er problemet i disse sager, kan det diskuteres, om de nye regler vil have en effekt, eller om en revisor, hvis integritet ikke er i orden, vil finde en anden måde at komme uden om reglerne på.

Nedenfor vil vi foretage en vurdering af forordningen. Derudover vil vi foretage en vurdering af, om det er den mest optimale løsning for at forbedre revisors uafhængighed og kvaliteten af revisors arbejde, eller om der er nogle alternative forslag, der i ligeså høj grad ville kunne opfylde formålet med forordningen.

7.1. *Tvungen firmarotation*

Der vil i følgende afsnit blive foretaget en vurdering af tvungen firmarotations betydning for revisors uafhængighed og kvalitet og i hvor høj grad den nye forordning opfylder det, der var tiltænkt med den. Samtidig vil der blive foretaget en vurdering af regnskabsbrugerens tillid til revisor.

7.1.1. *Revisors uafhængighed*

Formålet med at indføre tvungen firmarotation har været at styrke revisors uafhængighed ved at mindske familiaritetstruslen, som EU-kommissionen mener, at der er en øget risiko for vil opstå ved et længerevarende samarbejde²⁹³. Samtidig mener de, at ledelsen har for stor indflydelse på, hvilken revisor, der bliver valgt, til trods for, at det er aktionærerne, der formelt vælger revisor på generalforsamlingen. De mener, at revisionsudvalget, der skal agere som uafhængig part mellem ledelsen og aktionærerne, lader sig påvirke af ledelsen, når de vælger, hvilken revisor, der skal indstilles til valg på generalforsamlingen²⁹⁴. På baggrund af overstående mener EU-kommissionen, at revisor ikke er uafhængig. Der vil derfor blive foretaget en vurdering af om den nuværende lovgivning afdækker risikoen, eller om det er nødvendigt at implementere forordningen for at styrke revisors uafhængighed.

En stor del af de regnskabsbrugere, vi har interviewet, mener, at der er udfordringer med revisors uafhængighed, men at dette i høj grad skyldes manglende kommunikation i forhold til, hvad revisor udfører af arbejde og hvilke tiltag der allerede er gjort på området.

Generelt viser analysen, at de nuværende regler er tilstrækkelige til at sikre den faktiske uafhængighed. Dette skyldes, at der generelt er en stor udskiftning både på revisionstemaet og i virk-

²⁹³ EU-kommissionen (2011b), s. 17

²⁹⁴ EU-kommissionen (2011b), s. 17

somhedernes ledelse, samtidig med at der i 2008 blev indført krav om intern revision, således at underskrivende revisor kun kan skrive under på regnskabet i syv år, inden han skal rotere af. Med udgangspunkt i det, vil de nuværende regler og den generelle udskiftning umiddelbart sikre, at der ikke opstår familiære bånd. Det har ikke været muligt at finde undersøgelser, der viser om partnerrotation har været tilstrækkeligt til at sikre revisors uafhængighed, og om der på baggrund af dette er brug for yderligere stramninger. Det kan dermed ikke endeligt konkluderes, at de nuværende regler er tilstrækkelige til at sikre revisors uafhængighed. Dette ses også i form af, at Revisortilsynets kvalitetskontrol stadig finder sager, hvor der er problemer med revisors uafhængighed. Det skal dog bemærkes, at det i kvalitetskontrolrapporten ikke fremgår, hvilke typer virksomheder sagerne vedrører, og at det derfor ikke er sikkert, at det er sager vedrørende PIE-virksomheder. Derudover er det værd at bemærke, at der kun er tale om seks revisorer, svarende til 1,4 pct. af de revisorer, der er udtaget til test, med hvilke der har været et problem med uafhængigheden. Dette indikerer, at de nuværende regler i forhold til at sikre revisors uafhængighed umiddelbart er tilstrækkelige, men samtidig kan det være, at nogle af disse sager ikke havde fundet sted, hvis firmarotation havde været indført, da man dermed ville have undgået, at en revisor, der ikke var uafhængig, var blevet på en sag.

I analysen ovenfor ses det, at der ikke er et entydigt svar på, om tvungen firmarotation vil styrke revisors uafhængighed. Udfordringen med de nye regler angående tvungen firmarotation er, at man i den endelige forordning har valgt, at perioden kan være op til 20 år, og dermed bliver reglerne i de fleste situationer overflødig, da der i forvejen er stor udskiftning både i virksomhedens ledelse og i personerne på revisionsteamet, og at der samtidig er indført regler om rotation af underskrivende revisor.

Ud fra de anvendte undersøgelser i analysen kan det udledes, at investorerne mener, at den oplevede uafhængighed vil være højere, hvis der er opsat politikker for firmarotation. Således må det alt andet lige også betyde, at tvungen firmarotation vil være med til at øge deres tillid til revisors uafhængighed. Derudover viser analysen, at der både er undersøgelser for og imod, at den allerede indførte partnerrotation vil kunne opfylde det samme formål som tvungen firmarotation vil kunne.

Både revisorerne og virksomhederne er generelt modstander af tvungen firmarotation, da de mener, at de nuværende regler er tilstrækkelige og at reglerne derfor kun vil medføre dårligere kvalitet og øgede omkostninger. Det er dog ikke tilstrækkeligt, at revisorerne og virksomhederne mener, at de er uafhængige, hvis regnskabsbrugerne ikke er af samme opfattelse. Revisor skal også være uafhængig i fremtoning for, at påtegningen tilfører værdi til regnskabet. Uanset revisors egen opfattel-

se af hans uafhængighed, vil der derfor være en påvirkning af uafhængigheden, her den tilsyneladende, hvilket vil have en effekt på regnskabsbrugernes tillid til revisor.

Der er dermed både forhold, der peger for og imod at indføre tvungen firmarotation i forhold til at øge revisors uafhængighed. Grundlæggende vurderes det, at de nye regler ikke vil være med til at svække uafhængigheden. De vil i værste fald ikke have nogen indflydelse, da de nuværende regler allerede dækker de forhold, som EU-kommissionen prøver at afdække med de nye regler. Hertil kan det diskuteres, om tvungen firmarotation er den mest effektive løsning, da det i højere grad er den tilsyneladende frem for den faktiske uafhængighed, der bliver styrket.

Forordningen vil ikke være med til at sikre det, der oprindeligt var tiltænkt med den, hvor en af de grundlæggende ting var, at mindske familiaritetstruslen og dermed styrke den faktiske uafhængighed. Når man har valgt at have en så lang rotationsperiode, så kommer det ikke til at have nogen praktisk betydning for den faktiske uafhængighed. Det kan dog stadig diskuteres, om det kan få en betydning for den tilsyneladende uafhængighed, da reglerne, hvis de bliver kommunikeret effektivt ud til regnskabsbrugerne, kan være med til at skabe en følelse af, at der er en øget uafhængighed.

7.1.2. Kvalitet

Der har generelt været en stor skepsis fra revisorerne og virksomhederne af, hvilken betydning forordningen og tvungen firmarotation vil få for kvaliteten af revisionen. Mange har ment, at det vil gå ud over kvaliteten af revisionen, da man vil miste viden, og derfor ikke vil kunne foretage en revision af samme høje standard, når der er tale om PIE-virksomheder. Dette skyldes, at denne type virksomhed er så kompleks, at det kan være svært at komme helt ind i alle dele af virksomheden de første par år. Flere af udtalelserne fra virksomhederne og revisorerne er dog givet på baggrund af forordningsforslaget, hvor rotationsperioden var en del kortere end i den endelige forordning, hvilket der skal tages højde for, når der foretages en vurdering af de konsekvenser, som forordningen vil have på kvaliteten af revisors arbejde.

Flere af regnskabsbrugerne, vi har interviewet, mener ikke nødvendigvis, at det vil gå ud over kvaliteten, at man indfører tvungen firmarotation. Deres erfaring er, at revisorerne de første par år er meget opmærksomme på at få afdækket problematiske områder og ikke har nogen interesse i at skrive under på noget, hvor de ikke er sikre på, at årsrapporten giver et retvisende billede.

Jes P. Sørensen mener, at den underskrivende revisor vil have stort fokus på at have en begrundet overbevisning, inden han underskriver et regnskab²⁹⁵. Vibeke Bak Solok er enig i denne påstand. Hun mener, at kvaliteten faktisk plejer at være høj i de første år efter, der er kommet nyt revisionsfirma:

”Det plejer at være højt de første år (...) Der bliver altid brugt flere ressourcer, end når det bliver lidt mere rutine.”²⁹⁶

Det har været FSRs generelle holdning, at tvungen firmarotation vil gå ud over kvaliteten grundet mistet viden. Men, som Henrik Carmel udtaler, er det svært at holde fast i, at det vil gå væsentligt ud over kvaliteten, når man har valgt, at rotationsperioden bliver op til 20 år. Perioden er dermed så lang, at det ikke vil have betydning for kvaliteten. Et problem for revisionsbranchen bliver således ikke, at kvaliteten bliver forringet, men at de får nogle udfordringer med at skulle have nye klienter ind, når de nuværende falder for tvungen firmarotation.

Der er både foretaget undersøgelser, der viser, at kvaliteten vil blive dårligere ved at indføre tvungen firmarotation og undersøgelser, der viser det modsatte. Grundlæggende vil det dog umiddelbart ikke have nogen betydning for kvaliteten, at der bliver indført tvungen firmarotation, eftersom perioden er så lang, som den er, og at det derfor i stedet er meget sundt at få nogle nye øjne på sagen. Det er dog væsentligt at sige, at flere i revisorbranchen mener, at kvaliteten kan være lavere de første par år efter man skifter revisor, da det kan tage tid at sætte sig ind i en større virksomhed, som en PIE-virksomhed ofte vil være. Sådan ville scenariet dog også være ved et almindeligt revisorskifte. Argumentet om, at der går viden tabt, er muligvis korrekt, men samtidig skal revisor ifølge ISA 315 opnå en forståelse for virksomheden og dens omgivelser i forbindelse med revisionen. Kvaliteten burde dermed ikke blive forringet, da der er krav om, at revisor indhenter den fornødne viden for at kunne gennemføre revisionen og give en korrekt påtegning. Den tabte viden burde derfor ikke have betydning for kvaliteten, men kan have betydning for omkostningerne, da de vil stige i og med, at revisor skal bruge yderligere tid på at opnå en forståelse for virksomheden.

Ud fra overstående må det konkluderes, at der både er argumenter og undersøgelser for og imod tvungen firmarotations indflydelse på revisionskvaliteten, men at det overordnet set ikke vil få betydning for kvaliteten, hvis grænsen fastsættes til 20 år.

²⁹⁵ Interview med Jes P. Sørensen

²⁹⁶ Interview med Vibeke Bak Solok

7.2. Adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser

Der vil nedenfor blive foretaget en vurdering af adskillelse mellem revision og ikke-revisionsydelsers betydning for revisors uafhængighed og kvalitet, og i hvor høj grad den nye forordning opfylder det, der var tiltænkt med den. Samtidig vil der blive foretaget en vurdering af regnskabsbrugerens tillid til revisor.

7.2.1. Revisors uafhængighed

Revisionsfirmaernes honorarer fra andre ydelser end revision har været stigende gennem de sidste år, mens omsætningen fra revisionsydelser har været stagnerende. Revisionsfirmaerne positionerer sig som "Multidisciplinære professionelle service organisationer", hvilket kan betyde, at de risikerer, at deres image som offentlighedens tillidsrepræsentant tager skade²⁹⁷. Derudover er det påstået, at revisorfirmaerne bruger revisionen som springbræt til at skaffe sig adgang til yderligere omsætning fra deres revisionskunder og omvendt. Dette vil med forordningen ikke længere være muligt.

Revisorerne er vant til dobbeltrollen med revision og rådgivning og opfatter ikke denne som et generelt problem. Revisors dobbeltrolle indebærer imidlertid det problem, at der kan opstå et særligt bånd mellem rådgiver og klient. Ved rådgivning forventes revisor at tjene virksomhedsledelsens interesser, mens han under revisionen forventes at agere som offentlighedens tillidsrepræsentant. Der er derfor en risiko for, at tredjemand kan synes, at uafhængigheden kompromitteres ved levering af ikke-revisionsydelser til revisionskunder.

Der er en bred holdning om, at der ikke er analyseret tilstrækkeligt på, hvorvidt den hidtil gældende lovgivning er tilstrækkelig til at regulere revisors uafhængighed. FSR udtaler ligeledes, at revisorer allerede er underlagt en lang række krav, som sikrer deres uafhængighed og understreger, at der ikke foreligger eksempler på revisornævnskendelser, hvor en revisor er dømt for at have udført en ringere revision, som følge af, at revisor har leveret ikke-revisionsydelser til revisionskunder²⁹⁸.

Spørgsmålet er således, om det reelt kan lade sig gøre at verificere eller falsificere sammenhængen mellem revisors uafhængighed og kvaliteten af revisors arbejde, samt hvordan man kan og vil skelne mellem fejl, som skyldes manglende faglighed og fejl, der skyldes manglende uafhængighed som følge af levering af ikke-revisionsydelser.

²⁹⁷ Warming-Rasmussen, Bent (2001), s. 2

²⁹⁸ FSR (2012a)

Argumenterne for at forbyde ikke-revisionsydelser til erklæringsklienter:

- Øge revisors uafhængighed ved at fjerne revisors dobbeltrolle
- Øge tilliden til revisor
- Øge kvaliteten af revisionen
- Fjerne revisors mulighed for at benytte revisionen til at opnå yderligere omsætning fra rådgivning og omvendt

Begrundelserne for hidtil at have opretholdt dobbeltfunktionen er blandt andet:²⁹⁹

- At revisor på baggrund af hans uddannelse har kompetencen til at rådgive
- Det er mest effektivt, at det er samme revisor, som rådgiver og reviderer for én og samme klient, da der gennem revisionen opstår ideer til rådgivning og at revisor gennem rådgivning opnår indsigter om blandt andet risici, der er centrale i revisionsydelsen
- Der har ikke hidtil været belæg for at antage, at revisor ikke kan vurdere sin egen uafhængighed
- Ofte er rådgivning og revision opdelt på to personer inden for samme revisionselskab, idet rådgivning udføres af særlige rådgivningsafdelinger
- Revisor har en motivation til at beskytte sit gode omdømme, som er et tilstrækkelig motiv til at handle i overensstemmelse med offentlighedens interesse

Professor Bent Warming-Rasmussen udfordrer disse antagelser. De to første argumenter anser han som holdbare, men han pointerer dog, at de ikke tager fat om det centrale element, nemlig at den tilsyneladende uafhængighed hverken har med revisors rådgivningskompetence eller effektiviteten at gøre, men at det er en tillidssag, som afgøres af tredjemand og samfundet. En række erhvervsskandaler har gjort, at det tredje argument ikke længere er holdbart. Han tilføjer dog, at disse sager formentlig kan tilskrives en meget lille procentdel af den samlede revisorstand. Dette er dog ikke relevant, idet der i offentligheden sker en generalisering ud fra enkelt-sager til skade for tilliden til revisorer i almindelighed. Bent Warming-Rasmussen pointerer, at argumentet om arbejdsfordelingen i revisionsfirmaerne kun er holdbart, såfremt offentligheden er klar over denne arbejdsdeling. Det femte argument taler for, at revisor ikke lader sig påvirke af rådgivningsydelsen. Der har dog været en række disciplinærsager, som har dokumenteret, at dette ikke har været tilfældet. En empirisk undersøgelse viser ligeledes, at en tredjedel af revisorerne sjældent eller hyppigere har set deres kollegaer gå på kompromis ved afgivelse af deres erklæringer. Bent Warming-Rasmussen kon-

²⁹⁹ Warming-Rasmussen, Bent (2001), s. 1-2

kluderer på baggrund af ovenstående, at begrundelserne for at beholde dobbelttrollen ikke står uimodsagt.³⁰⁰

Undersøgelser er ikke kommet med et entydigt svar på, om ikke-revisionsydelser bør forbydes eller ej, men de kan dog give en indikation af den rolle, som ikke-revisionsydelser spiller i forhold til at beskytte revisors uafhængighed.

Ud fra de anvendte undersøgelser i analysen kan udledes, at investorerne mener, at ikke-revisionsydelser påvirker deres tillid til revisors uafhængighed negativt. Således må det alt andet lige også betyde, at et forbud mod ikke-revisionsydelser vil øge deres tillid til revisors uafhængighed. Både resultater fra undersøgelser, høringssvar fra investorer og de foretagne interviews viser, at investorerne har et negativt syn på revisors udførelse af ikke-revisionsydelser og deres påvirkning på revisors uafhængighed. De danske revisorer er ikke af denne opfattelse, hvilket dog ikke er tilstrækkeligt, da revisor også skal være uafhængig i fremtoning, for at påtegningen tilfører værdi til regnskabet. Der vil derfor, uanset revisors egen opfattelse af egen uafhængighed, være en påvirkning af uafhængigheden set med investorernes øjne og dermed vil det have en effekt på regnskabsbrugernes tillid til revisor.

De anvendte undersøgelser i analysen viser en svækket tilsyneladende uafhængighed ved udførelse af ikke-revisionsydelser. Dog kan det ikke bevises, at den faktiske uafhængighed påvirkes af udførelsen af ikke-revisionsydelser. Fra undersøgelse om investorernes opfattelse af revisors uafhængighed kan det konkluderes at:

- Levering af ikke-revisionsydelser opfattes generelt negativt af investorerne
- Graden af forringet opfattet uafhængighed varierer fra ydelse til ydelse

Et generelt forbud mod levering af ikke-revisionsydelser er altså ikke nødvendigt, hvilket også fremgår af investorernes høringssvar til Grønbogen. Heraf fremgår, at investorerne og akademikerne er for et forbud mod ikke-revisionsydelser til revisionskunder. De foreslår dog, at man undersøger, hvilke ikke-revisionsydelser, der skaber uafhængighedskonflikter, samt hvilke ikke-revisionsydelser, det er acceptabelt at levere til revisionsklienter, i stedet for at forbyde alle andre ydelser end revisionsydelser.³⁰¹

³⁰⁰ Warming-Rasmussen, Bent (2001), s. 1-2

³⁰¹ EU-kommissionen (2011a), s. 19

Undersøgelser viser, at investorer tillader en vis andel af ikke-revisionsydelser, nemlig omkring 25 pct., og forordningen er dermed mere vidtgående end nødvendigt for at sikre revisors uafhængighed.

Det vurderes, at EU-kommissionen har formået at øge den tilsyneladende uafhængighed ved at indføre forordningen. Der er ikke belæg for at påstå, at den faktiske uafhængighed vil blive styrket. Den vil dog kunne berøres, idet revisor eksempelvis ikke vil blive påvirket af den interessekonflikt, som kan opstå, når revisor leverer revision og rådgivning til samme klient.

At de empiriske undersøgelser viser forskellige resultater, og at lovgiverne i de forskellige lande har valgt at indføre så forskellige regler på området, indikerer, at det er meget svært at bevise og vurdere, hvilke ikke-revisionsydelser, der bør forbydes, samt hvilke ydelser, der skal være tilladte. Samlet set kan der dog ikke herske tvivl om, at forbuddet mod ikke-revisionsydelser til revisionskunder vil føre til en bedre kontrol af revisors uafhængighed samt en øget tillid til revisorerne fra regnskabsbrugers synspunkt.

7.2.2. Kvalitet

Det er centralt at skelne mellem den reelle og den opfattede kvalitet af revisors arbejde. Der eksisterer en betydelig forventningskløft mellem regnskabsbrugernes forventning til revisor og de lovkrav, som revisor skal opfylde.

Det må formodes, at revisors adfærd er styret af et ønske om et godt omdømme, da dette er altafgørende for revisors virke, og at revisor vil vurdere risikoen for potentielle skader på hans renommé og de negative konsekvenser, det vil få for hans indtjening og mistede kunder, samt muligheden for at tiltrække nye kunder, når han udfører sit arbejde. Strafferetlige sanktioner ved revisors mangelfulde arbejde og kontrol fra tilsynsmyndigheder er ligeledes med til at sikre en høj kvalitet i revisors arbejde.

Det er EU-kommissionens opfattelse, at kvaliteten af den lovpligtige revision vil blive forøget som følge af forordningen og hermed også, at tilliden til revisors arbejde styrkes. Dette skyldes primært, at revisor ikke vil gå på kompromis med udførelsen af revisionsopgave, hvis han ikke er afhængig af honoraret³⁰². Da revisor med forordningen ikke har mulighed for at udføre ikke-revisionsydelser til revisionskunder, må honoraret for revisionen forventes at blive fastsat således, at revisor ikke mister penge på revisionen. Da revisor ikke vil være afhængig af et muligt honorar fra ikke-

³⁰² EU-kommissionen (2011b), s. 15

revisionsydelser ved afgivelse af sin påtegning, vurderes sandsynligheden for, at han vil gå på kompromis med sit arbejde, at være mindre. Revisor har hidtil kunne vælge at acceptere et tab på revisionsopgaven mod en øget indtjening på ikke-revisionsydelser, som opvejer tabet på revisionen.

Revisionsbranchen og de reviderede virksomheder ser væsentlige synergieffekter, som vil gå tabt og som vil påvirke revisionskvaliteten i en negativ retning. FSR udtrykker stor bekymring ved, at forordningen begrænser erhvervslivets mulighed for at benytte revisor som rådgiver. FSR fremhæver, at revisor gennem arbejdet med at yde rådgivning opnår en kompetence og en viden om den enkelte virksomhed. Uden disse kompetencer vil revisionen ifølge FSR blive svækket, da der ikke opnås den samme ekspertise i forhold til eksempelvis beskatning og transfer pricing, hvis revisor ikke må yde rådgivning til revisionskunder. Den opnåede viden om virksomheden kan revisor trække på i forbindelse med den lovpligtige revision, og kvaliteten heraf vil ifølge revisorerne og FSR øges³⁰³. Dette fremførte argument er akademikere dog kritiske overfor. I stedet kan det påstås, at revisors opnåede indsigt i virksomheden anvendes til at reducere ressourceforbruget til revisionen og dermed mindske revisionsomkostningerne³⁰⁴.

Analysen viser, at FSR og de danske virksomheder mener, at en fast tilknyttet revisor, som både udfører rådgivning og revision giver højere kvalitet. Begrundelserne for denne påstand er, at revisors rådgivning styrker indsigten i virksomheden og dermed revisionen. Forbuddet mod ikke-revisionsydelser kan ses som en afvejning mellem revisors uafhængighed og kompetencer, da revisor ved at udføre ikke-revisionsydelser opnår en dybere forståelse af virksomheden, men at hans uafhængighed derved også kan blive påvirket i negativ retning. Vibeke Bak Solok udtaler, at hun ikke deler påstanden om, at viden går tabt, når revision og ikke-revisionsydelser skilles ad. Hun mener, at man allerede køber sin ydelse af den udbyder, der er bedst kvalificeret til at udføre opgaven.

FSR pointerer, at virksomhederne vil blive pålagt betydelige ekstra omkostninger, da de ikke længere vil kunne drage nytte af deres revisors kompetence og indsigt i virksomheden. At virksomhederne belastes økonomisk af dette forslag benægtes imidlertid ikke af EU-kommissionen. Dog mener de, at et forbud mod ikke-revisionsydelser vil øge revisors fokus på revisionen og således øge kvaliteten heraf.³⁰⁵

³⁰³ FSR (2012a)

³⁰⁴ Quick, R. & Warming-Rasmussen, B (2009), s. 146

³⁰⁵ EU-kommissionen (2011b), s. 35

Det vurderes, at den såkaldte forventningskløft og den tilsyneladende uafhængighed har skabt mistilliden til revisor. Det tilbagevendende problem for revisionsbranchen har været erhvervsskandalerne, hvor revisor har været involveret. Dette kan være med til at øge forventningskløften og samfundets manglende tillid til revisor. Revisor kan vurdere sin egen uafhængighed, men det kan være svært for tredjemand at komme frem til samme resultat, da revisors arbejde ikke nødvendigvis er åbenlyst og gennemsigtigt.

7.3. Alternative tiltag

Om EU-kommissionens forordning og forsøget på at genskabe tilliden til markedet samt øge revisors uafhængighed er den rigtige løsning er uvist. I dette afsnit vil der blive opstillet alternative tiltag, der ligeledes vurderes at øge revisors uafhængighed, og eventuelt på en mere effektiv måde end forordningen. Følgende alternative tiltag vil blive gennemgået:

- Indførelse af de etiske retningslinjer
- Mere ansvar over på revisionsudvalgene
- Ændring af revisionspåtegningen

7.3.1. Indførsel af de internationale etiske retningslinjer

De internationale etiske retningslinjer er på nuværende tidspunkt ikke udstedt i et direktiv eller en forordning. Mulighederne i 8. Direktiv, som blev implementeret i dansk lov den 27. juni 2008 er ikke fuldt udnyttede, da direktivet åbner op for muligheden for at indføre de internationale etiske retningslinjer.

EU-kommissionen gennemførte i 2009 en konsultation, som viste, at der er stor opbakning til at indføre de internationale etiske retningslinjer via EU-reguleringen³⁰⁶. I Danmark har branchen allerede indført de etiske retningslinjer, som stiller yderligere krav til revisors uafhængighed. Disse etiske retningslinjer er principbaserede, men indeholder derudover en række specifikke eksempler på, hvornår en revisor må afstå fra en opgave eller kun påtage sig opgaven, hvis der gennemføres yderligere sikkerhedsforanstaltninger mod kvaliteten³⁰⁷.

Tidligere formand for FSR Morten S. Renge udtaler:

³⁰⁶ FSR (2012a), s. 7

³⁰⁷ FSR (2012a), s. 7

”Ved at indføre fælles retningslinjer sikrer man, at der er samme høje kvalitet i en revision uanset, hvor i EU den er udført. Samtidig vil det blive lettere for regnskabsbrugerne at sammenligne den udførte revision på et regnskab på tværs af landegrænser, da man ikke skal forholde sig til flere forskellige regelsæt.”³⁰⁸

FSR pointerer, at vedtagelsen heraf ville kunne implementeres som lovgivning uden store foranstaltninger og at de internationale etiske retningslinjer ville sikre et ensartet og velgennemarbejdet grundlag for revisors uafhængighed³⁰⁹. De etiske retningslinjer kunne således være et effektivt alternativ til EU-kommissionens forsøg på at øge revisors uafhængighed samt at øge kvaliteten af revisors arbejde.

7.3.2. Revisionsudvalg

Revisionsudvalgene blev indført med implementeringen af det 8. Direktiv i 2008 og har således kun eksisteret i en kort årrække. Omverdenens syn på revisor er som ovenfor skrevet altafgørende for revisors virke. Med et revisionsudvalg til at overvåge revisors arbejde kan omverdenens tillid til revisors arbejde øges, og samtidig kan revisionsudvalgene være med til at styrke den faktiske uafhængighed.

FSR mener, at vurderingen af revisors kompetence og uafhængighed bør foregå i revisionsudvalgene. Disse har kun fungeret i få år, og erfaringerne mangler endnu at blive bearbejdet. FSR ser et stort potentiale i revisionsudvalgene, som langt fra er udnyttet. FSR mener, at 8. direktiv i stedet bør tilpasses, således at revisionsudvalgene får en øget rolle, når det gælder vurderingen af revisors uafhængighed. Det er dog altid revisors egen opgave at sikre sin egen uafhængighed, men revisionsudvalgene kan ifølge FSR med fordel formulere en række yderligere virksomhedsspecifikke krav om eksempelvis honorarets størrelse og rådgivningsopgaver³¹⁰. Det kunne således være revisionsudvalget, som tager stilling til, hvilke ekstra ydelser revisor må levere.

En styrkelse af revisionsudvalgene kunne være, at deres arbejde blev mere synliggjort, ved eksempelvis at offentliggøre deres periodevise rapporter, hvor de evaluerer revisors uafhængighed og objektivitet³¹¹. Herved ville det blive gjort synligt over for omverdenen, heriblandt aktionærerne og regnskabsbrugerne, at der løbende bliver taget stilling til revisor uafhængighed.

³⁰⁸ Røed, Kristian (2012), s. 2

³⁰⁹ FSR (2012a)

³¹⁰ Interview med Henrik Carmel

³¹¹ Ernst & Young (2013)

Jes P. Sørensen udtaler om revisionsudvalgene:

”Men det jeg synes, der er den store udfordring for revisionskomiteerne rundt omkring er om de personer, som sidder deri også har en faglig bred viden til at kunne udfordre organisationen og de konsulenter, revisorer og andre, som bliver hevet ind til møder i de her revisionskomiteer.”³¹²

Som det ses af ovenstående citat fra Jes P. Sørensen er udfordringen med revisionsudvalgene at finde kvalificerede personer til at besidde stillingerne i udvalgene. Personer som har tilstrækkeligt brede kompetencer til at kunne være tilstrækkelig kritiske. Man har set flere eksempler på, at revisionsudvalgene har taget revisorer ind til at besidde stillingen, hvilket Jes P. Sørensen ser som en rigtig god løsning, da revisorer har en controller-lignende tilgang til mange ting³¹³.

Der er blandt høringssvarene til EU-kommissionens forordningsforslag stor enighed om, at større involvering samt større ansvar hos uafhængige revisionsudvalg vil kunne mindske truslen mod revisors uafhængighed.³¹⁴

Et øget brug af de uafhængige revisionsudvalg kunne således være en mulighed for at øge revisors uafhængighed. I direktiv 2014/56/EU er der indført skærpede regler for revisionsudvalgene, jf. afsnit 3.2.1., men vi mener stadig, at man kunne have endnu mere fokus på at inkludere revisionsudvalgene i processen omkring, hvilke opgaver revisor kan påtage sig, uden at det påvirker hans uafhængighed.

7.3.3. Ændring af påtegningen

Den engelske revisorforening ACCA har foretaget en analyse af offentlighedens tillid til revisorerne. Analysen bekræfter, at der eksisterer en forventningskløft. Undersøgelsen viser, at offentlighedens opfattelse af, hvad revisor er forpligtet til at udføre af handlinger går langt videre end det, som revisor er forpligtet til at gøre ud fra lovgivningen. Konsekvensen af ovenstående er, at der lægges mere i revisionen og påtegningen af regnskabet, end der er grundlag for.³¹⁵

Henrik Carmel mener ikke, at det grundlæggende har været krav fra regnskabsbrugerne, der har ligget til grund for forordningen³¹⁶. Han mener, at regnskabsbrugerne i stedet er interesserede i

³¹² Interview med Jes P. Sørensen

³¹³ Interview med Jes P. Sørensen

³¹⁴ EU-kommissionen (2011a)

³¹⁵ FSR (2012e)

³¹⁶ Interview med Henrik Carmel

påtegningen. Dette stemmer overens med udtalelser fra Klaus Struwe og Vibeke Bak Solok. Klaus Struwe udtaler, at der er aktionærer, som har en anden opfattelse af revisors arbejde end det, det i realiteten er³¹⁷. Derudover mener han, at revisionsmetoden skal forklares bedre, for at mindske den forventningskløft, der er mellem revisors handlinger og det, regnskabsbruger tror, at revisor gør³¹⁸. Dog påpeger han, at jo længere en revisionspåtegning er, jo større er risikoen for, at den bliver uforståelig. Vibeke Bak Solok mener ligeledes, at der ligger et problem i udformningen af revisionspåtegningen, at den er svær at forstå og at den er med til at øge forventningskløften³¹⁹. Hun mener således, at kommunikationen skal forbedres, da man ellers ikke får fat i den brede befolkning og udtaler:

*”Der kan være en udfordring med, om folk forstår, hvad det er som revisor gør, og de begrænsninger, der ligger i revisors arbejde. Og hvis man kigger på revisionspåtegningen, så er den jo noget nær ulæselig for almindelige mennesker. Så man kunne starte med at skrive, hvad det var man gjorde på helt almindelig dansk.”*³²⁰

Vibeke Bak Solok påpeger dog, at hun har svært ved at se, at dette kan lade sig gøre i praksis grundet de kriterier, som er opstillet i standarderne, som gør det svært at ændre påtegningen.³²¹

Ovenstående synspunkt omkring forståelsen af revisionspåtegningen deler Jes P. Sørensen og han udtaler i den forbindelse:

*”Problemet for en regnskabsbruger er, at de har svært ved at se, hvad er det for et arbejde som revisor laver. Så kan man sige, hvad er det vi ser udviklingen går i mod – det er revisorpåtegningen.”*³²²

Regnskabsbrugerne er således enige om, at påtegningen i dens nuværende form kan være medvirkende til, at der opstår en forventningskløft mellem regnskabsbrugernes forventninger til revisors arbejde og det arbejde, revisor reelt skal udføre, ifølge lovgivningen.

En ændring af kommunikationen til omverdenen samt en eventuel ændring af indholdet af påtegningen kan således have en positiv effekt på regnskabsbrugernes tillid til revisors arbejde, da forventningskløften kan blive mindsket og omverdenen således ikke tillægger revisor urimelige krav.

³¹⁷ Interview med Klaus Struwe

³¹⁸ Interview med Klaus Struwe

³¹⁹ Interview med Vibeke Bak Solok

³²⁰ Interview med Vibeke Bak Solok

³²¹ Interview med Vibeke Bak Solok

³²² Interview med Jes P. Sørensen

8. Konklusion

Formålet med afhandlingen har været at undersøge, hvilken påvirkning forordning 537/2014 om tvungen firmarotation og adskillelse af revision og ikke-revisionsydelse vil have på revisors uafhængighed og revisionskvaliteten. Afhandlingens fokus har været på regnskabsbruger og derfor også, i hvilken grad den nye forordning vil skabe værdi for denne gruppe i form af øget tillid til revisor samt mere retvisende regnskaber.

Revisors rolle i samfundet er at være offentlighedens tillidsrepræsentant, således at der er tiltro til de reviderede regnskaber. Revisors uafhængighed er reguleret i Revisorloven og bygger på en principbaseret tilgang, hvilket betyder, at revisor i høj grad skal vurdere sin egen uafhængighed. Ifølge EU-kommissionen er den nuværende regulering ikke tilstrækkelig til at sikre revisors uafhængighed, hvorfor de er udkommet med den nye forordning om tvungen firmarotation og adskillelse af revision og ikke-revisionsydelse. Derudover ønsker EU-kommissionen med forordningen at øge kvaliteten i revisors arbejde.

På baggrund af analysen og vurderingen af tvungen firmarotation er der intet, der tyder på, at revisors uafhængighed vil blive svækket på grund af de nye regler, hvorfor den enten vil forblive på samme niveau eller blive styrket. De fleste undersøgelser peger på, at den faktiske uafhængighed ikke vil blive forbedret. Det eneste der taler for, at den faktiske uafhængighed bliver forbedret er, at man i Bocconi-rapporten har fundet, at der bliver taget flere forbehold i årene op til, at der kommer ny revisor. Det må dog overordnet konkluderes, at den faktiske uafhængighed ikke bliver styrket, hvilket primært skyldes, at den nuværende regulering er tilstrækkelig samt at man i forordningen har valgt en forholdsvis lang rotationsperiode.

Analysen viser, at der både er argumenter for og imod om den allerede indførte partnerrotation vil kunne opfylde det samme formål, som tvungen firmarotation vil kunne. I en af undersøgelserne er over to tredjedele enige i, at partnerrotation er tilstrækkeligt til at sikre revisors uafhængighed, hvorimod en anden undersøgelse viser, at kun en tredjedel er enig i den påstand. Det kan dermed ikke siges entydigt, om regnskabsbrugerne er enige i, at den nuværende regulering er tilstrækkelig.

Ifølge en undersøgelse i analysen vil det have betydning for den oplevede uafhængighed, hvis der er opstillet politikker for tvungen firmarotation. En anden undersøgelse viser, at 67 pct. mener, at opfattelsen af revisors uafhængighed vil blive styrket, hvis der indføres tvungen firmarotation. Den tilsyneladende uafhængighed vil dermed blive påvirket af forordningen, til trods for at den faktiske uafhængighed ikke vil.

Revisorerne og virksomhederne er generelt imod tvungen firmarotation, da de mener, at man mister en stor del af den viden, der er opbygget på revisionstemaet. De mener, at det kræver meget af det nye revisionsfirma at sætte sig ind i virksomheden og at kvaliteten af den grund vil blive forringet de første år efter et revisorskift. Der er dog krav om, at revisor opnår forståelse for virksomheden og dens omgivelser, hvorfor det må konkluderes, at konsekvensen ikke vil være dårligere kvalitet, men nærmere øgede omkostninger.

I en undersøgelse foretaget med regnskabsbrugere er størstedelen af respondenterne enige om, at tvungen firmarotation vil føre til højere revisionskvalitet. Derudover viser en undersøgelse, at revisionskvaliteten generelt er højere, når revisor ikke har incitament til at blive genvalgt. Flere af interviewpersonerne er desuden enige i, at revisionskvaliteten er mindst lige så høj, i årene efter et revisorskifte, da den nye revisor vil have stort fokus på, at han har en begrundet overbevisning, inden han underskriver et regnskab.

Generelt kan det konkluderes, at hvis man vælger at have en rotationsperiode på ti år med mulighed for at forlænge med yderligere ti år, således at man samlet kan have den samme revisor i 20 år, da vil det ikke komme til at have nogen reel betydning for hverken revisors uafhængighed eller revisionskvaliteten. Det skyldes, at man ved en rotationsperiode på 20 år vil opleve en naturlig udskiftning på både revisionsteamet og i virksomhedens ledelse samtidig med, at der er rotation af underskrivende revisor hvert syvende år. Dermed vil der naturligt ske en udskiftning af de personer, der foretager den lovpligtige revision og den faktiske uafhængighed vil derfor ikke være påvirket. I forhold til kvalitet må det konkluderes, at hvis man har den samme revisor i 20 år, er der rig mulighed for at nå at lære virksomheden at kende og argumentet om, at der går viden tabt er dermed ikke længere gældende.

Det er EU-kommissionens opfattelse, at revisors uafhængighed samt revisionskvaliteten vil blive styrket ved en adskillelse af revision og ikke-revisionsydelse. FSR samt revisorerne mener, at der allerede er tilstrækkelig lovgivning til at sikre revisors uafhængighed. De mener desuden ikke, at der er analyseret nok på, hvorvidt den hidtil gældende lovgivning er tilstrækkelig til at regulere revisors uafhængighed.

Analysen viser, at der ikke er et entydigt svar på, om ikke-revisionsydelse bør forbydes eller ej. Resultater fra undersøgelser, høringssvar fra investorer samt udtalelser fra regnskabsbrugere viser, at investorer har et negativt syn på revisors udførelse af ikke-revisionsydelse og disses påvirkning på revisors uafhængighed. Det må derfor alt andet lige også betyde, at et forbud mod ikke-

revisionsydelser vil øge regnskabsbrugernes tillid til revisors uafhængighed. Revisorernes egen opfattelse af deres uafhængighed er derfor ikke tilstrækkelig, da revisor også skal være uafhængig i fremtoning, for at påtegningen tilfører værdi til regnskabet.

Undersøgelser viser, at investorer tillader en vis andel af ikke-revisionsydelser, nemlig omkring 25 pct. og et generelt forbud af ikke-revisionsydelser er derfor ikke nødvendigt. Analysen viser, at investorernes opfattelse af fordelingen af rådgivning og revision overstiger dette niveau, hvilket påvirker den opfattede uafhængighed negativt. Investorerne og akademikerne foreslår i høringssvarene, som alternativ til et totalt forbud, at man undersøger, hvilke ikke-revisionsydelser, der skaber uafhængighedskonflikter og hvilke ikke-revisionsydelser, der vil være acceptable at levere.

Flere undersøgelser viser, at regnskabsbrugernes opfattelse af revisors uafhængighed vil blive styrket med et forbud mod ikke-revisionsydelser og derfor må det konkluderes, at den tilsyneladende uafhængighed vil blive styrket med forordningen. Analysen giver dog ikke belæg for at konkludere, at den faktiske uafhængighed vil blive styrket. Forbuddet vil dog alt andet lige være med til at sikre mod honorarafhængighed og den faktiske uafhængighed vil kunne berøres, idet revisor ikke vil blive påvirket af den interessekonflikt, som kan opstå, når revisor leverer revision og rådgivning til samme klient.

Det er EU-kommissionens opfattelse, at kvaliteten af den lovpligtige revision vil blive forbedret med forordningen og at tilliden til revisors arbejde dermed vil blive styrket. Da revisors handlinger ikke vil kunne være påvirket af et muligt honorar fra ikke-revisionsydelser ved afgivelse af sin påtegning, kan det konkluderes, at sandsynligheden for, at han vil gå på kompromis med sit arbejde, vil være mindre.

Revisionsbranchen og virksomhederne ser væsentlige synergieffekter, som vil gå tabt og som vil have en negativ påvirkning på revisionskvaliteten. Der er dog teori, der siger, at denne opnåede viden ikke bruges til at forbedre revisionskvaliteten, men i stedet anvendes til at reducere ressourceforbruget til revisionen og dermed reducere omkostningerne hertil.

Analysen viser, at FSR og de danske virksomheder mener, at en fast tilknyttet revisor, som både udfører rådgivning og revision giver højere kvalitet. De mener, at revisors rådgivning styrker indsigten i virksomheden og dermed kvaliteten af revisionen. Regnskabsbrugerne er dog ikke alle af samme overbevisning. De mener ikke, at forbuddet mod ikke-revisionsydelser vil påvirke revisionskvaliteten negativt. Eftersom der er krav om, at revisor opnår forståelse for virksomheden og

dens omgivelser, kan det konkluderes, at revisionskvaliteten ikke vil blive forringet af forbuddet, men at det derimod kan betyde øgede omkostninger for revisionsfirmaerne samt virksomhederne.

Afhandlingens analyse og vurdering viser, at tilliden til revisor vil blive øget med den nye forordning, hvilket skyldes, at den tilsyneladende uafhængighed styrkes. Det er dog væsentligt, at de nye regler kommunikeres klart ud til regnskabsbruger for, at man opnår dette.

På baggrund af analysen står det klart, at det ikke nødvendigvis er de nye EU-regler som regnskabsbrugerne har efterspurgt, men derimod en ændring af påtegningen så den blev mere forståelig og det blev mere tydeligt, hvad revisor reelt har revideret.

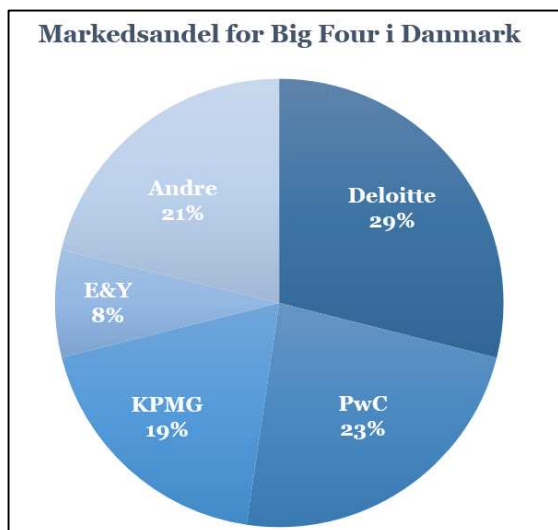
9. Perspektivering

Af Grønbogen, der udkom i 2010, fremgår det, at der er en vis bekymring over den markedsstruktur, der er i den del af revisionsmarkedet, som reviderer PIE-virksomhederne. Derfor er et af formålene med forordningen også at gøre markedet for lovpligtig revision mere dynamisk. Vi synes derfor det er interessant at se på, hvilken betydning gennemførslen af forordningen kan have for revisionsmarkedet i fremtiden.

9.1. Markedsdiversitet

Når man ser på de forskellige revisionsfirmaers markedsandel, kan man godt forstå EU-kommissionens bekymring omkring markedsforholdene, da langt den største del af markedet tilhører Big Four, og det dermed kan være vanskeligt for andre revisionsfirmaer end de fire at konkurrere på markedet for revision af PIE-virksomheder.

FSR har udgivet en analyse af revisionsbranchen, hvoraf det fremgår, at de 12 største selskaber – målt på antal revisorer i Danmark i 2012 – havde en samlet nettoomsætning på 7,97 millioner³²³. Gennemsigthedsrapporter fra Big Four viser, at de tilsammen havde en omsætning på 6,28 millioner³²⁴. På baggrund af gennemsigthedsrapporter og samlet nettoomsætning fremgår det, at Big Four har en markedsandel på samlet 79 pct., se figur 9.1.

Figur 9.1 – Egen tilvirkning

³²³ FSR (2012b)

³²⁴ Gennemsigthedsrapport for PwC 2012/13, KPMG 2012, E&Y 2012/13 og Deloitte 2012/13

Overstående viser, at det er nogle få selskaber, der sidder på en stor del af markedet. Dermed har EU-kommissionen en pointe i, at konkurrencen er begrænset til få aktører på revisionsmarkedet og deres formål med skabe en forbedret markedsdiversitet ved forordningen er derfor berettiget.

Bocconi-rapporten konkluderer dog, at tvungen firmarotation ikke er med til at skabe øget konkurrence på markedet, men at markedet tværtimod bliver mere stabilt i og med, at der er et firma mindre i konkurrencen om kunden, når der skal skiftes revisor³²⁵. Derudover har FSR lavet en undersøgelse, der viser, at for honorarer til børsnoterede selskaber vedrører 12,2 pct. skatterådgivning, mens 21,7 pct. vedrører andre ydelser end erklæringsopgaver, herunder lovpligtig revision. Dette betyder, at potentielt 33,9 pct. af ydelserne ikke længere vil være muligt for virksomhedens revisor at udføre. Dermed vil forordningen få stor betydning for revisionsbranchen fremadrettet. Det kan få den konsekvens, at revisionsbranchen samlet set vil blive mindre, da andre professioner kan gå ind og overtage nogle af de opgaver som revisor ellers har kunne udføre. Peter Gath kommer også ind på konsekvenserne for branchen og udtaler:

*"For det enkelte revisionsfirma, vil det have en kæmpe betydning, meget mere end der er nogen, der drømmer om tror jeg, men branchen som helhed kan også blive en taber, (...) da det kan åbne op for new entries."*³²⁶

9.2. Fare for overregulering

Ud over konsekvensen ved, at der kan komme nye aktører på markedet, er der også fra flere sider i branchen en frygt for, at forordningen vil medføre overregulering på markedet, der i sidste ende kan betyde, at der bliver færre revisionsfirmaer at vælge imellem. Dette skyldes, at man pr. 1. januar 2014 har indført særregler i Danmark vedrørende certificering af revisorer, der skal revidere finansielle virksomheder³²⁷. Morten Speitzer, der er forhenværende formand for FSR har udtalt:

*"Vi frygter, at krav om rotation og begrænsning af rådgivning kombineret med de danske særregler over for finansielle virksomheder faktisk kan føre til, at stort set ingen revisionsfirmaer må eller kan revidere fx en bank, der skal finde ny revisor."*³²⁸

³²⁵ FSR (2012a), s. 22

³²⁶ Interview med Peter Gath

³²⁷ FSR (2013c)

³²⁸ FSR (2013c)

FSR er af den holdning, at certificeringsordningen løfter kvaliteten i revisionen og i virkeligheden burde være en europæisk fællesløsning³²⁹. Reglerne er netop indført, fordi det specielt har været blanke påtegninger i nødlidende pengeinstitutter, der har været problemet under den finansielle krise. For at kunne revidere en finansiell virksomhed og opnå en certificering fra Finanstilsynet, skal revisor have beskæftiget sig med ydelser til finansielle virksomheder i 1.500 timer inden for de sidste fem år, hvoraf mindst 1.000 timer skal vedrøre revisionsydelser hos minimum tre virksomheder. 500 af disse timer skal være som underskrivende revisor eller som leder af revisionsteamet. Derudover skal revisor have obligatorisk efteruddannelse på 60 timer over tre år, der er rettet specifikt mod revision af finansielle virksomheder. Disse timer er ud over den efteruddannelse på 120 timer for alle godkendte revisorer. Ordningen vil være fuldt indfasat i 2017³³⁰.

Det er derfor ret skrappe krav, revisor skal opfylde, og dermed er der en risiko for, at det ikke er mange revisionsfirmaer, der har muligheden for at have revisorer, der kan revidere finansielle virksomheder. Kombineret med tvungen firmarotation kan det dermed blive svært at finde en revisor, der er kvalificeret. Dette er ligeledes en bekymring for Finansrådet; Martin Thygesen udtaler:

*"Det er kun godt 50 revisorer, der er det (red. certificeret) i dag og ganske få firmaer. Og når der i tillæg hertil indføres en tvungen rotationsordning, så tvinger det jo nogle til at skifte, selvom der ikke er ret mange alternativer at vælge imellem."*³³¹

Der er dermed en risiko for, at indførslen af både forordningen og certificeringsreglerne vil resultere i en overregulering på det danske marked. Dette vil i sidste ende betyde, at det bliver sværere for de finansielle virksomheder at finde en kvalificeret revisor, og dermed vil man opnå en begrænset markedsdiversitet. Dette er det modsatte af, hvad der var formålet med forordningen.

9.3. Rekruttering

En mulig effekt af forbuddet af ikke-revisionsydelser til erklæringsklienter er, at det generelt vil være svært for revisionsbranchen at rekruttere og fastholde gode og engagerede medarbejdere, hvis de ikke har udsigt til spændende opgaver samt faglig udvikling. Revisionsbranchens vigtigste aktiv er netop dygtige medarbejdere. Henrik Carmel fra FSR udtaler, at det samfundsmæssigt er vigtigt, at revisorerne kan matche de dygtigste økonomidirektører³³². Henrik Carmel kan derfor se et muligt rekrutteringsproblem for branchen³³³. Han frygter, at en ren kontrollantrolle vil være mindre

³²⁹ FSR (2013c)

³³⁰ Wie, Jan (2014)

³³¹ Interview med Finansrådet

³³² Interview med Henrik Carmel

³³³ Interview med Henrik Carmel

attraktiv, idet kvalificerede medarbejdere vil mere, end blot at revidere regnskaber, hvorfor de vil finde andre, mere attraktive brancher.

Der er dermed en risiko for, at branchen får svært ved at tiltrække de dygtigste medarbejdere, da de ikke er interesserede i at arbejde i en branchen, hvor man er så begrænset i, hvilket opgaver man må udføre. Dette er en bekymring som Peter Gath deler:

"Er det noget, der vil gøre det attraktivt for "the best and the brightest", (...) til også at ønske at blive revisorer fremadrettet, hvis man bliver så låst i forhold til hvad man må og hvad man ikke må?"³³⁴

I artiklen "Kamp om regnskaberne", har branchen, ifølge Charlotte Jepsen, generelt en rekrutteringsmæssig udfordring, hvilket kommer til udtryk i, at der er en nettoafgang inden for revisionsfaget. Derudover vil der fremadrettet også blive konkurrence om de talenter der er, da firmaer som eksempelvis Danske Bank og A.P. Møller Maersk begynder at professionalisere nogle af de opgaver, som revisor tidligere har taget sig af og i stedet løse dem internt i virksomheden.³³⁵

Der er ikke nogen tvivl om, at forordningen vil få betydning for revisionsbranchen fremadrettet. Præcis hvilken betydning det vil få, er svært at sige, men der er noget, der tyder på, at markedet for revision af PIE-virksomheder ikke vil blive præget af en øget markedsdiversitet, som var et af de oprindelige ønsker med forordningen. Samtidig er der en risiko for, at branchen samlet set bliver mindre, da andre brancher vil trænge sig ind på revisionsmarkedet. I og med at revisorerne bliver begrænset i de ydelser de må udføre, kan det ligeledes betyde, at branchen står over for en udfordring i forhold til at kunne tiltrække sig talenter.

³³⁴ Interview med Peter Gath

³³⁵ FSR (2013b)

10. Litteraturliste

Bøger

Andersen, Ib (2010) Den skinbarlige virkelighed – vidensproduktion inden for samfundsvidenskaberne. Forlaget Samfundslitteratur, 4. udgave, 3. oplag

Bøg, Kjeld Chr. et al (2007) Professionsetik for revisorer, FSR, 1. udgave, 1. oplag

Christensen, Mogens m.fl. (2000) Revision – koncept og teori, FSRs forlag

Flint, David (1988) Philosophy & Principles of Auditing: An introduction. Macmillan

Gardner, Roy (2003) Games for Business and Economics. John Wiley & Sons Inc. 2. udgave

Larsen, R.E. (1991) Økonomisk teori i revision. Samfundslitteratur

Mautz, R. K. & Sharaf, Hussein A. (1993) The Philosophy of auditing, American Accounting Association, 17. oplag

Porter, Brenda; Simon, Jon & Hatherly, David (2003) Principles of External Auditing. John Wiley & Sons Ltd. 3. udgave

Voxted, Søren (2008) Valg der skaber viden. 1. udgave, 2. oplag. Academica

Lovgivning og relaterede dokumenter

BEK nr. 663 af 26/06/2008 ”Bekendtgørelse om godkendte revisorer og revisionsvirksomheders uafhængighed”

Code of Ethics ”Handbook of the Code of Ethics for Professional Accountants 2014 Edition.” International Ethics Standards Board for Accountants®

Direktiv 2006/43/EF ”Direktiv 2006/43/EF om lovpligtig revision af årsregnskaber og konsoliderede regnskaber”

EUF Traktaten om Den Europæiske Unions Funktionsmåde

EU-kommissionen (2010) Grønbog ”Revisionspolitik: Læren af krisen”. 13.10.2010. Bruxelles

EU-kommissionen (2011a) Summary of responses, Green Paper, Audit Policy: Lessons from the crisis. 04.02.2011. Bruxelles

EU-kommissionen (2011b) Commission Staff Working Paper: Impact Assessment. 30.11.2011. Bruxelles

EU-kommissionen (2011c) Forslag til Europa-Parlamentets og Rådets Forordning om specifikke krav til lovpligtig revision af virksomheder af interesse for offentligheden. 30.11.2011. Bruxelles

Forordning 537/2014 "Forordning 537/2014 om specifikke krav til lovpligtig revision af virksomheder af interesse for offentligheden"

IAASB (2011) Enhancing the Value of Auditor Reporting: Exploring Options for Change, Consultation Paper, IFAC

ISA 240 Revisors ansvar vedrørende besvigelser ved revision af regnskabet. IAASB

ISA 315 Identifikation og vurdering af risici for væsentlig fejlinformation igennem forståelse af virksomheden og dens omgivelser. IAASB

Revisorloven Lov om godkendte revisorer og revisionsvirksomheder. LOV nr. 468 af 17.06.2008

Vejledning til BEK nr. 663 "Vejledning om bekendtgørelsen om godkendte revisorer og revisions-virksomheders uafhængighed"

Økonomi- og Erhvervsministeriet (2006) Revisorlovgivning – i internationalt perspektiv, Beretning nr. 1478

Undersøgelser

ACCA (2012) Closing the value gap: understanding the accountancy profession in the 21st century

Böcking, H., Gros, M., Wallek, C., & Worret, D. (2011) Analysis of the EU Consultation on the Green Paper – Audit Policy: Lessons from the crisis. Chair of Auditing and Corporate Governance. Goethe-University Frankfurt

Cameran, M. et al (2005) A Survey of the Impact of Mandatory Rotation Rule on Audit Quality and Audit Pricing in Italy, SDA Bocconi, Scuola di Direzione Aziendale dell'Università Bocconi

Cameran, M. et al (2013) Are There Adverse Consequences of Mandatory Auditor Rotation? Evidence from the Italian Experience. Auditing: A Journal of Practice & Theory. Vol. 34, No. 1. February 2015

Cameran, M. et al (2014) Mandatory Audit Firm Rotation and Audit Quality. European Accounting Review

Daniels, Bobbie W. & Quinton Booker (2009) Bank Loan Officers' Perception of Audit Firm Rotation. The CPA Journal – Accounting & Auditing vol. 79

Daniels, Bobbie W. & Quinton Booker (2011) The effects of audit firm rotation on perceived auditor independence and audit quality. Research in Accounting Regulation vol. 23

Dansk Erhverv (2012) Medlemsundersøgelse

Dart, Eleanor (2011) UK investors' perceptions of auditor independence. The British Accounting Review Vol. 43

David S. Jenkins & Thomas E. Vermeer (2013) Audit firm rotation and audit quality: evidence from academic research. Accounting Research Journal, Vol. 26 Issue 1

FSR (2012a) Fremtidens revision

FSR (2012b) Analyse – Revisorbranchen i tal

FSR (2013a) Analyse: Honorarer til børsnoterede selskabers revisorer

House of Lords (2011) Auditors: Market concentration and their role. Select Committee on Economic Affairs

Kaplan, S. E. og E. G. Mauldin (2008) Auditor rotation and the appearance of independence: Evidence from non-professional investors. Journal of Accounting & Public Policy. Vol. 27, No. 2

London Economics (2006) Study on the Economic Impact of Auditors' Liability Regimes

Quick, R. & Warming-Rasmussen, B (2005) The impact of MAS on perceived auditor independence-some evidence from Denmark. Accounting Forum

Quick, R. & Warming-Rasmussen, B (2009) Auditor Independence and the Provision of Non-Audit Services: Perceptions by German Investors. International Journal of Auditing

Yu (Elli) Zhanga, David Haya & Claus Holm (2014) Non-Audit Services and Auditor Independence: Norwegian Evidence

Artikler

Aubin (2011) US urged to probe auditor' role in credit crisis. 16.03.2011. Reuters

Christensen, Sandra (2015) Implementering af forordningen med MS-optioner (EU) nr. 537/2014. FSR. 09.02.2015

Dansk Erhverv & FSR (2011) Revision giver bonus på bundlinjen

Englev, Niels Henrik (2011) Den fremtidige revisionsregulering i EU i dansk perspektiv. R&R Online

Faurfelt, Rikke (2014) Fakta: De seks største danske erhvervsskandaler. 10.11.2014. DR Nyheder

FSR (2015) Notat om optioner i EU-forordningen fortolket ud fra lighedsprincippet (herunder firmarotation og tilladelige rådgivningsydelser) 16.02.2015

Füchsel, Kim (2011) EUs Grønbog om revision. R&R Online

Hyltoft, Vibe (2011) EU: Revision og rådgivning skal skilles ad. 23.02.2011. Business.dk

Hyltoft, Vibe (2014) DSV: De nye regler er noget juks. 22.01.2014. Business.dk

Langer, Morten W. (2011) Revisors uafhængighed udfordres af rådgivning. 23.06.2011. Økonomisk Ugebrev. 18. årgang. Nr. 23

Larsen, Rolf Elm (1994) Revision i agentteoretisk belysning. Del af materialesamling fra faget revision på cand.merc.aud. 2013

Nyhedsbrev for bestyrelser (2011) Stop for revisorrådgivning vil øge tilliden. 16.12.2011. 8. årgang. Nr. 22

Ritzau Finans (2013) Revisorer vil rette op på forventningskløft. 18.09.2013

Røder, Jens (2010) Grønbogen om revisionsbranchen - Hvorfor nu og hvorfor i det hele taget? Nogle kommentarer på indholdet. R&R Online

Røed, Kristian (2012) Fremtidens revisionspolitik. Tidsskrift for revision, økonomi og ledelse. 42. årgang. Nr. 2

Warming-Rasmussen, Bent (2001) Revisors uafhængighed i dobbeltfunktionen. R&R Online

Wie, Jan (2014) Rangvid: Læren af den finansielle krise. 30.08.2014. CA a-kasse

Pressemeddelelser

Dansk Erhverv (2012) Danske virksomheder er imod adskillelse af revision og rådgivning. 08.03.2012

EU-kommissionen (2011d) Tilliden til regnskaber skal genskabes: EU-Kommissionen vil forbedre kvaliteten, øge dynamikken og skabe større åbenhed på revisionsmarkedet. 30.11.2011. Bruxelles

FSR (2011a) Uafhængigheden er ikke i fare. 30.09.2011

FSR (2011b) EU-kommissionens forslag går ud over kvaliteten i revisionen. 13.12.2011

FSR (2012c) Fra grønbog til lovforslag. 24.01.2012

FSR (2012d) Seminar: Fremtidens revisionspolitik. 25.04.2012

FSR (2012e) Vejen ud af forventningskløften: Kommunikation og handling. 07.09.2012

FSR (2013b) Kamp om regnskaberne. 07.02.2013

FSR (2013c) Europæisk enighed om revisionspolitik: Uens regler skaber usikkerhed og risiko for overregulering. 20.12.2013

Hjemmesider

Om Dansk Aktionærforening, <http://www.shareholders.dk/omdaf/index.aspx>

EU oplysningen, http://www.euo.dk/spsv/off/alle/117_73/

Andre udgivelser

Bak, Tanja & Kure, Michala (2013) Revisors uafhængighed. Kandidatafhandling. CBS

Ernst & Young (2013) Q&A on mandatory firm rotation

Gennemsigtighedsrapporter for Deloitte for 2012/13 og 2013/14

Gennemsigtighedsrapporter for Ernst & Young for 2012/13 og 2013/14

Gennemsigtighedsrapporter for PwC for 2012/13 og 2013/14

Gennemsigtighedsrapporter for KPMG for 2012 og 2013

KPMG (2010) Indsigt i revisorloven

Revision 2 projekt (2014) Revisors uafhængighed – Konsekvenserne af den nye EU-forordning, Vejleder: Karsten Andersen

Revisorstilsynet (2013) Redegørelse om Revisortilsynets kvalitetskontrol 2013. Offentliggjort 14.11.2014.

Bilagsoversigt

- Bilag 1: Interviewguide
- Bilag 2: Transskriberet interview med Henrik Carmel fra FSR
- Bilag 3: Transskriberet interview med Klaus Struwe fra Dansk Aktionærforening
- Bilag 4: Transskriberet interview med Vibeke Bak Solok fra Danske Bank
- Bilag 5: Transskriberet interview med Jes P. Sørensen fra PFA
- Bilag 6: Transskriberet interview med Martin Thygesen og Bo Lund Christensen fra Finansrådet
- Bilag 7: Transskriberet interview med Peter Gath fra FSR (og E&Y)
- Bilag 8: Mautz & Sharafs otte postulater
- Bilag 9: Oversigt over ikke-revisionsyndelser

Bilag 1 - Interviewguide

Vi skriver afhandling om de nye EU-regler ang. sortlistning af rådgivningsydelse og interviewet vil tage udgangspunkt i dine holdninger.

Holdning til de nye regler

Hvordan forholder du/i dig/jer til de nye regler om tvungen firmarotation?

Hvordan forholder du/i dig/jer til de nye regler om sortlistning af rådgivningsydelse?

Hvilke ulemper er der ved tvungen firmarotation?

Hvilke ulemper er der ved sortlistning af rådgivningsydelse?

Vil sortlistning af rådgivningsydelse styrke troen på revisors uafhængighed?

Vil tvungen firmarotation styrke troen på revisors uafhængighed?

Vil sortlistning af rådgivningsydelse være med til at skabe værdi for regnskabsbruger?

Vil tvungen firmarotation være med til at skabe værdi for regnskabsbruger?

Ser du/i et behov for at revisors uafhængighed styrkes?

Alternative handlinger og implementering

Hvad kunne man alternativt have gjort i stedet for at indføre de nye regler, som ville øge uafhængigheden?

Hvad kan man generelt gøre for at styrke regnskabsbrugernes tillid til revisor?

Konsekvenser

Vil de nye regler være med til at styrke regnskabsbrugernes tillid til revisorerne?

Mener I som regnskabsbrugere, at der er en forventningskløft? (Hvad man forventer og hvad han skal gøre)

Hvilke tiltag kan generelt tages for at mindske forventningskløften?

Bør revisionsmetoden forklares bedre med henblik på at mindske forventningskløften?

Bilag 2 - Interview med Henrik Carmel fra FSR

Henrik Carmel (HC) og Interviewer (I)

HC: En stor del af vores omsætning er jo faktisk en kommerciel omsætning på markedsvilkår, så derfor så kan man sige, hvis man bare okay betaler jeg kontingent til så mange? Nej, det gør du ikke for det er jo nogen de mange af dem de er her i virkeligheden for at tjene penge så vi kan ansætte flere end hvis vi bare betalte kontingent, så på den måde så er vi faktisk en rimelig seriøs organisation... (snak der er irrelevant for interviewet)

I: Jeg tænker vi tager den bare sådan lidt slavisk og så ser vi hvad du siger og så tager vi det derfra.

HC: Er det sådan cirka, for så kan jeg lige se så jeg ikke siger noget der står længere nede (kigger på interviewguiden) Ja, fint nok, så har jeg lige et overblik over det. Der er jo meget.

I: Ja, men vi når det vi når. Det kan også være at noget af det er.. Jamen, sådan set overordnet vil vi jo egentlig bare gerne få et indblik i hvordan FSR forholder sig til de her nye regler, som jo er vedtaget nu, hvad I tænker er fordele og eventuelt ulemper ved dem.

HC: Man kan sige fra FSRs side er det jo et langt forløb og det startede jo med at EU-kommissionen udsendte grønbogen, hvor man skulle diskutere. Og der kan man sige, oplægget fra grønbogen var jo faktisk rimelig, det var faktisk mange markante tiltag og da så kommissionen fremsatte deres forslag var der faktisk meget af det her der var ved, selvom der var kraftige reaktioner på grønbogen, så man kan sige at kommissionens forslag var faktisk rimelig banebrydende forstået på den måde, at det er en ret stor indgriben i branchen ik'. Så fik vi så i gang i et forløb, hvor vi selvfølgelig også har givet vores besyv med, hvor det så blev endelig aftalt sidste forår, eller i foråret her, at der var selvfølgelig nogle ting, hvor vi grundlæggende synes, at det kan vi godt tilslutte os og så var der også nogle ting som vi har været skeptiske overfor.

Vi havde, kan man sige, som udgangspunkt, så mener vi jo at der et sæt internationale etiske retningslinjer og det er dem der bestemmer hvad for nogle regler der skal gælde for uafhængighed og det kan man så sige det kontrolleres jo så via revisortilsynet om man vil om man har styr på sine arbejdsoplysninger og det er jo den ene ting. Så er der rotationsspørgsmålet, hvor vi jo længe har haft partnerrotationen og det har vi heller ikke været tilhænger af tvungen rotation af firmaer, fordi det er ikke påvist at det giver nogen forbedringer. Så er der jo selvfølgelig også spørgsmålet, der har interesseret os meget det er det her med, hvor stor en andel af revisionshonorarerne må være rådgivningsydelser og der har vi haft den holdning at der er jo i forvejen sådan at hvis rådgivningsydelser er tilladt, hvorfor skal man så lave begrænsninger på og så kan man måske yderligere kan man sige, hvorfor skal der være begrænsninger på ydelser, man måske også er omfattet af uafhængighedsregler for eksempel fordi man afgiver en erklæring med sikkerhed. Det gør man jo på en række ydelser, af dem som så, som tæller med nu som procent af honoraret. Altså men selvfølgelig er det også blevet ændret, for i starten sagde EU kommissionen rotation efter hver 6. år og 9. år, hvis man havde to-revisorsystem, som vi jo har afskaffet herhjemme. Og de sagde at de andre ydelser kun måtte være 10 % af det som blev 70% og nogle af de ting de havde på forbudslisten er jo blevet lidt mere modereret. Samtidig kan vi jo sige der er jo en masse lande som i virkeligheden har tilsluttet sig dette her fordi at de i forhandlingerne har fået mulighed for at landene kan undtage eller kan lave deres egne ligesom... altså landene kan selv bestemme for eksempel hvis de vil have en længere rotationsperiode end det EU kommissionen siger. Og det er jo det der er det lidt mærkelige, altså det er det der hedder, altså memberstate options. Når man tænker på at det er en forordning, jeg ved ikke, er i med på det der karakteriserer en forordning?

I: Ja, det er bare gældende

HC: Ja, det skal sådan set gælde eller transformeres eller hvad man siger, transposition. Det skal i hvert fald gælde i dansk lov og det er derfor kan man sige, hvis der laves en forordning, hvis man tager de internationale regnskabsregler, det er jo også en forordning, der er jo ingen der går rundt og siger, så kan enhver der har lyst til at lave sine egne internationale regnskabsregler. Så typisk en forordning kan man sige, så gør I det, det skal vi ikke diskutere. Men det her er en forordning med memberstate options og det er jo selvfølgelig for at få det vedtaget, men det betyder også at der kommer forskelle på hvor alvorligt eller hvor meget man vil lave i hvert land. Det betyder også at selvom EU har vedtaget det her, så fortsætter vores interessevaretagelse for at sikre at vores... at der ikke kommer unødige indgreb i tingene. Og det, vores overordnede synspunkt er, at det man skal fokusere på det er kvalitet. Så det handler hele tiden om at få den rigtige revisionskvalitet, hvor man kan sige, mange af de forslag har i stedet sigtet på at få en mere ydre uafhængighed, den synlige uafhængighed, independence in appearance. Det er den der har været det højst prioriterede, hvor der ikke altid er en sammenkobling mellem de kvalitetsproblemer vi generelt har set i finanssektoren eller for eksempel pen-

geinstitutterne og så videre i forbindelse med finanskrisen. Der er ikke en sammenhæng mellem.. Vi kan ikke se at der kommer bedre kvalitet af det. Så kvalitetsarbejdet er noget andet, det at vi lave et godt fagligt produkt det er i hvert fald ikke garanteret af det her. Der skal mere til og det er noget andet der skal til. Og derfor er vi også glade for andre ting, for eksempel at man siger, at de internationale standarder for eksempel skal gælde, der har vi jo hele tiden sagt. Vi har også sagt at vi synes at den internationale kvalitetsstandard skal gælde. Vi synes at man skal styrke revisionskomiteerne og så videre. Vi er sådan set, vi har selv lavet et idekatalog men en masse ting man kan lave.

I: Men er det sådan at I tænker at kvaliteten rent faktisk kunne blive forværret af de her nye tiltag?

HC: Altså man kan sige, der hvor vi mister noget kvalitet, hvis vi skal sige det, det er at vi kan risikere at miste noget kvalitet, hvis man skifter revisorer hyppigere end at man ligesom kan komme ind i arbejdet og lære en virksomhed at kende og få noget personale og så videre det kræver altså at man.. det kræver noget tid, fordi der er sådan en læringskurve for det og det er jo en omkostning, men der er også ting man måske ikke kan se. Argumenter er at så sidder man der måske og så bliver man blind, hvis man er der for længe, men altså i løbet af en lang periode, hvor det er samme virksomhed der betjener en kunde, har man jo stadigvæk den interne rotation og man har efterfølgende partnertjek på det her arbejde, der bliver lavet, når det er denne her type virksomhed som handler om altså virksomheder der er public interest enteties. Når det er PIE-virksomheder så har man jo kontroller. Så man kan sige, der er selvfølgelig en risiko, der er svær at påvise i de rapporter og undersøgelser der ligger de siger hverken at det er godt eller skidt, når man kigger sådan tilbage, så er det ikke sådan særlig markant. Men vi ved jo, der sker jo.. altså det er jo i hverfald bare ikke sådan at der er nogen sammenhæng mellem, fordi man skifter, så får man en bedre kvalitet. Så kan man sige, for man så en ringer, ja det kan være man gør det i starten ik'. Men altså selvfølgelig kan man leve i, det lyder også, hvis man sagde at man skifter hvert 20. år så går det ud over kvaliteten, det lyder dum ik'? altså hvis vi udnyttede muligheden for at forlænge, så hvis vi valgte i Danmark at udnytte det til 20 år, altså det kan man ikke rigtig argumentere for. Det man så kunne sige var, at det er selvfølgelig altid når man skifter til en ny, så har man det samme problem. Derfor handler det også om at have en god hand-over file hvor man fortæller hvad for noget arbejde man har lavet og det handler selvfølgelig om at man har det rigtige personale. Men ja, men altså der hvor der også kan være et kvalitets tab kan være på rådgivningssiden. Den gode revisor skal selvfølgelig udnytte den viden man har til at lave noget rådgivning. Man skal også den anden vej rundt sige har man fundet noget i forbindelse med rådgivningsarbejdet man har lavet som bør man tage det med ind i revisionen når man arbejder med at lægge sin revisionsplanlægning og finde ud af hvad der er væsentligt og hvad der er risikofyldt, så er det jo relevant at tage information med, som man har opnået igennem sin rådgivningsaktiviteter. Det bør man selvfølgelig gøre. Den mister man, man mister en slags dyb kendskab til virksomheden som man opnår igennem de her ting. Altså for eksempel hvis man forestiller sig lad os sige det er noget skatterådgivning man skal finde ud af, så at man ikke må lave det og man skal ud på et advokatkontor, så kan man ikke altid få de mellemliggende bilag, der er dokumentation for hvorfor man har valgt de løsninger, så altså der kan godt være noget tab i forbindelse. Så er der også tab den anden vej for virksomhederne, fordi virksomhederne, det er selvfølgelig bedst for virksomhederne at der er nogen der i forvejen ved noget om det. Det som er vigtigt for en revisor er, at der må jo ikke være sådan så revisoren laver dårligere revision, fordi man har ydet rådgivning. Og der er det jo sådan at med de virksomheder der i dag er tilbage i Danmark som yder revision af PIE-virksomheder, der kan vi sige at på få år er det antal faktisk faldet fra 40 til 14. Så der er kun 14 på det marked, der laver de her PIE-virksomheder overhovedet. Alle de virksomheder, for dem er image selvfølgelig alt ik' og der er jo ikke nogen, der vil have en eller anden sag hvor de siger okay vi skriver lige under på et eller andet åndsvagt regnskab for at få nogle rådgivningsydelse, fordi det er der bare ikke nogen der gør. Fordi så løber man jo en kæmpe kommerciel risiko, som er langt større end det honorar man kan få for noget rådgivning. Og der eksisterer regler for rådgivning i forvejen jo med hensyn til hvad for nogle ting man må lave og alle de her regler om at revisor selvfølgelig ikke må være afhængig af det. Der må heller ikke være sådan at en partner, der laver revisionsopgaver for en virksomhed må jo ikke blive belønnet for, hvor mange rådgivningsopgaver han kan sælge ind. Der er nogle regler. Og det, sådan noget eksisterer jo. Altså vi synes sådan set, at der var et udmærket regelsæt og at der kan gå noget tabt, man kan tabe noget ved, at der ikke er den sammenkobling mellem de ting. Men selvfølgelig skal vi stadigvæk lave en god revision. Men altså man kan selvfølgelig også, det er selvfølgelig en helt anden ting, vi kan jo frygte at der er nogen der for eksempel sådan nogle som jer, der siger vi synes det er spændende at arbejde med det her fag, fordi der kan vi komme ud til virksomheder og arbejde med deres ledelse og lave rådgivning og alt muligt. Og hvis I ikke må det, hvis i for eksempel kun må lave ting der knyttede sig til, hvad ved jeg, nu siger jeg ikke tælle bilag op for revision er mere kompliceret, men hvis I ikke måtte lave de andre ting, så kunne der være nogen der sagde, hvis jeg slet ikke må det, hvis jeg kun må lave sådan nogle, de der rene revisionsmæssige ting, så er der nogle andre steder, der er mere attraktive for mig og de kvalifikationer jeg har og de ønsker jeg har til mit arbejdsliv. Og derfor så hvis man skar det til og man sagde at man forbød en masse ting, så ville det udgøre et rekrutteringsproblem for os.

I: Ja, så man kan miste nogen af de dygtige kandidater?

HC: Ja, vi skal have de dygtigste. Så siger folk, hvorfor skal I det? Det skal man fordi vi skal matche de dygtigste økonomidirektører derude. Vi skal matche.. Vi skal undgå fraud og alt muligt, vi skal simpelthen have de dygtigste og vi skal have et.. og vi skal også kunne betale et ordentligt honorar. Altså vi skal kunne lave noget, det skal være det fedeste sted jo. Det vil alle brancher selvfølgelig gerne, for os er det bare også samfundsmæssigt vigtigt. Altså man vil jo ikke have, hvad ved jeg, for eksempel tænk, hvis alle dem der sad og lavede investeringer af vores pensioner. De skal jo ikke have en årsløn på 285.000 om året, altså vi vil jo godt have nogen.. de skal tjene masser af penge og have et ordentlig hoved og være skide dygtige, for de sidder jo og skal forvalte vores penge og investere dem i aktier. Jeg læste nemlig på, jeg ved ikke om I kender den, men Michael Lewis han er sådan en amerikaner der skriver bøger om finanskrisen og han siger, ej det skal nok ikke stå i opgaven, men han siger "okay, jeg har lige været lidt rundt og kigge på de her ratingbureauer og set at de giver sgu lavt honorar ikk', så de klogeste de bliver ansat på wall street og de dumme i klassen de kom så over til ratingbureauerne og så sidder de og siger hvilke obligationer skal have triple A i rating og så har vi finanskrisen. Så man kan sige, hvis det bliver delt op i en ren kontrollantrolle, så tror jeg simpelthen at det bliver mindre attraktivt. Så er der en ændring i den måde branchen har arbejdet på. Det kan vi jo ikke altid bruge som samfundsmæssigt argument, men man bør bare se på, hvordan det kan ændre sig

I: Kunne det også have betydning.. kunne reglerne også have betydning, for altså hvordan selve revisionsbranchen ser ud? Kunne man forestille sig at der.. Nu sagde du at det var gået fra at der var 40 til 14 firmaer der reviderer PIE virksomheder. Men man måske kunne se en udvikling den anden vej, fordi at nogen af de mindre også kommer op eller kunne man forestille sig, at der kom nogen alliancer mellem revisionsfirmaer? At de ligesom aftalte indbyrdes at de..

HC: Altså i det der hedder Bocconi, hvad er det den hedder Bocconi universitetet der har lavet en rapport.

I: Ja, den der om Italien

HC: Ja og der skriver de, at der, at der jo med hensyn til det der med om, hvordan markedet er når man lige som laver rotation, så ser man lidt mere "collatione", som betyder noget med, at man deler markedet lidt og man skiftes bare lidt til at have kunderne. Det er sådan lidt.. det er ikke sådan at der kommer lige pludselig at der kommer mindre revisionsfirmaer ind og overtager. Virksomhederne vil stadig.. Man kan sige, det her er jo krævende kunder, så det kræver at man har et gear der gør at man kan betjene dem. Så man skal simpelthen have en faglighed og en kvalitet, der passer, der matcher kundens behov og man kan.. altså lad os sige, at der var fem rigtig dygtige revisorer der satte sig ned og lavede et revisorfirma og de var smadder dygtige og kloge og smarte og så videre, så ville man stadig have det problem, at hvis virksomheden havde en afdeling i Ungarn, hvem skulle så tælle lageret op der? Og man kan sige, der vil være en præference for de store til at man vælger nogle internationale revisionsfirmaer med en meget, meget bred palette og dybde og så videre. Så det, der er også nogen der håber på det andet, altså for eksempel jeg hørte for nylig, det var en konference i Bruxelles, hvor der var en der repræsenterede de mellemstore europæiske revisionsfirmaers organisation, som hed Egian. Kender I dem?

I: Nej

HC: Nej, men de hedder Egian, skriv lige forkortelsen ned, så kan det være at I kan finde et eller andet på deres hjemmeside, hvis de nu mener noget andet. Han mente jo, der var flere PIE-virksomheder i det land han arbejder i. Og det at der kom flere PIE-virksomheder ville jo gøre, at der kom mere arbejde til dem. Så man kan sige, hvis man selvfølgelig ændre definitionen og man i nogen lande siger, at flere virksomheder skal det her, så vil der selvfølgelig komme mere arbejde, så vil der måske være nogen der slår sig op og vælger det. Det vi bare må sige i dag, det er, at det er en stor beslutning, hvis en revisionsvirksomhed vil være en virksomhed, der reviderer PIE-virksomheder, for så skifter man ligesom gear. Så har man for eksempel en helt anden form for kvalitetskontrol. Man har andre, man har kraftigere uafhængighedsregler jo. Man skal lave gennemsigtighedsrapporter og når man snakker med forsikringsselskabet, så stiger ens præmie nok også. Og måske hvis man laver, hvis man.. der er jo de ekstra krav, så det er simpelthen et andet game og derfor nytter det ikke noget, hvis man for eksempel er et mellemstort regionalt revisionsfirma og der kommer en sparekasse og spørger om man vil revidere dem. Det er ikke rationelt økonomisk at tage dem, så skal man op og sige, jamen så skal jeg have fem sparekasser og tre forsikringsselskaber og så et eller andet eller noget, for ellers så kan det ikke køre i det her gear, så er det for dyrt, så er der hele kvalitetskontrollen. Så kan man sige, der er.. Markedet, vi tror ikke, at der kommer flere spiller på markedet, men man kan også sige, at som forening har man ikke nogen mening om det. Vi kan bare se at det bliver sværere og sværere at være den type revisions-

virksomhed. Altså det er nogle andre typer sagsanlæg, der kører også når det er en børsnoteret virksomhed, så det er simpelthen.. det er et andet gear og der vil være rigeligt at lave også med andre erhvervsvirksomheder, så ja.

I: Nu snakkede du om det der.. tror du at.. altså vil de her nye regler kan de godt komme ind og.. altså kan de godt styrke revisors uafhængighed og er det mere den synlige uafhængighed der styrkes eller er det også den..?

HC: Jeg tror at der er to effekter, det ene er, når der er regel ændringer og debat og diskussioner og sager og sådan noget, så er der altid sideløbende med hvad det offentlige kommer med af nye regelsæt, så er der altid kvalitetsforbedringer og fokus på i revisionsvirksomheder, hvordan man undgår problemer. Og det gear det kører og der vil man selvfølgelig være opmærksom på nogle ting. Hvis der er noget med uafhængighed, hvor mn siger, okay der er.. så vil man kigge lidt mere på det tror jeg fra revisionsvirksomhedernes side og under alle omstændigheder være sikker på at man ikke laver noget dårlige ting, fordi der er jo en høj selvjustits i branchen, så det vil sige man øger automatisk sin, eller ændre sin procedure og øger sin kvalitet. Og det er jo så den ene ting og det andet.. og det vil selvfølgelig være en reel forbedring kan man sige, men det er bare ikke fordi vi har så mange konkrete problemer, hvor man siger okay, her var der en sag med en statsautoriseret revisor, som reviderede en bank, hvor hans lillebror var direktør. Det er jo ikke sådan noget vi har. Altså så, eller her var der en, uha her var der en statsautoriseret revisor, der reviderede et forsikringsselskab, hvor han havde aktier altså, eller et eller andet uafhængighedsproblem. Det er faktisk sjældent vi har det. Men uafhængighed in apperance, det er jo et definitionsspørgsmål, så hvis man gøre flere former for apperance kan man sige til et uafhængighedsproblem o man så forbyder det, jamen så vil man selvfølgelig få øget uafhængighed en apperance, sådan pr. definition. Det er jo ligesom hvis man sagde, vil det så give øget uafhængighed, hvis nu at revisionsfirmaerne ikke fik honorarer. Ja, det er klart. Ja, eller de ikke selv valgte deres revisor, for de var en af de ting, der også blev diskuteret i grønbogen, man kan sige, hvad hvis finanstilsynet valgte revisorerne, det kunne man jo også. Det ville vel også give mere uafhængighed? Altså fordi, så kan man jo ikke.. det vi mangler at få påvist er der er nogen der siger "okay, fordi de har haft den kunde i lang tid, ale-ne fordi det er det, så har de lavet en dårligere revision, eller fordi de har rådgivet om det her, så har de lavet en dårligere revision". Den sammenhæng er der ikke. Så uafhængighed ja, der kan man selvfølgelig skærpet uafhængighedsregler og vores adelsmærke er jo uafhængighed fordi vi er i det her treparts forhold og det er også vigtigt for branchen at understøtte at uafhængighed er vigtigt at have og det er selvfølgelig.. det vil vi jo altid.. Det er jo også derfor vi har de etiske regler som vi fulgt ud kan tilslutte os og hvor vi i øvrigt har sagt, vi synes EU skulle optage de etiske regler, så vi kan have den samme regulering på begge sider af Atlanten og i hele verden de her etiske regler ikk'. Der kan være nogle tillægsregler, en eller anden, altså for eksempel amerikanerne har nogle tillægsregler til de etiske regler, men det der egentlig var vores forslag det var jo, at hvis man synes at de etiske regler ikke var skrappe nok, så tag de etiske regler, brug dem, men så tag nogle tillægsregler, som er nemme, nogle konkrete ting, hvis der er nogle ekstra ting, der skal være forbudt, så tage dem og læg dem oveni, men brug de etiske regler som et grundlag for.. ja.

I: Vil det.. altså fordi er der en problemstilling altså i forhold til uafhængighed i apperance? Kan det her vær med til at styrke regnskabsbrugerens tro på revisorerne, sådan så de her regler er noget der vil skabe værdi for regnskabsbruger? Så kan man sige at..

HC: Altså man.. det med.. de her krav, har grundlæggende ikke været nogle krav fra regnskabsbruger. Det er i virkeligheden ikke regnskabsbruger, der har kommet og sagt.. det er for eksempel ikke pengeinstitutterne eller hvad ved jeg andre der har sagt vi skal have de her rotationer eller andre regnskabsbrugere. Men det er klart at altså, der skal jo være tillid til vores regnskab. Jeg husker tydeligt i min ungdom i år 2000, der havde været denne her Enron skandale. Og det var faktisk sådan at børskurserne, jeg kan huske det den gang, jeg havde nemlig nogle aktier, børskurserne lå lavere og der var nogen der sagde, jamen det er fordi markedet lige nu ikke har tillid til regnskaberne herovre. Det kan selvfølgelig være at det også er fordi at det faktisk er ledelserne der aflægger det her regnskab, men altså, det er jo vigtigt for os, at der er tillid til regnskaberne, fordi hvis regnskaberne er ligegyldige så.. det vi har opdaget regnskabsbrugerne er interesseret i det er påtegningen. Det er den de gerne vil se og det er den de snakker om. Hvis vi er.. altså det er den regnskabsbruger typisk har interesse i. Det kan være aktionærforeningen eller sådan noget ikk'. De siger påtegningen skal være for eksempel nem at forstå eller et eller andet eller det er et reelt krav. Der er også nogen der siger, at der skal være mere information i påtegningen og det er jo også noget der blev diskuteret i grønbogen, skulle revisor kigger sådan lidt mere fremad eller noget andet form for information. Det er typisk påtegningen der interesserer regnskabsbruger. Det vi siger er, at påtegningen er jo ikke en anbefaling til at investere i en aktie for eksempel. Men påtegningen fortæller om man har tillid til det regnskab man læser i. For hvis påtegningen siger, at hvis det er en blank påtegning, så kan du have tillid til det regnskab, så er det rigtigt at de har det underskud de fortæller om ikk' altså, men du kan jo ikke.. så det fortæller simpelthen kvaliteten af regnska-

bet. Vi har.. jeg har jo også ligesom selvfølgelig kunne det da være fint hvis vi havde en påtegning, der var nemmere at forstå, hvis man kan lave det. Men der er selvfølgelig nogle forskellige krav til en påtegning, der er vokset op gennem årene. Nu har vi jo faktisk på internationalt niveau taget stilling til, at påtegningen den skal ændres og reguleres. Der skal for eksempel noget nyt med, der skal stå noget i den nye påtegning om det der hedder key audit matters, hvor man kan fortælle lidt om forhold der vedrører revisionen. Men det vi ikke synes, der skal være i en påtegning det er.. der skal ikke i påtegningen være en information om virksomheden, fordi det er ledelsen, der skal informere om virksomheden. Det er dens opgave, det er den.. der har vi beretninger, vi har arbejdssteder, vi har regnskabet med de noter og hvad man vil, men det er ikke revisor, der skal fortælle noget om virksomheden. Revisor skal fortælle noget om revisionen og om den information ledelsen giver. Det er ledelsen der aflægger regnskabet og vi skal ikke udviske de her grænser ved at det er revisor der går ud og fortæller noget om virksomheden, fordi det kan også blive farligt, for så.. man bliver i hvert fald ikke mere uafhængig af pludselig og begynde at forklare for eksempel hvis man siger jeg tror at næste år har virksomheden hvad ved jeg et bedre markedsoverskud eller et eller andet åndsvagt. Man skal jo ikke forudsige ting eller komme med et eller andet mærkeligt. Så derfor den grænse er virkelig vigtig, at revisor holder sig til at konsolidere ledelsespåstande fremfor selv at, ja..

I: ..komme med oplysninger om virksomheden?

HC: Men det er et, det er selvfølgelig altid et spørgsmål om.. altså regnskabsbrugerne skal grundlæggende have tillid til regnskaberne og det har de også. Vi må sige, at hvis vi tager finanskrisen; det har ikke været nogen krise for revisorerne rent regnskabsmæssigt, altså det er jo ikke sådan så folk siger, jeg kan ikke læse det her regnskab fra Støvring Kommune eller hvad den hedder Rebild Kommune, jeg kan ikke læse det her regnskab, fordi at det er jo en PIE virksomhed efter vores definition, eller jeg kan ikke læse regnskabet fra FLSmith eller sådan noget, det er jo ikke det. Nej, det der har været tale om og det hele problemet har været det har jo været at der har været nogen banker som har fået en blank påtegning og så er der pludselig kommet en finanskrisen og så er de krakket ikk'. Og så kan man diskutere skulle man have gjort det, skulle man have forudset den finanskrisen, skulle man have gjort noget andet, men problemet var i hvert fald at de gik ned efter de havde fået en blank påtegning. Og hvor det jo selvfølgelig kan være et kvalitetsproblem hos revisor eller at der reelt er sket en ændring i forholdene efter man har skrevet under.

I: Ja, så man ikke har kunne forudsige..

HC: Ja, altså man, hvad ved jeg, for eksempel kan det være prisen på landbrugsjord har måske ændret sig fordi finanstillitsynet pludselig er begyndt at sige, nu må bankerne kun indregne det til så mange penge eller et eller andet og så, det kan man jo ikke gardere sig imod. Altså der er andre kontrolinstanser også, for eksempel finanstillitsynet eller fondsrådet for den sags skyld. Men udgangspunktet er, at vi ønsker at der skal være tillid til regnskabet, det er jo klart, det er jo det der.. hvis regnskaberne er uinteressante, så er der jo ikke brug for revisorer. Så regnskaberne skal være, det skal være sådan så folk tror på dem og at vi igennem vores arbejde tilfører troværdighed. Men som sådan har der ikke været.. jeg synes ikke man kan sige at man har oplevet en regnskabskrise. Men vi har en pædagogisk opgave i at fortælle folk, hvad kan du bruge en revisors erklæring til. Vi har også en pædagogisk opgave i at fortælle hvad laver revisor i forhold til ledelsen laver. Og hvis vi løser den opgave ved at sige, at du ikke kan bruge revisionspåtegningen til noget som helst, så har vi heller ikke ligesom skabt en fremtid for branchen. Vi bliver nødt til at være klare og sige, at nu står vi selvfølgelig indenfor at det her regnskab det kan du læse. Man kan ikke bagefter komme og sige "okay, men vi skrev jo også bare under". Så fordi, det er selvfølgelig, altså det rigtige svar er jo altså, at man siger, jamen vi har jo, vi tjekker nu om vi har, for eksempel hvis man har en sag i en virksomhed, som man har skrevet under på, den er gået ned, så må man jo sige nu tjekker vi om vores procedurer er i orden, vi tjekker om vi.. om der er noget kvalitetsproblem, vi følger op på alt muligt og ser også at vores arbejds papirer er i orden, vores dokumentation er i orden, vi laver det vi skal, så har vi en høj grad af sikkerhed for at vi kan stå inde for det

I: Men, man kan sige, I som FSR, I har vel også en rolle i forhold til at mindske den, vi kan kalde den forventningskløft mellem hvad regnskabsbruger mener at revisor skal og hvad revisors opgave reelt er. Er det ikke en del af jeres, at I ligesom skal..

HC: Jo man kan sige vi har løbende projekter, vi har for eksempel det vi kalder, vi har for eksempel mål vi skal nå i vores strategiperioder og et af dem er selvfølgelig at fortælle om værdien af revisors arbejde, fordi det er vigtigt jo at folk mener at revisors arbejde er relevant. Vi fortæller jo tit om revisors arbejde, når det kommer til.. det kan jo godt være på SMV-området ikk, nu har vi været ude og, nu har vi for eksempel en ny undersøgelse klar der handler om, det er jo ikke lige det skriver om, men den handler om ulovlige anpartshaverlån ikk'. Hvor vi har fundet ud af at antallet af ulovlige anpartshaverlån er faldt, men sjovt nok er det sket i virksomheder, der har fravalgt revisor, det er meget sjovt ikk'?

I: Jo, jo, så viser man også at eh.. ja. Er der noget som I tænker man kunne have gjort i stedet for de her nye regler, eller altså for eksempel kunne det være at man kunne lægge mere, nu blev der jo indført det der med revisionsudvalgene i 2008, er det egentlig med det og partnerrotation eller kan man lægge noget mere ansvar over på dem eller altså inkludere dem yderligere, alternative handlinger som kunne, hvor man måske ville opnå noget af det samme som man vil opnå med de her nye regler?

HC: Jamen vi lavede nemlig det vi kan kalde en positiv liste over nogle modforslag som vi havde. Nu har jeg nævnt nogen af dem, men det var for eksempel at indføre de etiske regler, at man bruger kvalitetsstandard ICQS1 altid ikk, vi foreslog også at man, det er der så fulgt op på nu, men at man sagde at kvalitetskontrollen af PIE-virksomheder, det skal ikke være en pier-review, som man siger, hvor andre revisorer kontrollerer den, det skal være noget der ligger direkte under den myndighed der har tilsynet ikk', som det også har heddet i Danmark, hvor det jo er sådan, hvis man har lignede revisionsvirksomheder, så er det en anden revisor, der kommer ud og kontrollerer i regi af revisortilsynet, men hvis det er en stor revisionsvirksomhed, så komme revisortilsynet selv på besøg. Og der præcis som de her revisionsudvalgene, altså komiteerne, der har vi sagt vi mener at man kunne lægge et større ansvar over på de her komiteer og så sige I skal beslutte, hvor meget rådgivning, der må være. I skal beslutte og gøre rede for, hvorfor en revisor skal skiftes ud eller hvorfor en revisor skal fortsætte, hvis en revisor skal blive ved med at fortsætte, så sig, at det er fordi der er sådan og sådan. Og I skal tage stilling til det her aktivt og så er det jeres opgave at komme med en indstilling til generalforsamlingen, så generalforsamlingen får så de kan vælge den revisor de vil have, men altså at revisionskomiteerne som sådan blev styrket, fik flere beføjelser og ligesom gjorde ting og så kunne de udmærket, altså fortælle noget til omverden om hvad de havde overvejet og hvad de havde gjort, men man kunne sagtens lægge en masse hos.. i revisionskomiteerne. Og det var lige præcis et af vores forslag. Man kan sige det udviklingsarbejde, der er i gang, nogen fungerer godt, nogen fungerer mindre godt, så man må nok også sige, at det at de får nye opgaver det betyder også, at vi vil blive opkvalificeret og der vil være mere fokus på dem. De får flere opgaver i det endelige direktiv eller i de endelige forordning og direktiv end de i virkeligheden fik, da grønbogen.. da det først blev diskuteret i grønbogen, så der er mange ting til revisionskomiteerne. Det er jo også revisionskomiteerne, der skal håndtere udbuddene og indstillingen af revisor og hvis der skal.. altså man kan sige ja det her det er måske en tilladt ydelse, "ja, det er det da", men det forudsætter jo at revisionskomiteen synes at man skal kunne.. altså at denne her ydelse er i orden. Altså lad os nu sige for eksempel, hvis nu en direktør siger "jeg skal lige have en eller anden revisor" til at skrive en rapport der viser, at det arbejde jeg laver sådan her strategisk, at det er det helt rigtige, så jeg lige kan legitimere det her over for bestyrelsen ikk'-agtigt noget. Så vi hyrer lige en revisor og bruger en masse af firmaets penge på det. Der kunne det jo faktisk også være, altså der er det jo, selvfølgelig, hvis det er det man forestiller sig, jamen så er det jo smart nok, at der er en revisionskomite, som egentlig også, som ligesom siger ledelsen imod, og siger det vi har brug for at få kontrolleret det er sådan og sådan, det kan også være nogle ting som revisionskomiteen synes der skal være fokus på det i forhold til det her arbejde ledelsen laver ikk'. Så på den måde så er det bestemt interessant, hvis man kan få nogle velfungerende revisionskomiteer.

I: Sådan helt overordnet, kan man så sige at revisor, altså sådan som reglerne er nu, er i stand til at vurdere deres egen uafhængighed?

HC: Man kan sige, at revisoren.. det revisoren gerne er, revisoren kan vurdere om man er uafhængig i forhold til de uafhængighedsregler der er. Det vil sige, man kan sige, når man..

I: og det mener man også godt.. det er der også.. det kan revisorerne godt?

HC: Det kan revisor og der kan man sige der skal man jo også.. det er jo også det man skal bruge sine tjekli-ster ikk' og sige når ja okay, altså er jeg uafhængig og lever jeg op til de forventede krav der er. Men det er jo klart, hvis nu man har været revisor i mange år for en virksomhed, så kan det da godt være man siger, nu har jeg siddet her i 10 år, er jeg uafhængig, ja det synes jeg jo. Og så.. det kan man jo godt være på en måde, men det kan også være der er nogle ting, som man ikke ser klart eller sådan noget, så er det i virkeligheden ikke et uafhængighedsproblem, så er det faktisk objektivitetsproblem eller hvad man kan sige, hvor man ændre.. altså man ændre simpelthen sin måde at opfatte noget på, fordi man tænker, når men det der, det plejer jo at være sådan ikk'. Og så er det måske, så ja, så kan der ske et eller andet, hvis man.. eller det man kan.. det er også det i, altså i de etiske regler der hedder det "familiarity" ikk', altså at man siger vi har kendt hinanden lidt for godt og lidt for længe her ikk'. Og der er det så må man bare sige, okay men så er det jo fordi.. så er der for de her PIE-virksomheder nogle andre ting, så er der 7-års reglen for det personlige mål, fordi altså det er jo ligesom vanskeligt at forestille sig, at en hel revisionsvirksomhed kan være blind over for ting ikk'. Så derfor har man den her og man har partnertjekket og samtidig har vi altså også revisionskomiteerne jo, som også har en opgave at løse her. Så man kan sige.. revisoren skal vurdere sig selv, sin uafhængighed selv, men det

er jo efter nogle kriterier der objektivt.. altså det er jo i virkeligheden ligesom, hvis du siger du udfylder en test, jamen så udfylder du den jo også selv, altså du siger selv at.. ja det ved jeg ikke, altså et eller andet ikke. Så..

I: Jo, så de regler der også ligger i forvejen er også med til at altså hjælpe revisor, altså sådan kan man sige.. man mindsker i hvert fald at revisor ikke er uafhængig ved for eksempel hvert syvende år roterer man af.

HC: Ja, altså den obligatoriske partnerrotation, den har selvfølgelig ændret meget og det var jo også den der.. altså man kan sige den obligatoriske partnerrotation i forbindelse med efterfølgende interne kvalitetskontroller er i virkeligheden nogle rigtig gode instrumenter, hvis det er det man vil undgå familiarity og sådan noget ikke. Altså man kan også sige en virksomhed den forandre sig altså meget, altså for eksempel kommer der måske en ny direktør i løbet af syv år, det er jo altså ikke sådan, at den bare bliver ansat som et eller andet og så sidder man som direktør i resten af sit liv i erhvervslivet mere, så der sker rigtig meget, tingene har simpelthen.. over en eller anden periode forandret virksomhedens strategi sig, virksomhedens produkt og virksomhedens ledelse og alt muligt, så det er jo ikke sådan så man bare sidder og kigger på det samme år efter år. Der er selvfølgelig en masse opgaver for revisorerne, hvor man bliver holdt til ilden og holder sig vågen ikke, altså så det der med at man sidder og siger nu har jeg revideret dem i mange år og så falder jeg helt i søvn, det er måske ret sjældent at man ser det i praksis.

I: Som jeg husker det i Grønbogen, så var der nogle forslag om at man skulle være bedre til at forklare revisionsmetoden til regnskabsbrugere, for at mindske forventningskløften for hvad regnskabsbruger tror at revisor gør, og hvad revisor reelt gør. Er det noget man skal have fokus på?

HC: Jo, det kommer lidt an på hvad det er. Det der er vigtigt er selvfølgelig.. vi reviderer jo også for at opdage besvigelser, det er standard 240. Der skal kigges efter en masse ting men det er bare... vi har jo et væsentlighedsbegreb og et risikobegreb, og det kan godt være, at der kan være forskel hos andre, og det er der jo også, man kan sige, at en direktør for eksempel, jamen det kan godt være, at regnskabet er fuldstændig retvisende, men hvis han så stjæler 200.000 kr. fra kassen, det er fuldstændigt ligegyldigt set på regnskabet for en børsnoteret virksomhed. Men aktionærerne vil jo ikke have en direktør som stjæler de her penge, for så kan man jo ikke have nogen tillid til manden og kan revisor finde dem, så er det jo fantastisk godt, men lige netop den situation, der er det sådan, at de besvigelser man undersøger for, det er de besvigelser som har noget at gøre med, at man ikke ligesom regnskabsmæssigt kan stole på virksomheden. Der er måske en forventningskløft der, hvad det er for nogle ting man egentlig tjekker. Der er selvfølgelig også det med, hvor sikker kan man egentlig være, for vi vil gerne have en høj grad af sikkerhed, for hvis der kommer et eller andet helt vildt, der ligger langt ude i et hjørne, så kan det måske godt være vanskeligt at finde. Jeg tror det er den der balance, som jeg også talte om før med, at man både skal sige, at det har altså en virkelig stor værdi, det vi kan lave, så når man bare siger at det ikke er vores skyld at det går en virksomhed skidt efter at vi har revideret den, hvis det er budskabet så må man bare sige, hvad skal vi så bruge det her til. Det er der, at det er relevant at fortælle, at det har altså en værdi.

I: Så det handler egentlig om at få vist at den ydelse revisor udfører, at den er værdiskabende.

HC: Ja. Så kan man sige, hvad kan man så kommunikere her... man kan selvfølgelig godt fortælle nogle ting om virksomheden, men der har man jo altså nogle instrumenter, man har nogle supplerende oplysninger, en masse instrumenter... hvis der er ulovligt anparsslån, det er der jo nok ikke i en børsnoteret virksomhed, men der er et eller andet hvor de kan drage os til ansvar. Så er der forbehold, hvis det er noget hvor revisor er uenig med ledelsen, der kan også forklares rigtig meget i forbehold. Bagved alle de her ting er der jo en dialog mellem revisoren og virksomheden om, hvordan noget skal være regnskabsmæssigt, sådan så revisoren er med til at udrydde nogle fejl og fjerne nogle ting, som ellers ville have været forkert. Det kan man jo slet ikke se hvad omfanget er af det, men det er jo typisk at der er de her debatter om hvordan regnskabsregler skal fortolkes, hvor revisor går ind og sikrer, at det her resultat er i orden. Revisoren må aldrig tage beslutningen, det er klart, men revisoren kan sige, at denne her måde at gøre det på, den skal ændres til noget der er i overensstemmelse med begrebsrammen. Der er altså rigtig meget bagved, hvor revisoren yder en kæmpe indsats for at få det til at være rigtigt.

I: Fordi revisor er der, så når mange fejl at blive rettet inden det endelige regnskab foreligger?

HC: Ja. Det er en proces.

I: Hvilken betydning tror du at det vil have på selve revisionshonoraret, at de her regler bliver indført?

HC: Man skal selvfølgelig, når man er en virksomhed som os, som har medlemsvirksomheder ude for revisionsbranchen, så skal man passe på med hvad man siger om honorarer. Fordi det har noget med konkurrencemyndighederne at gøre. Hvis jeg sad og sagde, at vores anbefaling er, at med de nye ting, så skal de alle sammen tage 30% mere næste år, altså det kan vi jo ikke. Man må i virkeligheden ikke, hvis der for eksempel sad to medlemsvirksomheder her inde og den ene sagde et eller andet om hvordan de skulle dele markedet, så skulle vi sige 'okay, så stopper vi mødet og nu smutter i og i må slet ikke være her i bygningen.' Det er sådan ret sjovt. Så derfor kan vi ikke sige så meget om sådan noget generelt. Men det EU-kommissionen siger er, at hvis nu man adskiller de her ydelser hver for sig, så vil en mere korrekt pris for revision komme frem. Og så tænker man; hvad mener de med det. De mener måske, at så er der nogle der siger, at hvis jeg kan rådgive jer for 2 mio. Så er det okay at jeg kun får 1,5 mio. for revisionen. Hvis jeg nu ikke må tjene noget på rådgivning, så bliver jeg nødt til at tjene det hele på revisionen. Hvis man kigger på regler, også de etiske regler, man bliver nødt til at tage det for sin revision, at tage det honorar for sin revision, der gør at man kan lave et stykke arbejde, som er i orden. Der er nogle lande der har undergrænser for, hvad man må tage når man reviderer. Hvis vi skulle foreslå at der skulle være en undergrænse, det må man godt som forening, det er ikke imod konkurrencereglerne.. I princippet har vi ikke nogle mening om honorarer. Hvordan det udvikler sig det skal vi heller ikke blande os i. Mange gange, så siger myndighederne noget om honorarerne. Det siger de fordi de har en fornemmelse af, hvad der vil ske med honorarerne, men det er jo så ikke sikkert at det rent faktisk er blevet til noget. Da man begyndte i 2005 på at arbejde med at afskaffe revisionspligten, og nu er der gået... hold da op how time flies... der skrev de, at pga. de nu indførte internationale revisionsstandards, så vil revisionen i den typiske mindre virksomhed stige med 30-40% i pris. Der var jeg ansat i foreningen for registrerede revisorer, det var før fusionen, og der sad vi og sagde, at det er da meget sjovt, men vi kan ikke bare gå ud til vores kunder og sige 30-40% mere. Men det blev brugt som argument for at fjerne revisionspligten, at vi skulle jo følge de her standarder. Så der ligger en meget hård konkurrence i det her marked. Der er konkurrencen og så er der samtidig det her med, at vi har kun en ting som vi sælger, og det er faktisk ekspertisen blandt de ansatte i revisionsvirksomheden. De skal jo have en timeløn, de skal selvfølgelig have en ordentlig timeløn, for det er de kloge, der er.. de flittige... og de skal jo have en aflønning. Og det er egentlig kun det vi har at gøre godt med. Der er jo ikke nogle aktionærer på den måde og aktionærerne ville heller ikke kunne få noget udbytte, for hvis man skulle betale dem udbytte så kunne man ikke betale løn lige så højt, så derfor er der ikke... det er firmer der skal aflønne nogle folk og den pris skal afspejle prisen på at få de her gode folk. Det er sådan honorarerne er. Om man ikke har den rigtige pris i dag, det er svært at sige. Men man kan bare sige, at hvis i kan finde det i teksten, kommissionen siger et eller andet med, at ifh til honoraret så er det det mere virkelige honorar der vil komme frem. Så kan revisionsvirksomheden sidde ude hos kunden og sige, 'så nu skal vi have det virkelige honorar frem når i ikke købe rådgivning.' Så vil kunden sige 'sådan leger vi ikke her, så spørger vi bare nogle andre.' Det er ret svært at forudse. Det man bare kan sige, det er jo, hvis man kigger på det rent økonomisk, sådan almindelig mikroøkonomi, ved obligatorisk rotation og nogle har lavet det ene og det andet, så er der ikke så mange at vælge imellem, kan vi så risikere at honorarerne vil stige fordi der er dårligere valgmuligheder. Fordi vi ikke må vælge dem der lige har hjulpet de os sidste år. Det er noget, som der er nogen på virksomhedssiden, dem der repræsenterer erhvervsvirksomhederne i organisationen, de tænker selvfølgelig på, at der skal være konkurrence. Konkurrencen bliver jo mindsket med en virksomhed når der er obligatorisk rotation, så er der jo en mindre til at byde. Men alle skal jo have nogle opgaver i forhold til de kvalifikationer på den besætning de har. Nej - jeg vil ikke gætte mere på det. Vi fører statistikker faktisk over honorarerne. Det er faktisk en statistik, som vi sender ud til medlemmerne, det er fordi at så kan vi holde øje med, hvor stor en procentdel der bliver lavet af rådgivning i forhold til de forskellige ydelser. Det er sådan, at årsregnskabsloven kræver, at de børsnoterede virksomheder skal opgive honorarerne opdelt på de forskellige honorargrupper; revision, skatterådgivning, øvrige erklæringer og øvrig rådgivning.. eller sådan noget. Det er delt op i 4 grupper og dem følger vi og regner procentsatsen ud.

I: Ja, og jeg kunne se, at der i 2012 blev lavet en publikation her inde fra om revisionshonoraret, fordelingen af det.

HC: ja det tror jeg. Og det har vi nogle studentermedhjælpere der sidder og gør op og når der er gået nogle år så tager vi dem med til politikkerne og siger 'prøv lige at se her. Vi har ikke 70%, vi er under det fx'. Så siger de, 'prøv at se det år kom i højt op'.. jamen prøv at se, det er også lidt åndsvagt at har man en kunde der siger, at vi skal lave denne her kæmpe et eller andet og det koster rigtig mange penge det ene år, hvem skulle ellers levere den ydelse, skal man så gå ud og hente nogen ind udefra? Hvad hvis man står i den situation, at man har brug for en kapitaludvidelse, nogen gange bliver det også (...) hvis virksomheden ikke må. ... (snak der er irrelevant for interviewet).

Der takkes af og det godkendes af Henrik Camel, at citater fra interviewet må bruges i opgaven uden yderligere godkendelse.

Bilag 3 - Interview med Klaus Struwe fra Dansk Aktionærforening

Klaus Struwe (KS) og Interviewer (I)

I: Vi skriver i vores opgave om de nye EU-regler, og overordnet vil vi høre hvordan i (red. Dansk Aktionærforening) forholder jer til de nye EU-regler.

KS: Vi forholder os positivt til dem.

I: Okay. Hvilke fordele og ulemper kan i se ved de nye regler?

KS: Det er et forsøg på, på baggrund af nogle af de kedelige sager der har været, at forbedre kvaliteten af revisionen og måske ikke mindst forbedre brugernes evne, mulighed for at tro på det, de får af vide, fordi de kan få måske, forhåbentligt en bedre viden om hvad det er... hvordan de skal læse det der står i revisionspåtegningen.

I: Så i har en forventning om at revisionspåtegningen vil blive mere troværdig?

KS: Problemet er jo, at hver gang vi har en situation hvor et firma kommer i vanskeligheder, så stiller man spørgsmålet, var der nogle varsler om det her, og typisk stiler man spørgsmålet, hvad sagde revisionen da der sidst kom en årsrapport. Og det betyder at hver gang der er nogle der har fået fingrene i klemme, så bliver man bange og siger, kan man stole på den revision, er det et ordentligt arbejde der udføres. Det er jo vores, samfundets, omverdenens tillidsmænd (red. revisorerne).

I: Så det er revisors uafhængighed, der er problemet i de her sager?

KS: Det er flere ting der er problemet og med varierende styrke sikkert i de forskellige sager. Det er et spørgsmål om revisors uafhængighed, og så er det et spørgsmål om regnskabsbrugers viden om, og forståelse for, hvad er det en revisionspåtegning fortæller. Almindelige mennesker, den typiske... der er stadigvæk privatinvestorer, mindre investorer som har en eller anden ide om, at revisor sidder og gennemgår samtlige bilag og ser om det er i orden.

I: Bør man på en eller anden måde gøre noget, så man får forklaret revisionsmetoden bedre, for at mindske den forventningskløft, der er mellem hvad revisor gør og hvad regnskabsbruger tror, at revisor gør.

KS: Ja. Det tror jeg er helt grundlæggende, at man skal gøre mere ud af at fortælle, hvad er det at revisor gør og hvad kan man bruge det revisor siger til.

I: Og det mener du, at de nye EU-regler kan være med til at gøre?

KS: Ja det håber jeg.

I: Så grundlæggende mener du, at de her regler vi være med til at skabe værdi for regnskabsbrugere, fordi de får en større tro på regnskabet?

KS: Ja. Større tro på regnskabet og bedre viden om, hvad er det, jeg kan bruge det til.

I: Helt generelt, er der andre ting som du tænker, der kan være med til styrke regnskabsbrugernes tillid til revisor, ud over... det vi specielt kigger på er tvungen firmarotation og at der er nogle rådgivningsydelse man ikke længere må lave, men om der er andre ting, der vil være måske endnu mere relevante at kigge på?

KS: For investorer er det vigtigt i forhold til tilliden med hensyn til uafhængighed, at man ikke har indtrykket af, at revisor har så mange indtægter også ud over revisionen, så de kommer i tvivl om, hvad er det egentlig han gør. Det kan også, revisor kan også, hvis han har mange andre opgaver, komme i den situation, at han vil den lovpligtige revision, skal revidere noget han selv har rådgivet om, hvordan skulle være. Det er jo lidt svært, det er jo ikke en revision, når det er en selv, som man skal udtale sig om. Spørgsmålet om varigheden af forholdet, når man i mange år har haft et samarbejde mellem revisionen og virksomheden, så er der en risiko for, at man bliver så gode venner, så det er svært at se fejl.

Når man har lavet det samme i mange år, kigget på den samme virksomhed, så kan det godt være svært at få pudset brillerne og se hvis der er et eller andet som ikke er rigtigt.

Der kan man sige, at der er jo altså et mærkeligt forhold, fordi revisor ansættes jo af generalforsamlingen, men har sit største samarbejde med direktionen og nu i voksende grad med regnskabsudvalg, samarbejde med bestyrelsen, eller dele af bestyrelsen. Men hvis samarbejdet med direktionen, revisionen bliver for tæt og langvarigt, så er der en risiko for, at man ikke ser, det som man skulle se.

I: Kunne man forbedre revisionspåtegningen? Kunne det være med til at hjælpe på tilliden?

KS: Korrekt. Jo lettere det er at forstå hvad det er der står i revisionspåtegningen, jo bedre er det. Der var engang en revisor der sagde, at der ikke behøvede stå andet end at det her regnskab det er i orden. Men der er en risiko, jo længere en revisionspåtegning bliver. Der er en risiko for at den bliver uforståelig, fordi der kommer for mange ord ind i den.

I: Hvilke ting kan man gøre for at styrke tilliden?

KS: Det er en hovedregel, når man taler om kommunikation, at den der afsender et budskab har ansvaret for, at modtageren kan forstå budskabet sådan som afsenderen ønsker det. Der er selvfølgelig den udfordring for revisor, at der er mange forskellige slags læsere af det han skriver. Og i det omfang det er kollegaer med samme faglige baggrund, hvad enten de er i revision, sidder i banker eller hvad det nu kan være... folk der har den samme faglige baggrund, de kan jo godt forstå tingene på en anden måde end den private investor.

I: Kan det være et problem, at man kan miste noget af kvaliteten ved de nye regler, fordi at fx ved firmarotation, at hele firmaet skal skiftes ud, og alle nye medarbejdere på et nyt team, at man kan miste noget viden og kvaliteten af regnskabet dermed kan blive dårligere?

KS: Der er selvfølgelig en risiko. Men det er jo en faglig udfordring for revisor, at sætte sig ind i den nye virksomhed. Det kan være for begge parter, at netop fordi der kommer friske øjne på, så stiller man måske nogle spørgsmål, som man måske ikke havde gjort før, og siger, jamen hvorfor gør vi egentligt tingene på denne her måde. Er det bare fordi at sådan har vi altid gjort, eller er det fordi at det er den rigtige måde at gøre det på.

I: Der er i forvejen regler om partnerrotation, som kom i 2008, kan de ikke gøre det samme, som man med de nye regler prøver at gøre med firmarotation?

KS: Hvis du går tilbage og ser, hvordan lovgivningen, både på engelsk og dansk, så ud for 10 og 20 år siden, så kan du sige, at i princippet var det der stod der, var godt nok. Men der er en kedelig udvikling, i retning af, at det bliver mere og mere nødvendigt at udpensle ting, mere end man gjorde før. Den meget kritiske udgave af det er at man siger, at man interesserer sig for, hvad er det for nogle ord der står, hvad er det vi skal gøre for at leve op til lovens ord, og der er ikke nogle som interesserer sig for, hvad skal vi gøre for at leve op til lovens ånd. Det er ikke noget jeg siger med henblik på nogle bestemte sager. Men der er en tendens til at lovens ånd ikke interesserer så mange mennesker. Der sker det, at hver gang der har været en sag, hvor et eller andet er gået galt, så forsøger man at rette op på det, og det medfører det, at vi skal fælde en skov og trykke nogle nye regler. Det ville være rart, hvis det kunne gøres på færre sider og færre paragraffer.

I: Ved at der hele tiden kommer nye regler, så bliver det måske sværere for regnskabsbruger at forstå, hvad er det egentlig loven siger?

KS: Ja. I og med at der kommer flere konkrete regler, så bliver det mere krævende for revisor at holde øje med, hvad er nu meningen, hvad er det overordnede ved det her. Der er så mange regler og krav som man skal huske at tage stilling til. Og derfor bliver man nemt lokket ind i, at kigge for meget ned i detaljen.

I: Er der nogle tiltag som du tænker kan være med til at mindske forventningskløften mellem hvad revisor gør, og forventningen til, hvad revisor gør?

KS: Det frygtelige er jo, at den private investor at han forventer jo, at hvis der er en ren revisionspåtegning, så betyder det, at virksomheden er god og ren og clean og at den i øvrigt også vil være det i et par år frem i tiden. Det er jo der, hvor man kommer ind i spændingsfeltet.

I: Ved de nye regler, så vil man styrke revisors uafhængighed og det vil så afspejles i revisionspåtegningen?

KS: Det må vi håbe. Det er ikke mig der har fundet på hvad der skal stå i loven, og havde jeg skulle skrive det, så havde jeg måske skrevet det med nogle andre ord, men intentionen er at det skal være bedre. Så må vi håbe at revisorerne kan gøre det bedre.

I: Synes du, at det er et problem, at revisor ikke er uafhængig nok?

KS: Der kan stilles spørgsmålstejn ved det.

I: Har du yderligere kommentarer til det vi har snakket om?

KS: Nej det synes jeg ikke.

Der spørges afslutningsvist til fortrolighedsstempling af afhandlingen. KS udtaler, at han ikke har behov for fortrolighedsstempling. Det aftales desuden, at de brugte citater i opgaven sendes til KS på mail til godkendelse inden endelig aflevering af afhandlingen.

Bilag 4 - Interview med Vibeke Bak Solok fra Danske Bank

Vibeke Bak Solok (VS) og Interviewer (I)

Det aftales med Vibeke Bak Solok at brug af citater skal godkendes af Vibeke Bak Solok før brug i opgaven samt at opgaven ikke skal fortrolighedsstemplet.

I: Vi vil gerne høre hvad du tænker om de her nye regler omkring at man fx får tvungen firmarotation og om de nye regler omkring, at der bliver nogle ydelser, som man ikke længere på udføre når man yder revision?

VS: Jeg tænker, som værende mig, og så har jeg det her job... men jeg tænker, at det er en fordyrende faktor, at der skal være en tvungen rotation hver 7. År eller hvad det nu bliver, som vi kender fra blandt andet Italien. Fordi det er en stor proces at køre et tender, vi har lige være igennem det, og det er helt sikkert også en stor proces at skifte revisor. Når det så er sagt, synes jeg så, at man skal køre det videre som det er i dag? Nej det synes jeg ikke. Fordi jeg synes det er sundt, at der kommer noget mere tvungen rotation ind men det kan godt være inden for firmaerne, så kunne det bare være, at det var 5 år at man skulle ud i stedet for de nuværende 2.

I: Okay, sådan så man laver cool off perioden længere?

VS: Ja den kunne du lave længere fordi så kommer der en egentlig rotation. Men når det så er sagt, så længe det er samme firma, så er rotationen non existent. Det er jo den, fordi hvis din partner kollega har sagt ok for noget, så siger man det nok også næste år og næste år igen. Jeg er lidt ambivalent hvis jeg må være helt ærlig. Fordi nogle situationen. Genan eksempelvis, den er i pressen meget i øjeblikket. Det ville måske have været fornuftigt at der havde været en tvungen rotation på den.

I: Generelt, synes du at der er et problem med uafhængigheden grundlæggende?

VS: Jeg tror, at der er et problem med, eller ikke et problem, men der kan være en udfordring med, om folk forstår, hvad det er som revisor gør, og de begrænsninger der ligger i revisors arbejde. Og hvis man kigger på revisionspåtegningen, standarden, så er den jo noget nær ulæselig for almindelige mennesker. Så man kunne starte med at skrive hvad det var man gjorde på helt almindelig dansk. I stedet for at pakke det ind i alle de for forblommede vendinger som revisor nu skriver i. Så kommunikationsopgaven for revisor synes jeg er ret stor.

I: Så grundlæggende er det ikke et uafhængighedsproblem, men mere et problem mellem hvad regnskabsbruger forventer og hvad revisor

VS: Jeg tror det er farligt... Du forsøger, kan jeg høre på dig, nu anden/tredje gang, at det skal sættes ned i nogle bokse. Og verden er ikke sort/hvid. Og du kan ikke lave verdenen sort/hvid og sige, at enten så er der et problem eller også er der ikke et problem. Du er nødt til at se på de konkrete sager. Fordi revisorer er ligeså forskellige som mennesker er. Firmaer er ligeså forskellige som firmaer er, havde jeg nær sagt. Der er nogle der gør det godt. Der er nogle som har nogle systemer, der er nogle mennesker der har en meget høj integritet. Det er der også nogle der ikke har. Og de kan alle sammen være ansat i PwC eller i KPMG eller i whereever. Og branchen.... FSR forsøger jo at køre en masse kontrolsystemer ned, erhvervsstyrelsen eller revisortilsynet forsøger at lave deres eget nu, så der er jo masser af kontrolforanstaltninger. Så i min optik – pas på med at sige enten eller, for sådan er verden ikke.

Nogle gange giver det mening at sige at.. Genan er ret oplagt, det kunne have været ret fedt at der var kommet en anden revisor på den, så havde han nok revideret, efter hvad man kan læse i pressen. Men andre gange er det lige meget hvem der er på, så vil det stadig være det rigtige der bliver lavet. Så det er derfor at jeg siger, at jeg er ambivalent. Men når man skal brede det ud, og man skal sige, at man skal både passe på de store virksomheder og de små virksomheder, og også på de store revisionsfirmaer og også på de små, jamen så kan det godt være, at man skal tænke ind i noget mere rotationsagtigt, for at få de her friske øjne på. Det kan godt være at det er det som er nødvendigt. Og det skal også kunne virke over hele Europa.

I: Du taler du meget om rotation, hvad med det i forhold til rådgivningsydelser. Er det noget du tænker vil styrke regnskabsbrugers tillid, at det er mere kun er revision den valgte revisor kigger på?

VS: Nej det tror jeg ikke at regnskabsbruger tænker nævneværdigt over. Og regnskabsbruger kan også meget sjældent gennemskue en note om revisionshonoraret og ved jo ikke, hvad der ligger bagved. Om det er ren skatteundragelsesrådgivning det hele eller om det er rådgivning i nye systemer eller hvor vi er henne. Det

står der jo ikke noget om i regnskaberne. Så det kan regnskabsbruger jo ikke vide. Der må det være revisor selv der siger, om man kan gøre det eller ej. Men det synes jeg er et af de steder, hvor det sådan set ikke gør mig noget, om der kommer nogle regler for jeg har mit eget regelsæt af, hvor jeg synes revisor skal holde sig væk og ikke kan yde rådgivning. Hvor jeg gerne vil have nogle, der kan være helt uafhængige fordi de skal ikke påtage noget som helst.

I: Så det ligger også hos virksomhederne...

VS: Ja den skal ligge hos virksomhederne. Synes jeg.

I: Kan du se nogle ulemper ved de her nye regler?

VS: Det bliver jo dyrere. Hvis vi skal til at lave udbud hver 7. År eller et eller andet. Hvis vi skal til at skifte revisionsfirma hver 7. År eller 10. År... nu er der nogle undtagelser... nu skal vi lige se dem i dansk lov... så bliver det jo dyrere, for det koster altså ret mange ressourcer, både hos os men også hos firmaerne at lave det her. I Holland har jeg hørt, der er det rigtig rigtig dyrt, eller rettere sagt revisionsfirmaerne kører bare en 5-siders tilbudsproces, efter hvad jeg har hørt, og ikke de flotte store forkromede tilbud, fordi der er så mange som er i udbud hele tiden. Men det er da dyrt for os, det er da dyrt i ressourcer, og giver det os noget at vi hele tiden, eller hver 7. År skal opdrage et hold revisorer, nej det tror jeg ikke giver os noget.

I: Kunne du også frygte hvordan kvaliteten af arbejdet kommer til at blive de første år?

VS: Nej tværtimod. Det plejer at være højt de første år. Når de nye revisorer kommer ind... de skal jo tænke sig om og sætte sig ordentligt ind i det. Så der bliver altid brugt flere ressourcer end når det bliver lidt mere rutine.

I: Vi talte kort om den forventningskløft der er mellem hvad regnskabsbruger tror, at revisor gør og hvad revisor reelt gør. Er der nogle tiltag, du tror der kan mindske den her forventningskløft?

VS: Hvad tænker du?

I: Jeg tænker... de her tiltag kommer på baggrund af, at man ikke har haft tillid til revisorerne, at de gjorde deres arbejde ordentligt. Jeg tænker bare, om der er nogle andre ting man kunne gøre, som ville mindske denne her kløft? Som du også sagde, blive bedre til at forklare påtegningen eller....

VS: Jeg tror man skal være bedre til at kommunikere. Det er jo at forklare din påtegning. Forklare hvor er det, at revisors styrker er henne og hvor er det at svaghederne er henne. Det står jo ikke klart. Hvis du går ud og spørger ude på gaden og i mange bestyrelser, så vil mange jo sige, jamen revisor har jo sagt at alt er i orden. Og da jeg var revisor, var det i hvert fald ikke det, jeg mente, når jeg satte min klo på et eller andet regnskab. At alt er i orden er sådan set relativt bredt, men det var, at vi havde foretaget en revision ud fra risiko, stikprøve osv. Men det kommer jo ikke til udtryk ordentligt. Altså jo det er skrevet i revisorsprog, men der er ingen, som kan læse revisorsprog andet end revisorer. Når du kommunikerer så ophøjet, med sådan en relativ gammel formuleringsevne, så når du heller ikke din modtager. Og det synes jeg er synd. Men jeg ved godt, at det bliver rigtig svært at løsne op for det, fordi det er så branchekonformt. Men det tror jeg ville være fornuftigt. Og så sige, jamen hvad er det i det hele taget vi gør. Og så også skrive protokollen med almindelige ord. Men det hjælper jo kun dem som sidder inde i virksomheden og ikke dem som sidder udadtil. Påtegningen kunne hjælpe.

I: Så man forklarer selve revisionsmetoden bedre?

VS: Nej, man forklarer, hvor er det styrken ved revisionen ligger, og hvor er svaghederne ligger. For revision er jo netop ikke altomfavnende. Revision sikrer jo ikke at alt er i orden, så hvor er det begrænsningerne i en normal revision ligger. Og så kommer der hele den forklaringsopgave i, jamen kan man overhoved lave en 100% revision, nej det kan man jo nok ikke vel. Så hvor er det at begrænsningerne i det her ligger og hvordan er det så at man forsøger at fange sådan nogle ting. Også som virksomhedsledelse.

I: Tænker at du de eksisterende regler er... Er der brug for mere regulering på området?

VS: ...Nej altså... næ... altså tvungen rotation er et princip i Sydeuropa. Og det er altid.. når der sker skandaler som der er sket under hele finanskrisen, så skal man have noget nyt og så har man grebet til det våben, og sagt at så er det nok det som vil hjælpe. Jeg er ikke sikker på at det vil hjælpe. Fordi godt nok bliver revisio-

nen dyrere de første par år for revisorfirmaerne og aldrig for kunden, i hvert fald ikke lige i øjeblikket for kunden, men man bruger jo også som revisionsfirma en masse krudt på at sætte sig ind i opgaven de første par år og først derefter finder man egentlig taget ud af, hvordan tingene hænger sammen hvis butikken er stor nok. Det kan jo også godt gå hen og øge risikoen de første par år. Men på den anden side... det er jo derfor jeg siger, at du kan ikke skelne det her. Jeg kan sagtens finde eksempler fra mit gamle virke på revisorer som har siddet alt for længe på en sag og derfor accepterer de nogle ting, som bare ikke burde accepteres. Og det vil en rotation jo ændre på. Så hvad er det, som kan hjælpe – det er bedre kontroller. Og det er jo indført i Danmark med revisortilsynet, at der er kommet det her eksterne, ikke bare ekstern firmakontrol, men at der er ansat den her enhed der kan læse en eller anden paragraf og så går de ud og sætter hakker på det. Jeg tror da nok sådan noget er bedre end at der kommer en rotation. At der er den her uafhængige kontrol.

I: Hvor stor en betydning har det, at det er selve virksomheden der betaler revisorerne? Kunne man indføre, at man får tildelt en revisor?

VS: Som virksomhed vil vi jo gerne betale for revisionen. For vi vil jo gerne betale for den sikkerhed der ligger i det. Når jeg sidder som regnskabsdirektør, så vil jeg jo gerne have at der kommer nogle og reviderer det både internt og eksternt, for jeg vil have, ud fra tesen at vi laver alle sammen fejl, så kom lige og hjælp mig med at find dem (red. fejl) som jeg ikke selv har fundet. Så for mig er det en sikkerhed. Og det er det jo bestemt også for direktionen og audit committee og bestyrelsen. Det er en sikkerhed, en forsikringspræmie, og den skal man betale, og den vil man gerne betale. Altså jeg kender ikke ret mange som ikke vil betale for den.

I: Så man får noget værdi ved at få revideret regnskabet?

VS: Helt sikkert. Jeg vil også selv have lov at vælge mit revisionsfirma. Fordi vi skal have en god kemi sammen med de partnere der kommer og jeg skal kunne stole på, at de vil give den sparring til mig som jeg vil have for ellers bliver det bare en kontrol funktion. Hvad er jeres teser?

I: De fleste virksomhederne og revisorer har udtrykt, at de her tiltag ikke vil hjælpe. Vi vil finde ud af, om det skaber værdi for regnskabsbrugere. Om de vil få mere ud af regnskabet. Problemet er jo også, det går rigtig meget på, at revisor ikke er uafhængig nok, men jeg synes bare også at mange af de sager som kom efter finanskrisen har måske ikke handlet så meget om, at der har været problemer med uafhængighed men mere om besvigelser. Så vi har kigget på hvilken betydning... vil det her gå for meget ud over kvaliteten af opgaven – af arbejdet. Fordi at man i modsætning til partner rotation, der skifter man jo kun den underskrivende, men her skifter man en helt team. At man simpelthen mister for meget viden.

VS: Jo du mister viden. Men som jeg husker det, så kan du jo skubbe den til hver 10. Eller 20 år?

I: Jo det er hvert 10. År og så skal den i udbud, men så kan du så vælge den samme revisor i 10 år mere så det i alt bliver 20 år.

VS: ja 10 eller 20 år. Ved du hvad, så er det meget fornuftigt at skifte alligevel. Så bliver du nødt til at ryste posen. Det går ikke ud over kvaliteten når du har beholdt den samme revisor i 10 år. Det kan man ikke påstå, for så er hele verden altså ændret alligevel. Kig på hvordan verden så ud for 10 år siden, det er jo ikke den samme verden. Teknologisk og alt muligt andet produktmæssigt er det jo ikke den samme verden. Slet ikke reguleringsmæssigt.

I: Det med, at revisor ikke må yde rådgivningsydelser til sine revisionskunder...

VS: Ja det er noget pis for revisorerne.

I: ...der mister de en masse viden....

VS: Hvorfor?... Det er jer der mister penge. Jamen seriøst. I tjener ikke en skid på revisionsopgaver længere og i skal tjene jeres penge ind på konsulentopgaver. Jeg tror den største udfordring her er at revisionsfirmaerne skal omstille deres forretningsmodel til den nye verden. Og sige okay vi har nogle som reviderer og så har vi nogle som leverer rådgivningsydelser. Det er bare adskilt.

I: Så du tror ikke, at der går viden tabt?

VS: nej det tror jeg altså ikke. Jeg ved godt at det er en fantastisk ting at sige, at ihh hvor vi kender jer, men jeg kan også pege på de første 5 revisorer både inde hos PwC men også ...nok mere end 5... og hos vores nuværende revisionsfirma og sige, at de kan da overhoved ikke leverer en eneste rådgivningsydelse, for de har ikke mindsettet til det. At du tager et andet team også i PwC, noget advisory ind og siger, nu har vi en masse viden, fordi vi tager et andet team i huset. Nej det har man jo ikke vel. Jeg tror faktisk at det handler mere om, at revisorer og revisionsvirksomheder har et problem med at mentalt at omstille sig. Jeg mister altså ikke viden af det her.

Når jeg køber rådgivningsydelser, så køber jeg en eller anden specialistviden, om det så er indenfor noget regulatorisk eller det er indenfor skat eller det er indenfor et eller andet, så køber jeg lige præcis den specialistviden som jeg kan finde. Om det er ved McKinsey, Oliver Wyman, eller PwC – couldn't care less. Jeg går decideret efter den viden. Der kigger jeg jo ikke på, hvem der er min revisor. Jeg kigger tvært imod på – hvem er min revisor, så må de ikke lave ret meget rådgivning. For jeg vil ikke have, at det tipper i regnskabet, det ser ikke godt ud. For så kunne regnskabslæser sige, at revisor er ikke uafhængighed for se hvor mange penge han tjener. Så jeg kunne ikke drømme om at sætte mig selv i den situation. Ergo sætter vi den (red. rådgivningsydelser procentdel) ned.

I: Det med at man oplyser i årsrapporten hvordan honoraret er fordelt – det er også med til at give værdi til regnskabslæser?

VS: Jeg ved det ikke. Jeg tror det er med til at mange virksomheder skærer rådgivning ned fra revisor. Fordi du gider ikke at stå i den situation, at du skal forklare det. Og igen så er det jeres (red. revisorer) forretningsmodel der er udfordringen.

I: vil det i sidste ende have en betydning for honoraret?

VS: Hvis i (red. revisorer) snart får styr på butikken, så sætter i honorarerne op. Men det skal jo gå langsomt. Nu kom de jo meget hurtigt ned, men jeg tror ikke de kommer lige så hurtigt op igen.

I: Tror du at man vil få et mere rigtigt honorar for revisionsydelser?

VS: Med de priskrige der har været i Danmark på honorarsiden de sidste... det ved jeg ikke... 5 år, hvor de er sat ned med 30% pr gang som regel. I hvert fald. Og nogen af dem er endda sat ned med 50% kan jeg da huske. Så kan du jo ikke blive ved med at lade dette falde. Der er ikke nogen free lunch længere for revisionsfirmaer. Det er jo ikke på revisionen at du tjener dine penge. Så ud fra den tese vil jeg tro at det kommer lidt op igen. Men revisorer skal også ændre mindset og sikre at jeres (red. revisorer) processer er målrettet mod den revision som skal leveres. Og er så effektiv som muligt. I øvrigt som alle andre skal. Vi skal jo også være effektive og spare nogle omkostningskroner.

.....

I: Har du nogle bemærkninger?

VS: Øge uafhængigheden det vil jeg sige, at det er at indføre uafhængig kontrol. Det tror jeg er det, som virker allerbedst.

I: er det hvert 3. År? Det tjekker jeg lige op på.

VS: Jeg vil gætte på, at PwC er underlagt hvert år, for det er de store.

I: grundlæggende er det ikke de her regler som kommer til at redde revisors renommé?

VS: nej ikke at der kommer en eller anden rotation. Det tror jeg ikke. Men så kan man jo sige, at man har gjort noget. Det er vel det, som der er nogle der forsøger på og så sige at nu har vi taget action. Kommunikationen skal forbedres. For ellers får man ikke fat i den brede befolkning.

I: Hvordan kan man forbedre kommunikationen?

VS: Man kan tage og skrive den påtegning om. Der er ingen der forstår den. Den er skrevet så gnidret. Så jeg har siddet med kommunikationsfirmaer som har sagt 'hvad står der der'. Nu skal du høre.. Der står 'de jeg har kigget på, det er jeg rimelig sikker på, at der ikke er fejl i'. Ja men hvad har du kigget på. ' Der har jeg så kigget på det, som jeg synes var væsentligt'. Ja men hvad er det, som du synes er væsentligt? 'ja men det vurderer jeg jo så fra gang til gang'. Kan i selv høre hvor udvandet det lyder? Så hvis man nu fik vendt den om og

sagde 'i den her butik synes vi at det her er væsentligt. Så derfor har vi brugt tid på at kigge på det. Det betyder også, at der er andre områder som vi ikke har kigget på. Men i det samlede billede vurderer vi ikke, at det kan rykke ved bundlinjen eller ved egenkapitalen. Og de fejl vi har fundet – enkeltvis og samlet set – de er ikke væsentlige. Og vi processerne og rutiner de kører rimelig okay. IT systemerne kører rimelig okay til en butik af den her størrelse.

Hvis man begynder at skrive på dansk, så vil folk jo også kunne forstå at okay det er ikke 100% kontrol og det er ikke 100% løst. At der er lavet noget arbejde. Nu ved jeg godt, at det aldrig ville ske, fordi puhhaa så er der en standard om det er den begrænsede sikkerhed eller et eller andet. Sikke en fest. Men det er bare synd at man ikke kommer derhen.

I: Skal man både ændre revisionspåtegningen og have mere information ind i den. Eller er det information der står i den godt nok?

VS: Hvad står der i den? Der står en forfærdelig masse. Men hvad synes du, at der står i den?

I: Der står mest, at det er ledelsen som har ansvaret for det her og revisor har....

VS: Ja det kom ind efter sidste krise og det er jo fint nok at man fik fastslået ledelsesansvaret der. Enig. Men så står der vel, at der er revideret ud fra væsentlighed og risiko og ud fra stikprøvebasis og at man har kigget på de nødvendige procedurer og så står det bare pakket ind i en masse luft eller begreber. Men det er jo rigtig svært at læse hvad det er der står. Så vi er tilbage til den her forventningskløft som i taler om. Jamen den kan man jo tage og fjerne ved at fortælle om hvordan man gjorde.

I: Så på mere anvendeligt sprog.

VS: ja på dansk. Men jeg tror ikke at man kommer igennem med det, for det matcher ikke lovgivningen. Og det er for at du skal have den her... for at revisor skal have sikkerhed for at man har holdt sig inden for lovgivningen. Så bruger man jo de ord.

I: Tror du man har set den fulde effekt af lovændringen i 2008? Der er nogle som taler om, at det er for tidligt allerede at indføre ny lovgivning når man ikke har set effekterne af den sidste ændring.

VS: Hvad for en lovændring?

I: At man i revisorloven indførte tvungen partnerrotation og

VS: Det har man ikke. Det var efter 7 år at der skulle være tvungen partnerrotation, så det er i 2015. Så det er jo lidt svært at se nu, for det er kun de største virksomheder, som har tvungen partnerrotation på og så er du 2 år ude. Og alle kan køre 2 år uden der sker noget. Men du skal måske lidt længere ud for at kunne sige, at der kommer helt friske øjne på. Så nej du har ikke set den fulde effekt ned på de små virksomheder.

I: Ville det også give mere mening at skære den periode ned som du må sidde som underskrivende revisor? Og ikke kun at skruer op for cool off perioden?

VS: Hvis du ikke har integriteten på plads som revisor, jamen så kan du nå at lave rimelig meget ballade på 5 år. Der er andre der kan nå at opdage det på 2 år som ikke skal bruge 5 år til det. Så der kommer kontrolsystemerne så ind.

I: Så det er det der med ekstern kontrol?

VS: ja for så tror jeg, at du vil sikre, at det daglige arbejde er i orden. Og at det ikke er enkeltsager.. Der vil altid være nogle som smutter igennem, men jo bedre du gør fundamentet af det daglige arbejde og jo højere kvalitet du får ind i det – jo bedre er det. Genan er et oplagt eksempel i forhold til hvad der står i pressen. De har en partner i Deloitte, som har skriver under uden at have et eneste arbejdsblad. Karikeret. Og det er jo fantastisk at det kan slippe igennem i sådan et stort firma som har akkurat samme kontrolsystemer som i (red. PwC) har internt.

I: ja for der er jo både interne kontrolsystemer og eksterne kontrolsystemer. Men der er det også nogle kontrolsystemer, som man skal have kommunikeret ud til omverdenen at de er der? Eller er de allerede kommunikeret ud?

VS: Det har man jo forsøgt at få kommunikeret ud og det bliver jo sagt gang på gang. Deloitte var ude og sige det med det samme. Han har jo overtrådt vores interne kontroller, procedurer, retningslinjer osv. Så det tror jeg folk ved. Men det ved jeg ikke.... Så skal i gå ned på gaden og spørge. Der er også mange nede på gaden som ikke ved hvad en revisor er andet end at de kontrollerer.

Der afsluttes og takkes af.

Bilag 5 - Interview med Jes P. Sørensen fra PFA

Jes P. Sørensen (JPS) og Interviewer (I)

JPS: Jeg vil godt indledningsvist sige omkring det her, fordi jeg er sådan set bare blevet overladt fra Jesper Langmark og co. Fordi så sagde de, 'der var nok en som vidste lidt om det, så kan du få lov at tale om det.' Og som jeg også skrev, så er jeg i en særegen situation, fordi jeg kan ikke udtrykke for PFA's holdninger, fordi jeg sidder sådan set under bestyrelsen, og har ikke noget... jeg kan have mine egne opfattelser omkring hvad er PFA's holdninger og ting og sager, men derudover så er det min egen rene personlige opfattelser omkring nogle ting. Og grunden til, at jeg også sagde ja til det her fra starten det er, at min baggrund, da jeg kom her til PFA i 2010, min fortid det har været små 25 år hos KPMG, først hos ... og Jeppesen (...). Men min baggrund for den der revisortid, det er, at ca. 50% af min tid, 50-60% har været med forsikringsverdenen at gøre. Det er lige fra skade – jeg startede i de gamle Hafnia dage, så jeg har oplevet hele det og så har det været skade. Det har været livsforsikring, det har været (...). Ved siden af det, fordi jeg fik kontakt – fordi CJ fusioneeret i sin tid med Central Erstatning, så kom jeg under nogle af de der Central Erstatnings gutter som havde rigtig mange af de internationale virksomheder at gøre. Og det var specielt amerikanske og engelske virksomheder og det er alt lige fra IT til mobiltelefoner, Telekommunikation og catering, ja altså madlavning har jeg været. Og så har jeg haft en masse småselskaber ved siden af. Altså private selvangivelser. Så jeg er den generalistrevisor men jeg har oplevet hele det der set omkring ECC regler og hvordan det blev indført, fordi jeg havde blandt andet nogle amerikanske klienter, og der mærkede vi det jo med det samme, da de regler blev indført. Så det er ligesom min baggrund for at kunne give dig noget. Men omkring holdninger og PFA og hvordan PFA opfatter sådan nogle ting, der sidder jeg som ren neutral person. Jeg kan bare fortælle lidt ud fra min baggrund, og så kan i bestemme hvordan i vil bruge det på hvilken måde. Og derfor vil jeg måske gerne høre lidt om jeres opgave, hvordan i vil fremlægge den og hvad der vil blive givet af referater. Det er bare for at få en forståelse af den.

I: Vi har jo valgt at fokusere på de her nye EU-regler. Og så har vi prøvet at kigge på det i forhold til regnskabsbruger. Fordi i det litteratur vi har kunne finde og i høringssvarene vi har kigget på, der virker det som om, at i hvert fald, at virksomhederne og revisorerne ikke er yderst begejstrede for det. Så derfor vil vi gerne prøve at teste, om det i sidste ende vil give værdi til regnskabsbruger om der var en mening med at indføre de her regler. Så det er vores grundlæggende problemformulering.

JPS: Har i så noget reference fra amerikansk gennemførelse af de her ECC regler eller noget?

I: Nej det er ikke noget vi har ...

JPS: Okay. Fordi der kunne man jo sige at man har en ramme. At du kan sige, at de her regler for hvad må en revisor og hvad må en revisor ikke. Det er noget som der blev højaktuelt i forbindelse med SSC reglerne og der kom jo også regler omkring revisorskift efter de amerikanske regler. Det er hvad jeg kalder et meget rigtigt system, men jeg kan se, at det er noget der i høj grad har smittet af på de her EU regler. Så det er klart, at nu har de jo oplevet igennem de her SSC regler, vi skal jo trods alt små 15 år tilbage, hvor de her regler blev indført. Så derigennem har man jo også en opfattelse af, hvad der er godt og hvad der er skidt for markedet. Men du kan jo også se, at her i Europa bliver det behandlet meget forskelligt. Fordi der er nogle lande som er gået så og sige videre og har sagt, vi vil have nogle hårde regler vi har allerede gennemført nogle af de her ting på godt og ondt og så kan man have en holdning til det eller ej. I bund og grund har i et referencegrundlag. Til nogle amerikanske regler. Der må have været skrevet noget i litteraturen i tidsskrifter, hvad man har haft af opfattelse af de her ting.

I: hvornår siger du, at de blev indført?

JPS: i skal små 15 år tilbage. Vi er i 10 og der har jeg haft dem i små 7 år så . så vi skal de her små 15 år tilbage. Og det blev danske virksomheder jo også underlagt. Forstået på den måde, at en dansk dattervirksomhed af en amerikansk modervirksomhed skulle i gennem nøjagtig samme regler. Og det vil sige, at hver gang jeg sad som almindelig husrevisor for de her amerikanske datterselskaber, så skulle vi jo igennem en proces med at få godkendt den opgave og vi skulle lave en nøje beskrivelse af, hvad det var for en opgave og hvorfor vi mente, at vi ikke var i konflikt med de regler som vores internationale revisorhus havde udsendt at vi skulle være opmærksom på. Fordi man havde været følgende revisoraftale.

I skal også være opmærksom på at man i USA også har gjort det, at man har sagt, at der er nogle ydelser af småkarakter, som man godt må lave, selv om der kunne være en delvis konflikt. Men jeg siger også kun delvis, for der er meget rene. Dem omkring lønadministration, der var nul pardon, fordi revisor kunne komme ind i det som hedder selvrevision, som vi jo har en opfattelse af her i Danmark også. Men desværre er revisorhusene lidt forskellige. Der kunne vi jo se, at det skulle vi kommunikere med et samme. Og var der den mindste tvivl, kunne vi lige så godt opgive på forhånd at få det her gennemført. Der kunne du så sige, at derigennem har jeg måske set nogle steder, hvor man har sagt, 'fint nu har vi en husrevisor men vi har også en

revisor ved siden af, til at hjælpe os med skat eller vi har nogle til at hjælpe os med lønadministration eller hvad ved jeg?.

I: Kom de så fra andre selskaber?

JPS: De kom fra andre revisionshuse. Eller man tog konsulentbureauer ind. Nu nævner jeg eksempelvis løn, der havde vi jo direkte, at jeg gerne ville have udlånt en medarbejder til at få et lønsystem til at fungere. Men fælden klappede simpelthen i for en amerikaner. Lige så snart de hørte det var noget med løn, det kunne jo være at nogle skulle træffe beslutninger, jamen så sagde jeg, at det var en fare (...) rent bogholder. Fordi det var en service som vi ydede ved at stille manpower til rådighed. Det turde de simpelthen ikke, fordi de fik ... i den her... revisorkomite med det samme i USA så de opgav simpelthen på forhånd.

Så tog man første gang fra et andet revisorfirma, men så sagde man at det var for dyr en løsning, så gik man ud og fik et vikarbureau, hvor man trak folk ind og så efterfølgende fordi man havde behov for noget udenlandsk løn også, fordi der var en ingeniør som skulle med også omkring lønbehandling til Sverige, så fik man nogle som havde noget erfaring med lønadministration til at være med til at køre de her ting. Der havde man den der adskillelse.

Jeg kan nævne et andet eksempel også, hvor man havde den her adskillelse. Det var omkring selvangivelser. Hvor man sagde, at vi har en husrevisor, men alt hvad der hedder skat og selvangivelse så har vi for eksempel PwC inde omkring det her. Det fungerer ganske udmærket.

I: Tænker du at det gav en bedre... at man var mere sikker på, at revisor så var uafhængig i det system frem for ...?

JPS: ja set fra amerikanernes synspunkt, så ja. Her i Danmark var man faktisk fuldstændig ligeglad fordi man sagde, vi skal bare have lavet opgaven. Og så mener de, at når man betaler nogle for at gøre det, så har vedkommende et ansvar, så hvis der er noget der går galt, så går vi ud og smider regningen på bordet og siger du har lavet det her, men du har lavet det under ansvar, altså så får du også bonen. Det man kan sige er, at i bund og grund, for den danske ledelse... de er jo fuldstændig ligeglade, de vil bare have opgaven udført. Og jeg tror det er det der kendetegner den debat som kører. Fordi du har en ledelse, som fokuserer på, hvad koster det, kan vi få husrevisoren, som måske kender os i forvejen til at gøre det, så er det en rigtig god løsning og den billigste løsning.

Men det jeg mange gange synes der er at sige til det, som jeg også har oplevet som nogle fordele ved at der kom nogle andre ind, det var at organisationen fik måske ofte en anderledes form for dialog og kommunikation med at der pludselig var nogle andre mennesker. Jeg vil sige, at revisorer har det gerne med at tænke ens, så om der kommer en revisor fra PwC eller fra KPMG og de snakkede skat, så kunne de godt kommunikere sammen, for det var specialister, som selv kendte den her virksomhedsform. Men der var nogle, de fortæller tingene på en anden måde end andre. Så i bund og grund kan du være fuldstændig lige meget, synes jeg, det er jo min oplevelse med de folk som kom ind, men for dem som sidder nede i organisationen. Mange gange følte de at de havde en anderledes sparing, for nu kom der nogle andre.

I: Det er mere at man fik noget andet ud af det...?

JPS: Man fik noget andet ud af det end den samme revisor som kom der i forvejen.

I: Det går ikke så meget på, at personen var mere uafhængig, men at personen så på det...

JPS: med nogle andre øjne. Ja præcis. Men du skal være klar over, at det jeg tror topledelsen ser på, det er hvad det koster i kroner og ører. Og i bund og grund topledelsen er også ligeglad med om det er nogle medarbejdere nede i organisationen der bruger tid eller ej. Det tror jeg helt klart. Men de ser bare på hvad lyder slutningen på som vi skal betale.

I: Så honoraret kommer til at...

JPS: Jeg tror helt klart det er honoraret som spiller ind ud fra et virksomhedsleders synspunkt. Så vil jeg sige, at på sigt, så tror jeg ikke at det bliver dyrere for virksomhederne. Fordi konkurrencen er så stor. Jeg havde 2 eksempler. Hvor man havde den her revisorkasse og så har man alt omkring skatteassistance, det var omkring personskat, selskabsskat og samlet omkring skattestrategi og det var også kommunikationen med udenlandsk mor omkring om der var særlig rapportering ifølge SCC regler. Der var det virksomheden, fordi de havde fået af vide fra USA, at i laver en pakke, hvor i laver en beskrivelse af, hvad det er i vil have lavet og så går i ud og spørger 3 parter. Og det kunne være et advokatbureau, det kunne være nogle, som der havde specialistviden indenfor lønadministration og som også kunne levere skat og så var det revisionshusene. Det gik de ud. Og så sad man i USA, hvad siger de tilbud. Og så siger de, i kan ligeså godt tage det billigste, fordi

det er et navn som står bag. Virksomhederne her hjemme kom ikke til at betale mere for at de havde de der kasseopgaver som der faktisk var tale om.

I: Kunne man tro, at i Danmark, at revisionsbranchen vil få det sværere, fordi man vil få rådgivningsydelse lavet af ikke-revisorer? Konsulenthuse eller advokater eller sådan noget lignende? Så ved at man indfører de her regler om at man ikke må lave rådgivning, så vil der være mindre arbejde til revisorbranchen?

JPS: Jo for dem som udfører revision. Jeg tror også det er derfor du har set så voldsomt et pres på det som hedder revision. Det er en grundydelse, den kan vi altid gå ud og få. Men på den anden side, for at vi kan sælge os ude i markedet for at blive store så giver de køb på priserne på revision. Men du kan sige, at man havde håbet at man kunne tjene dem ind på assistance, men nu er det skåret væk. Så derfor skal der også hos revisionshusene også være en fokusering på hvor er det vi vil ligge vores forretning, over for hvilke klienttyper. Det giver så nogle udfordringer. Det er den situation som den danske revisionsbranche har været i. De er blevet presset så hårdt omkring konkurrence. Det at der er blevet lagt barrierer ind på hvor meget eller hvor lidt du må, det gør jo, at nu får de konkurrence fra advokaterne. For revisorhusene har været gode til at markedsføre alt i en palette. Nu er der bare det, at nu må du ikke udføre hele paletten.

I: Nej så det kan sagtens være nogle ude for revisionsbranchen.

JPS: Du kan sige, at udbuddet er blevet større fordi du har fået en masse andre aktører på markedet, nemlig blandt andet advokathusene. Jeg tror at hvis man undersøge advokathusenes medarbejdersammensætning, så tror jeg faktisk at den er steget på nogle af de områder. Min fornemmelse er, at alt hvad der hedder skat, der har de opgraderet de større advokathuse de sidste 3-4 år.

I: Helt grundlæggende, synes du at der er et problem med revisors uafhængighed? Der er jo en grund til at EU mener, at der er brug for de her regler. Og ifølge dem er det jo fordi, at revisor ikke er uafhængig nok, set på baggrund efter de ting der er kommet efter finanskrisen. Spørgsmålet er jo om der reelt er et problem med revisors uafhængighed?

JPS: Ja det tror jeg faktisk at der er. Fordi jeg synes mange af de eksempler vi har set efter finanskrisen og du kan også se hvis du drager paralleller til USA omkring Enron og Tyco, hvor det har været et fast revision- eller rådgivningsteam som har været på den pågældende klient. Ved at der pludselig har været en anden virksomhed som kommer ind og ser på de her ting, så har offentligheden en større sikring af at der måske ikke er noget som bliver fejlet ind under gulvtæppet. Og jeg synes kendetegnet er, at i princippet så ligger man jo op til, at man godt må gå tilbage til det gamle revisorsystem, med to revisorer. Det at en regnskabsbruger kunne hænge sin hat på to revisorer, det stillede måske en investor stærkere end hvis det er en part som har lavet det hele. Der tror jeg synspunktet bag hele det her lovkompleks har været, at ved at man kan dele det op, i nogle enkelte enheder, altså enkelte opgaver, revision, skat, andre opgaver det at der kommer flere ind og har føling med den her virksomhed, så er der også flere der vil råbe vagt i gevær, hvis der er noget galt.

I: Er det nogle gode løsninger, altså firmarotation og forbud mod rådgivningsydelse?

JPS: jeg vil sige, at da jeg sad på den anden side, da synes jeg at det var smadder irriterende fordi nu havde du fået overblik over en virksomhed. Det tager altid 2-3 år før du kommer til at kende den indefra. Og så kan du sige, at en 7 årig eller en 10 årig periode godt eller skidt.... Jeg vil også have lov at sige, at det er sundt for en virksomhed og dens organisation at der kommer helt andre øjne på. Og derfor synes jeg også at det at man har en årrække, jeg vil måske sige, at 10 år er rigtig lang tid med at det er de samme mennesker som kommer og er med til at revidere den her virksomhed. Jeg ved godt at partnerne skal rotere hver 7. År. Men alene det... du kan sige, hvem er det, som udfører det daglige arbejde, det er de personer, som er nedenunder de 2 som er de underskrivende. Og det team har ofte været det samme. Der er der sundt en gang imellem at lave et totalt udskiftning af dit team. Det er ikke kun for virksomheden, men også for virksomhedens udvikling længere nede i en organisation. Det er nogle andre mennesker, de har en helt anden måde at tænke på og gribe tingene an på ved at de har en anden erfaring. Så jeg vil sige, at det er rigtig sundt for virksomhederne at der kommer nogle ind med nogle friske øjne og griber tingene an og ser tingene på en anden måde.

I: Du tror ikke at det vil gå ud over... nu er der godt nok denne her regel med at man kan forlænge yderligere 10 år... så man reelt kan revidere i 20 år...

JPS: Ja frygteligt..

I: Det er jo lang tid. For det første tænker jeg, at der må jo være en stor udskiftning på revisionsteamet bare på 20 år.

JPS: Jo når det 20 år, så vil der være nogle... jeg kan da også se, at i den tid jeg var, der oplevede jeg at der var hyppigere og hyppigere personaleomsætning i revisorteamene. Fra at vi var mange med 10 år på bagen og der var færre når man kom til 13 år, så var det en faldende gruppe. Men jeg vil sige 20 år, det er stadig en rigtig lang periode. Men når du ser på de underskrivende revisorer... de lider af skrivekløe hele bundtet.... Og det gør, at de hænger ved. De har svært ved at hænge hatten og lade nogle andre komme og se på det. revisorbranchen har måske også selv gjort nogle initiativer, idet der er nogle revisorhuse som har sagt, at du har du siddet der i 4 år, vi vil gerne, det er en så stor virksomhed, at vi gerne vil have en second engagement partner på og lave review på hele din revisionstrategi. Netop for at sige, kaste alle papirerne og lade nogle helt andre, som ikke har indsigt i din virksomhed men som har noget brancheerfaring og sige, har i tænkt over det.. altså prøve at udfordre dem som er de underskrivende. Og jeg vil sige... jeg oplevede selv i min tid i KPMG, at det at vi havde en sparringspartner i hele den her planlægnings fase, ofte fra udlandet som kom ind og sagde.. den her virksomhed, hvad ser du ud fra dit branchekendskab. Det gjorde, at man begyndte at tænke lidt anderledes. Derfor har presset udefra, men også at nogle har set, at vi har behov for at have en anderledes forud kvalitetskontrol. Prøve at være sparing i planlægningsfasen. Det havde været sundt. Men det gør så bare at.... Det er fint nok at revisorerne kan sige, at det har vi. De har bare ikke været gode til at sælge det budskab udadtil. For hvis de havde det, så havde vi ikke set det her regelsæt.

I: så problemet bliver måske også... at der måske er en eller anden forventningskløft? Mellem revisor og regnskabsbruger. Mellem hvad regnskabsbruger tror at revisor skal gøre og hvad revisor reelt gør?

JPS: ja.

I: Der mangler måske også noget kommunikation på en eller anden måde.

JPS: Ja. Det er det jeg siger, at revisorerne har ikke været gode til at sælge, hvad er det egentlig vi gør for at forstå det her. Så sidder der en lovgiver der ser, at der er nogle store virksomheder, som går ned og river en masse med sig ned i faldet, så siger de, hvad kan vi gøre for at dæmme op. Så er det klart at så ser man det her regelsæt og så må man have noget man kan handle efter. Og derfor kan du sige, om det er 7, 10 eller 20 år, jeg synes 20 år er lang tid. 10 år er også lang tid. Så jeg synes kun at det er rimeligt, at man trækker grænsen fra så at sige maks. 10 år og så skal der ske noget helt andet. Jeg opfatter det helt klart sundt for virksomhederne at få nogle andre øjne til at se på det her.

I: Du tror ikke at det vil gå ud over kvaliteten? Specielt de første år måske?

JPS: Nej, fordi du vil sikkert også erfare, at når man har afgivet pris på et udbud så er det de første 2 år til sætning. Det er først 3. år at man begynder at indhente benefitten fordi så har man fået indblik i den pågældende virksomhed. Og jeg vil sige, at konkurrencen har gjort, at man er i den situation, så derfor synes jeg at det er helt i orden, at man laver en revisoraftale, som siger, at nu starter vi op som ny revisor 3-4 år, for det gør, at vi kan få indblik i det her. Og jeg kan godt fortælle, at den revisor som skriver under, han tænker sig en ekstra gang om de første 2 år han er revisor. Føler han selv, at han har en begrundet overbevisning, før han sætter pennen til pariret. Det er også derfor jeg siger, at revisorhusene kører med tab de første år for at være sikker på, at de har fået en større begrundet overbevisning for at sige, at vi kan godt drosle ned på nogle ting i år 3 eller 4. Så det er jeg ikke i tvivl om på et kvalitetsmæssigt synspunkt omkring den revision som bliver udført.

I: Ser du nogle ulemper ved de nye regler?

JPS: Det koster selvfølgelig noget for virksomhederne i relation til at du har en revisionskomite som skal have noget overvågning af de her revisorer. De skal lave noget revisorudbud. Men når man tænker på, at en virksomhed i forvejen er prisbevidst om at gå ud og spørge før vi lægger en ordre. Hvorfor kan de så ikke have de helt almindelige governance regler, og sige, at en revisor ham overvåger vi også, ham laver vi også udbud med en gang imellem, hvad får vi egentlig for vores penge. Så jeg synes det er en helt normal praksis for en virksomhed, at indarbejde de her ting.

I: tror du at reglerne i sidste ende vil være med til at skabe en værdi for regnskabsbrugerne?

JPS: problemet for en regnskabsbruger er, at de har svært ved at se, hvad er det for et arbejde som revisor laver. Så kan man sige, hvad er det vi ser udviklingen går i mod – det er revisorpåtegningen. Hvor revisorer

skal begynde at begrunde mere. Hvad er risiciene, hvad har vi gjort for at få en begrundet overbevisning om at der på det risikoområde ikke er en fejl i forbindelse med regnskabsaflæggelsen. Det kan man sige, at det er sådan set regnskabsbrugerens styrke, hvor han begynder at kunne se hvad der ligger bag. Så kan du sige er det godt eller ondt ud fra en regnskabsbrugers synspunkt og ud fra en revisors synspunkt? Ud fra en brugers synspunkt, så synes jeg at det er en god ting. Som investor vil jeg nok også gå ind og se på, hvad er det de konkret har gjort på de forskellige områder for at jeg føler en begrundet overbevisning. Og det gør, at jeg tror også at man vil se en stigning i tilfælde hvor man hænger revisor ud. Forstået på den måde, at man siger, at det her han har skrevet, det har ikke været dækkende. Jamen så skulle du have skrevet det anderledes kære revisor. Og det giver helt klart nogle udfordringer for revisorverdenen at forklare kort og præcist. Fordi jeg vil også sige, at det at jeg som regnskabsbruger skal læse en påtegning på 4 sider... jeg skal virkelig være storinvestor for at bruge krudt på at nærlæse det her. Men i bund og grund så er jeg jo måske tvunget til det. For hvis jeg bagefter skal kunne sige, er det godt eller skidt det han har lavet, så må jeg også overbevise mig selv om, at jeg har læst det her grundigt igennem for at sige, det her tør jeg godt investere i.

I: Så en løsning kunne være, i forhold til regnskabsbruger, det er kommunikationen i påtegningen?

JPS: Det tror jeg helt klart set ud fra en regnskabsbruger, vil alene påtegningens ændrede indhold være en styrkelse og det at revisor måske også specielt i forbindelse med revisorskift vil have stærkt fokus på, hvad har det her måske betydet i den påtegning der er afgivet. For det gør jo at fremadrettet er det jo ikke standardpåtegninger du må lave. Det gør jo at du får lidt udfordringer set ud fra en regnskabsbruger. Det ene år har den ene skrevet det og nu skriver den anden det og det, de har ikke været enige. Der har måske været nogle facetter i min risikovurdering af den her virksomhed. Så jeg vil sige, at regnskabsbruger bliver styrket ved at få noget øget information, men det er jo som følge af, at påtegningen bliver ændret. Derudover det at der så kommer nogle ekstra øjne på at kvaliteten af det der bliver afleveret udadtil fra en virksomhed omkring årsregnskab alt andet lige må være styrket og dermed også i sidste ende giver en forøget investor- og brugerbeskyttelse.

I: Okay. Kunne et alternativt tiltag været noget mere ekstern kontrol. Fx revisortilsynet, at de går ind og kigger på revisors arbejde. Tænker du at det kunne være med til at skabe en værdi at man havde mere kontrol? Eller er der nok kontrol med revisors arbejde som det er nu?

JPS: jeg kom jo fra et revisorhus hvor vi dels har lavet en stor intern kvalitetskontrol. Og qua det at jeg var på internationale kliner, der havde man jo en procedure, at man på alle store internationale klienter og per revisor, altså dem som underskrev, at de faktisk blev gennemgået hver 2 eller 3 år. Det vil sige, at der var både udfordringer internt i huset fra det interne kvalitetsplan og fra et nordisk eller fra et internationalt kvalitetsorgan som kom og kontrollerede det revisorarbejde der var. Derfor synes jeg nogle gange, at det ekstra revisortilsyn med eget kvalitetskontrol korps, der må jeg nok sige, at jeg føler at man har skudt gråspurve med kanoner. Til gengæld kan jeg så se, at nogle af de ting som popper op, det er nogle dokumentationsting og jeg kan jo se, at det er de revisionshuse som har været igennem det har været nogle mindre og mellemstore som jo har et problem med at ofre tilstrækkelig tid på det med kvalitetskontrol. Der må man bare sige, at det koster. Og det er måske det der er ulempen ved at priserne er blevet presset så meget, det går ud over kvaliteten. Hvis du er virksomhedsleder, så vil du skære in-house, hvor kan jeg skære ned. Men det har været omkring den kvalitetsdokumentation. Så der har det jo været sundt nok, at man har et tilsyn. Men jeg tror også, at set ud fra revisorverdenen så er det et fordyrende led. Og set ud fra en brugerside, jamen brugeren kan se, at der er nogle brodne kar i branchen, men hånden på hjertet, at hvis nu der havde været et kvalitetstilsyn, der havde rejst på tværs, som man jo også havde fået op og stå fra FSR, der kunne gå ud og kontrollere, så tror jeg at de kunne have løst det lige så godt.

Jeg opfatter det som rent fordyrende og tidsspilde og du kan sige, i sidste ende, hvor skal regningen sendes hen for det der tilsyn og det er til brugerne i sidste ende.

Så er vi tilbage til den der diskussion med om revisorer ikke har været gode nok til at sælge budskabet, hvad har vi egentlig selv gjort for at leve op til de her ting måske. Det tror jeg nok.

I: Kunne man fokusere mere på revisionskomiteer? Hvad er det deres styrke er? De skal jo også overvåge revisors uafhængighed. kan man ligge flere opgaver hen på dem? De kommer jo til at have kendskab til virksomheden men er også uafhængige på en eller anden måde.

JPS: Revisionskomiteer er i bund og grund bestyrelsens forlængede arm. Ansvar og gennemgangen ligger på den samlede bestyrelse. De kan ikke uddelegere et ansvar, de har nøjagtig samme ansvar. Det at revisionskomiteen kan er, at de kan gå ud og spørge ind til nogle særlige ting og gennemgå om de ting er i orden. Nogle bestyrelser har nok haft det sådan, at nu har vi ikke haft tilstrækkelig med kompetence, så er det fint at der sidder nogle, som kan dyrke det her. Men det kræver også, at dem som sidder tilbage også spørger ind til

'har i nu specielt interesseret jer for de og de ting vi hørte'. Så derfor er det vigtigt at der er en dialog mellem revisionskomiteen og bestyrelsen. Og så er det rigtigt, som du indikerer, at for de danske revisionskomiteer har der været en opstartsperiode på 3-4 år og sige, hvad er det ligesom vi skal interessere os for, kan vi få en arbejdsplan op at stå. Men jeg synes, at det arbejde der har været siden 2008 og så de der 3-4 år der har man mange steder fundet en rigtig god slagplan for hvad er det der ligger. Det er i hvert fald mit indtryk også med mit arbejde før jeg skiftede, faktisk tilbage i 2010 hvor jeg havde set nogle ting. Det er trods alt kun 2 år hvor vi har haft det, men der var mange af de danske virksomheder, hvor vi kiggede til USA, hvad kan vi importere derfra og så tage herover og sige at det er det, som vi gerne vil interessere os for. Men det jeg synes der er den store udfordring for revisionskomiteerne rundt omkring, det er at de personer som sidder deri, har de også en faglig bred viden til at kunne udfordre organisationen og de konsulenter, revisorer og andre, som bliver hevet ind til nogle møder i de her revisionskomiteer. Jeg synes det er der, at udfordringen har været.

I: Så selve kompetencerne?

JPS: At de også har haft tilstrækkeligt brede kompetencer til at kunne være tilstrækkelig kritiske. Der føler jeg måske selv, at der er flere revisionskomiteer som har hevet revisorer ind og det synes jeg er en rigtig god ting, fordi revisorer har det her lidt controller agtige synsvinkel på mange ting. Har du nu også taget højde for det. Revisor har bredden for nogle ting og kan anskue nogle ting. Det er der mange virksomhedsledere der ikke har. For de har en lille bænke der hedder IT. De har noget der hedder salg. De er meget kasseorienterede. Men det at der har været nogle, der har haft en lidt bredere viden det har styrket fagligheden og grundigheden i revisionskomiteerne rundt omkring.

I: Det krav om at en har kendskab til regnskab det er også...

JPS: Ja det helt klart, at man skal sikre sig, at det er nogle med tilstrækkelig kraftig faglig bredde og viden.

I: Men har man givet de regler der kom med rotation af underskrivende partner og det her hed revisionskomiteerne – har man givet det plads til at.. at se indvirkningerne inden man har lavet nye regler. For mig virker det som om.. de blev vedtaget i 2006 men blev indført i 2008, allerede i 2010 er man ude med Grønbo-gen. Har man set de endelige virkninger af dette?

JPS: Jeg tror i skal søge tilbage i Finn Meyer fra KPMG, har skrevet en hel del omkring revisionskomiteer. Jeg kan huske fra min tid ude i KPMG da vi snakkede om det her, det at vi ligesom lavede revisionskomiteer det var en afart af det vi så i USA, at den succes man så at man havde et advisoryboard til bestyrelsen omkring regnskabsmæssige ting, at det blev udvidet til at dække det revisionsmæssige. Jeg vil sige, at de komiteer som vi fik bygget op i 7 og 8 var helt klart med inspiration fra USA og hvor vi så også havde det her Nørbyudvalg, som har arbejdet med 2 gange, i relation til, hvor man begyndte at definere, hvad var egentlig governance og havde var niveauet for governance og hvad vej det arbejdede sig hen internationalt. Med stor inspiration fra USA. Det gjorde at den udvikling der skete herhjemme, det var at det i især var de store virksomheder som Carlsberg, Vestas, Danfoss gjorde jo egentlig også, der startede op med, hvad er det af arbejdsopgaver vi kan lægge ... det er godt også for den daglige ledelse at blive udfordret på nogle ting i en dybere grad. Og det kunne revisionskomiteerne... plus at en bestyrelse også så at de fik noget bedre feedback af nogle regnskabsmæssige specifikke ting, ved at du havde den der revisionskomite. Så jeg vil sige, de store virksomheder havde kapacitet til at kunne løfte det. De vidste også hvor de skulle hente folkene og de havde råd til det. Så kommer hele efterslæbet, hvor meget og hvor lidt skal vi lægge til revisionskomiteen. Her hjemme så vi jo også i de finansielle virksomheder, at der kunne du jo godt ligge opgaven ud til bestyrelsen, og nu har vi den store diskussion omkring at nu skal der være tilstrækkelig kompetence i bestyrelsen til at kunne løfte den her opgave. Så du kan sige, at selvom vi er tilbage i 2008, hvad er det udviklingen har været, så har man diskuteret de her ting, men inputtet er kommet fra USA og udviklingen er blevet påvirket den vej fra. Men det er en gevaldig styrkelse af det faglige omkring forståelse af en virksomhed for en bestyrelse. Det har man fået gennem revisionskomiteerne. Det tror jeg også har været sundt for revisorerne, at få den her fokus. Så tilbage på dit spørgsmål.. jeg tror det er kommet af at vi har haft den her finansielle krise, man har set nogle krak. Man har ikke set det her som et samlet hele. Man har set på, hvad kan vi gøre og så har man set, hvor der er noget der hedder revisionskomiteer, det kunne være en god ting, så lad os få det med. Det kunne være en god ting at vi har en adskilt omkring uafhængighed. Det trækker vi ind. Jeg tror man har haft de her balloner og så prøver man at trække dem ind, hvordan kan vi hive dem alle sammen ned i et regelsæt som de enkelte lande skal opfylde for at få en større kvalitet og en større fokus på at der ikke er nogle virksomheder som går nedenom og hjem.

I: Jeg tror vi har været det hele igennem. Med mindre du har nogle afsluttende bemærkninger.

JPS: Jeg kunne godt tænke mig at høre, hvem i ellers har interviewet. Det er jo til en hovedopgave ik? For så er det et meget isoleret emne.

I: Ja, vi har snakket med en inde fra FSR, så har vi snakket med en inde fra Dansk Aktionærforening og regnskabsdirektør fra Danske Bank og så skal vi snakke med en fra Finansrådet også. Vi har haft lidt svært ved... nu har vi jo valgt den her vinkel med regnskabsbruger, det har været lidt svært at finde nogle, som både er regnskabsbruger og som vidste noget om de her nye regler. Det har været vores udfordring. Vi kan sagtens finde regnskabsbrugere, men om de har en ide hvad reglerne er og hvilke betydning det kommer til at få...

JPS: Det har de slet ikke gjort op endnu. Det tror jeg i bund og grund.. hvis du går ud og spørg, så har de ikke gjort det op. Jeg tror mange der glæder sig til at se, hvad er det sådan en påtegning kommer til at indeholde fremadrettet. For at sige, hvad er det for et stykke arbejde der er blevet gjort. Men så skal du igen sige, sådan en investor han sidder også og tænker på, hvis der er noget som går galt, kan jeg så hænge min hat på en revisor og det han har skrevet. Så jeg tror både det er på godt og ondt udvikling, at vi får en ændring omkring påtegningen. Men du kan sige, at der er andre facetter ved at der kommer revisorskifte, men hvor regnskabsbrugeren nok ikke ser synligheden af forhåbentlig det kvalitetsløft, som der måske vil være på fokusering på revisors rolle i det her.

I: Dansk aktionærforeningen og danske bank har også talt meget om påtegningen. Det er det som interesserer dem.

JPS: at man kommer i dybden og får en forståelse af hvad er der lavet af arbejde.

I: ja får forklaret revisionsmetoden bedre. At det reelt er det, som de mener, måske mere end ... generelt er de positive overfor de nye regler, men begge talte meget om påtegningen og hvordan man kunne forbedre den...

JPS: Så kan man sige, at SCC regler, hvor man har været meget fokuseret på, hvad er det egentlig revisor reviderer og hvad er det han rådgiver om. Det er et spørgsmål om revisors uafhængighed og at han ikke kommer i selvrevision. Du kan se finanstilsynet er uhyre varsomme... at når vi sidder som interne revisorer, at vi ikke må gå ud og være kontrollanter i virksomheden og bag efter går i ud og reviderer os selv. Det er en dødsynd. Der vil jeg have lov til at sige, t den måde tingene fungerer på ude i branchen, der siger man jo ikke nej til en opgave, hvis man kan krible den blandt revisorhuse. Derfor kan man sige, at jeg tror det er en rigtig god ting at man fra lovgivers side begynder at have mere fokus på, hvor langt på en revisor gå. For min opfattelse, som jeg så nogle af de større revisionshuse, nu vil jeg ikke nævne navne, men der er nogle revisionshuse som har bøjet de her regler utrolig langt, hvor jeg siger, at her kan i simpelthen ikke også være revisorer. Derfor siger jeg, at det kan en regnskabsbruger ikke se nogen steder. Det er kun dem som kender virksomheden tilstrækkelig godt indefra og sige, hov hvorfor sidder der måske en revisor som måske har med løn at gøre og han sidder også og reviderer vores selvangivelser og han har været med til at lave vores skattemode, hvordan hænger det sammen. Der tror jeg, at revisorerne ikke har været gode nok ved at rive sig selv i håret og sige, det her må jeg godt det her må jeg ikke. Og det er bare sørgeligt at lovgiver skal komme men det har amerikanerne jo indset at der må ikke være den sammenblanding og det har vi bare været for sen til at erkende i europa at man har ikke stoppet tilstrækkeligt nok op og sat den der jernmur ned igennem og så sige hvor går grænsen...

I: Så det er din opfattelse, at reglerne fungerer i USA og at det styrker det i USA?

JPS: Jeg kan kun sige, at i de perioder.... Jeg har jo haft de der regler i 4, 5-6 år, man var jo fuldstændig oppe på dupperne fordi man ikke vil se de her skandaler igen på nogen som helts måde. Det kostede jo pensionskasser og hvad ved jeg deres liv ved at der ikke var udført en ordentlig revision. Det var lovgivers intention, at laver du revision, så skal du lave dit arbejde ordentligt og er du rådgiver så laver du dit arbejde ordentligt. At du må ikke have det der interessesammenfald. Hvis i går tilbage til nogle af de der tilfælde, så var det sådan at det samme revisionshus lavede selvangivelser for ledelsen, de lavede selvangivelsen for virksomheden, de reviderede virksomheden, de ydede skatterådgivning omkring etablering af dattervirksomheder, de ydede rådgivning omkring hvordan man kunne sælge handler på kryds og tværs. Og du kan sige, at der er revisors rolle alt i en pakke og så kan jeg godt forstå, at tingene går galt. Havde man derimod skilt tingene op, så var der nok også kommet større synlighed for hvad er det der sker her. Der vil jeg sige at det her helt klart vil være med til at hæve barrieren og sige at der er nogle ting, som skal være opfyldt fra jeres side. Så kan man sige er det godt nok,.. men jeg synes i hvert fald, at det er en begyndelse.

Der sluttes af og det aftales, at citater sendes til godkendelse inden brug og at der sendes et eksemplar af den endelige opgave.

Bilag 6 - Interview med Martin Thygesen og Bo Lund Christensen fra Finansrådet

Martin Thygesen (MT), Bo Lund Christensen (BC) og Interviewer (I)

MT: Martin Thygesen

I: Hej du snakker med Signe og Simone. Vi havde en aftale her kl. 14

MT: Ja, det er korrekt. Men nu skal I høre, jeg har taget en kollega med, Bo Christensen, så vi er to herinde også. Hvor at Bo han har.. vi har jo i Finansråds-regi forskellige udvalg, hvor banker er med og der sidder Bo og styrer det udvalg der hedder Kreditudvalget, hvor man kan sige, at det man jo i høj grad laver i kreditafdelingen i en bank det er jo, at man ser på regnskaber fra virksomhederne. Så jeg tænkte at det var hensigtsmæssigt at han også kunne deltage og komme med hvad skal vi sige en anden vinkel end den jeg kommer med i forhold til de her regnskabs- og revisionsregler, så vi er to mand også.

I: Det lyder dejligt. Jeg ved ikke om vi bare skal gå i gang og så se hvordan det går.

MT: Lad os gøre det. Bare lige for en god ordens skyld, de citater i bruger, ville vi rigtig gerne have, hvis i kunne sende os på mail, så vi lige kan godkende det vi bliver citeret for.

I: Selvfølgelig, og vi har jo også muligheden for at opgaven bliver fortrolighedsstempelt, hvis det er. Men lige meget hvad, kan vi i hvert fald sagtens sende citaterne, så I lige er med på, hvad der bliver brugt.

MT: Ja, afhængig af hvad vi kommer ind på selvfølgelig, men umiddelbart, så tror jeg ikke der er behov for fortrolighedsstemple herfra, men som sagt I må rigtig gerne lige have det vi bliver citeret for, så vi lige kan nikke til det.

I: Selvfølgelig

BC: Og vi ville gerne, hvis det kunne blive i løbet af næste uge, jeg er på vej til Sydfrankrig. Jeg ved ikke om det lige er skarp tidsfrist, men.

I: Vi kan prøve at se, altså vi.. jeg ved ikke om vi.. jeg tror først vi kommer til at aflevere engang i april måned, så jeg ved ikke.. men hvis du er på videre, så skal vi..

BC: Ja, men ellers så kan det være at Martin han kan..

MT: Lad os se på det, hvad der kan lade sig gøre, hvis Bo stadig er her, så ville det være rigtig fint, men lad os se, hvad der kan lade sig gøre ikk.

I: Det er bare i orden. Til at starte med ville vi gerne vide sådan helt grundlæggende, hvordan I forholder jer til de nye regler. Både i forhold til det her med tvungen firmarotation og med sortlistning af rådgivningsydelser.

MT: Ja, må man spørge, hvilken rolle er det især I er interesseret i at høre herinde fra Finansrådet? Er det rollen hvor bankerne selv er omfattet af de her regler qua det man selv er finansiel virksomhed eller er det rollen som regnskabsbruger, altså hvor bankerne jo i kreditafdelingerne sidder med regnskaber fra børsnoterede virksomheder? Hvad er det for en rolle I især gerne vil høre nogen om?

I: Altså det er primært regnskabsbrugerne og de vi gerne vil undersøge er jo om de her regler vil være med til at skabe værdi for regnskabsbruger i sidste ende.

MT: Ja, men det er også bare lige, så I er opmærksomme på, at her har vi jo to hensyn, hvor ligesom, at I vil få et svar, hvis I spørge efter hvordan er hensynet hvis man så selv er regnskabsbruger og hvordan er hensynet, hvis man så er bruger. Så det er vigtigt, at I er opmærksom på at vi repræsentere virksomheder, der både er aflægger, men også brugere af regnskaberne, der er omfattet af denne her forordning.

I: Jo, selvfølgelig, men specielt hvordan at I som brugere vil tro.. om I tror at for det første at det vil være med til at skabe værdi for regnskabsbruger med de her nye regler

MT: Ja, altså hvis vi starter med det første I skriver her omkring tvungen firmarotation. Vi er ikke overbevist om, at det skulle medføre en større kvalitet i revisionsydelsen og for den sags skyld en større uafhængighed. Det kan vi i hvert fald ikke se dokumentation på, at det skulle være tilfældet. Hvis vi tager de pengeinstitutterne herhjemme, der har man jo indtil videre lavet et alternativ til det her, som faktisk bliver et tillæg til rotation, der også kommer til at gælde det her. Der har man lavet en certificeringsordning, hvis man skal være pengeinstitutrevisor og umiddelbart har vi mere fidus til at det kunne give en større kvalitet i revisionen. Så vi er selvfølgelig godt med i at i teorien kan man sikkert godt sige, at det her det vil medføre større uafhængighed og derigennem måske også noget øget kvalitet. Men man må bare sige, at i praksis er der også store omkostninger forbundet med det her rotation og du er måske tvunget til at vælge en revisor, som du egentlig ikke mener er den mest kompetente, for nu har du haft ham i x antal år. Du er måske tvunget til at skifte revisor selvom det vil medføre et stor videnstab, når du nu skal til at sætte en anden revisor ind i systemerne også selvom det ikke vil være et problem. Så hvis man regner på pro/contra så kan vi ikke tilslutte os de her krav om tvungen firmarotation.

I: Okay, men vil I tror at det vil styrke uafhængigheden? Det her er jo også i forhold til.. det vil nok ikke øge eller der er i hvert fald ikke dokumentation for at det vil øge kvaliteten, men om det derimod ville styrke uafhængigheden?

MT: Jeg kan godt læse hvad I skriver og de forordninger og hvad der tidligere har stået i grønbøger og så videre. Jeg har ikke set dokumentation på at det her skulle give større uafhængighed. Jeg tror også det er vigtigt at man er opmærksom på at, og det ved i jo alt om, at det ikke er så nemt endda, at blive statsautoriseret revisor og slet ikke hvis man skal være pengeinstitutrevisor. Og der er nogle etiske regler som man skal overholde og jeg tror nu nok man er varsom som revisor med om man er sin opgave voksen. Jeg mener egentlig ikke at det her tvungen firmarotation at det skulle nødvendigvis skulle give større uafhængighed og dermed øget kvalitet, det har jeg svært ved at se.

I: Hvordan i forhold til det med at man adskiller nogle flere rådgivnings.. altså at man adskiller rådgivningsydelser og revisionsydelser?

I: Så grundlæggende vil de her regler måske ikke så meget være med til at skabe værdi for regnskabsbruger eller hvordan?

BC: Nej, ikke som udgangspunkt, vi tænker egentlig mere at.. ja også ovenpå denne her krise, at man kan så vente selvransagelse indenfor revisionsbranchen og vi støtter egentlig umiddelbart det initiativ som også FSR har lagt op til, at man lige kigger sig selv lidt i spejlet og når det kommer til FSR-regi kigger hvem er egnede og hvem er måske knap så egnede. Det er måske en mere farbar vej frem og for regnskabsbrugeren så har vi set en del lempelser inden for revisionsområdet, ja lige siden 2006 og fremover, hvor man egentlig har lempet på kravene og så er det i hvert fald væsentligt at det med blank påtegning og forhold, så det med trafiklys, at det står fuldstændig stjerneklart for regnskabsbruger også fremadrettet og at det måske ikke er den rette vej at gå at man lempet på revisionsområdet, det er selvfølgelig lidt et andet emne end.. det er mere relevant for os end at man skal skifte revisor af og til.

I: Okay, men hvilke nogle.. er der nogle alternative I tænker man kunne gøre i stedet for ligesom at øge revisors uafhængighed og noget der kunne være med til at skabe værdi for regnskabsbruger?

BC: Ja, det var egentlig det som jeg sagde før; man griber i egen barm, altså måske i regi af FSR og også som revisionsfirma, at der har været nogle steder måske efter, hvor man kan se i bagklogskabens klare lys, at den skulle måske ikke have haft blank påtegning.

Okay, men hvordan med selve.. er det et problem sådan som påtegningen er nu, altså i forhold til regnskabsbruger. Har regnskabsbruger svært ved at finde ud af, hvad han kan bruge påtegningen til?

BC: Altså der er jo nok altid plads til forbedringer, man kan sige, hvis man gik hen og skrev mere omkring væsentlighed, så det stod mere tydeligt.

MT: Man kunne godt skrive noget mere om, komme ind på, at når en revisor han foretager en revision, så er det jo ikke en fuldstændig substanskontrol, hvor revisor han vender 100% af bilagene, men det er baseret på væsentlighed og det er baseret på noget stikprøve og sådan noget. Det kunne godt komme tydeligere frem i påtegningen, men ellers kan man sige at billedet er jo derude, at hvis der er noget regnskabsbruger forstår, så er det det der trafiklys som Bo var inde på, at om det er et rødt lys, altså det er forbehold, eller gult med supplerende oplysninger eller er det et grønt lyst og så en blank påtegning. Jeg tror det er vigtigt at man ikke be-

gynder at pille ved det i en påtegning med at sige, at revisor skal skrive alt muligt om særlige matters og alle mulige andre ting, hvor man som regnskabsbruger kan sidde med en opfattelse af eller være i tvivl om, hvad er det egentlig jeg sidder med her? Er det et rødt lys, er det et grønt lys, er det et gult lys. For hvis der er noget revisorer er gode til, så er det jo at formulere en helt masse ting, stolpe op, stolpe ned og hvis man så sidder som regnskabsbruger så kan man måske komme unødigt i tvivl, hvor i dag er jo et værktøj man bruger hyp-pigt. Risikoinddeling og hvad ved jeg, altså hvilken farve har revisors påtegning så at sige ikk. Jeg tror det er vigtigt, at man holder fast i det og ellers ganske som Bo er inde på, jeg ved ikke om I er bekendt med det, men FSR har startet sådan et, lad os kalde det en ny stil over for de revisorer, der gentagende gange er kørt overfor rødt, hvor de ekskluderer dem fra foreningen og det mener vi er et rigtig, rigtig godt initiativ og også noget af det der kan være med til og fæstne lid til revisorerne, hvor man kan se, at altså der er en selvjustits i branchen og dem der kører overfor rødt igen og igen og igen de er så ikke medlemmer af FSR og så ved man som virksomhed, at hvis man vælger en revisor, der er medlem hos FSR, jamen, så borger det for en vis kvalitet. Det tror vi også er noget, der kan være med til og gøre at man får større tillid til revisorerne end man har i dag.

I: Ja, mener I generelt, at der er en forventningskløft mellem det arbejde som revisor laver og det som regnskabsbrugerne tror revisor laver?

MT: Jamen, det er der givet i nogen situationer, at det bliver.. jeg tror særligt, hvis du kommer ned i de mindre virksomheder, men det er jo så ikke lige dem der er omfattet her. Når vi snakker tvungen firmarotation og det her, det er jo PIE virksomheder vi taler om her ikk og jeg tror egentlig det er jo mere professionelt både virksomhederne, men også professionelle brugere, så jeg tror egentlig at de har en nogenlunde forståelse af, hvad det er revision går ud på. Det er nok særligt i de mindre virksomheder, hvor der desværre er mange der tror, at det egentlig er revisor der aflægger regnskabet og ikke virksomhederne selv.

I: Men for ligesom at forbedre regnskabsbrugers forståelse, er det noget med, skal revisionsmetoden også forklares bedre, som sagt det med væsentlighed, men forklare mere, hvad det reelt er man gør eller er det som det er nu, bliver det forklaret godt nok?

MT: Altså i påtegningen?

I: Ja, for eksempel

MT: Ja, det kunne godt forklares mere pædagogisk, det er jo revisorsprog, når man ser påtegningen og læser den. Jeg er ikke stærk i tematikker og heller ikke nogle helt konkrete forslag til hvordan det kunne gøres bedre, men det kunne da givet forklares mere pædagogisk. Hvad er det egentlig en revision er og fremfor, hvad er en revision ikke, at det heller ikke giver fuldstændig sikkerhed, men at man foretager nogle handlinger og derigennem opnår en begrundet overbevisning om at noget er retvisende.

I: Men det virker som om at, uden at tolke 100% på det, at I ikke mener at de her regler reelt vil gøre den store forskel for regnskabsbruger?

MT: Ja, det kunne i hvert fald, indtil videre udgangspunktet.. nu kan man sige arbejdet udstår jo med, hvordan det skal implementeres i Danmark. Der sidder erhvervsstyrelsen og revisorkommissionen, er mig bekendt også sat i søen nu og skal se på noget af det her. Altså der er jo.. det er jo lidt særegent, at man har en forordning som ellers skulle sikre level plain field i hele Europa, men hvis du ser denne her forordning så er der et hav af member state options i. Det vil man jo normalt have i et direktiv, hvor man så kan vælge at implementere det på den ene eller den anden måde, men det har man jo altså valgt at have i denne her forordning, hvor det spændende så bliver at se, hvordan bliver de her member state options så udnyttet i Danmark. Det er sikkert også nyt det her med, at man så kan forlænge den periode, hvor du kan have samme revisor, så der er udbud af revisionsopgaven, to-revisor system og så videre og så videre. Og det er jo i sig selv, vi kan se her hvordan det så lander i Danmark, både fra styrelsens side, men også politisk ikk

I: J, så det kan være det der også får betydning for, hvordan de her regler kommer til at fungere i praksis?

MT: Lige præcis, lige præcis, lige præcis. Der kan jeg så sige for pengeinstitutter har vi en særlig udfordring omkring det her rotation, fordi man har jo i et årstid nu haft et certificeringsordning, hvor det ikke er nok alene at være statsautoriseret revisor, for at være revisor i en bank. Der skal man også certificeres af tilsynet og det er kun godt 50 revisorer, der er det i dag på denne her certificeringsordning og ganske, ganske få firmaer. Og når det så kommer med en tvungen rotationsordning, så tvinger det jo nogle til at skifte, hvor der ikke er ret mange alternativer og vælge imellem. Så den cocktail du måtte have at tvungen rotation og også certificeringsordning, den kan altså være meget, meget vanskelig at sluge ikk.

I: Så er der også en fare for overregulering på området?

MT: Det er der jo helt klart. Den her cocktail jeg snakkede om, det er jo et godt eksempel hvor man har en certificeringsordning, som noget særligt dansk og så skal det lige pludselig spille sammen med en ny, potentielt meget stram implementering af forordningen i Danmark, at det vil give noget (...)

I: Jeg prøver lige at skabe et overblik over, om vi har været spørgsmålene igennem. Jeg tror sådan set vi har været meget godt rundt om det vi havde tænkt, at vi skulle spørge jer om, så jeg ved ikke om I har nogle betragtninger som vi måske ikke har været inde på?

MT: Nej, det tror jeg ikke, jeg ved ikke Bo, har du nogle..?

BC: Nej, de noter jeg lige har sat på det her papir, det har vi umiddelbart været igennem

I: Det lyder godt og rigtig mange tak for hjælpen og vi vender tilbage med eventuelle citater

Bilag 7 - Interview med Peter Gath fra FSR (samt E&Y)

Peter Gath (PG) og Interviewer (I)

PG: Det er mere bare for at sige, at der er den nuance, og i FSR har vi jo fra bestyrelsens side nedsat en task-force omkring det. Ja det gjorde vi sådan set tilbage for et par år siden eller halvandet år siden, der skulle arbejde med det her, med flere repræsentanter. Jeg tror vi har tre fra det her firma, og de andre har også. Der er en hel del, der mødes engang imellem, når der sker noget nyt og gennemgår lidt mere detaljeret og så får vi rapporteret ind til bestyrelsen med henblik på at træffe beslutning om det sådan mere overordnede, om jeg så må sige politiske holdninger, som foreningen skal have ik.

Interviewer: Jo

PG: Og der har jeg oplevet, at der har været relativ stor enighed. Og det har også overrasket mig lidt faktisk. Fordi at der kunne jo godt være nogen mindre firmaer, der i virkeligheden kunne se anderledes på det her, end primært det, som de største revisionsfirmaer i Danmark mener. Men det har indtil nu ikke været tilfældet. Altså det har man set i de andre lande, at der har der ikke nødvendigvis været sådan, at en revisorforening har haft sådan meget, om jeg så må sige, opbakning fra hele medlemsskaren i det land. Fordi der har været divergerende opfattelser. I Danmark kan man sige, der har været en agenda, der har været meget drevet af de store revisionsfirmaer, og så har de andre været ligeglade.

Interviewer: Ok

PG: De har ligesom sagt, hva faen det rager ikke os det her. Eller det der rager os, der har vi fælles interesse. Men hele det her omkring firmarotation kan man sige, og det der var i starten, hvor man jo overvejede, at man ville have sådan noget audit-only firmaer, som jo primært var noget, der ville ramme Big Four firmaerne i Europa ik'. At der kunne man jo godt sige, hvorfor havde BDO og Grant Thornton og alle dem, hvorfor gik de ikke ind benhårdt og lobbyede for at lade os få sådan noget gennemført, fordi det giver os og det kunne give dem en masse muligheder ik'. Det har man set i nogle enkelte andre lande, at der er så nogen, der har poppet op der. Men vi har ikke set det i Danmark.

Interviewer: Ok, så man er sådan rimelig enig?

PG: Det er der, hvor jeg siger, at det kan da godt overraske mig lidt, at der ikke har siddet nogen, der ligesom har sagt, hvorfor faen ser vi ikke, det her som en mulighed for, at de store firmaer får pålagt en masse besværligheder og en masse krav og vilkår og også noget andet. Men det har man ikke gjort. Der har man set relativt fælles på det, muligvis ud fra en betragtning om, at man var bange for, at hvis vi fik det på de store firmaer, så ville det gradvis sive ned også, at kravene så ville tilsvarende komme til lavere regnskabsklasser, hvis vi kigger på virksomhederne, men også måske, at det ville ramme de andre firmaer. Jeg tror lidt, det har været det, og så tror jeg også, det har været lidt, at de ikke har haft ressourcerne og lysten til at tage den kamp, fordi det er sådan noget, der godt kan virke lidt fjernt. Altså det der med at kæmpe en kamp mod nogen nede i Bruxelles. Man kan sige, hvorfor bruge nogle kræfter på det, når der en masse andre, der i andre lande, der ligger og kæmper imod det. Så gider vi ikke at bruge de kræfter ik'. Men det er mere bare for at sige, at det har man ikke set. Så derfor, når der har været noget debat og når der har været nogle forskellige andre ting, har vi sådan set som revisionsfirmaer, hvad skal man sige, stillet os bag FSR og så har det været vores brancheorganisation, som udtaler sig på vores vegne. Så derfor er det relativt få steder, i vil se, at KPMG eller PWC eller Deloitte eller Ernst & Young i Danmark udtaler sig specifikt om det her. Der kan man sige, at der har vi haft foreningen til ligesom at være vores talerør ik'.

Interviewer: Og hvordan er FSR's holdning så generelt til de her nye regler?

PG: FSR's holdning er vel, at man ser positivt på tiltag, der kan medvirke til at styrke kvaliteten af revision og kan medvirke til at styrke omdømmet af revisionsbranchen. Og derfor har man sådan på nogle af de forskellige forslag, der har været, har man haft en tilgang om, at det kan godt være, at det er noget, vi skal se på for at styrke revisors uafhængighed. Vi skal styrke nogle af de ting her, vi skal styrke troværdigheden, omdømmet omkring revisorer. Vi skal bare gøre noget, som vi tror på, der virker og så skal vi gerne gøre noget, som ligesom hænger sammen også i forhold til internationale regler, så vi ikke får sådan meget specifikke EU-regler, men hvorfor ikke få nogen om jeg så må sige IFAAC baseret uafhængighedsregler f.eks. ik'. Så det er der, hvor der er en overordnet hjørnesteen. Hvis man så kigger på omkring, det her med firmarotation, hvis vi skal tage et af elementerne af det. Altså der har det vel hele tiden været FSR's sådan overordnede synspunkt, at det var man jo modstander af. At det synes man ikke, at det var et forslag, der nødvendigvis styrkede kvali-

teten af revisionen og at det et eller andet sted var aktionærerne, der skal have lov til at bestemme, hvem det er, man gerne vil have som revisor. Og at der ligesom ikke er noget belæg empirisk for, at det styrker kvaliteten. Tværtimod så kan revisorskift være med til at svække kvaliteten af revisionen.

Interviewer: Hvordan svække?

PG: Det er fordi, at når der kommer en ny revisor, så skal man sætte sig ind i det og hvis man kigger på nogen forskellige sager, så kan man sige, at så er kvaliteten af det første år, du er revisor, måske ikke ligeså høj, som når du først har lært og forstået virksomheden. Det er sikkert nogen, der har nogen andre holdninger til, men det har været, om jeg så må sige, FSR's sådan grundlæggende synspunkt. Så begyndte der på et tidspunkt undervejs i, om jeg så må sige, debatten, diskussionen, drøftelsen, whatever vi kalder det, den politiske proces, at tegne sig et billede for at konceptet omkring firmarotation, det vandt indpas. Og så blev det sådan mere en diskussion om, hvor lang skal perioden så være. Og den startede jo i første udkast relativt kort og endte jo så med at blive de her 20 år, som det er nu. Og der virkede det lidt og det gør jeg gerne personligt udtryk for på en række bestyrelsesmøder, at jeg kan godt forstå, at vi sådan taktisk går ind og siger ok, hvis vi begynder at fornemme, at der er konsensus hos forskellige centrale stakeholders i det her om, at det her koncept om firmarotation, at det nærmer sig en realitet. Så lad os prøve at gå ind og påvirke det, så at den periode, den bliver så lang som mulig. Så derfor skiftede jeg, vil sige en lille smule taktik ved, at man ligesom sagde, jamen i øvrigt mener vi, at firmarotation er noget skidt og det skal man holde sig fra, men hvis det nu ikke kan være anderledes, så må i jo håbe på, at så skal vi arbejde for det.

Interviewer: Arbejde for at perioden bliver så lang som mulig?

PG: Ja præcist. Så derfor vil i sikkert kunne se nogen steder, at man siger det her med, at det ikke er fint nok og sådan, men det ændrer ikke på, at grundsynspunktet har hele vejen været igennem, at man støttede som sådan ikke princippet omkring firmarotation.

Interviewer: Fordi man ikke mente, at kvaliteten vil blive øget af det?

PG: Ja. Og USA er gået væk fra det og måske andre ting. Man kunne ikke ligesom se, hvorfor skulle vi pludselig have det her i EU. Så det har været synspunktet, men det er det, jeg siger, der er sket sådan et eller andet, hvad skal man sige, sådan pragmatisk skiftet lidt i det i forhold til diskussionen med danske politikere og andre. Og jeg talte med Christian Koch Vedgaard. Jeg ved ikke, om i skal interviewe ham også, fra Dansk Industri. Fordelen er, at vi har børn i samme klasse og jeg møder ham engang imellem og han repræsenterer også, altså udover Dansk Industri, Business Europe, som er sådan lidt Dansk Industri-niveau i Europa, lige nøjagtig på det her punkt. Og som han sagde til mig på et eller andet tidspunkt, at det der ligesom, er problemet med, det her var, at når først konceptet omkring firmarotation ligesom var ved at blive en realitet, så kunne alle pludselig tale med. Altså så var der nogen, der kunne sige: Jamen jeg kæmpede for, at det blev så stort som muligt og jeg kæmpede for, det blev så højt som muligt. Alle kunne ligesom definere sin egen succeskriterie, i forhold til det her. Og FSR kunne sige, at det var enormt flot, at vi startede helt nede på 7 år og nu kom det helt op på 20 år. Og nogle andre kunne sige: Jamen der var nogen, der slet ikke ville og det lykkedes os at holde fast i og det blev altså 20 år. Det var en meget pudsigt oplevelse at have, at alle kunne finde deres succeskriterier og derfor blev det de her max 20 år med nogle forskellige overgangsordninger, som jo i dybest set er mere af teknisk karakter. Det er klart, at det har nogle konsekvenser nu og her og om 6 år, 7 år og 8 år, når det begynder at blive implementeret, men derefter har vi jo de facto firmarotation i Europa ik.

Interviewer: Hvordan i forhold til reglerne omkring rådgivningsydelse i forhold til revision? Hvordan er holdningen i forhold til det?

PG: Jamen altså man kan sige, at det var et af de områder, hvor man fra FSR's side fra start af var meget klare i, at det skulle man prioritere højt. Altså at sikre, at man i virkeligheden fik nogle regler, som i vid udstrækning var baseret på de internationale uafhængighedsregler fra IFAAC. Og man havde ligesom svært ved at se, hvor der var identificeret nogle områder, som man kunne sige, at de var årsag til, at kvaliteten af revision ikke var høj nok. Og hvis man kunne det, så lad os analysere det og så prøve at se, om man kan få nogle internationale regler omkring det her. Så FSR har som sådan hele tiden været relativ modstander af en cap, altså en maksimering af hvad honorar for rådgivningsydelser må være i forhold til revisionshonorarer. Det er jo det, der er endt med at være 70 % af dit revisionshonorar over 3 år. Beregnet på en meget mærkelig måde. Og som jeg forstår det, så gælder det kun i EU men ikke uden for EU. Der er sådan lidt teknik i det, men hvis vi bare ser på det som koncept, så er der altså kommet den her cap på de 70 %. Og den har FSR som sådan været modstander af også fordi den startede i det første udkast med at være 15 %, som jeg husker det eller sådan noget. Og igen kan man så sige, der går sådan et eller andet psykologi i det. Så er der nogen, der kan

sige: Uh ha nu lykkedes det os at få den fra 15 til helt op på 70 %. Og nogen andre kan sige: Jamen det lykkes os at holde fast i en cap på 70 % og alt muligt andet. Men det som instrument har FSR sådan set hele tiden været modstander af. Fordi man ligesom siger, hvad er det egentlig for noget. Er det ikke mere spørgsmålet om, hvad det er for nogle typer af ydelser og også noget andet, om det lige er 65 % eller 85 % eller whatever. Så det har man som sådan været modstander af. Men har nok mere set det som en kamp om at få den så højt som muligt. Fordi man var nok godt klar over, at realiteten blev, at der kom en eller anden form for cap. Så har man på selve om, jeg så må sige, den der sortliste, der er kommet, der har man været meget skeptisk over nogle af forslagene. Særligt omkring skatterådgivning, som indebærer væsentlige indskrænkninger, kan man sige i muligheder for, at man kan yde skattemæssige rådgivning til sine revisionskunder. Det har man hele tiden set som en klar fordel og en styrkelse af rollen som offentlighedens tillidsrepræsentant, at man på den måde også var med til at sikre, at skat bliver afregnet rigtigt og alle de her ting. Så særligt der har man været relativ klar i mælet. Og det har man så også været på en række andre ydelser, men særligt SKAT har fyldt meget i FSR's synspunkter. Tilsvarende noget omkring rådgivning omkring køb og salg af virksomheder, due diligence og forskellige andre ting. Særligt der har man ligesom gjort noget gældende, hvor man kan sige, at der er andre lande, hvor der er andre ydelser, der også fylder noget, noget omkring outsourcing, intern revision, legal services og forskellige andre ting. Det fylder bare ikke så meget i den danske revisorbranche, så derfor, hvis man sådan skal være sådan lidt kynisk forretningsmæssig, så kan man sige, at der hvor FSR har kæmpet, det har selvfølgelig været der, hvor der har været største økonomiske interesser for revisionsbranchen i Danmark og det er vel en naturlig sådan markedsmæssig tilgang til det. Og der er ingen tvivl om, at det er SKAT, der har, også fordi, at det virkede, som om man gik relativt hårdt fra EU Kommissionens side på ligesom at ville slå ned på skatterådgivning. Og noget af det, synes jeg, har virket som om, at man mere ville skade fra EU Kommissionens side, de store revisionsvirksomheders forretningsmodel, end man egentlig havde fokus på, hvad det var, der styrkede revision. I min barnelærdom og et af mine egne grundprincipper i forhold til, hvorfor er det godt, at en revisor kan lave andet end revision. Ja det er jo ud fra devisen om noget, der styrker, om jeg så må sige, revisors indsigt i virksomheden, revisors rolle som offentlighedens tillidsrepræsentant. På den måde kan man sige, at det styrker revisionen. Og der har jeg altid haft det generelle synspunkt, at jo mere revisionsnære de opgaver man løser er, jo mere er det med til at styrke revisionen og forståelsen af virksomheden og hvor kan der ske fejl og også noget andet. Altså jo længere væk du kommer, jo mindre styrker det dig som revision og i virkeligheden kan det efter min opfattelse være med til at skade revisionen, fordi så kan det påvirke din uafhængighed. Fordi så bliver det mere noget, du gør alene ud fra, om jeg så må sige, en kommerciel vurdering om, at du kan tjene penge på at levere de ydelser. Og der virker det lidt for mig som om, at der har man slået meget hårdt ned på, at hvor meget af dine traditionelle revisionsnære ydelser og så kan du måske lave alt muligt andet selvfølgelig inden for cap'en på 70 %. Det er der, hvor jeg siger, at der har man mere, tror jeg, ønsket ligesom at slå ned på den eksisterende forretningsmodel i de store revisionsvirksomheder. Skat det fylder meget og nogle af de andre ting fylder meget. Hvis du får fjernet det, så får vi mere og mere nogle revisorer i de børsnoterede virksomheder i Europa, der hovedsageligt når de er valgt som revisor ihvertfald, laver revision for de pårørende og ikke så meget kigge på, hvad det er for nogle ydelser, der i virkeligheden rent faktisk kan understøtte revisionen eller ej.

Interviewer: Så du mener som sådan ikke, at de nye regler er med til at styrke revisors uafhængighed?

PG: Det kommer an på hvilken type uafhængighed. Altså der er ingen tvivl om, at "independence in appearance" bliver styrket med nogle af de her tiltag. Det tror jeg, at man må anerkende. Man skal have respekt for "independence in appearance". Fordi hvis ikke offentligheden/omverdenen opfatter dig som uafhængig, så falder værdien af revisionen. Så har vi ikke nogen berettigelse. Men det er hovedsageligt det, synes jeg, vi kigger på. Altså jeg synes ikke, der er så meget af det reelle.

Interviewer: Altså det er mere offentlighedens syn på revisor, end det måske er den tilsyneladende uafhængighed, der bliver styrket?

PG: Præcis. Det er mere den, synes jeg. Altså fordi i forvejen har du regler om, at revisionskomiteen skal forholde sig til ydelserne, skal godkende og forskellige andre ting. Nu er det ikke bare sådan, at revisor han sidder og: Nu laver i lidt der og altså, det er jo ikke den verden vi kigger ind i. Så meget af det her er jo reguleret i forvejen. Jeg siger heller ikke, at der kunne være visse ting, man i IFAAC reglerne skulle stramme yderligere i forhold til, hvad man kan og hvad man ikke kan osv. Jeg har også allerede en række kunder selv, der selv mentalt har lagt sig på en cap, hvor de har sagt, at vi synes ikke, forholdet mellem revisionshonoraret og rådgivning skal være meget mere end 1:1, men det er sådan noget, de selv har valgt. Det ene år kan det så være 1,2 og næste år kan det være noget andet. Men så man ligesom siger, de store opgaver skal du bare ikke byde ind på, for så skal du ikke være revisor. Og sådan noget har jeg mere respekt for, hvor jeg så må sige, en eller anden vurdering truffet af nogle sagkyndige i et revisionsudvalg end det er noget andet ik. Så jeg tror, at noget af det ville være kommet alligevel, så var det bare ikke nødvendigvis på 70 %, men så måske nogle steder

på 50 % og andre steder gange to og altså forskellige. Så jeg vil sige, at sådan som det ligger nu, ligger det på cappen, ligger for mig at se, primært på den, altså "independence in appearance". I forhold til sortlistningen af ydelser, så er det vel, kan man sige, på independence siden, er det vel både på independence siden men også den faktiske uafhængighed, men der er det så mere, er det så på bekostning af kvalitet.

Interviewer: Ja okay.

PG: Fordi får du så nogle revisorer, som at sådanne revisorer et stykke af vejen og i større udstrækning ved mindre om virksomheden, bliver involveret mindre, har en mindre grad af dialog med, om man så må sige, med de vigtige nøglepersoner i den pågældende virksomhed, så de ved mindre og derved laver en mindre effektiv revision. Det er noget af det, man kan frygte.

Interviewer: Jo så man kan sådan set godt sige, at de her regler kan være med til at styrke uafhængigheden på nogle punkter, men at det måske er på bekostning af...

PG: ... af revisors kendskab og viden og indsigt og forskellige andre ting.

Interviewer: Ja okay.

PG: Når vi kigger på det på enkeltsagsniveau, så kan man sige, at så er der også nogle brancher, nogle professionsmæssige konsekvenser af at indføre sådan nogle regler her, som er svære at forudsige. Men altså nogle af de argumenter, der har været fremført og så kan man jo synes om, de er gode eller ikke gode eller sådan noget andet, men er det noget, der vil gøre det attraktivt and for "the best and the brightest", sådan nogle som jer, til at også at ønske at blive revisorer fremadrettet, hvis man bliver så låst i forhold til hvad man må og hvad man ikke må.

Interviewer: Ja så man kan risikere, at miste nogle af de bedste medarbejdere, fordi at de synes, at det bliver mindre interessant?

PG: Præcis. Men igen er det noget, der kan være svært at stille sig op og sige sådan et eller andet, jamen så gider folk ikke. Jamen så må man finde nogle og andre og hvad fanden, der er så mange unge mennesker. Der er sikkert nogle andre, som ville. Men realiteten i forhold til den standing branchen har mange steder og hvor man er i stand til at rekruttere nogle af de mest talentfulde på en årgang. Det er ikke sikkert, man kan det. Det kan så godt være, man kan det til management consulting eller til tax eller noget andet. Men til dem der skal være revisorer, kan det godt blive mindre attraktivt på sigt og blive revisor.

Interviewer: Og dermed ryger kvaliteten jo.

PG: Ja måske.

Interviewer: Formentligt.

PG: Men det er sådan nogle langsigtede konsekvenser, som...

Interviewer: Som er svære at forudsige.

PG: Og ja som godt kan komme til, når vi siger det på brancheniveau og firmaniveau og sådan noget andet. Hvor de siger, ja ja Peter, det er bare noget du siger, men bevis det. Jeg kan kraftedeme ikke bevise, hvordan det ser ud om 20 År, men jeg kan have en frygt for, som jeg siger, hvis jeg skruer tiden 25 år tilbage og så siger Peter Gath 25 år, ville han være gået ind i den branche, som den er nu, eller ville han have gjort noget andet eller sådan noget. Det havde sikkert også været godt, hvis ikke jeg havde gjort det, men det er jo sådan, man skal prøve og se på det. Så der er nogle konsekvenser. Tilsvarende har der været fremført forskellige andre argumenter for, at man f.eks. hvis man kigger på revision af finansielle virksomheder. At hvis du skal revidere forsikringsselskaber, så skal du have nogle folk, der er aktuarer og du skal, hvis du har banker, store banker, skal du have folk med særligt kendskab til solvens og stresstest og alt muligt andet. Og de mennesker og så mange banker har vi ikke i Danmark, at du kan have nogen, som ikke skal lave andet end at revidere dem. De er også nødt til at have dem til at lave noget andet ved siden af. Du kan sige, at hvis ikke du kan skaffe dem en interessant jobplatform, hvor de også kan lave noget andet, så kan du ikke fastholde dem. Så vil de søge væk til andre brancher, til andre ting sektorer. Derfor er der en frygt hos nogle, at nogle af de der specialtroller, hvor man er nødt til både at være indgå i et revisionsteam, men også samtidig skal leve af at sælge sine timer den halvdel af året eller et eller andet. Det kan være svært. Igen er det sådan noget, der kan lyde

som en dårlig.. en søforklaring fra de store revisionsvirksomheder. Men på nogle punkter er det altså reelt. Specielt i et lille land som Danmark. Så mange banker er der altså heller ikke at revidere, så der er grænser for, hvor mange eksperter og noget andet, som du kan have. Så der risikerer du, at revisionen på nogle af de der områder, kan blive svækket.

Interviewer: Ja. Er der nogle.. Nu ved jeg godt, at nu er de her. Nu er denne her forordning godkendt, men er der nogle ting, som.. altså nogle alternativer, som du mener, der kunne opfylde nogle af de samme mål, som man forsøger at gøre, ved ligesom at implementere de her regler? Altså var der noget, man kunne have gjort anderledes, som måske kunne have givet de samme resultater eller endnu bedre resultater?

PG: På uafhængighedssiden, så tror jeg da, at det er rigtigt, at der skulle ske en eller anden form for ændring.

Interviewer: Okay.

PG: Det kan godt være, at der er nogle steder, hvor jeg ikke er enig med FSR's officielle synspunkt på det her, men det er klart, som jeg sagde, at hvis offentligheden rejser tvivl om revisors uafhængighed, så kan vi synes, at det er fordi, de er nogle ignoranter og det ikke er en forventningskløft men en forståelseskloft og det er journalisterne, der er nogle idioter og alt muligt andet. Det kan man bare ikke bruge til noget. Det er vores "license to operate" indenfor erklæringsområdet. Altså vi kan ikke leve som branche ved at, hvis ikke der er, om man så må sige, et ordentligt omdømme om, at vi agerer uafhængige i forskellige sammenhænge. Så når der kommer sådan en diskussion, hvor den bliver vedhængende, så mener jeg også, at man er nødt til som branche at gå ind i og sige, hvor er det, vi kan gå ind, hvor er det, vi kan støtte op omkring det? Og der tror jeg da, at visse forbudsting kan være fornuftige nok. Jeg synes bare, at det jeg sagde med, at man går ind på de meget revisionsnære områder. Det kan jeg ikke helt lige se hvorfor, at det er, man vil opnå det. Så synes jeg, man kunne opnå meget ved at stille nogle større krav til revisionskomiteerne i forhold til, hvad det så er for nogle pligter, de har i forhold til at overvåge, at det her foregår på en ordentlig måde. Jeg synes også, man skulle, hvis man skulle have en cap, så det der med at sådan fastsætte et eller andet tal, det synes jeg, vil være noget mærkelig noget og så sige, at det her tal skal være det samme, uanset om vi taler om børsnoterede virksomheder, som omsætter for en halv milliard eller om vi taler om AP Møller eller for den sags skyld selskaber i England, som er meget større end AP Møller. Er der ikke forskellige forhold, der gør sig gældende, så var det måske ikke bedre, at man sagde, at det var revisionskomiteerne, der på de enkelte niveauer skulle fastsætte en eller anden form for grænse og nogle andre ting, sådan så man kunne situationstilpasse, fordi at giver det mening, at... altså jeg har et børsnoteret selskab, der har et revisionshonorar på 300.000 kr. eller 400.000 kr. og altså så tage 70 % af det. Det er jo ingen penge. Altså om jeg får 200.000 kr. i ekstrahonorar eller om jeg fik 400.000 kr. i honorar. Ville det påvirke min uafhængighed? Det tror jeg de fleste mennesker, vil kunne forstå, at det kan det ikke. Det er klart, at hvis jeg fik 2 mio. kr. ved siden af, så kunne det da godt være, at jeg.. Men om det var 200.000 kr., 250.000 kr. eller 400.000 kr. det er jo ikke det, der er afgørende. Det afgørende er, om man kan tilføre noget værdi, som bestyrelsen i den pågældende virksomhed synes, at jeg er den rigtige til at levere, fordi jeg har den viden og indsigt og det vil styrke min revision. Så det jeg tror, der er fejlen her, det er, at det står meget som, hvad skal man sige, objektive regler altså med check the box nærmest, alt det, det og det, det må i ikke. Der tror jeg godt, man kunne have gjort noget ved at have lavet noget, der var lidt mere subjektivt, men hvor man overlod nogle flere vurderinger til revisionsudvalget.

Interviewer: Ja.

PG: Så det kunne blive mere konkret på den enkelte virksomhed.

Interviewer: Mener du, at dermed, at nu når der er blevet indført det her med, at man skal have revisionsudvalg. Har det været med til at styrke revisors uafhængighed? Styrke selve processen ved, at de har været indført?

PG: Generelt ja, vil jeg sige.

Interviewer: Okay.

PG: Hvis jeg tager gennemsnittet, så ja. Så er der nogle, hvor det har været sindssygt godt i forhold til revisors uafhængighed, i forhold til kvaliteten af revision og så er der nogle andre steder, hvor det har været under middel, altså om man så må sige. Sådan er det.

Interviewer: Ja.

PG: Sådan tror jeg, at det vil være uanset hvilken form for regulering, som man vælger. Der er ingen tvivl om, at der er kommet meget mere fokus på revision, kontrol internt og kontrolmiljø i virksomhederne, revisors honorar. Hvad er det for nogle ydelser, som revisor laver og sådan noget andet og det i sig selv har medført at niveauet for ekstraydelser fra revisor har været faldende over tid.

Interviewer: Okay.

PG: Og man kan sige, at bare det forhold, at du skal offentliggøre det i noterne, at der bliver lavet undersøgelser om, at hvad den virksomhed gør i forhold til den og så noget andet. Det er i sig selv med til at gøre, at man er tilbageholdende med og lade sin revisor lave visse af forskellige typer af ydelser.

Interviewer: Okay.

PG: Så ja, det mener jeg og derfor synes jeg jo også, at man skulle have fortsat den vej, ligesom så at sige, at hvordan kunne man have styrket det, revisionsudvalgets opgave i den sammenhæng? Og måske pålægge dem nogle større pligter i forhold til det her.

Interviewer: Ja. I forhold til det du lige snakkede om, at måske det også bliver den tilsyneladende uafhængighed? Altså i forhold til offentligheden. Det ligesom er den, man forsøger måske også at styrke. Har FSR så ikke også en eller anden, en form for ansvar for ligesom at få fortalt offentligheden at revisor, som sådan er uafhængig nok og hvordan gør FSR det?

PG: Det ved jeg ikke om... man prøver jo forskellige kommunikationsveje og man prøver i særdeleshed, at slå på, at der hvor der så ikke har været en revisor inde over, der kan i se, at det også var fordi, der ikke var en revisor. Hvis der nu havde været en revisor og sådan. Men ellers er det jo svært.

Interviewer: Ja.

PG: Så men man kan sige, at vi har jo ikke rigtig set nogle eksempler i Danmark, hvis vi tager sådan større virksomhedssammenbrud eller noget andet, hvor der har været rejst kritik af revisor, at det har været som følge af, at revisor har været købt og betalt af ledelsen og det er fordi han er, at han ikke gad revidere, fordi han synes, det var sjovere at sælge ekstraopgaver. Jeg kan ikke rigtig komme på nogle synes jeg, gode historier der, hvor man kan sige, at det jo er helt oplagt, at det pågældende revisionsfirma var i lommen på ledelsen og den slags historier er der ikke ret mange af i Danmark.

Interviewer: Nej.

PG: Altså så kan vi gå helt tilbage til Enron, hvor de fik. Hold kæft mand, de havde 25 mio. dollars i rådgivningsopgaver og det var nemt for alle at sige, at hold kæft mand, hvis man får 25. mio. dollars for at rådgive, så er det klart, at man er meget fokuseret på at rådgive, end man er på at lave alt muligt andet. Og der har været nogle fremme omkring nogle de store banker i England, som var tæt på at bryde sammen, der i forbindelse med finanskrisen i 2008 og 2009, hvor der også har været relativt store beløb, som revisionsfirmaerne har fået udover den lovpligtige revision, hvor man kan sige, at tallene i sig selv. Det kan godt være, at det ikke procentuelt så meget, fordi de i forvejen er revisionshonorarerne rigtig store i nogle af de store engelske banker, fordi de ikke på samme måde har kæmpestore interne revisioner, som vi har i Danmark, så derfor bliver meget revisionsindsatsen, bliver lagt hos den eksterne revisor. Så der har vi også to cifrede millionbeløb i pund årligt til nogle af. Så er vi på 2, 3, 4, 5 hundrede mio. kr. nogle af de steder, og det er klart, at der bliver tallene så store, hvor man siger hold kæft mand, hvor er den revisor, der har lyst til, hvad hedder det, at stå med at sige, at nu har vi mistet Barclays Bank og dermed har vi mistet 800 mio. kr. i omsætning til KPMG eller PwC eller hvem der nu har været revisor for den. Det er et stor pres at ligge på den enkelte person. Og det er jo lidt det samme, der har været fremme omkring, det her med, hvad hedder det, med firmarotation, at hvor man siger, at der er nogle eksempler på, at der er nogle firmaer i både Danmark men også i typisk i England, der har været fremhævet, at det og det firma har haft PwC eller KPMG siden 1800 et eller andet...

Interviewer: ...jo...

PG: ... og hvor man har sagt, hvor er den partner, der har lyst til at komme/gå tilbage til sin medpartner og sige "I'm sorry guys" det kan godt være, at vi har været revisor i 122 år, men nu har jeg sku lige smidt den på gulvet, fordi vi kom op og skændes.

Interviewer: Ja.

PG: Dette vil være meget shameful for den pågældende, men igen, er synes det et dårligt argument altså, fordi hvad faen altså, hvis det var mig, der var revisor for Novo Nordisk, så ville jeg da også, om jeg så kun havde været, og vi kun havde været revisor for dig i 15 år, så ville jeg stadig synes, det var meget shameful og komme tilbage og sige, at jeg havde mistet den. Jeg synes, det bliver en lille smule en pseudo diskussion.

Interviewer: Jo.

PG: Men det er klart, at de der ting, der rammer noget appearance fordi, at man ligesom kan lave sådan nogle historier, som offentligheden køber ind på.

Interviewer: Ja.

PG: Så man kan så diskutere, er det så velinformeret offentlighed eller er det ikke velinformeret. Det kan være lidt svært, men jeg tror, man bliver nødt til at lytte på nogle af de der ting der.

Interviewer: Ja. Yes

PG: Så hvis man kan sige, at det sådan er FSR, så man kan sige, nu går meget af FSRs arbejde jo på, at nu når skaden er sket, hvis jeg må bruge de ord, så gælder det om at få nogle så smidige, om man så må sige, implementeringsregler og der hvor Danmark har muligheder for at lave lokale tilpasninger.

Interviewer: Ja.

PG: Og de kan jo desværre både være strammere og mildere eller hvad det hedder, at de bliver så lempelige som mulige, ikke lemfældige, men lempelige i forhold til reglerne således, at sådan noget med væsentligheds-vurderinger og sådan noget andet, at de bliver, at de kan understøtte nogle af de her ting her, så det er klart, at det er meget det, som det går ud på nu, for nu er reglerne er vedtaget, så nu kan man råbe og skrig om, at kvaliteten bliver dårligere det ene eller andet, men det kommer der ikke noget ud af, det er jo faktum, at det kommer nu.

Interviewer: Ja, så nu prøver... Handlingsplanen fra FSR vil så også være at få, vil det sige, at få det bedste ud af det, når nu reglerne er vedtaget?

PG: Ja, ja, præcis ikke. Og der kan man sige, der er mange, der har været, tror jeg, i hvert fald min egen erfaring, i hvert fald i de store revisionsfirmaer, at de har været meget fokuseret på, at når ja nu kommer der det her firmarotation og det er jo først i 2020 og sådan noget andet og det er også rigtigt, men det her med cap'en på de 70 % og det her med sortlistning og sådan noget andet, det træder jo i kræft i sommeren '16 ikke.

Interviewer: Jo.

PG: Og det er fandeme snart.

Interviewer: Ja.

PG: Ja altså, I am sorry, altså det er 2 år går hurtigt med sådan nogle ting, og der er det selvfølgelig noget med, hvilke overgangsordninger bliver der så og betyder det så at reelt set, at hvis du starter en rådgivningsopgave nu, som kan strække sig ud over 2 år, hvad må du og hvad må du ikke og sådan noget og vi skal ikke så langt hen, før det i virkeligheden kan begynde at blive relevant, ikke.

Så der er helt klart for FSR's side noget der og man kan sige for revisionsbranchen og revisionsvirksomhederne er det jo det samme, at man skal begynde at indstille sig på, at nu kan man ikke levere den og den type ydelser til de her kunderne her og så skal vi altså og så har vi altså xx tusinde timer, som vi solgte tidligere, at dem skal vi nu ud at sælge til nogle andre.

Interviewer: Ja. Men tror du, at det får nogen reel effekt, det der med, for man kan sige, at de andre skal også af med deres rådgivningsydelse, så man kan sige, et eller andet sted, så kan de måske, kan bytte over, det er måske lidt groft sagt?

PG: Sådan med bare at bytte, sådan er markedsøkonomien ikke.

Interviewer: Nej, nej, men...

PG: Og der vil være vindere og tabere og det er der ingen ikke tvivl om.

Interviewer: Så det vil have en betydning for det enkelte revisionsfirma?

PG: For det enkelte revisionsfirma vil have en kæmpe betydning, meget mere end der er nogen der drømmer om, tror jeg, men branchen som en helhed kan også blive en taber, fordi det er sådan noget som det her, som kan åbne op for en ny entries, altså noget af rådgivningen kan den så blive leveret af advokatfirmaer, kan den blive leveret af, at der er nogen, der bryder ud af "Big 4" og laver nogle mere specificerede rådgivningsfirmaer, hvor man fokuserer på nogle ting, så samlet set kan der sagtens, om man så må sige, ske noget i branchen, at hvis man ikke synes, det er relevant at købe det hos sit eget revisionsfirma, er det så nødvendigvis et andet revisionsfirma, som man vil købe det i, eller kunne det lige så godt være et M&A hus, hvis det var noget due-dilliance? Eller altså, vi ved ikke, hvordan den markedsdynamik kommer til at udvikle sig så og nogle opgaver måske vil forsvinde helt væk, altså nogen gange er det. Og det er nok også, det der har gjort forretningsmodellen er stærk i dag for de store revisionsfirmaer, det er, at det er trygt og bekvemt og sådan noget andet at købe det hos nogen man ved der har tavshedspligt og man ved hvordan de agerer og hvordan de samarbejder, og sådan noget andet og det kan godt være at nogle opgaver, de vil forvinde ud af virksomhederne, vil måske rekruttere selv, staffe op med nogen, altså, det er svært at sige, hvordan det der lander der.

Interviewer: Men kunne du se muligheden i at nogle af de større revisionsfirmaer ligesom går ind og deler deres virksomhed op, så man, om det er en mulighed at dele det op i to virksomheder, så man har en rådgivningsvirksomhed og en revisionsvirksomhed, om det overhovedet.. Om det kunne være en ide for nogle af de større selskaber, som ligesom at bevare...

PG: ...så ville du lave sådan et audit only firm, eller hvad det hedder? Det tror jeg ikke, man vil nu og her. Og så er der nogen, der siger, ja men markedet vil gerne have "pure" players. Det tror jeg ikke en skid på, at markedet vil, altså det er nogen, der mere idealistiske personer, tror jeg, der siger det og det kan også være, at jeg vil sige det om 10 år, når jeg sidder og er gammel, og siger det, at hvis man kan bevare tilliden til revisionsbranchen, så bliver man nødt til at genopfinde sig selv.

Jeg tror bare, at hvis vi skal løse, det er min personlige holdning, det er ikke en FSR holdning, jeg tror heller ikke, det er en KPMG holdning. Ikke en KPMG holdning endnu, men jeg tror, det bliver det eller så bliver det en E&Y holdning, at jeg tror revisionsbranchens største problem, det er kvaliteten og relevansen af vores ydelser mere end det er et spørgsmål om uafhængigheden. Altså jeg tror, at det falder meget mere på, at vi får udviklet revisionsydelsen til at være, at det er noget der giver mere "value for money" end det gør i dag.

Interviewer: Okay.

PG: Det er jeg desværre bange for, at noget af alt det her overskygger lidt, fordi at det, det er sku for få ting revisionen afdækker i dag, i forhold til hvad opfattelsen er rundt omkring, ikke. Og derfor tror jeg, at... og det håber jeg i hvert fald, at der kommer, når det her ligesom.. Røgen af det her lægger sig, at der så kommer en ny debat igen om, hvad er det så egentligt en revision skal være? Hvad er det for nogle forventninger og krav man kan have til revisor i forhold til eksempelvis skepticisme og besvigelser? Hvor det i dag er alt for meget, efter min opfattelse, at vi som revisorer, vi baserer os på ledelsens udsagn, ikke, så jeg tror branchens langsigtede rolle, det er at få noget mere værdi ind i vores kerneydelser.

Interviewer: Hvilken betydning tror du, de nye regler vil få for virksomhederne?

PG: Altså revisionsvirksomhederne eller klienterne?

Interviewer: Nej altså selve klienterne.

PG: Ja men...

Interviewer: Vil det blive, man kunne jo tro måske, at det at priserne vil stige, fordi at man ligesom ikke ...

PG: ... ja, man vil formodentlig opleve, at den falder, ikke, i hvert fald revisionsydelsen og man undrer sig over, at den kan falde mere, men at når det her skal begynde at køre af staben, så er der rigtig mange virksomheder, der skal ud og finde en ny revisor og hvis du står som "Big 4" og ved, at skal miste omsætningen for 200 mio. kr., eks. fordi her har du været mere end 20 år, jeg tager bare et tal eller 100 mio., så er du ret sulten for at prøve at se, om du kan vinde noget nogen andre steder for 100 mio., sådan de folk du har dem

ik. Men sådan sidder alle jo og kigger, så der er ingen tvivl om og det er erfaringerne, hvis man kigger på, hvad der er sket i Italien, hvad der er. Holland er ved at implementere sådanne nogle regler og sådan noget andet, at Brasilien har gjort det, Indien har gjort det og sådan noget andet, at du oplever på basisrevisionsydelsen en meget hård priskonkurrence.

Interviewer: Okay så inden.. så endnu hårdere end den er?

PG: Ja, ja, ja, ja, ja ja og hvordan det kommer til at være i Danmark. Nu kører der jo igen mange ting ik', så og nu kommer det jo til at afvente nogle år igen, formodentlig, før at vi får og det er forhåbentlig fint og det giver måske en mulighed for, at der er nogen virksomheder, der kan, at det kan komme til at ske mere gradvist. Altså i Holland har man jo implementeret det, som det hele skete jo på et år nærmest og stort set alle børsnoterede kunder i Holland skulle mere eller mindre ud og finde ny revisor ik', hvad der har været frygteligt og har gjort, at du virkelig har fået et prispres, men du har samtidig også haft, at virksomhederne så også har været lidt tilbageholdende, men hvor skulle man så købe rådgivning henne? Fordi forstå mig, så har man ikke lyst til, så det kan godt være jeg har KPMG som revisor i dag, men jeg ved, at jeg skal skifte dem i 2015, men hvis jeg så har lyst til at vælge PwC som revisor på det tidspunkt, så er der visse rådgivningsydelser, jeg i hvert fald ikke skal købe hos dem, for så kan det være, at jeg ikke kan vælge dem som revisor. Så det virker som om, hele markedet har været negativt påvirket i Holland, fordi virksomhederne har været sådan afventende, fordi hvad er det egentlig nu, der skal ske og hvem er det, vi skal vælge og hvad med uafhængigheden og alt muligt andet, ikke.

Interviewer: Okay.

PG: Så det har været sådan lidt svær situation ik' og der får vi forhåbentlig i resten af EU med det her lidt mere, altså udtrække det over nogle flere år, men du vil måske opleve allerede, at hvis der er en virksomhed, der vælger at sende revisionen i udbud i 2017 eller 2018, f.eks. så kan det godt være at din eksisterende revisor, at han godt må være der til 2020, men er der nogen, der gider så og vælge KPMG, hvis vi har været revisor der i 80 år, og så 2 muligheder og så skulle skifte, vil de formodentlig gøre, vil der formodentlig være nogen steder, hvor næste gang at revisionen kommer i udbud, der får den eksisterende revisor lov, vide at du behøver ikke engang at byde, fordi at det er ikke fordi, vi ikke vil have dig, men lovgivningsmæssigt giver det ikke mening og genvælge dig ik'. Så på den måde kommer der til at ske en masse markedsdynamik, som kan være svær at forudse.

Interviewer: Men virksomheden kan så faktisk have, altså ...

PG: ... Så jeg tror på den måde, vil virksomheden så have nogen omkostninger ved, at de skal gennemføre udbuddet ved, at de skal skifte ny revisor og sådan noget andet, men jeg tror, hvis du ser på det basisrevisionshonoraret, så tror jeg, at du vil se en faldende tendens som følge af det her, men så er der følgeomkostningerne.

Interviewer: Ja.

PG: Som virksomhederne skal betale for at gennemføre et udbud, om man så må sige, oplærer og starte et nyt samarbejde op og sådan noget andet, så omkostningerne ved det.

Interviewer: Ja og man kan sige

PG: ... skal man ikke undervurdere og så...

Interviewer: ... og de mister vel også kendskabet?

PG: Ja præcis ikke og så vil der så være, at man så på andre rådgivningsydelser, der skal man så og specielt på skat, kan man sige, at der vil du nok opleve, at der er nogen, der vil begynde at sige, at okay med de regler her, så gider vi slet ikke at bruge vores revisor til skat. Det er alt for besværgeligt og vi gider ikke at sidde hele tiden at skulle vurdere, kan jeg nu spørge, om det her eller er det indenfor reglerne eller er det uden for reglerne eller sådan noget andet, at man måske vil opleve, at man indgår en aftale med et helt andet revisionsfirma omkring skatterådgivning og der må vi så håbe på som branche, at det er et andet revisionsfirma, men det er der, hvor jeg siger, at det kunne jo godt være, at der, at der er nogle advokatfirmaer eller nogle andre, der bare vil begynde at se en forretningsmulighed i nogle af de her ting her og jeg tror også, de vil have svært ved det, men jeg tror bare ikke, at man skal udelukke dette, at det åbner markedet mere op, end vi har været vant til.

Interviewer: Altså samlet set kan revisionsbranchen tabe på det ik', så det at man ikke bare fordeler ydelserne imellem hinanden, men at de rent faktisk ryger ud af...

PG: ... Ja, ja. Ja det kunne være på skat, det kunne være på sådan noget due-diligence, køb og salg af virksomheder eller forskellige andre ting, altså hvor der trods alt også er andre ydelser, ik'.

Interviewer: Jo.

PG: Og så kan man sige, at de er sådan mere management consulting agtige ydelser, som der bliver leveret i revisionsbranchen, altså der er konkurrencen nok lidt bredere allerede i dag.

Interviewer: Okay.

PG: Så hvor meget det vil påvirke, det der, det tør jeg ikke sige, men jeg vil sige særligt på sådan de revisionsnære ydelser og på skat og sådan noget andet, der vil det, der vil det få relativt store konsekvenser og jeg tror større end der mange der, der lige tænker på. Altså jeg tror, at vi alle sammen har svært ved at se to år ud i fremtiden.

Interviewer: Ja.

PG: Og vi har svært at forestille os, at man ikke bare har den opgave og den opgave og sådan noget andet og det der med at skulle begynde med at gå ud allerede nu og forberede, at man skal sælge noget, man har lavet i efteråret 2016, altså det kan man mentalt ikke kapere fordi, at du kan ikke gå nogen steder hen vel, så du, så jeg tror, du vil opleve nogle dramatiske konsekvenser på den måde så og så kan man så sige, så vil der være på nogen områder, at der kan opstå nogen kompetenceproblemer. Altså hvis man kigger på den finansielle sektor f.eks. og der er jo allerede nogen i dag, der siger, at de synes, det er et problem, at det stort set kun, er Deloitte og KPMG, man kan vælge, det er så ikke helt, men altså, det er relativt domineret af de to spillere, ik' og derfor er der nogen, der siger, hvorfor skal vi overhovedet sende den i udbud for hvad fanden, vi kan ligeså godt gøre op med os selv, vil vi have den ene eller den anden og sådan nogle ting og hvem er det vi vil have og sådan noget? Og der kan man så sige, jamen hvis du så om fem år ikke må bruge Deloitte længere, så skal du så.. hvis det ikke har ændret sig på det tidspunkt, så skal du så, er det så ikke bare at gå over til KPMG. Eller hvad fanden er det der vil ske, vil de folk søge over, dem der så er i Deloitte, vil de så også prøve at søge ud i nogle af de andre steder, altså hvordan vil de være? Og hvis det er de samme personer, der bare flytter over et andet sted, har vi så opnået noget overhovedet uafhængighedsmæssigt, fordi så er det jo alligevel bare sådan en eller anden "græshoppesværme", der ligger og hopper fra det ene sted til det andet sted og så reviderer og der ved jeg internationalt, der er en af de eksempler der altid kommer op, det er KPMG i Tyskland, som sidder vist nok på 76 % af forsikringsmarkedet i Tyskland og jeg ved ikke, hvordan de 76 % er opgjort, men det er rigtig mange mennesker og som man siger, altså det er jo fint nok, det mister vi så på det tidspunkt, men de der mennesker og mange af dem er dybt specialiseret indenfor forsikring, altså de har jo ikke lyst til.. de kan jo aldrig vinde, altså når du har 76 %, så vil du altid tabe. Altså "best case" så kan de få 24 % ik' og du vil nok aldrig vinde alt det andet, så de vil måske sidde med 15 % af markedet bagefter og så kan man måske endda sige, at de har gjort det godt. Så alle de mennesker der sidder der, de skal jo så enten lave noget anden, nogen af dem kan så måske tage til KPMG i England eller i Danmark eller hvor fanden det nu må være og håbe på, at man kan lave noget. Men der vil helt sikkert også være nogen af dem, der ikke har lyst til det, men har lyst til at blive i Tyskland og de vil så hoppe over til Deloitte eller PwC eller Ernst & Young eller hvor fanden det nu måtte være og hvad er det så egentligt man har opnået? Det kan man... Det vil sige, det er nok mest der, hvor du har sådan nogle meget specialiserede, hvor i den finansielle sektor er nok den bedste, der er set, der er også nogle andre, men jeg synes den finansielle sektor.

Interviewer: Med de nye certificeringsregler, så bliver det jo endnu mere, fordi firmaerne poster jo heller ikke bare penge i ekstra undervisningstimer og..

PG: Nej, nej, nej. Til gengæld kan du sige, at så vil du nok mere opleve at ligesom i fodbold og andre sportsgrene, så må du gå ud og købe en eller flere personer, altså det tror jeg da, at vi kommer til at se, at så er der nogen af dem, der har kørekort til finansielle virksomheder, og de kan sikkert forhøje deres hyre lidt ved at skifte ik'.

Interviewer: Jeg prøver lige at få et overblik. Jeg har lige en enkelt ting, som vi ikke har skrevet på her og det er bare sådan, som vi har forstået det, så kommer det her til at gælde for PIE-virksomhederne efter det direktiv, der var i 2006, men sådan som vi også kan se, så er definitionen af PIE-virksomheder bredere i revisorlo-

ven end den er i direktivet. Og sådan som det er nu, så er det vel alle dem, der står i revisorlovens § 21, der er omfattet af det. Så kan man gå ind og se på, altså kan man gå ind og se på den definition, som altså man har i revisorloven i forhold til...

PG: ... Det er en af de punkter FSR har sagt, at når nu der kommer det her, hvorfor så ikke forholde sig til den PIE-definition.

Interviewer: Ja, som er i direktivet.

PG: Nej, altså skal vi så ikke ændre den danske? Er der nogen grund til, at der er en masse, altså vi har jo noget af de der andelskasser og vi har.. Man kan også diskutere beløbsgrænserne er for lave i forhold til andre lande og i forhold til, hvornår man bliver ramt, men i særdeleshed vil jeg sige, så har du de her virksomheder, som er underlagt tilsyn af finanstillsynet, som rammer meget lavt ik'. At det er i særdeleshed der, at man fra FSR's side har sagt, er det i virkeligheden, det man vil opnå? Men der virker, der er det svært og hvad hedder det og komme igennem, fordi vi har fra FSR's side prøvet gennem årene helt fra definitionen kom ind, det virker sgu lidt. Det virker åndsvagt det her. Og det har ikke været ud fra pekuniære interesser eller alt muligt andet. Vi har bare sagt, at det her, det giver ikke nogen mening, altså at en eller anden andelskasse med tre ansatte eller et eller andet, at de skal blive ramt af sådan nogle regler, så er det sgu bedre, at revisor han må hjælpe lidt mere til og være sikker på, at tingene bliver lavet ordentligt, så der har i et punkt, men der er vi inde i, specielt når vi taler om finansielle virksomheder, der kommer vi ind i sådan et spændingsfelt, skal vi kalde det det, mellem finanstillsynet og erhvervsstyrelsen ik'. Hvor der skal du sådan nærmest have begge parter med, altså det kan godt være, at du bedre kan overbevise nogen i erhvervsstyrelsen om, at det kunne da være hensigtsmæssigt nok, men så sidder der en eller anden nede i finanstillsynet og siger nej, hvorfor skulle vi gøre det. Altså fordi at er det ikke en fordel for os som finanstillsyn, at vi har så skærpede regler, at vi har.. så det er svært, jeg tror, det er svært at komme igennem med det, når man først har fået sådan en regel. Men det er klart at en af de der, om man så må sige, implementeringstiltag som FSR, kan vi så ikke benytte lejligheden til at kigge på det her.

Interviewer: Jo, sådan så man.. Så definitionen blev mere i overensstemmelse med det der står i direktivet.

PG: Ja så sige, hvorfor skal vi have en skærpet dansk PIE-definition i forhold til direktivet, når nu konsekvenserne bliver så store, som de er, kan man så ikke nøjes med ramme børsnoterede og hvad der ellers er i definitionen og så måske tage statsautoriserede aktieselskaber med, hvis man synes, det er vigtigt eller et eller andet. Altså finde nogle grænser der som gør, at man rammer, men altså jeg tror, den er svær, jeg tror, den er svær, men altså jeg håber, at man på et eller andet sted får et eller andet form for kompromis og man vil trods alt også gerne lytte til branchen.

Interviewer: Og det er et af FSR's punkter?

PG: Ja, det er det. Men det har det været også før det her, altså vi har prøvet at bringe det frem mange gange. Og helt tilbage da direktivet kom for 10 år siden, det der er blevet revisorloven i hvad hedder det 2008 ik'. Altså helt op til det, der prøvede man også at arbejde for at få en mere fornuftig definition, der var ikke rigtig lydhed for det.

Interviewer: I forhold nu til der med revisorloven i 2008, så i forhold til det der partnerrotation eller hvad kan man sige, underskrivende revisor roterer, altså hvordan er holdningen til det? Mener man, det styrker uafhængigheden eller er man også bange for at det kunne altså..

PG: Det har man.. Altså det anerkender man. Om man også gjorde det for 10-15 år siden, det tør jeg sgu ikke sige. Men det er ikke noget, der er til debat længere, vil jeg sige.

Interviewer: Men det har man måske også en ide om rent faktisk har.. altså mener man, at det har været med til at styrke uafhængigheden?

PG: Ja, ja, ja, det tror jeg, at det har. Det hvor det har.. altså der er måske situationer, hvor det så måske har svækket kvaliteten lidt på kort sigt, hvis det er, at man ikke har forstået at time det ordentligt, altså vi har i hvert fald prøvet herinde og det ved jeg også, man har de andre steder ligesom prøve at sørge for, hvis du var to underskrivende, så skal de ikke rotere samtidig eller sådan nogle ting og hvis de gør det, så skal du i hvert fald have en nummer tre mand, der er fuldgod til at steppe ind og sådan. Det kan godt være, der er to nye underskifter, men i forhold til kunden og forståelsen af virksomheden også sådan noget, så er der i det mindste en, der er ligeså fuldgod som en af de andre. Men nogle gange så sker der jo et eller andet i verden, som

gør, at der er nogen, der rejser eller der sker noget andet, man ikke kan komme ind, fordi lige pludselig har man været revisor for en konkurrerende virksomhed, what ever der nu måtte være. Og der kan det da en gang imellem give nogen udfordringer, men det er jo ikke større udfordringer end, hvis virksomheden havde valgt en helt ny revisor.

Interviewer: Nej, der er det alligevel mindre, fordi teamet ofte vil være det samme.

PG: Præcis, så jeg vil sige, at når man selv bliver ramt af det i ny og næ, så synes man da selv, at det er hårdt og altså. Og nogle af de første rotationer der skete, der var det jo noget med at på nogen af kunderne, dem der havde underskrevet, de havde startet i korte bukser som revisorassistenter og var så vokset op i graderne. Og derfor får man jo sådan et eller andet specielt, om man så må sige, relation og personligt. Hvad fanden man er kommet til, at komme der hvert år i februar måned, der har det selvfølgelig været svært at rotere af. Men nu begynder du at komme ind i, at alle ved, at nu kommer du ind og så har du syv år og så rotere ud igen og det tror jeg egentlig har fungeret. Og man kan sige, USA er det fem år ikke og jeg havde, på et tidspunkt havde jeg måske troet, at det mere var den vej, man ville gå. At man ville forkorte den periode og samtidig forlænge cooling off også til fem år. Vi har set lidt nogle eksempler i Danmark tidligere på, at man kan godt diskutere, om det har været reel rotation. Altså at nogen af dem har, altså man har sat en af i to år.

Interviewer: Og så er den samme kommet tilbage igen?

PG: Ja, det synes jeg ikke har været kønt og det har desværre også været nogen af Danmarks største virksomheder. Og det er min egen personlige opfattelse, det skal man lade være med.

Interviewer: Det er vel også, som du siger med, men kan jo godt få et på nogle punkter personligt forhold, hvis det er et sted, man har været i rigtig lang tid, så det går den vel også med til at i forhold til kvalitetstrusel?

PG: Nå men jeg vil sige, altså personligt med mindre man så gør alt muligt for at holde fast i personerne og når man kommer og fortæller at man skal rotere af, så nærmest har lavet en plan for, hvordan man kan være der igen som sådan en skygge alligevel og så du ved tilbage efter to år. Men altså, der må man åbent og ærligt rotere af og forsvinde, så sker der også meget på to år og det er jo også godt for sådan en virksomhed. At fordi et eller andet stykke af vejen, så er det sgu meget sundt at der også for kvaliteten, at der kommer nogle friske øjne til, fordi man bliver også nogle gange lidt fastlåst i, hvordan man skriver og hvordan man gør. Jeg tænker ikke på, at man bliver fastlåst sådan i forhold til, at man tillader ulovligheder eller noget andet, men jeg tror egentlig, at det er fint nok, at der kommer et eller andet element af fornyelse ind. For det tror jeg egentlig har, når man kigger på det på total niveau, er alle enige om, men derfor har vi alle sammen, tror jeg, som I vil kunne spørge om det her, der er da kunder man er kede af, at man ikke kommer længere hos. Fordi at, man er kommet der altid og når man har taget afsked, så synes kunderne også det er åndsvagt ikke altså. Altså jeg roterede da selv af for to år siden, som jeg var kommet på siden 94 ik' og som formanden han sagde, der ik' "sometimes the law isn't fair" og alt sådan noget andet og det kan man ikke bruge til en skid, men i dag, to år efter, så er jeg kommer der ikke og jeg skal ikke tilbage dertil igen, fordi at nu er der nogen andre, der passer den kunde fint. Det er det, jeg siger, det der med at man er uundværlig, bullshit, efter min opfattelse og derfor skal man lade vær med at gå ud og så sige, nu skal jeg rotere af, men jeg kommer igen om to år. Altså det skal være et eller andet kunden siger efter to år og siger nu har vi prøvet med Karl Børge i stedet for, men vi vil egentlig hellere vende tilbage, altså det synes, jeg ville være fair nok, men det er ikke noget, man skal aftale up front, fordi så er det ikke efter min opfattelse cooling off. Så er man reelt bare med hele tiden ik' og risikerer, at kunden bliver ved med at ligge og ringe og siger "ved du hvad, den er helt gal og kan du ikke lige" og det skal du lade være med. Så, men jeg synes partnerrotation, det synes jeg, det har været, det synes jeg i dag, har været en god ting, men det var heller ikke nemt at få implementeret. Og det kan man så sige, vil man så om 10 år sige det samme om firmarotation? Jeg ved det sgu ikke, jeg ved det ikke. Jeg synes, det er lidt underligt og jeg ved ikke, hvor nødvendigt det er, for jeg tror tilbøjeligheden er trods alt blevet væsentligt større i dag, end vi nogensinde har set.

Interviewer: Ja okay, så der er en større tendens til at rent faktisk, ikke at have revisorer?

PG: Jeg tror at det forhold, at du har fået revisionsudvalg og de bliver mere og mere kvalificeret og sådan noget andet, så tror jeg ikke at den der frygt den er så stor, men sådan er det, altså det er branchevilkårene, men altså nu nævnte jeg det der eksempel i Tyskland med forsikringer altså set fra virksomhedsledelse i Tyskland, altså revisionsvirksomheders ledelse i Tyskland er det jo en forfærdelig udfordring at stå overfor. Altså det svarer fandeme lidt til at være direktør for Scandlines dengang Storebæltsbroen blev bygget. Altså, nå men du har verdens bedste produkt lige indtil, at så kan du ikke vel. Det giver ikke nogen mening. Og det kommer

til at give nogle bølger og det vil vi sikkert også opleve i Danmark og der ved vi ikke, hvem der bliver vindere og tabere. Og der kan blive kastet helt nye ting ind på banen, der kan være revisionsfirmaer, der er villige til at købe markedsandele, som man aldrig har set før. Altså vi ved det ikke, vi ved, hvem der vil tabe hvilke kunder, men vi ved ikke, hvem der vil vinde, så det er sgu.. det bliver spændende. Men der tror jeg da, at det vil finde ny ligevægt bagefter. Men jeg tror transitionen fra 2017-18 stykker og så fem år frem, der tror jeg, da at vi kommer til at se nogle ordentlige skvulp op og ned blandt de store revisionsvirksomheder, som bliver relativt ubehagelige både for partnerne, men grundlæggende i virkeligheden også for medarbejderne ik', at du kan pludselig komme ud i, at du skal fyre 50 medarbejdere eller et eller andet, hvis du har haft to dårlige måneder på udbudssiden ik'. Og omvendt er du nødt til at holde fast i medarbejderne i en eller anden periode fordi, hvis du vinder de og de opgaver, så skal du altså også kunne løse det, så hele styringsledelsesmæssige opgave i det der, den bliver kolossal. Og der kan man så sige, der er vi et lille land, altså hvad så med de store lande, der er det jo mange flere måske? Så det bliver rigtig, rigtig spændende.

Bilag 8 – Mautz & Sharaf's otto postulater

1. Financial statements and financial data are verifiable.
2. There is no necessary conflict of interest between the auditors and the management of the enterprise under audit.
3. The financial statements and other information submitted for verification are free from collusive and other unusual irregularities.
4. The existence of a satisfactory system of internal control eliminates the probability of irregularities.
5. Consistent application of generally accepted accounting principles (GAAP) results in the fair presentation of financial position and the results of operations.
6. In the absence of clear evidence to the contrary, what has held true in the past for the enterprise under examination will hold true in the future.
7. When examining financial data for the purpose of expressing an independent opinion thereon, the auditors act exclusively in the capacity of auditor.
8. The professional status of the independent auditor imposes commensurate professional obligations.

Bilag 9 – Oversigt over ikke-revisionsydelser

Ikke tilladte ydelser, før forordningen	Ikke tilladte ydelser, jf. forordningsforslaget, art. 10	Ikke tilladte ydelser, jf. forordning 537/2014, art. 5
Der er i uafhængighedsbekendtgørelsen § 5 med baggrund i revisorlovens § 24 opstillet to typer af opgaver, der er forbudte ved revision af virksomheder af interesse for offentligheden, da de altid udgør en trussel mod uafhængigheden: 1) deltage i bogføring eller lignende registreringer, som danner grundlaget for det forhold, opgaven vedrører, eller har medvirket ved udarbejdelsen af det dokument, opgaven vedrører, eller 2) inden for de seneste 2 år har udarbejdet kandidatlistor til brug for rekruttering af medarbejdere til centrale finansielle og administrative ledelsesstillinger i virksomheden eller på tilsvarende måde har deltaget i rekrutteringsproceduren.	a) alle ydelser, der medfører interessekonflikter: i) ekspertysdelser, der ikke har relation til revision, skatterådgivning, generel forvaltning og andre rådgivningsydelser ii) bogføring og udarbejdelse af bogholderi og regnskaber iii) udvikling og gennemførelse af en intern kontrol- eller risikostyringsprocedure relateret til udarbejdelsen af og/eller kontrollen med finansieringsoplysninger i regnskaberne samt risikorådgivning iv) vurderingsydelser, udarbejdelse af ekspertvurderinger og rapporter om apportindskud v) aktuarydelser og juridiske ydelser, herunder tvistløsning vi) udformning og indførelse af finansielle informationsteknologisystemer for virksomheder af interesse for offentligheden som omhandlet i artikel 2, nr. 13, litra b)-j), i direktiv 2006/43/EF vii) deltagelse i revisionskundens interne revision og udførelse af ydelser relateret til den interne revisionsfunktion b) ydelser, der kan medføre interessekonflikter: i) ydelser relateret til menneskelige ressourcer, herunder ansættelse af den øverste ledelse ii) afgivelse af støtteerklæringer til investorer i forbindelse med udstedelse af en virksomheds værdipapirer iii) udformning og indførelse af finansielle informationsteknologisystemer for virksomheder af interesse for offentligheden som omhandlet i artikel 2, nr. 13, litra a), i direktiv 2006/43/EF iv) due diligence-ydelser til sælger eller køber i potentielle fusioner og overtagelser og erklæring om den reviderede virksomhed til andre parter i en økonomisk eller forretningsmæssig transaktion.	a) skatteydelser relateret til: i) udarbejdelse af skatteblanketter ii) lønskat iii) told iv) udpegelse af offentlige tilskud og skatteincitament, medmindre bistand fra revisoren eller revisionsfirmaet i forbindelse med sådanne ydelser er retligt påkrævet v) bistand i forbindelse med skattekontroller fra skattemyndighedernes side, medmindre bistand fra revisoren eller revisionsfirmaet i forbindelse med sådanne kontroller er retligt påkrævet vi) beregning af direkte og indirekte skat og udskudt skat vii) ydelse af skatterådgivning b) ydelser, der har indflydelse på den reviderede virksomheds ledelse eller beslutningstagning c) bogføring og udarbejdelse af bogholderi og regnskaber d) ydelser i forbindelse med lønninger e) udformning og gennemførelse af procedurer for intern kontrol eller risikostyring relateret til udarbejdelsen af og/eller kontrollen med finansiell information eller udformning og gennemførelse af finansielle informationsteknologisystemer f) vurderingsydelser, herunder vurderinger i forbindelse med aktuarydelser og støtte til retssager g) juridiske ydelser i forbindelse med: i) generel rådgivning ii) forhandling på vegne af den reviderede virksomhed, og iii) tvistløsning i en forsvarende rolle h) ydelser i forbindelse med den reviderede virksomheds interne revisionsfunktion i) ydelser i tilknytning til finansiering, kapitalstruktur og kapitalallokering og den reviderede virksomheds investeringsstrategi, bortset fra levering af forsikringsydelser i forbindelse med regnskaber, såsom afgivelse af støtteerklæringer i forbindelse med prospekter udstedt af den reviderede virksomhed j) fremme af, handel med eller tegningsgaranti for aktier i den reviderede virksomhed k) ydelser relateret til menneskelige ressourcer med hensyn til: i) ledelse, som betydeligt kan påvirke udarbejdelsen af det bogholderi eller det regnskab, som er underlagt den lovpligtige revision, såfremt sådanne ydelser omfatter: - søgning efter eller udvælgelse af kandidater til sådanne stillinger - kontrol af referencerne for kandidater til sådanne stillinger ii) strukturering af det organisatoriske design, og iii) udgiftskontrol.